Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Rodolphus Goclenius, a German physician, dedicated a treatise _De vita prorogandâ_ to Frederic Count Palatine of the Rhine, & Otho Landgrave of Hesse, A. 1608. He collected his materials from several historians, philosophers, & physicians, ancient & modern, and has illustrated his medical precepts with historical facts, which render them both useful and pleasant. Mackenzie's Hist. of Health, p. 293.

It appears from Haller's Notes on Boerh. Meth. Stud. Med. that he had not seen this piece of this author, & that upon the whole he had no great opinion of his judgement; since he says of him, _credulus amuletorum & sigillorum defensor, addictus formulis_; yet speaking of another work of his (_de peste_) he adds, _Morbum tamen quam ipse cominus_

ob-

~~viderant~~ observaverat, non male
describit; observat sanguinem, unde-
cunque stillaret, malo eventu manasse,
malo eventu manasse, carbunculum in
oculo sanavit, sanguinem solutum mali
esse prosagii, monuit, &c. p. 598.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

DE VITA PRO-ROGANDA,

Hoc est,

ANIMI CORPORISQVE

vigore conseruando, salubriterq́; producendo,

TRACTATVS,

Omnibus, cuiuscunque etiam conditionis, ordinis, & status, domi militiæque, terrâ marique, vltro citroque euntibus, lectu vtilis ac verè proficuus.

Ad Illustrissimos Principes ac Dn.

Dn. FRIDERICVM iunior. Com. Palat. Rheni: &c.

Nec non

Dn. OTTHONEM Hassiæ Landtgrauium, &c.

Autor ex grauissimis, cum antiquis tum recentioribus, Historicis, Philosophis & Medicis.

RODOLPHVS GOCLENIVS Med. D.

MOGVNTIÆ,

Typis Ioannis Albini, Impensis Conradi Meullii,

ANNO M. DC. VIII.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

ILLVSTRIS-
SIMIS, REVEREN-
DISSIMIS, HEROI-
cæq; virtutis PPr. ac DDn.

Dn. FRIDERICO junior. Comiti Palatino Rheni, Vtriusq; Bauariæ Duci, &c.

Nec non

Dn. OTTHONI Hassiæ Landgrauio, &c. Postulato Administratori Hirsfeldensi:

DDn. & Mecœnatibus suis clementissimis, hunc de vita benè ac salubriter proroganda, tractatum, debitæ obseruantiæ, officii, subiectionis ergò, humilima manu offert, dedicat, consecrat,

Rodolphus Goclenius Med. D.

SAnitatem, Principes Illustrissimi, summum & maxi-

QVAESTIO I.

Circa operis hujus titulum:

An præfixi huic operi tituli & inscriptionis sit aliqua necessitas, cum cuiq; vitæ suæ terminus præfinitus sit, vt illa neq; prorogari, neq; ante tempus abrumpi possit?

Quæstio hac ob sciolos & male quosdam feriatos diligenter notanda.

NON abs re discutiendam in operis hujus vestibulo quæstionem hanc propono, quòd sciam, aliquibus eam otiosam & inutilem videri, si scilicet præfiniti sint sui cuiq; dies, vt nec temporiùs, nec seriùs vitam præcidere alicui quid possit. Sed vehementer mirari subit, inueniri quosdam posse & potuisse, qui hac de re dubitarent, cum non tàm vtilis, quàm necessaria quæstio sit, arduaq;: id quod sequentib. probatur rationib. quæ, si forsan primo intuitu alicui appareant non satis firmæ, vel accuratius expẽdantur, (quod prudentis est) vel inconcussæ relinquantur, (quod verecundi & modest[i] est.) Constat autem rem nullam corrump[i] naturaliter, quantisper calor ejus congenitu[s] durat. Hic enim autor est, & conseruator tem[-]peraturæ, quâ incolumi permanente, null[a] res interire potest. Manet verò calor ille insi[-]tus tantisper, dum alimentum ei conuenien[s] superest, habet enim se instar flammæ in El[-]lych[-]

Immodesti est & imprudentis temere, & bruto judicio quidvis carpere.

Calor natiuus vitæ causa & conservator.

Vitulinam, suauitatemq; saporis ac odoris in ea fragrantiam celebrat Mauritanorum omnium acerrimi ingenii Averrhoes, quam etiam gallinaceæ anteponit. Quare intrepide tutoque à se semper ægris datam constanter asseruit. Secuta medicina ex hujus sententia in præcipuam salubritatis admirationem eam evexit. Verum commendatio illa examinatione indiget, Certum est recenter editos plurimum & lentoris, & vividi humoris obtinere, tantoq; esse sicciores, minus autem humentiores, quanto à partu longius recesserunt. Multi Germaniæ tractus vitulos & vitulas, mensem unum & quandoq; eo minus natos, aut etiam sesquimensem laniis tradunt. Sunt alii tractus, in quibus macellum non subeunt propter majorem utilitatis spem. Sunt qui plane in cibis iis abstinent, oletum citius, quam vitulinam experientes, ut septentrionales quidam, quibus ferum plane & insipidum palatum est. Romani Italorumq; complures semestri, aut etiam anno toto à lacte eos non depellunt, caventq;, ut herbarum expertes aliorumq; pabulorum, per id tempus degant, sic enim jucundiores, pretiosiores, & salubriores ipsorum fieri carnes experimento didicerunt, proindeque Cardinalitias, Pontificias, nec non Regias mensas lautissimas esse persuasum habent, si vitulina apponatur. Hoc cibo mire delectatus dicitur Franciscus Galliarum Rex ejus nominis primus: nec nō hodie in splendidis

Vitulina

Quidam vitulinā plane abominantur.

Oxygalæ vires 580
Ozymum 191

P.

PAlumbium & columbarum vsus in medicina 350
Panis azymus Iudæorum 230
Panis ex tritico optimus 216
Panis fermentatus 214
Panis optimi requisita 213
Panis dichotomia 216
Panis omnium alimentorum firmissimum vinculum 207
Panis hordeaceus à cibis non abdicandus 217
Pane ex hordeo vescentes podagrâ non tentantur 217
Panis lacteus 224
Panes leguminosi, siliquacei, pomati, cerasati, nucleati, amygdalini, sambuci, piscini, ouati, &c. 219. & seqq.
Panis primarius, secundarius, tertiarius 216
Panis qui ob cocturæ rationem damnatur 211
Panis quomodo seruandus 209
Panis rosacei vtilitas 222
Panis tosti, eloti, friati vtilitas 226
Panis siligineus 216
Panis silignitis, semidalitis & syncomistus 173
Panes typhini & olyrini 182
Panis vtilitas maxima 207

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

mum esse bonum & donum, vixq; habere se vllum in hac vita præstantius, nemo, nisi cyclopica in barbarie natus, inficias ibit. Vnde sequitur, eam medicinę partem longè cæteris esse præstantiorem, quæ docet rationem & modum sanitatis conseruandæ, & ex consequenti vitæ prorogandæ, absque enim illa hæc prorogari non potest. Sanitas illa potissimum consistit in opportuna & idonea qualitate, quantitate, vtendi ratione & occasione sumendorum, vt sunt esculenta ac potulenta, itemq; aer proxi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

lychnio; vel funiculo candelæ accensæ: alimentum vero ejus, seu pabulum est humidũ illud primigenium, seu radicale à primordio generationis insitum & innatum, rationem habens lucernarum olei, vel sebi in candelis, in his enim flamma tàm diu pascitur & viuit, quàm diu cera, sebum, vel oleum superest, quo absumto, ipsam quoq; flammam (deficiente sc. nutrimento) interiri & extingui necesse est. Hoc igitur humidum in re aliqua, quo copiosius est & viscosius, eò difficiliùs dissipatur & absumitur, quò verò tenuius & aquosius est, eò facilius diffluit, reiq; cujusq; vitam seu durationem efficit breuiorem. His ita positis, quis vitam arte produci ad illum terminum posse, quo rei cujusq; calor insitus proprium humidum depopulat̃ naturaliter, negabit? Dum enim damus operam, vt calor ille præter naturæ modum non augeatur (vt in febribus fit) & humidum è contrario non minuatur vel dissipetur, rem certè ab interitu celeriori præseruamus.

Vitæ longioris & brevioris causæ.

Hoc tempore spatium Peripatetici nominãt fatum.

Videmus plantas, quæ frigoris alioqui aut hiemis asperitate interiissent, in cellâ, calidove aliquo loco positas, ad ver vsq;, vel etiam intectas, multis annis conseruari. Fructus nonnullos arte, qui vix mensem integri mansissent, per totum ferè annum recentes seruari experientia satis testatur. Ob contrarias quoque causas à nonnullis arboribus

Panes vetusti ac recentes, calentes & exiccantes 2

Panificia saluberrima unde conficiantur 2

Passer 3

Pastinaca 2

Pectoris vitia curanda 1

Pedes ouilli &c. 5

Pepones 3

Perca 3

Perdices 3

Perdicum vsus in medicina 3

Peregrinantes quib. præsidiis se tueri debeãt 3

Persica calido aridoq; temperamento præd... in cibo prosunt & contra 2

Pestis propriè quid?

Petroselinum seu apium hortense 2

Phasiani 363. 3

Phiditiorum & syssitiorum effectus & finis 2

Philosophia quid? 6

Pica 3

Picarum pulli visui acuendo conferunt 3

Picæ carniuoræ ib

Pinguedo omnis mala falsissimum 2

Pinguia vapores vini largius sumti ad caput vaporare non sinunt ib

Pisa fabis præstant 2

Pisorum brodium saluberrimum 2

Pisces leues 4

Pisces in quibus locis educandi 4

Piscium differentia tres præcipuæ 4

Pis

mènos ambiens. His tribus illegitimè intemperantiusq; adhibitis, malaq; qualitate vitiatis, magnę ac pernitiosę mortalib. struuntur insidiæ, vnde sæpe perit homo funeris ante diem. Quapropter cum horis successiuis, legitimisq́; officiis perfunctus meditari cœperim, seu potius efformandum suscéperim vniuersæ hygieinæ, hoc est, sanitatis prorogandæ corpus, proplasmaq́; effingere vniuersum, ad quod angustius opus aliquãdo dedolari possit, ægre tamen ac difficulter omnia pro animi sententia

In cibo gratissimæ sunt rubentem tunicam nactæ, exactam tamen omnino maturitatem non adeptæ, alendi enim præstantiâ præpollent, ob substantiam illarum solidam minusque pinguescentem, qua de causâ juglandibus in cibus postponi oportere medicinæ prudentes asseuerant.

Quæstionem hic video obrepere, quæ minime prætermittenda est. Cum vulgo dicitur: Vnica nux prodest nocet altera, tertia mors est, Quæstio NB.

Quæritur, quia triplicis hic nucis fit mentio, quænam sit innocens, quæ nocens, & quæ plane mortifera. Resp. per primam intelligunt quidam nucem moschatam per secundam nucem juglandem, per tertiam nucem metellam seu vomicam, quæ duarum drachmarum quantitate sumta mortem accelerat. Alii de solis juglandibus intelligendum id esse sic exponunt, vnica prodest, mane, id est pauca, (synechochicôs) scilicet & jejuno stomacho aduersus venena sumtæ, vel etiam ventris laxandi gratiâ: altera nocet sc. immodico esu: tertia mors est, continuatus enim & præter modum immodicus earum vsus dysenteriam parit, sæpeque mortem.

De amygdalis & nucibus pineis.

IN cibis ex amygdalis valent dulces, amaræ enim cibis abdicantur. Naxiæ & Cy-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

INDEX HUJUS LIBRI.

A.

Accipenser piscis fol. 497
Aceta ex floribus optima 615
Acetaria quibus conueniant quibusve noxia sint. 226
Acetariorum usus 323
Acetum quid 600
Aceti vires 601. 603
Aceti nimius usus noxius 602
Aceti utilitates 602
Acetum in condiendis escis sale inualidius 601
Acetum dolores tollit 601
Acetum resistit venenis omnibus 604
Acetum quod capiti & neruis sit innoxium 604
Adeps gallinæ 347
Æstate quam hyeme sumus edaciores 96
Aer eiusq; conditiones 9
Aeris corruptio 33
Aeris essentia 10. 13
Aeris pestis 30
Aeris qualitatis & effectus 14
Aer serenus, tranquillus, tenuis, crassus 11
Aer quomodo temperandus 20

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Pisces marini præstant fluuiatilibus 484.488
Pisces ægris concessi 485
Pisces optimi ac saluberrimi 484
Pisces saxatiles 485
Piscinarum inuentores 481.488
Piscium alimenta 485
Piscium lacus bonitate & fertilitate nobilitati 489
Piscium vsus antiquissimus 481
Pistores dulciarii 233
Pistorum & frumentariorum fraus 161.162
Pistorum fucus 212
Placenta, tracta, insitia 231
Placentæ ex sesamo 188
Plantæ translatæ immutantur 112
Platessæ 523
Pleuritis 433
Podagra 454 & seq.
Pollen quid? 166
Polypus 530
Poma cæteriq; fructus, an sint cũ pane edẽdi 283
Pomambra 36
Populorum differentiæ 25 & seq.
Porcelli, quando mactandi, subrumi 471
Porrum & eius vires 264
Portulaca 272
Posca cui siti restinguendæ conueniat 606
Posca præstans ἄδιψον 605
Potãdo an vorãdo modũ excedere sit securi⁹ 82
Potatores frequenter sal commendant 596.77

perficere potui, ob varia quæ ex parte mea mihi obiecta sunt domi foriſq; obſtacula. Partē tantū, quantū per ingenii imbecillitatē licuit mihi eſſe induſtrio & otioſo, in lucem emitto, malo enim in eo periculum facere, in quo errare foret leuius, & me in parte operis potius quàm in ipſo toto cenſoriis hominū iudiciis exponere. Erunt, qui hunc meum conatum & laborem improba contradicēdi cupiditate ſunt improbaturi, quod poſt eximios viros, qui de hac materia ſcripſerunt, ego inter hos obſcuriſſi-

Aer matutinus 22
Aer vespertinus 23
Aer venenatus 35
Aera minimum in tritico granum 161
Agnina caro 458
Agricolatio in magno honore habita 147
Alauda 377
Alburnus 524
Alica seu chondrus 179
Alica species zea 181
Alica frumentum 183
Alica pultis genus eod.
Alimentorum temperatura ex corpore humano iudicanda 444
Alimenta in diuersis corporibus cur non eund. sanguinem generent 108
Alimentorum differentia 145
Alimentorum differentia, genera & nomina non eadem vbiq; 158
Alimentorum variæ diuisiones 158
Alimentum an sit tantum dicendum quod nutrit 103
Allium 261
Allii odor, quomodo corrigendus 262
Alteratio animalium ex aqua haustu 113
Amblyopia 454. 457
Amuletum 433
Amyli vires 170
Amygdalæ & nuces pineæ 309
Amygdalæ amaræ ebrietatem arcent 310

Ani-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Potus calidi frigidiq; commoda & contra 61
Potu frigido qui egeant 61
Potus saluberrimus 61
Potus ex pomis & pyris 28
Potus an nutriat 8
Potus immodicus vt minus noceat consilium 8
Potu an omnino sit abstinendum intermedi prandii & cœnæ tempore 89.9
Prasinus 50
Propinationis legitimus finis 61
Propoma absinthites, cinnamomites 62
Pruna 29
Psilothrum 434
Psoricæ humiditates 45
Ptisana quid propriè dicatur & contra 16
Ptisanæ triticeæ & hordaceæ vires 16
Ptisanæ antiqua confectio 166
Ptisanæ conditura 167
Puelli Indica veneno enutrita 66
Pulli gallinacei 345
Pulmo 553
Pultes ex crimno 179
Pultis auenaceæ incommoda 190
Pultes ex auena azymoq; regib. familiares 191
Pultes lactariæ 575
Pultes triticeæ 234

Q.

Quæstio, an præfixi huic operi tituli & inscriptionis sit aliqua necessitas &c. 2
Quæstio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

rissimus idem argumentum tracto, inque medium proferre audeo. Non defuerunt, qui peculiares tractatus de hoc scripserunt eruditè eruditi viri, nec forsan defuturi sunt, qui omnis doctrinæ & laborum conficientissimi præstituri sunt id acrius & ingeniosius. In quos ego incidi, ii vel breuiter & strictè nimis, vel accuratè & methodicè minus materiã illam pertractarunt. Quapropter non gloriæ cupiditate, quæ præstantibus ferè ingeniis omnibus est insita, adductus in tam trito à præclaris viris

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

& plantis tardiùs produci fructus & semina experimur. Ex quibus evidentissime probatur, calorem natiuum arte augeri conseruari minuiq; posse, vt eius operationes maturentur vel impediantur: prçcaueri item posse, ne pabulum ejus justo celeriùs absumat: quod autem hoc præstat, ὑγιεινή est, h. e. Sanitatis tuendæ ratio. Cum enim sanitas sit dispositio seu affectio naturalis corporis, à qua operationes sanę proueniunt, & plæraq; animæ potentiæ organis vtantur corporeis, ipseque homo propter animam sit homo, & organa quoq; ipsa aut nõ agant, aut malè agant, nisi sint sana, facilè videre est, quantum sit situm in organorum omnium justa temperie & sanitate, ipsiq; animæ interesse, vt corpus sit sanum. Unde prudenter dixit Poeta:

Sanitas quid?

Orandum esse, vt sit mens sana in corpore sano.

Itaq; etsi nobis omnibus moriendum semel, nec mors curâ aut medicinâ vllâ auerti potest, differri eã tamen sæpè posse non inficiandũ est. Non enim, quia meta nobis posita est & viuendi terminus, consiliũq; Dei de vitæ termino ignoramus, officium nostrum deserere debemus, sed sedulò nobis faciendũ est, quod ordinauit & mandauit, quicqd tandem Deo facere sit visum. An quia mortis horam præfiniuit nobis Deus, necesse etiam nõ habemus edere & bibere? An non deliraret, q de alto se loco prçcipitem dare mallet, quam

Mors differri, non auerti potest.

turam, constat ex Plinio *libr.8 cap.57.* Sed
uis hæc solo calore, quæ vix igne domari
ossunt, in corporibus animalium confici
osse putabit? Vix id, opinor, quispiam cre-
et, nisi congenitæ totius membrorum sub-
antiæ coquendi istam virtutem ac proprie-
tem attribuerit.

Verum, vt ad coruos nostros reuerta- *Coruorũ*
ur, sciendum, carnes eorum mirè conduce- *caro, qui-*
e iis, qui naturâ temperamentum compa- *bus inpri-*
emque corporis habent laxiorem, hoc est, *mis con-*
ninus solidam firmam ac compactam, hu- *ueniat?*
udumque radicale nimis fluxile: ob suc- *NB.*
um inquam incrassantem ac consolidan- *Vitæ lon-*
m, qui coruorum carnibus inest, prodest *gioris ac*
oruis vesci, iis, qui se naturâ sentiunt minus *breuioris*
getos, viriumque dissolutarum. Vnde eui- *causa ve-*
entissimè vitæ longioris breuiorisque cau- *rissima*
m innotescere diligens lector facilè per- *detegitur.*
exerit.

Assi autem in cibis præstant elixis, & *Assi elixis*
eme quoque quam æstate salubriores sunt, *salubrio-*
r æstatem enim in autumnum morbo cor- *res.*
os conflictari Plinius autor est, *libr.29.*
p.3.

Cæterum inauspicatissimos eos esse o-
nium consensu traditur, sed tum maximè
m vocem glutiunt, velut strangulati, tunc
nim pessima eorum significatio est.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Animans carcere & otio saginatum insalubre præstat alimentum 339
Angina 434
Ana:um & anserum vsus in medicina varius 356
Animalium quæ diutius viuant 16
Anni tempora 19. 25
Anguilla 505
Anguillas coquendi ratio 507
Antidotum Regis Ponti 308
Anserum gloria apud veteres 352
Anseres feri 354
Aphrogala 580
Apostemata 454
Aqua an per se sitis sedatiuum sit 609
Aquæ hordei vulgaris descriptio 168
Aqua insalubris quomodo corrigenda 605
Arantia mala 320
Arcanum 545. 564
Ardea 413
Arietina caro 458
Artificium producendi pullos gallinaceos omni tempore 345
Assata qua ratione elixis humidiora 464
Aselli 518
Atriplex 272
Attagena 359
Auster ventorum insaluberrimus 24
Aurata 502
Aures 556

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Quæstio an subiectum morbi & sanitatis sit ipsius partis essentia 6

Quæstio an humores sint subiectum morbi & sanitatis 8

Quæstio largius sit cœnandum quam prandendum 74

Quæstio utrum sit magis obnoxium, potando an vorando excedere modum 82

Quæstio an à potu omnino sit abstinẽdum inter medio prandii & cœnæ tempore 89

Quæstio an hyeme plus edere conueniat quam æstate, propterea quod ventres sint tempore hiberno calidiores, æstate verò frigidiores 91

Quæstio an alimentum sit tantum dicendum quod nutrit 103

Quæstio an nutritio sit assimilatio 105

Quæstio morbi communes etiam oriantur à malorum ciborum copia & culpa 109

Quæstio an ciborũ natura & potestas ad varia gentium ingenia moresq́; aliquid conferat. 111

Quæstio, morbi quod quibusdam gentibus peculiariter accidant, an victus ratio in causa sit, & cur repente quidam hominibus oriantur in certis membris consuetudinem deniq; plurimum valere 122

argumento, ingenii quæro famam, qui ante me tanta arte & diligentia hanc materiam elaborarunt, elaboratam illustrarunt, vt de eodem argumento agendi nullum sibi neque posteris locum reliquum fecisse videantur. Verum, quemadmodum Aristotelem à scribendo non deterruit amplitudo Platonis, neq; Ciceronem M. Crassus, Antonius vel Hortensius Oratores à Romano foro prohibuerũt; In magnis enim conatibus pulcrum est in mediis consistere: sic & mihi vitio non

verte-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

per ſcalas deſcendere? An non tentaret Deũ, qui,cũ ex aquâ poſſet enatare, enatare nolit, quia Deus etiã in aquis,quos vult,conſeruare poteſt? Jubet Deus ne ſolliciti ſim⁹,q̃d edamus, quid bibamus, q̃ & paſſerum & liliorũ agri curam gerat, pręterq; eius voluntatem ne capillus capitis noſtri deſſuere poſſit.

Idem interim Deus arare terram, metere, occare,triturare,vites colere, vuas colligere, fructus reponere p̃cipit & vt vno dicam verbo,Deus miraculosè vitam noſtram nunc nõ ſuſtentat,ſed per media & inſtrumẽta ab ipſo ordinata, vt ita ſucceſſus à Deo expectandus ſit,noſtrûm interim, quod eſt non negligendum. Dii enim facientes juuant,auxilioq; eſſe ſolent induſtriis & pro virili ſua conantib. Qui igitur propterea juxta præſcriptum Dei agere nolunt,fiduciaq; opis diuinæ induſtriã remittunt, quòd ſciunt, Deum ab æterno p̃uidiſſe, quæ profutura ſint nec ne, non ſine culpa ſua moriuntur, nec poſſunt non graviter ob neglecta media vulnerare conſcientiã, per quæ nihilominus ſuam nobis potentiam clementiamque liquidiſſimè Deus oſtentat. Quocirca non vtilis tantum eſt, verum etiã neceſſaria propoſita quæſtio,niſi quis inſcitè ac ſuperciliosâ quadam fatuitate affirmare auſit,profligationem morborum,qui humidum congenitum diſſipare ac depaſcere feſtinanter poſſunt, (vt ſunt febres ardentes,) neceſſariam non eſſe.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Auena 188. 217
Auenaceæ sorbitiones salutares tussientibus 189
Auenaceis pultibus vescentes diutius ac salubrius alijs uiuunt 189
Auellana 308
Aues quæ, & quando salubriores sint vel contra 337

B.

BAlena 493
Barbo 507
Beta 272
Bibaces 607. 617
Bibacitas German. aliorumque populorum 55. 58
taxatur 206
Bilis porraceæ causa 325
Boleti 330
Brassica seu crambe 265
Bubo 397
Bubula, Bubalina 461. 465
Butyrophagi appellati 578
Butyri dotes 579
Butyrum 577

C.

CAlculus 454
Calculus renalis 455
Caliditas quæuis non parit audaciam, nec quæuis amaritudo ebrietatem arcet 449
Calor natiuus vitæ causa & conseruatio 2
Calor præcipuum coctionis organum 42. 365

Calo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

R.

RAia 52
Ranæ 52
Raphanus à cibo vel ante sit sumendus 25
Raphani boni notæ ibid.
Raporum brodium 25
Rapunculi usus in acetariis noxius 25
Renes cur cibis abdicandi 54
Rostrum 55

S.

SAccharum 59
Sacchari vires 59
Saccharum quibus vtile vel non ibid.
Sacculi ex serico 37
Sagina suum notanda 473
Sal chymicorum impensè calidus 90
Salmo 500
Salpa 519
Salis vires mirificæ 593
Salituram quæ esculenta requirant 596
Sal ob quam causam vinum depuret ibid.
Sal steriles fæcundat 593
Sal venerem proritat ibid.
Sal quibus ex vsu sit & quibus non 597
Salsa quid præstent 595
Sal vino inspersus id depurat ibid.
Sanguis 562. 564
Sanitas quid? 4

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

vertetur, in tam fertili medicinę agro, à diligentissimis illis, qui me præcesserunt, messoribus, relicta spicilegia, non mediocrem prouentus accessionem rei medicæ factura, postremus ego & infimus messor, sicilirem. Publica igitur vtilitas, cupiditas voluntati meæ satisfaciendi, & auctores viri graues, quibus hoc scriptum meum placere & probari intellexi, me ad hunc fœtum excludendum compulerunt, cuius caput ac pectus, vobis, Serenissimi Principes offero atque commendo, humiliter rogi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

miſcebitur. Et hæc ratio eſt, ob quam ſine manifeſta noxa quidam ante, quidam poſt ius ingerunt, potumq́ cum & poſt cibos aſſumimus. Quodſi verò ſolida fuerint alimenta, ſed naturæ diſparis, aut liquida ſed craſſæ ſubſtãtiæ, fercula, quæ ſunt faciliora concoctu præire debent, ſubſequi verò reliqua, docente Gal. 2. de aliment. fac. .de piſcib. *vbi inquit, omnia cibaria prauum um humiditate ſuccum habentia, ex facili deendere, eaq́ prima menſa eſſe aſſumenda. Et* 3. de rat. vict. in acut. comm. 22. *inquit, Nam erpetuò prius ingerenda ſunt, quæ & facilius ncoquuntur, & quæ ſubducuntur magis. Quin r valida ratione comprobatur hæc ſententia. um enim alimentum, quod facilè coquitur, eaſſumitur, prius coquitur, ac deſcendit, dein aliud ſequitur, quod eò diutiꝰ immoratur, quo ngiori tempore eget ad coctionem. Non enim ctum alimentum in ventre momento tempo deſcendit, ſed quod in ſuperiori parte contitur, tardius: decet igitur id tardius coqui, vti rdius deſcendit, vt diu retentum perficiatur, tam id quod facilè quàm id quod difficilè coitur, parum à completa coctione deſcendat. i verò vnum alimentum tantum aſſumatur, emadmodum pars ſuperior tardius coquetur, magis immorabitur, donec perficiatur.*

Excluditur igitur hîc illorum placitum, qui erunt, alimenta tardioris difficilioriſq́ coconis antecedere debere ea quæ facilè coquuntur,

Caloris innati vires & effectus 92
Cancri 543
Canes non admittendi in cœnacula & gynecea 12
Canum in medicina vsus 431
Cappares & oliuæ 312
Caprilla 452
Caprilla ferina, 457
Carbunculus quibus peculiaris 124
Carnium differentiæ probè cognoscendæ 421
Caro elephantina, camelina 424
Caro equina, asinina, canina 429
Caro humana 416
Caro humana pro suilla diuendita 471
Caro leonina 426
Caro vrsina, lupina 427. 428
Casei boni maliq́; signa 576
Caseum alius, alius vinum abhorret 76
Castaneæ 306
Caulis capitati vsus 267
Cerebrum 558
Ceruina 451
Ceruina cornua teneriuscula in ciborum etiam gloria sunt 451
Christianis an cum impiis conuiuari liceat 198
Chyli è ventriculi elapsi signa 77
Chylus & chilificatio 69
Cibi omnes omnibus non conueniunt 129
Cibo an potu carere vtrum facilius 613
Ciborum consuetudini magna vis inest 127

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

tans, vt clementi benignaq́; manu præcipuas iſtas fœtus mei partes fouere, verſare ac tractare, ad diuinę maieſtatis amplificationem & gloriam, Eccleſiæq́; ac Reipublicę veſtræ ſalutem & emolumentum, deniq; totum vitę veſtræ curriculum ſalubriter, hoc eſt, temperanter, prorogandum, mentemq; ſanam in corpore ſano retinendam, non grauemini.

Quod reliquum eſt, Vos ac Illuſtriſſimos veſtros Parentes, cœleſtis veritatis propagatores ac propugnatores Strenuiſſimos, literarum literato-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Ciborum natura & potestas ad varia gentium ingenia & mores, an aliquid conferat 111
Ciborum pituitosorum immoderatus usus æstate magis noxius quam hyeme 96
Cibos alienos sectari parasiticum 103
Cibus bonus in ventre probè confectus bonum creat succum 375. 535
Cibus & potus qualis 41
Cichorium 272
Ciconia 407
Ciconiæ futura præsentiunt 412
Cerasa eorumq; differentiæ 290
Citrei mali vires mirabiles 320
Coctura leguminum 235
Cœli inconstantia mores ingenerari 118
Colostra noxia 570
Cœna Platonica 119
Cœna an sit potu terminanda 616
Cœnæ rusticæ 200
Cœnandum largius sit quam prandendum 74
Cœpæ mysterium 259
Cœna Saturnia & cœna Icci 199
Columbarum verna fœtura damnatur 348
Coctio non fit solius caloris beneficio 390
Concoctiones in quibus corporis partib. fiant 106
Condimenta quæ dicantur 592
Consiliũ pro ventriculo debili citra cruditatẽ 70
Consuetudinis vis eiusq; immutandæ ratio 65
Conuiuia baptismalia hodie luxuriosa 193
Conuiuia luxuriosa legibus coercenda 194. 198

Conuiuia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

ratorumq; Patronos munificentissimos, Dd. ac Dn. FRIDERICUM IV. Comitem Palatinum Rheni & Elect. Septemvirum &c. ac Dd. Dn. MAURITIUM Hassiæ Landgrauium &c. Protectioni diuinæ commendo. Dat. Bud. 1608. 7. Ian.

Vestr. Celsitudin. obsequentissimus.

Rod. Goclen. D.

Conuiuia frugalia quæ & contra 198
Conuiuatio amicitiarum conciliatrix honestissima 200
Conuiuia sordida quæ 201
Conuiuia asymbola & symbolica 203
Conuiuii diffinitio 201
Conuiuium musicum 199
Conuiuiales sermones quales 199
Conuiuiis inimicissimi sæpe reconciliati 201
Cor 555
Corui 387
Coruus loquax 392
Cor gallinacei 343
ornicis natura 386
otonea mala 303
oturnix 371
rapula quid & vnde 85.618
rapula laborantes quomodo curandi 85
remor quid 165
rimnon 179
ruditas quid 69
ucumeres 302
ucurbita 300 & seqq.
uculus 415
uniculi 440
gnus 405
prinus coctus vt in multos dies duret 497

D.

DElphinus 493
Dolor 433

Dolor

ROD. GOCLENII MEDIC. DOCTOR.

RAPHAELIS EGLINI ICONII TIGURINI,

SS. Theologię Doctoris, & Professoris Ordinarii in inclyta Academia Marpurgensi, Carmen.

Laurea debetur duplici tibi nomine Phœbe,
Quòd tua testudo est, quòd Medicina tua est.
Herbarum inde tibi diuina potentia seruit;
Inde genus vatum surgit & ordo tibi.
Scilicet hinc ex te, Nymphaq; Coronide, nato
Delubrum veluti constituere Deo.
Fallor an ambigua est Graiorũ fabula? Nostris
Debetur potius temporibusq; fides?
Ecce parens vatum GOCLENIVS ille RODOLPHVS,
Ecce RODOLPHVS item filius ille Patris,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Dolor dentium 45
Dulciarii pistores 23
Dysenteria 347. 43

E.

EBrietati assiduæ effecta certissima 62
Ebrietati resistentia 8
Eduliũ literarũ studiosis conuenientissimũ 23
Elephantiasis quibusdam peculiaris 12
Endiuia seu scariola 27
Epilepsia 45
Erinaceus 43
Escæ quæ salubriores 60

F.

FAba quasi phaga 23
Fabarum assiduus vsus colicam & ructus parit 24
Fabæ recentes esui aptæ 239
Fagum primum mortalium fuisse victum putatur 13
Famis an sitis facilior tolerantia 61
Far, de eo variæ opiniones 18
Far factitium 18
Farcimina sanguinea cibis abdicanda 56
Fatum Peripathetici quod nominent 3
Febris pestilens & eius essentia 31
Febris pestilentis differentia. 32
Fel gallinacei 34
Felis 434

Feræ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Sunt & Apollo mihi, Nymphaq́ Coronide nati,
Queis delubra magis conſtituenda reor.
Nulla Chelys tā docta fuit, nulla arſq́ medendi,
Quale opus eſt medicum docte RODOL-PHE tuum,
Quale parentis opus, quo conciliauit amicè
Diſsimiles inter ſe, ſimilesq́ Sophos.
Dicite Pierides lauro hic, an dignior ille?
Et lauro hic dignus, dignus & ille fuit.
Non bene conueniunt diſcrimina diſſona vocū,
Nec niſi concordi pectine grata lyra eſt:
Sic niſi conueniant ſapientum linguaq́, menſq́,
Gratia quanta fuit, gratia tanta perit.
Talis ineſt Patri ſapientia, visq́ docendi,
Per quem iam coeunt, quæ coitura neges:
Qualis ineſt Gnato prudentia, visq́ medendi,
Per quem ſanantur, quæ moritura putes.
Et quia non tantum laudatur acumine Pallas,
Quantum laudata eſt vtilitate Dea,
Vnde oleæ inuentrix celebratur dia Minerua,
Vſibus humanis commoda multa ferens:

GOCLE.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Feræ sues 475
Fermenti vires extra panificia 215
Fiber 529
Ficus 315
Flatus vnde generentur 25
Fœminarum vinositas 60
Fraga quando assumenda 295
Frigidi & sicci temperamenti animalia diutius viuunt quam calidi & humidi 16
Fructus prima mensâ quinam vitandi 277
Frugales & temperantes longæui 43
Fruges repositæ vt diu maneant incorruptæ 163
rugum variæ differentiæ 148.171
rumenta omnia pro cœli statu variant 176
rumentum aliud coctile aliud incoctile 149
rumenta & legumenta vnde dicta 159
rumenta vetustiora & immodicè siccata quomodo dignoscenda 163
rumenta sibi inuicem in alendo succedunt 218
rumenta nouella anniculis an præstent an verò hæc illis 177
rumentum Asiaticum seu Turcicum 187
ngi cibis abdicandi 319
ngorum ortus 329
ngorum noxiorum & innoxiorũ indicia 332
ngorum producendorum tempore caritatis annonæ artificium 223

G.

GAlli gallinacei 346
Gallinæ 344

Gallina-

GOCLENIVS sic est Sophus hoc celebratior, ex se
Hoc quod opus nostris vsibus ille dedit,
Nestoreos vitæ vsurā qui extendat ad annos,
Differat atq; tuum curua senecta pedem.
Qua non ars melior, qua non magis indiga vita est,
Qua meritæ laudis non magis vlla ferax.
Suauius hanc tractas, iucundaq; pôcla propinas,
Et Medicina tuo grata fit eloquio.
Qualis quæ rutilo circundata fulgurat auro,
Gemma nitens reficit lumina grata magis:
Sic tibi Romanæ facundia cognita linguæ,
Nobilitat tua quòd Musa peregit opus.
Salue ô Phœbe mihi: salue ô Epidauria proles;
Tu Phœbus, Phœbi filius, esq; Nepos.

ALI-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Gallinaceorum & gallinarum vsus in medicin
34

Gallinaceorum fimus 34

Gallinacorum iecur 34

Garus 51

Glandia & glandulæ 54

Glires 43

Gobius 52

Grues 40

Gruum volatus 40

Gustus verissimus casei dignoscendi index 57

H.

HAlicutica 48

Halitus seu vapor infernalis pessimus 3

Hœdina 45

Harengi 52

Hircina 45

Homo absq; cibis & potu vitam septem vltr dies producere nequit 4

Hordei laudatissimi notæ 17

Hordei laus 21

Hordeum mundatum 17

Humor putrescens 17

Humores subiectum morbi & sanitatis nō sunt

Hyeme an æstate plus edere conueniat 9

Hydromel 58

I.

INebrieari nunquam an sit vtile 624

Iecur 347.55

Ignis contra infectum aerem efficax 4

Igni

ALIUD

AD VIRUM CLARISS. ROD. GOCLENIUM Med. D. Compatrem cariss.

VT nihil in vita vitali gratius aurâ,
Nec generi humano dulcius esse potest:
Sic nihil in vita maiori laude vehendum,
Quàm quod viuendi prorogat arte diem.
Cùm tuus hoc præstet liber hic, doctissime Doctor
Insignis, nil hoc doctius orbis habet.
Nec minor est virtus, quam quærere, parta tueri,
Ut Sulmonensis verba rotunda sonant:
Dat natura animam: post ars conseruat eandem:
Esse itidem hoc magnum quis neget artis opus?
Ast aliquis quærat, liber hoc promittere quînam
Ausit, & in titulo quid tumor iste velit?
Huic ego: quis stupor est? authoris perspice mentem,
Cernesq; absurdi rebus inesse nihil.
Finem qui statuit, medium quoq; destinat idem,
Quo venit ad metam res mediante suam.
Stat sua cuiq; dies, & inevitabile fatum,
Ordinat ut vitæ fons & origo, Deus.
Prima tamen rerum non tollit causa secundas,
Sed iubet has cursum quanq; tenere suum.
Sic sunt certa quidem decretæ stamina vitæ,
Ultra quæ nullum vivere fata sinunt:
Ne tamen hæc citra subsistat tempora vita,
Vita hæc deficiens arte iuuanda venit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Ignis veneno pastorum correctorium 373
Immodesti est quoduis temerè carpere 2
Inflammationum remedium 169
Ingeniorum morumq; transitus per sobolem in familias ostenditur 120
Intestina læsa, rupta 454
Itria in cibis vitanda 231
Itali facti ex Mercurio & Venere 26
Ius anserum contra venena efficax 353
Ius vetulorum gallorum 341.346
Iudæi cur ab esu suillæ abstineant 475

L.

LAc 566
Lac asininum hecticis salubre 572
Lac humanum 573
Lac in ventriculo coagulatum pessimum 569
Lac & serum quomodo frigida dicenda 575
Lactis differentiæ ab animalibus 570
Lactis boni & vitiati notæ 567
Lac probatissimum & innocens 571
Lac quibus prosit vel obsit 568
Lac quibus non admiscendum 570
Lac verè bonum quale & quando 572
Lactucæ vtilitas 270
Lampetra & lampreta 517
Legumenta quæ corpori alimentum præstant 150
Leguminum coctura 235
Lentes 248

Leporina

Hoc titulus sibi vult: hoc est producere vitam:
Quam si, Mome, placet carpere: carpe nihil.
Ad te sed redeo, Phœbeæ qui decus ingens
Artis, & Aonii gloria summa chori:
Hic tuus, ecce, liber, vitæ qui regula, quiq;
Ingenio summo scriptus & eloquio:
Hic, inquam, viuat, summoq; habeatur honore,
Tu quoq; Nelidæ secula viue senis.
Viue diu, scriptisq; bonis bene perge mereri
Nominis vnde tui fama perennis erit.

Ioh. Nouiomag. Rector
S. Bud.

Leporina caro 440. ad venustatem confert 44
Leporina caro melancholicæ temperaturæ est & ob id firmiter nutrit 44
Lepus quid ganeæ peritis approbabile habeat 449
Lien 55
Lingua 54
Lienosi 114.43
Loci naturâ mores hominibus ingenerari 11
Loligo 53
Lolium mali succi 26
Lucius piscis 49
Luscinia 37
Lutra 52
Luxationes & serpigines 16
Luxuriosi qui verè sint 20
Luxus in cibis vesani, gulæq; descriptio 51.52.19
Luxus legibus coercetur 19

M.

Mala 27
Mala citria & arantia 31
Malacostraca 54
Manna 59
Masticanda 3
Maza molli æstate vtendum 9
Medulla ossium 55
Medicina adhibenda 6
Mel amarum ac virulentum 59
Mel artificiale 58

Melli

DE VITA PROROGANDA TRACTATVS.

Vitæ prorogandæ sanitatisq́ue custodiendæ rationem Philosophi ac Medici præstantes sex rerum generibus sunt complexi, quorum justa debitaq́ue mensura atq́ue obseruatio diæta, conseruatio sanitatis, modus tuendæ valetudinis, vel regimē sanitatis dicitur. Suntq́ue aer, cibus, potus, somnus, vigilia, excretio, retentio, animiq́ue affectus, hæc legitimè & moderatè adhibita vitam prolongant, & incorruptam valetudinem conseruant, vnde & conseruatrices appellantur causæ & salutares: immoderatè vero adhibita, insalubria euadunt & morborum causæ: indeq́ue res non naturales dicuntur, quod videlicet extrinsecus accedant, & nobiscum non nascantur, sinistreq́ue se habentia (vt cum aer est male affectus vel venenatus) corpus humanum alterant & lædunt, vt experientia id testatur quotidie.

Procœmii autem loco sequentes quæstiones scitu discussuq́ue dignas, (de quibus etiam inter doctissimos non convenit) & ab instituto nostro minime alienas, præmittere placuit.

Mellis boni & mali notæ 589
Mellis venenati signa 598
Mel quod optimum 586
Mel quibus salutare vel non ibid.
Mellis vires 586
Melampyrum 161
Melina 437
Melones 299
Mensarum voluptatem non omnem detestandam 197
Merula 366
Merula torquata 367
Messis quando instituenda 164
Milio ne aues aut vermes noceant remediũ 186
Milium cur ab auiculis facilimè infestetur 185
Milium omnium frugum fertilissimum 185
Miraculum naturæ 273.564
Mithridates quotidie venenum hausit 128
Monedulæ 394
Monophagia sordida & illiberalis 202
Mora 292
Morbi calidiores quando generentur 98
Morbi communis causa 109
Morbi communes an oriantur à malorum ciborum copia & culpa 109
Morborum causæ vnde potissimũ accidant 122
Morbus & sanitas in quibus consistant 6
Mors à quibus causis dependeat 34
Mors differri non aufferri potest 4
Mullus 509

Mundi regiones 1
Murena 51
Mures 43
Mustelina ibi.
Mysterium naturæ 262.27

N.

NAturâ quidam voraces & bibaces 5
Nigella 16
Non edendũ prius q̃ appetitus & fames adsit 6
Nutritio an sit assimilatio 7
Nutritionis modus ibi.
Nutritionis 4. gradus 16
Nux iuglans 3

O.

OLea & odorifera vnguẽta præstantissim 3
Olei oliuæ facultas 3
Ostracoderma 531. 54
Ostrea 532. 53
Oua ab Hippocrate improbata 5
Oua febricitantibus mala, & cur 58
Oues per venenosos halitus infici 3
Ouilla quibus magis in cibis conueniat 43
Oryza 18
Oryzam Calechutani cymbalis & saltationibus serunt 18
Oxygala 58
Oxygalæ confectio ibid.

Oxygal

Non enim tollit artis exercitium Dei præſcientia. Quin & ipſe Chriſtus ægrotos medicis indigere affirmat, inque Dei populo ſemper fuiſſe medicos, manifeſte patet ex *Gen. 50. Exod 21. 2. Par. 16. & Eccl. 38.* qui expreſsè habet, (quòd inprimis notandum) medicum à Deo creatum, propterq; neceſſitatem honorandum eſſe, ſtipendiumq; ei dari præcipit, additq; Deum ex artis medicæ miraculis & ſanationibus laudari velle & prædicari, *ipſe namq;,* inquit, *per medicamina ſanat, doloribusque homines liberat.* Qui igitur Dei ordinationi ſic paret, ac moritur nihilominus, bona conſcientia coram Deo conſiſtet, dum nulla ſua culpa ſe mortuum intelligat.

NB.

QVAESTIO II.

An ſubiectum morbi & ſanitatis ſit ipſius partis eſſentia, hoc eſt, an febris conſiſtat in partium cordis conſtitutione eſſentiali? N.

BOna Pſeudomedicorum pars in hac opinione conſenuit, principium morbi materiale & formale in ipſius partis eſſe fixum ſubſtantia, cujus ſententiæ falſitatem, tot quotidie monſtrant errores in praxi. Morbus enim & ſanitas non conſiſtunt in eſſentiali partium conſtitutione, ſed accidẽtali duntaxat. Non enim, quicquid partem com-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

componere, vel constituere dicitur, sanitatis & morbi subiectum est, essentialis enim forma vna cum materia non sanitatem, sed partium constituit essentiam: Sed est alia quædam compositio, κατασκευὴ, quasi apparatus quidam, præparatio, vel apta conformatio, quę accidens est, non substantia, qualé in instrumentis contemplamur præter materiam & formam, vt in gladio duritiem, aciem, nitorem, quib. præditus optimè potest incidere: ejusmodi est in similari parte ipsa temperies, in organicis accidentalis forma, quæ structura dicitur: accidentalis igitur partium constitutio, est apparatus quidam ad formæ actiones exercendas, materiaq; & forma tanquam substantiæ nunquam citra subjecti corruptionem abesse possunt, neque magis & minus recipere, temperies verò & structura multis modis immutantur, præter id, quod separabilia sunt accidentia non minus quam sanitas & morbus: materiæ item & formæ nihil vt contrarium aduersatur, sed ipsa tantum priuatio omnis transmutationis est autor, temperies vero & structura contrariorum expertia non sunt, quamobrem solius temperamenti integritas sanitatis nũcupationem meretur, seruato enim temperamento seruantur actiones & sanitas.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

QVAESTIO III.

An humores ſint ſubiectum morbi & ſanitatis? N.

NOn defuerunt, nec etiam nunc deſunt, qui affirmatiuam defendendam ſuſceperunt. Non ita pridem, cum negotiorum quorundam meorum causâ Budingâ irem Licham, incidi, certa tamen arrepta occaſione in Parochianũ quendam, non quidem leuiter literis imbutum, ſed ſaltem ſcelerata loquentia & impoſtoria deblateratione de vrinaria inſpectione infamem; Is adeo obſtinate & pertinaciter affirmanti ſententiæ patrocinabatur, vt ſcirrhum quis quãuis duriſſimum, citiùs concoxerit, quàm hãc ei opinionem ex animo eripuerit. Nullâ autem ratione aliâ negatiuam peruertere, ſuam vero prauam affirmatiuam tueri conabatur, quam quod ſibi perſuaſum habebat, vna cũ humoribus corruptis ac deprauatis, ſiue per ſudorem, ſiue per vrinam, ſiue per aluum exturbentur, etiam morbum expelli. Non abſimile eſt, quod putidus quidam hyperbolicuſq; Paradoxorum defenſor ſe vidiſſe ſcribit vna cum vomitu rejectam febrim. Nam ei morbus in numero cauſarum eſt, cauſa vero morbi radix & ſeminarium immutabile, quod ſuo loco excludi non poſſit.

Sed

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Sed hæc extra rem. Veritatis studiosi pro demonstrato habeant, quòd nulla sanitas vel ægritudo possit esse in parte aliquâ corporis, in quâ non exercentur operationes coporis, operationes enim sunt in compositis non cõponentibus, virtus enim vitalis in substantiâ cordis est, non humoribus & spiritibus, qui instrumentum sunt tantum, & vehiculum, vel principia & nutrimenta.

Sic febris colerica dicitur, non quod in colera sit tanquam subiecto, sed quòd à colerâ eiusq; putredine dependeat, vt ita putredinis subiectum sit humor, febris verò ipsum cor, in quo humor flammam vel intermittentem vel continuã primum concipit, nisi ea sit symtomatodes, h. e. aliunde cordi impetiatur.

CAPVT I.

DE AERE EIVSQVE CONDItionibus, essentia, qualitate, regionum, populorum & locorum varietate, deq; vtendi modo, & peste aeris seu veneno aereo.

INter sanitatis tuendæ decreta & capita primum sibi & principem locum vendicat aer, in omne corpus promtè penetrans. caloris natiui pabulum & refrigerium, quo sine neç sanitas conseruari integrè, nec morbus tutò profligari, imò ne quidem vitam agere homo potest.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Vnde grauiss. & sapientiss. autores posteritati reliquerũt, pro vario cœlo multifariã hominum naturam, mores, & morbos, numerosam plantarũ, animaliumq; prolem, simulq; sterilitatem & fertilitatem immutari: siquidem aer ambiens, etiam nobis inuitis ad corporis tutelam hauriendus, corpus nostrũ vel conseruat, & tuetur, si temperatus est & bonę qualitatis, vel id labefactat & immutat, si substantiâ vitiatus est, & immoderatæ qualitatis.

Itaq; danda est opera, vt summa animi cõtentione aeris essentia & qualitas accuratè obseruetur, vt sanitatem iucundius cõseruare, & morbos tutius præcauere liceat. Et primò quidem aeris essentia perpendenda est, pro vario cœlo, vrbium, locorumq; situ, proque diuerso solis accessu & recessu, ex quibus celerem sæpè mutationem subit.

Essentia aeris. Aer enim tenuis, purus, serenus, temperatus, tranquillus, tetroq; stagnorum, paludum, imbrium cadauerumq; habitu non conspurcatus, spiritus collustrat, ingeniumq; acuit, ac corpus in vigore conseruat.

Hæc aeris constitutio ob cœli amœnitatem & puritatem homines facit venustiores, benigniores, maiores & effœminatiores, quales Hipp. ait esse Asianos: Europęi ob cœli incõstantiam magnitudine corporis varii existũt & differẽtes, audaces & robusti (quamuis hîc nõ minor est victus varii & discrepantis vis.)

Aer

Aer Serenus est, qui nubibus & nebulis, seu fumis caret: huic opponitur inserenus & nebulosus. Aer serenus.

Trāquillus, q̄ vētis: huic opponitur tumultuās. Tranquillus.

Tenuis defœcatus est purus & transparens: crassus contra opacus est & impurus. Tenuis. Crassus.

Tenuis itaq;, purusq; aer sordida alicuius causæ externę illuuie nō infectus, omni ætati & temperamento saluberrimus est: impurus, crassusq; pernitiosus. Hanc sententiam confirmat Gal. *l. 1. de sanit. tuend. c. 11.* Aerem, inquit, optimum in pulmones trahere omnib° salubre est: optimū aerem censeo, qui prorsus sit purus. Eiusmodi verò fuerit, q nec stagni, nec paludis halitus sit perturbatus, nec ex profundo specu pestilentē aurā spirante infectus, nec qui ex cloacis, quæ magnam aliquā vrbem aut numerosum exercitū purgent, vitium contraxit, nec, qui ob flumen vel stagnū vicinum, nebulosus est, nec, qui, editis vndiq; montibus, in cauo loco clausus nullum recipit perflatū. Suffocans enim putrisq; est, similis ei, qui in domibus quibusdā est inclusus, in quibus ob putredinem & perflatus defectū plurimus coaceruatur situs & corruptio. Huiusmodi ergo aer omni planè ætati est noxius, sicut è diuerso q purus est omninò, nulli nō ætati est vtilis. At verò, quæ ex calore, frigore, siccitate, humiditateue diuersitas aeris contingit, non perinde se ad omnes homines habet: sed corporibus, quæ sunt optimo tempera-

Aer secū-dum Gal. qui optimus?

NB.

peramento, etiam optimè temperatus aer eſt ſaluberrimus: in quibus verò exuperans qualitas dominatur, iis vtiliſſimus aer eſt, qui ei qualitati maximè aduerſatur, frigidus calidæ, calidus frigidæ, humidiori ſiccus, ſiccori quã par eſt, tantò humidior, quantò ſiccitas ipſa modum excedit. *Hactenus Galenus.*

Vnde ſanitati minus conſulere videntur, q circa ſtagna, paludes, nemora aut valles nullũ flatum recipientes, aut flumẽ vicinũ, aut loca auſtrũ ſpectantia domicilia conſtruunt. Sed longè peius faciunt Magiſtratus & proceres quidã, qui caulas, ſtabula & receptacula canũ & equorũ in arcib⁹ extruunt vel loca cadauerũ excoriandorũ, ſepulturamq; humanorum corporum in ipſis vrbibus, vel prope cõſtituunt etiam ſeuero edicto. Quid? quod apud quaſdã gentes, cumprimis verò Danos, Suecos & his vicinos, nunc verò etiã Germaniæ proceres pleroſq; mos inualuit, in cœnacula quoſuis canes venaticos veſtigiatores, pecuarios, moloſſos, & villaticos recipere etiã ſeueriſſimo edicto, vt canẽ exire iubens citius piaculum commiſiſſe dicatur quam hominem.

Canes nõ ſunt admittendi in cœnacula & gynacea.

Quid quæſo ſanitati magis obnoxium, quid fœdius & ſordidius, quã ſuauiſſimos ex cibis variis vapores halitusq; exhalantes, totumq; cœnaculum complentes canũ ſtercoribus & oletis obſoleſieri & inquinari? Tenuem enim & naturâ purum aerem eiuſmodi exhala-

exhalationibus facilè vitiari, vitiatum à nobis inſpirari, inſpiratum ob arteriarum cũ venis coadſtomoſin ſanguini permiſceri, permixtũ ſpiritus, quorum præcipuum fomentum eſt, inficere & tenebricoſos reddere, non dicam ipſum ſanguinem incraſſare, plus quam notũ eſt. Quare totus debet eſſe Sanitatis cuſtodiendæ ſtudioſus in aeris eſſentia penitus examinanda, & in vario locorũ ſitu circũſpectius perluſtrando, pſertim vero qui humaniorib⁹ literis operã dant, in arduiſq; negotiis exhauriendis, officiis publicis adminiſtrandis ſunt occupati, nec non valetudinarii in hoc vnicè inuigilabunt, vt aerem purum & temperatũ habeant, vel induſtria, arteq;, ſi opus fuerit, talem præparent. Noſter certè hîc aer Budingæ non adeo ſalubris eſt, quia rarò purus; cũ, quia montib⁹ altis vndiq; fere clauſus & interceptus; nõ eſt perflabilis, vnde putris euadit ſimiliſq; ei qui in domibus quibuſdã, cauiſq; habitationũ locis incluſus ob perflatus & ventilationis defectũ ſæpe & facile corrũpitur: tum ob paludoſam foſſam lacunamq; mediam vrbem tranſeuntẽ, tetrumq; æſtate halitum expirantem, vnde aerem vehementer infici & immutari teſtes ſunt ipſi incolæ & quotidie fere inuadentes morbi. Huc accedunt validiores auſtrinorũ ventorũ afflatus, quib. Budinga noſtra ex illa parte qua Frãcofurtum ſpectat & meridiẽ, maximè expoſita & ſub-

Aeris Budingenſis eſſentia.

& ſubiecta cernitur, nam certũ eſt eiuſmodi ventos multa ſæpe inquinamenta & ſparſa morborum ſemina ex meridionalib⁹ illis regionibus & locis huc deponere; quæ poſtea in cauitatibus incluſa, atq; retenta rationem habẽt cauſæ efficientis & procreantis morbi, vt extrinſecus accidẽtia, & in corpore noſtro non ſponte generata. Ego, vt ab eiuſmodi cõtagione perſtẽ immunis, itinerib⁹, crebro exercitio, vel ſubdialibus montaniſq; inambulationibus, Septentriones verſus vel Orientẽ corpus ſoleo ventilare & perſpirabile reddere, ex quib. poſtea me benè habere & valere teſtantur viri & amici optimi, eundẽ in finẽ id mecum ex ſuaſu meo pertentantes. *Hactenus de eſſentia aeris, Sequitur eius qualitas:*

Qualitates aeris, earumq; Effectus.

Hæc non minus ad ſanitatem tuendam, morborumq; præcautionem confert, quam ipſius eſſentia.

Aer enim calidus confert frigido temperamento præditis, affectibusq; frigidis & diuturnis: frigidus calidis, humidus ſiccis, ſiccusque humidis opportunè eſt accommodand⁹.

Præterea cõmoda & incõmoda adnotare cõducit, quę vnaquæq; aeris qualitas ſecũ afferre conſueuit. *NB.* Calidus aer corpora languidiora reddit, breuioriſq; vitæ. Calorem n. innatum & fluentem à centro ad circumferentiã educendo citius reſoluit, cordiq; incõmodat & morbis calidis, ſed frigidis congruus eſt cerebrumq; recreat, & refocillat. Fri-

Frigidus aer robusta, pertinacia & longæua facit alitq; corpora, testis Dania, Suecia, & cæteri Septentrionis populi, cerebro præterea incommodat, cordi verò refrigerium est.

Humidus aer pinguia, mollia, glabra, moribusque humanioribus exornata profert corpora, ſiccioribuſque temperaturis, morbisque calidis & ſiccis plurimum opitulatur, pedum verò ac crurum vlceribus noxius.

Siccus humidis corporib⁹, affectibusq;, pulmonūq; vlcerib⁹ eximiè cōfert, ſanitatiq; cōſeruādæ & tuendæ præ cæteris auxiliatur. Siccitates n. *inquit Hipp. in aphor.* imbribus ſunt ſalubriores. Verum hoc tenendum, ſicut aer ſiccus corpora ad morbos reddit minus ꝓcliuia, ſed breuioris ꝓfert vitæ, ſic humidus corpora affectib. magis obnoxia reddit, ſed vitæ lōgioris. Verum hîc oriuntur dubia quędam, quæ diſcutienda ſunt. I. Cur Galenus, aerem calidum & humidū vocet peſſimū, cum tamē in calore & humido cōſiſtat vita animātiū? II. Quodnā anni tempus ſit ſalubrius, & an autumnus recte dicatur frigidus & ſicc⁹, ver calidum & humidū, ideoq; temperatum? R. ad I. Vitam in caloris innati humorem depaſcētis, & humoris calorem fouentis legitima cōſiſtere temperatione, ita accipiendum eſt, vt non excludātur frigidum & ſiccum, abſq; frigido n. & ſicco nulla eſſet caloris & humidi terminatio & vnio, ſed diſſolutio, diſiūctio & humo-

Nota.

Quæst. 2. vtiliss.

Solut. quæstion. prioris.

NB. humoris diffluxus. Hæc esse vera ostendunt animalia frigidioris & ſiccioris temperamẽti, quę omniũ longiſſimè viuunt, vt elephanti, cerui, corui, & in hominũ tribubus melancolici, qui omniũ conſenſu ſunt frigidi & ſicci, & ratio hæc eſt, quod humor melancolicus in cauſa eſt, vt humidum nõ ita promtè & facile diffluat calorq; diſſipet, ſed arctè vniatur & terminetur; Videbitur hoc multis paradoxon, ſed ii ſi in experimento acquieuerint, re ipſa cõperient, me nõ planè falſum dixiſſe. Ac huius ſententiæ veritatẽ confirmant Septentrionis populi, qui aerem ſpirant frigidum & ſiccum temparamento eorũ familiariſſimũ, vnde diutiſſimè viuũt & innoxiè, niſi frequẽs & crebrior ſalſamentorum vſus funeris ante diem eos enecaret, peſſimo in corporib. ipſorum conducto inquilino Scorbuto. Cur autẽ Galenus aerem calidum & humidum vocet peſſimum, facit ratione habitâ ad frigidum & ſiccum, id eſt, comparatè. Verba eius *1. de tẽper. c. 4.* hæc ſunt. Ego verò, tantum abeſt, vt aut ver calidum & humidũ pronunciem, aut ſi quid temperatum eſt, calidum dicã atq; humidum, vt quod planè contrarium eſt affirmem, omnium aeris ambientis temperamẽtorum peſſimum eſſe id, quod calidum & humidum eſt. Et paulò poſt, variorum affectuum, quorum nullum ait eſſe, putredinis qui ſoboles non ſit, enumerationem ſubiungit,

Frigidi & ſicci temperamẽti animalia diutius viuunt; q̃ calidi & humidi.

Cur Septentrionales ſcorbuto magis obnoxii.

quippe

quippe cum nec à ſicco putreſieri quicquam ſit aptum, nec à frigido: ſic carnes & reliqua, quæcunq; aſſeruari ab hominibus ſolent, hæc ſale, alia muriâ, alia aceto, vel alio quopiam, quod ſiccat, commodè præparantur: deprehendes & Boreâ vento naturâ frigido & ſicco omnia quá diutiſſimè imputria durare, contra putreſcere facilimè vento auſtrino, qui calidus & humidus eſt. Itaque nos in totum contra quam illi ſtatuunt calidum & humidum eſſe ver, decernimus, cum neq; tale ſit, neq; ſi eſſet, vtiq; ſalubre eſſet. *Hæc Galenus.* Cũ igitur promtiſſimè putreſcant corpora calida & humida, *teſte eodem Gal. 1. de diff. febr. c. 3.* & quidem celerius in locis calidis & humidis, quam frigidis & ſiccis, vt demonſtratum eſt, ſequitur calidam humidamq; aeris ambientis conſtitutionem atque temperiem eſſe cæteris peiorem. Corpora autem calidiora humidioraque putredinis noxam (niſi difflentur & refrigerentur) citius contrahere, quam frigidiora & ſicciora, oſtendunt febres humorales. Omnis n. humor alienus à natura corporis, in quo continetur, neque aptus ad eius nutritionem neceſſariò putreſcit, febremq; accendit, putreſcit autẽ celerrimè, cum locus, in quo fuerit collectus, eſt calidus: id quod vẽtriculus manifeſtat plus iuſto calidior, nullus enim cibus immodicè calfactus, ſine putredine in eo permanere poteſt, corrumpi n. cibum ob immoderatam caliditatem, & humidi defe-

ctum necesse est. Verum de his commodius & explicatius *cap. de cibis*.

Responsio ad alterā quæstionem.

DE SECVNDO. An autumnus, rectè dicatur frigidus & siccus, hiems frigida & humida &c. acutè disputat Galenus *1. de temper. cap. 3. & 4.* perstringens eos, qui ver esse calidi & humidi temperamenti ideoque temperatum, autumnum frigidum & siccum, ideoque intemperatum & morbiferum existimârant in qua etiam opinione bona physicorum par permansit, persuasum sibi habens, ver, qui calidum & humidum, esse saluberrimum. Verum ex Galeni iudicio res se longe habet aliter. Non enim aduertunt antiquos Atta lensis Athenæi sectatores temperatam crasin, statumque prætermisisse, eiusque plan non meminisse.

Sanitatis enim tuendæ victum inuestigantes, calidiusque iusto corpus iubentes refrigerare, vel frigidius calefacere, vel humidius sicare, sicciusq; humectare, quid aliud intendū quam temperatum quendam atq; mediocrem statum efficere? Si igitur calidum & humidum excessus nomina sunt, non potest verum esse, quod ver sit in omnibus mediocre. Si autem iccirco humidum est & calidum, quod æstate humidius est, hieme verò calidius, qui obstat, quo minus id frigidum etiam siccum sit, propterea quod æstate frigidius & hieme

ca

calidus: hacque ratione erit omnia, calidum, humidum, frigidum & ſiccum : Sed quia 4. qualitates in vna eademque re præpollere non poſſunt, neque æſtati neque hiemi ver comparare æquum eſt, ſed potius ipſum per ſe æſtimare. Neque enim hiems ipſa ea de cauſa frigida dicitur & humida, quod reliquis temporibus humidior ſit, frigidiorque, ſed quod humiditas in ea ſuperet ſiccitatem, & frigiditas calorem: ad eundem modum & æſtas calida & ſicca, quod in ea humor vincitur à ſicco, & frigidum à calido. Sic & autumnus non rectè frigidus dicitur & ſiccus, abſolutè, non enim frigidus eſt, ſi per ſe conſideretur, vt hiems eſt, ſed vbi cum æſtate confertur, quâ frigidior eſt: & quia inæqualiter temperatus eſt, vtpote meridie multò calidior quam mane aut veſperi, nec in humido & ſicco medium & æqualem ſtatum obtinet, ita vt eodem die modò frigus modò calor vrgeat, propter hanc inquam, inæqualem temperiem morbiferũ eum rectè appellatum cenſendum eſt: vt ita 4. anni temporum quodlibet ex ſuapte natura non ex alterius comparatione calidum, humidum, frigidum vel ſiccum æſtimandum ſit & nominandum. Quod autem Hippocrates ver vocat ſaluberrimum, ratio eſt, quod omnium exceſſuum medium ſit ver, id eſt, quia æqualitatem quandã tenet caloris, frigoris, humidi & ſicci, ob idq; morbis mortiferis minimè obnoxius.

Hactenus de quæstionibus propositis ex Galenicis fundamentis: Redeo ad ea à quibus parum deflexi.

Aer à têperie recedens quomodo têperandus?

Verum enim verò, quia pro vario accessu & recessu Solis, vaporum, pluuiarum & imbrium occursione diuersam mutationem subitamque alterationem aer subit, facilè etiam corpora nostra eum variis afficere modis posse existimandum est. Itaque à temperie multum recedens, impensèq; calidior vel frigidior, eodem recessu, quo à temperie declinauit, corrigendus est. Et quidem plus iusto frigidior ignibus luculentis cum suffumigiis aromaticis, vt ligno iuniperi, mastiche, thure, baccis iuniperinis, herbis etiam & floribus calfacientibus humi sparsis vel accensis & super carbones proiectis, vel, (quod ego saluberrimum existimo, in crebroq; id vsu habeo, licet aliis sit vel ignotum vel extra vsum) herbis leuiter decoctis, fumoque in conclaue immisso, vel nares recepto, vel reliquas partes externas, vt manus ac pedes eo imbuendo, vix enim credideris quàm hoc tempore frigidiore commodet: inter herbas præcipuam laudem obtinet lauendula, thymus, Satureia, rosmarinus, maiorana, hissopus, origanum, serpillum, mentha, calamintha, betonica, saluia, & similes. Beatiores nobis longe sunt Sueci & cæteri Septentrionis populi, qui suis focis & caminis apponunt ligna abiegna aliarumq; resiniferarum, quarum illic

Frigidior.

Modus autoris aerem frigidiorẽ emẽdãdi.

Septẽtrionũ gentes nobis beatiores.

illic abundantia maxima, (quercus enim rariores ibi visuntur, ob idq; in magno pretio) quæ postea suauissimum, thuriq; similem odorem ex resina accensa fundunt, qui nares & cerebrũ feriens miris id modis corroborat, inq; vigore conseruat. Solent autem & eiusdem cœli populi liquorem illum pinguem & flagrabilem ex arboribus prædictis affatim resudantẽ colligere, collectum exiccare & thuris instar ad vsum reseruare. Ipse ego ex Suecia redituriens imperitioribus quibusdam pharmacopœis imponens pro thure eum prædicaui, postea admonens, vt in simplicibus probè dignoscendis & discernendis sint cautiores. *Pharmacopolarũ imperitia.*

In Calidiori verò nobis offuso aere floribus frigidis, vt nympheæ rosarum, violarum anemones, hyacinthi, cichorii, balaustii, &c. herbis item frigidis, vt parietaria, chondrilla, lactuca, endiuia, acetosa, plantagine, trifolio acetoso, portulaca, & similibus vti conuenit. *Calidior.*

Verum ventulum facere flabello optimum iudico. Ventilatio enim in aere calidiori quibusdam peculiaris est. Vbi tamen obseruandum vitiatum & corruptum aerem ventilandum non esse, nisi adapertis in conclaui fenestris, ex ea parte, qua ventus spirat Septentrionalis vel Orientalis, & si conclaue ab illa parte adapertile non est, corrigatur aer garyophyllis, baccis iuniperinis, mastiche, thureque, vel detineatur in ore paulatim, & sensim masti- *Nota.*

cando radix angelicæ, Zedoariæ, galangæ, nux moschata, garyophyllus, vel simile quid odoriferum, de quibus paulò post ex instituto, vbi de veneno aeris, dicetur commodius.

Cautela. Accidit autem frequenter, vt per vrbium oppidorumq; angustos, flexuososq; vicos cômeanti putris è sterquiliniis vel cloacali vapor in nares & os obreptet, qui postea in cerebrum delatus spirituum animalium consortium disgregat & conturbat. Quibus igitur necessariò per eiusmodi fœtentia loca est eundum, vel strophioli nodo ex garyophyllis & similib⁹ aromatis admoto naribus, vel spiritu fortiter retento, vel si quid inopinato inspiratum fuerit, fortiter expirando, efflandoque à contagione possunt euadere immunes. Vnde videre est intempestiuas, exuperantesq; aeris immoderantias prorsus esse fugiendas.

M. Aurelius Imper. diei pensum certis horis partiebatur, maneq; non vigente adhuc calore deambulabat, meridie verò in capitolio quiescebat. Augustus Cæsar natura valetudinarius domo non exibat, nisi prius aerem Sol collustrasset.

Aer matutinus saluberrimus. Iccirco aer temperatus, vt matutinus, est omnium saluberrimus, Sole videlicet horoscopum, duodecimumq; cœli locum occupante: meridianus calore exuperans, vt nocturnus vapore exhalationeq; humescens, insalubris & noxius. Vespertinus, Sole videlicet Cardinem occi-

occidentis peragrante, quanto cum desiderio pro cordis refrigerio à contentius æstate peregrinantibus, vel subdiali ardore Solis nimioue exercitio labefactatis, hauriatur, nemini non est notum. *Aer vespertinus salubris.* *NB.*

Cauendum tamen est, ne frigidior aer extrinsecus ad cutim, detecto scilicet capite pectoreq; denudato, admittatur, densat enim cogitq; cutim, ac putredinosorum excrementorum, humorumq; effluxum transpirare prohibet, vnde sæpè febres accendi videmus, aliaq; incommoda excitari. Qui tamen in continuo immodicoue sunt motu & exercitio, ne ob nimiam pororum cutaneorum relaxationem calor natiuus nimium expiret, his extrinsecus cutis spiracula perflari non est noxium, hoc enim modo cutanei meatus quodammodo densantur, calorque intus detinetur, qui aliâs perhalaret magno cum facultatum & actionũ incommodo. *Cautela.* *NB.*

Insolitæ etiam & subitæ mutationes tempestatum, & maximè austrinæ, graues sunt & periculosę, corpusq; nostrum offendunt, testimonioq; Hipp. mentem percellunt: has igitur sanitatis studiosus præcauebit, aut saltem se foras non debebit conferre, præsertim qui à rerum externarum, tempestatumq; immoderatarum occursatione promptè conflictantur.

Hîc verò & mundi regiones, regionum varietatem, ventorum vim, & quatuor anni tem-

pora cum aeris temperie, vel intemperie diligenter perpendere expedit, vt quisque pro peculiari & vernacula natura aere competente & conueniente fruatur, noxiumq; euitet.

Primum mundi regiones seu cardines IV. vt Oriens calidus & siccus, Occidens frigidus & humidus, Septentrio frigidus & siccus, Meridies calidus & humidus: quibus cardinibus venti temperamento & natura correspondent, quod hi naturam sc. loci, per quem spirant, induant & assumant, auster videlic. calidus & humidus omnium insaluberrimus, pernitiosus n. semper, morborum namq; seminaria maligna ex meridionalibus illis locis & regionibus, vt Italia, Gallia, & bona parte Hispaniæ secum exportare, ac in Germaniam nostrã deponere sat testatur experientia, quãuis & apud nos radices & seminaria malignorum morborũ immutabilia, quæq; interdum sua sede & loco excludi nõ possint, sponte generari nõ negârim.

Auster cur ventorum insaluberrimus?

Zephyrus frigidus est & humidus. Boreas, iudicio Plinii, & testimonio populorum Septentrionis saluberrimus, vt & Eurus qui ab Oriente flat.

Itaq; saluberrimi sunt dies sereni, meliores pluuiosi quam nebulosi, optimiq; hieme qui omninò vento carent, æstate quibus Fauonius perflat. Occidentalem enim ventum, non planè insalubrem esse & noxium testantur populi Occidentis: Imò Euro sæpè salubriorem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

eum inſpirari æſtiua docent experimenta.

De anni temporibus, horumq; temperie, intemperieq; ſupra in quæſtione, an autumnus rectè dicatur frigidus & ſiccus, abunde dictum eſt, quare lectorem eò remitto.

Mundi Regiones ſequuntur, Aſia, Africa, Europa, America.

Europæi ob calidi innati & influentis vbertatem ſunt audaces, robuſti, longiorisq; vitæ, inter quos Germani, vt placuit *Gale. 2. de temp. & Senecæ* ſunt iracundi, fortes, audaces, graues, armorumque cupidi.

Per Europæos intellige Britannos, Germanos, Gallos, Hiſpanos, Italos, Sarmatas (h. e. Polonos, Boruſſos, Efflnos, Liefflender/ Letuanos Littawer/ Ruſſos, Reuſſen/ Pomeranos, Pommern/) Danos, Suecos, Dacos, Walachen/ Tranſyluanos, Siebenbürger/ Pannones, Vngern/ Tartaros, Tartern/ Mœſos, die in Bulgarey/ Pannonib. vicinos, Thraces, Macedones, Græcos, Dalmatas, Iſtros Hiſterreicher/ Italiã attingentes ad mare Adriaticũ, &c.

Verum vt aerem & cœlum non habent hi vnum & idem, ſic etiam vita & moribus ſunt diuerſiſſimis. Galli ſuffragiis Juſtini, Cæſaris, Herodiani & Galeni ſunt bellicoſi & audaces, ſed ſitis impatientes. Pannonii teſte Plut. ſunt hebeti & tardo ingenio, ſed ad bellum paratiſſimi. Itali, teſte Vitruuio, prouidi & ſapientes ſunt, compoſiti ſcilicet factiq; ex Mercurio &

Itali facti ex Mercurio & Venere.

Venere, vnde etiam Veneri plus quam cæteræ Europæ gentes indulgere videntur. Ligures montani *Cic.este* ſunt agreſtes. Græci leues & mendaces, ſed ob aeris ſiccitatem ſapientiores, quod ſiccitas, vt Plato prodidit, ingenium, humiditas vero ſtuporem gignat, Vides diuerſas in diuerſis terræ partibus, ſeu ſub diuerſo cœlo habitantium hominum proprietates. Hæ autem cum magnam partem ab influxu cœleſti dependeant, varientq; ſecundum diuerſitatem in lineis parallelis & angulis mundi, qui ſunt Oriens, Occidens, Meridies, Septentrio, lege juſtitiæ admonitus, quæ regiones, prouinciæ, populi, quibus ſideribus, ſtelliſque ſubiiciantur & gubernentur in tractatu meo aſtrologico, quem adornandum jam ſum aggreſſus, commodius & vberius paulò me acturum polliceor.

Nota.

De Aſianis, Africanis & Americæ incolis eorundemque variis naturis & moribus, mira ſunt & fidem vix impetrare valentia, quæ à Coſmographis literis mandata reperiuntur.

Ex Aſianis ob aeris temperiem quidam, ſunt clementiores & humaniores: quidam contra ſylueſtres, ferique, humanorum corporum eſu gaudentes.

Africani minus vitam producunt, ob caloris innati & fluentis penuriam, vnde & plæriq; ſunt timidi, reperias tamen & inter eos vix homines magiſq; ſemiferos.

Ameri-

Americanos inter crudelissimi sunt Antropophagi in sagittando certissimi, currendo velocissimi, nudi incedentes, nulliq; obedientes, vniones aurumq; nihili facientes. Qui regionem Peru incolunt, feruntur humaniores & prudentiores, diuersarumque artium non expertes; ac coloris crocei, cujusmodi sunt regio morbo seu ictero laborantes. Hos commercia & humanitatem excolere testantur, qui mercatura amicè & perhumaniter, cum illis peractâ, velis remisq; inde redituriunt.

Per Asianos intellige Ægyptios, Æthiopes sub Ægypto, Arabes, Syros, (qui in medio orbis sunt constituti, cœlumq, habent temperatissimum, adeo vt nec nimio calore torreantur, nec nimio frigore horreant:) Indianos, Chaldęos, Idumęos, Samaritanos, Interamnos, Galilæos, Persas, Scythas, Armenios, Parthos, Albanos, Colchos, (maximi veneficii autores) Cilices, Pamphylios, Lycios, Jones, Lydos, Phryges, (inter quos Trojani claruerunt) Lycaones &c.

Syri in Medituллio orbis habitant.

Per Africanos, Mauros, Numidas, Libes, Cyrenæos, Carthaginenses, Æthiopes, Tingitanos, Cæsarienses, Ægyptios, Æthiopiæ conterminos, &c.

Regionum denique varietas, prout calida, humida, frigida vel sicca est, varias temperamentorum, humorumq; differentes producit naturas.

Regio

Regio aſpera & montoſa homines alit ingratos, ſtupidos & inhumanos, corpora magna, aſpera, crudelia, pertinacia, morbis calidis obnoxia: concaua pratis & latifundiis abundãs, corpora mollia, animos molles, morbos putridos & frigidos vtplurimum procreat. Vehementi & ancipiti temporum varietate flatuumq; incurſione crebro infeſtata corpora magnitudine diuerſa, robuſta, animos audaces, induſtrioſq; ſed inſtabiles, varios morbos, moreſque inducit, vt in Gallia videre eſt. In locis aquoſis degentes & humidis ſtupidi evadunt, carnoſi, pingues, laborum impatientes, manſuetiores, morbiſq; pituitoſis obnoxii. In locis verò ſiccis contra ſunt acuto ingenio, proni ad iracundiam & febres ardentes. Regionem in oſtiis ſitam incolentes, vbi maximi fluuii mare vaſtum ingrediuntur, variis morbis corripiuntur, quod aqua retenta in halitum convertatur, vnde poſtea aer conſpurcatur & inficitur.

Morboſa eſt Regio, quæ magna antra, paludes & loca halitibus tetris infecta recipit: Locus quoq; nulla ventorum vi exagitatus facilè corrumpitur, perflabilis vero & liber ſaluberrimus eſt.

Hactenus de aere, ejus eſſentia & proprietatibus &c. Sequitur de veneno & peſte aeris.

Cap.

CAP. II.

SAnitatis ſtudio omnes teneri non poſſe, vt navigantes, peregrinantes & caſtra ſequentes, oſtendunt contagioſi graviſſimiq; morbi, in quos ſæpe incidunt: Horum præcipuum ſeminarium eſt aer malignus, peſtilentiq; qualitate infectus, per quem iter affectant, qui neceſſariò cum ſpiritu attractus, inſpiratusq; pulmones primo, & poſtea Cor invadit, cum maxima inflammatione, & carbunculatione citò multos interimens, paſſimq; per expirationem & inſpirationem in vulgus involans, interdum multas peragrans regiones, frequentius vnam, ſæpè vnicum oppidum, vel etiam domum, quamvis frequenti peſtiferorum halituum expiratione tranſpirationeq; tandem accidit, vt aer totius vrbis vel oppidi evadat venenatus. Sæpè etiam delitescit includiturq; in linteis, lana, indumentis pannis, locisq; obſcuris, minimeque patentibus. Eſt in hiſtoriis ex arcula in templo quodam Græciæ, ſpe theſauri inueniendi à quibusdam perfracta, latens euolaſſe venenum, totãq; fere Græciam infeciſſe. Scribit Bened. Alex. tempore patris ſui, tegumentum, in quo venenum fuiſſe ſuſpicio erat, in abditiore quodam loco fuiſſe repoſitum, & poſt 7. annum expromtum, probeq; ventilatum vni ex ſeruis pro tegmine impoſitum, mortem acceleraſſe, pluresq; alios infeciſſe. Unde pateſcit venenum extra etiam corpus humanum poſſe ſubſiſtere, contagioneq; ac mutua communi-

tate

tate contaminare ab ea parte primum, qua fit contactus, ut quotidiana id docent experimenta.

Quibuscunque igitur necessariò per ejusmodi infectum aerem ultrò citroque est peregrinandum, quique ejusmodi habitacula, quæ à maligni aeris contagio sint libera, habere non possunt, ij, ne in periculum quoddam deveniant; causas prius probè diligenterque perpendentes, quæ aeri contagium & corruptelam inferant, suffitibus, odoramentis & masticatoriis, contra extrinsecus ambientis aeris contagium se munire omni studio conabuntur.

Loquor de peste aeris seu veneno aerio ad differentiam veneni cujus contagium vel seminaria effunduntur ex aqua, terra, igne, & humanis etiam corporibus, humoribus, scilicet in iis ad summum putredinis gradum permutatis, cujusmodi fuit pestis quæ anno 1605. pervadere cæpit Francofurtum, & loca tandem vicina.

Hinc pestis, aeris, ignis, terræ, aquæ, & quæ ex humoribus in animantium corporibus corruptis & putrefactis effluit, potest pestis hominum appellari.

Non enim contagium vel seminaria pestis in solo aere ponenda sunt, nec ex humanis tantum corporibus ea effundi arbitrandum est, ut falsò quidam opinantur ex arte myrepsica alimoniam magis & turpe lucrum, quam ægri salutem quærentes.

Sed hoc mirari subit etiam justissimo titulo Medi-

Medicinam factitantes hac pestilentiæ seminaria confundere, parum referre existimantes, num pestis sit hominis, aeris, aquæ vel terræ.

Censura.

Quidam falsò opinantur pestis contagium ex aere semper primario effundi. Verum de his & similibus Pseudodoxis in tractatu meo de peste prolixe dißerui.

Unum hîc meminisse oportet, pestis vocabulum æquiuocum esse, aerium enim venenum, morbum ab eo illatum, necnon bubonem morbi comitem, (a quibus rursus diuersa est febris pestilens) denotat.

Pestis propriè quid? Febris pestilens quid? eiusque essentia? & qua ratione febris pestilens à peste cõcitetur?

Est enim pestis propriè seu Pestilentia nuncupata ab aere venenato & corrupto, venenosus scilicet vapor in aere conceptus animantium generi perniciosissimus: is inspiratus spiritus cordis primum invadit alteratque, qui amißâ temperie à naturæ imperio emancipati putrere incipiunt, atque aliena calliditate occupati unà accenduntur, & cum his ipsa cordis substantia, hinc per uniuersum corpus venenum serpens in digniora viscera facit impetum, quæ, quia tantam molestiam ferre non possunt, in emissaria propria vel corporis habitum venenum protrudunt, unde bubones, carbunculatio, herpetes & erysipelata, & hæc est origo febris propriè pestilentialis dictæ: Sed est & alia ex similitudine pestilentialis dicta, quod scilicet est eiusdem ideæ & characterismi, similiaque edit symptomata, perindeque habetur nonnũquã letbalis: hoc fere distinguuntur, quod in vera

pesti-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Differẽtia febris pestilentis veræ & nothæ

pestilenti necessario sit aliquis bubo, vel carbunculus, (vel etiam papula) isq; latens vel manifestus, semperq; communem causam habeat aerem venenatum: illa autem ex pravis corruptisq; alimentis, putridisq; humoribus in corpore excitari consueuerit posse enim in nobis excitari, vel potius generari substantiam veneno proximam, ex cuiusq; victu proprio, experientia & rationibus manifestum est.

Nunc signa differentiarum pestis proponenda sunt, quæ à plerisque hodiè negligi summa cum ægrotorum & artis jactura animaduerto. Sympathias verò & antipathias mysterium hîc explorandum, quæ videlicet diuina quadam consortii lege conspirent, quæque inter se diffideant.

Signa pestis terræ sunt apostemata cum pestilentia, difficilis somnus, color cutis lividus: in hac prosunt omnia medicamenta naturam terræ participantia, ut caro talpæ, vulpis, lupi felis, &c.

Pestis aeris signa sunt tibiarium hinc inde jactatio, tumores circa humeros, & infra brachia, astma siccum, cephalalgia ingens cum phrenitide: in hac prosunt passeres, merulæ, gallinæ, pavones, cornices, corvi.

Pestis aquæ signa sunt sitis ingens; paucus somnus, tumor pedum & signa circa pudenda, potare nolunt, pedesq; intumescunt, in hac prosunt pisces, ranæ, bufones, inprimis verò carnes ciconiæ & anatum, locis affectis applicata. Secretum.

Pestis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Pestis ignis signa sunt, somnus continuus & indesinens calor intensus, tumores magni post aures, sitim non habent: in hac venenum extrahendum est per allium & cepas, vel aliud specificum: atq; hic laudatur Xenechdon Theophrasti. Has differentias diligenter expendere decet bonum & fidelem medicum, ex his enim cura instituenda est cum veris prognosticis, per quæ medicus in sua arte, testimonio Hippocr. admirabilis censetur.

Aerem autem dupliciter immutari, vel in primis qualitatibus, vel in tota substantia, cum videlicet Extremam prauitatem malignitatemq; sortitus est, Physicorum documentum est. Aer vnde contagium & corruptionem hauriat.

In peste putrens & corruptus est non calore tantum, sed maligna et venenata etiam qualitate.

Non igitur accidit pestis aeris, nisi aere secundum substantiam corrupto.

Corrumpitur aer à corporibus cœlestibus & terrestribus, ab illis, vt causa remota, ab his, vt propinqua.

Ab astris corrumpitur aer I. Cum fiunt conjunctiones magnæ, vt Saturni, Iouis & Martis, sicut anno elapso 1604. in Sagittario. II. Cum plures stellæ tam fixæ, quam erraticæ Soli conjunguntur; cumulatur enim & intenditur calor illis locis & populis, ad quos conjunctio spectat. III. Virtus cœlestis fortius agens in virtutes patientes terrestres aerem sensibiliter immutat & alterat, vel in naturam & statum ipsi homogeneum, vt cũ naturalis temporis caliditas mutatur in calidatem NB.

vehementem, vel heterogeneum & oppositum, v[...] si æstas mutetur in frigiditatem & humiditatem [...] lædentem & contra communem naturæ cursum. Ejusmodi mutationes temporum inquit Hipp. [...] aphor. *Si magnæ fuerint, subitæ & vehemen[...] pariunt morbos, & quandoq; mortem. A subi[...] enim mutatione qualitatum activarum, vehem[en]ter imprimentium, forisq; occurrentium, ut cal[i]ditatis in æstate, frigiditatis in hieme, mortem in[...] firmis aliquando accidisse, & etiamnunc accide[re] posse patet, nam mortem, quæ infirmis æstate con[...] tingit & hieme, potissimum à virtute cœlesti age[n]te naturalem aeris statum supra modum & subi[to] immutante dependere animaduersum est, in ve[re] verò & autumno magis à causa inferiori & te[r]restri.*

Mors æstate & hieme contingens à cœlo magis quàm à causa inferiori depẽdet.

Inter causas inferiores, à quibus aer promti[...] corrumpi potest, sunt vapores, halitusue malign[i] terræ quibusdam cauernis et aperturis expirant[es] exhalantesq;, tum etiam fœda hominum & an[i]malium strages, aquarum stagnantium & putr[i]darum corruptela, tetraq; & contagiosa aliarum rerum putrescentium euaporatio, ut ex pecorum stabulis & cloacis, tum animalibus etiam quibu[s]dam venenosis.

NB. *Verum locus siue regio, regionis altitudo & hu[]militas montium marisq; vicinitas, ipsiusq; regi[o]nis terra hîc perpendenda est. Non enim in om[ni] regione, & ubiq; semper, sed cæteris terræ caver[nis] eiusmodi venenosi halitus concluduntur, qui er[um]pentes aquam & aerem illius loci inficiunt, præ[...]*

quę vero per terræ motum exclusi animalia interficiunt & inter ea primum oves pascentes, qui in locis pascuis vbi vapores paulatim erumpunt, continuò quasi cum pastu exhalantem quandam putredinem hauriunt. Testatur Seneca, in terræ motu tempore Neronis Imp. gregem sexcentarum ouium esse deletum, vnaq; homines aliaq; animantia contagio huic vicina.

Oues facilime inficiuntur

Idem verò halitus seu vapor intra terræ cauernas repulsus exitu videlicet ei intercluso, infernalis euadit & maximè pestiferus, ad auripigmenti enim aluminis & sulphuris specus venasq; detrusus ignescit, qui postea erumpens subitò & citò, quicquid comprehenderit, adurendo corrumpit atq; interficit, à qua etiam malignitate à quibusdam infernalem eum dictum reperio.

Vapor infernalis pessimus

A viuis animalibus quoq; aerem infici & corrumpi præter experientiam nostri huius seculi exemplo sunt duo dracones, tempore Philippi Regis Macedoniæ inter duos Armeniæ montes viam diu à multis salubriter tritam ita inficientes, vt transeuntes illicò et subitò è medio tollerentur. Accersitus à Rege Socrates, vt infectionis huius contagiiq; causam diceret jussit ædificium altum erigi juxta montes, fecitq; speculum chalybeum planum, vt ad illud ex omni parte montium fieret reflexio & reuerberatio, Ex qua radiatura catoptrica apparuerunt in speculo species draconum diductis apertisq; faucibus ex aduerso se aspicientium, aerẽ intermedium oris ventrisq; ipsorum halitu mali-

Duo dracones in Armenia aerem venenãtes.

NB.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

gno vitiantium, quibus postea jussu Regis interemptis factum est, ut is locus ex subita transeuntium internecione nomen non amplius ceperit, memoriamque prodiderit.

Venti quâ ratione pestiferi?

Ventos denique quosdam pestiferos esse nemo erit qui inficias iverit. Constat ventos naturam & qualitates locorum, per quæ spirant, suscipere & induere, aeremque, sive salubrem, sive insalubrem & corruptum secum deferre, inque oppositam sibi plagam locumque deponere, Exempli gratiâ, aere corrupto & infecto in plaga occidentis vel meridiei, ventus contagium defert in plagam orientis vel septentrionis. Sed hic latitudines, altitudinesque locorum & ciuitatum perpendisse oportebit. Contagium enim quod per ventos defertur promptius subsidit in locis sublimioribus & editioribus, quod verò ex stagnantium aquarum, terræ, aliarumque rerum putrescentium contagioso tetroque halitu emanat atque effunditur, loca vtplurimum in cavis vallibus sita infestare solet.

Peregrinantes per loca fœtentia & contagiosa quibus præsidiis se tueri debeant?

Iter igitur per publicas strages facientes, paludes, stagna, locaque fœtentia & veneno infecta prætereuntes, Pomambris, odoriferis oleis, odoratis sacculis vel trociscis masticandis adversus eiusmodi fœtentes exhalationes se debent munire.

POMAMBRUM.

Recip. laudani pinguis drachm. vnam semis, styracis calamitæ scrupulos duos, benzoi, storacis liquid. singulorum drachm. vnam gariophy-

riophylorum, cinnamomi; nucis moſchatæ, macis, ſantali citrini, Zedoariæ, roſarum rubearum ſing. drachm. ſemis, balſami garyophyllorum ſcr. ſemis, terebinthinæ quantum ſufficit ad incorporationem,

Ditiores, quique cupiunt fragrantius & carius, addant moſchi & ambræ, ſing. grana ij. vel iij.

Aliud minus pretioſum pro pauperibus vel tenacibus.

Recip. radic. enulæ, angelicæ, majoranæ, roriſmarini, roſarum rub. ruthæ. Saluiæ, garyophyllorum, thymi vel ſatureiæ, ſingulorum partes æquales, camphoræ parum, fiat puluis & incorporetur pro Pomambro.

Sacculi fiunt ex roſis, violis, majorana, pulegio. baſilicone, thymo, Satureja, radice iridis, calamo aromatico, garyophyllis, lauendula, ſerpillo, origano, rutha, ſtechade, coriandro, baccis juniperi, meliſſa, floribus hiſſopi, lauendulę, ſaluiæ, roriſmarini, *& ſimilibus, ſerico inſuendis.* *Sacculi ex ſerico conſuēda.*

Ego nullum ingredior iter abſq; Zedoaria, garyophyllis, corticibus citri, arantiarum, radice angelicæ, enulæ, valerianæ, vel galangæ, *hæc enim & ſimilia ore detenta & maſticata venenatos halitus potenter diſcutiunt & avertunt. Certum enim eſt. ſimplici veneno ſimplex medicamentum eſſe optimum, ſed ſpecificum, nam angelica in peſte aqua improbatur. Poßunt etiā prædicta* *Maſticanda. NB.*

simplicia medicamenta contundi, & in electuarii formam cum melle, vel sirupo conuenientе, vt rosarũ, acetositatis citri, acetosæ, scabiosæ, concinnari. Aceta ex his quoq; concinnata pstantissima sunt.

Secretũ magni cuiusdã Comitis, cui in præparatione ego addidi vincet oxicum cum momento Camphoræ.

Sequens in præseruatione celeberrimum est, paratu a quouis facilimum vilisq; pretii.

Recip. baccarum juniperi, corticibus nigris detractis, quantum lubet: folia ruthæ, juglandes iij vel plures: Zedoariam, angelicam: *quib. omnibus contusis in mortario & cum melle in electuarium mixtis adde modicum croci integri, sicci & boni, iterumq; misceantur. Sumatur mane vel etiam tempore locoq; postulante, quantitas auellanæ majoris singulis vicibus.*

Eodem etiam modo vsurpata theriaca & mitridati cum insignes præstant vsus, sed in curatione improbantur. Quia enim magnæ sunt actiuitatis, tenuiumq; ac calidarum partium, calorem febrilem augent, quod notandum est: in primo tamen insultu & ante febrim conceduntur.

NB.

Consueui quoq; prædictorum simplicium farraginem quandam in crassiorem puluerem redigere, sericoq; insuere & interiori pilei vel tiaræ parti, vbi cerebellum contingit & verticem annectere, non tam vitiati aeris emendandi, & a cerebro repellendi, quàm ejusdem corroborãdi gratiã.

Olea & odorifera vnguẽta pręstãtissima.

Olea quoq; & odorifera vnguenta naribus temporibusq; admota vel inuncta, sicut & carpo volæq; manus, Spiritus ab omni contagione seruant immunes.

Ex Oleis magis probantur, Oleum ex baccis juniperi, lauri, ſemine aniſi, fœniculi, cymini, ex hyſſopo, thymo, ſpica, cinnamomo, garyophyllis (*hæc duo pretioſiſſima ſunt*) nuce moſchata, mace, ſuccino albo, terebinthinũ, &c.

Quia verò olea facile diffluunt, præſtat in vnguenti conſiſtentiam ea redigere, vaſculoq; in aurato vel argenteo incluſa conſeruare. NB.

Unguentum odoriferum pro delicatioribus.

Recip. ambræ, moſchi, zibetti, ſingul. grana. ui, olei garyoph. vel cinnamomi, &c. guttas ij, cum oleo amygdalarum dulcium fiat vnguentum.

Aliud pretioſiſſimum.

Recip. moſchi, gr. vj. ol. garyoph guttas iij. ambr. gr. ij. zibetti gr. viij. cum oleo è nuce moſchata expreſſo ad drachm. vnam, f. vnguentum,

Aliud.

Minus carum, & tamen efficax.

Recip. ol. thymi, hyſſopi, ſing. guttas iij, ol. ſpicæ gutt. ij. ol. ex nuce moſchata expreſſi drachm. ſemis vel ſcrup. duos, f. vnguentum.

Qui verò eiuſmodi habitacula obtinent, quæ vel paludum, vel ſtagnorum rancori, vel etiam limi inquinamentis obuia ſunt, & ſubiecta, ii, dent operam, vt domus valuæ ſint perflabiles & vento quidem ſeptentrionis, vel orientis, vel aer NB.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

rectificetur & corrigatur accenso igne, suffumigiis ex ligno & baccis juniperi, thure, mastiche. Igne enim contra aerem infectum nihil efficacius; vapores enim absorbet & dissipat. Unde Hippocrates, magnam illam luem Athenis & totius ferè Græciæ igne publicis in plateis & compitis accenso propulsauit: idemq; Thaletem Milesium factitasse reperio. Ignes debent construi ex lignis juniperi, abietis, cypressi, betularum, tamarisci quernis, faginis & similibus. Ligna resiniferarum arborum omnibus aliis præstant.

Igne contra aeré infectũ nihil efficacius.

Præstat etiam in ipso sanitatis statu præsertim literis operam nauantibus, singulis horis matutinis os & palatam diligenter aquâ pura cum aceti modico vel pura rosacea abluere, vel aceto aqua rosarum mixto, vel vino aquâ rosarum contemperato, quod postremum oculis clarificandis optimum est. Frontis deniq; temporum nariumq; aspersio aquâ rosar. vel lauendulæ, vel etiam aceto rosarum optimum spirituum fomentum est: & tantum de aere nobis offuso, ac inuitis etiam ad corporis vigorem tutelamq; inspirando dixisse sufficiat.

CAP. III.

De cibo, & potu, secundum locum inter Sanitatis prorogandæ præcepta & capita obtinentibus.

CONstat quotidie aliquid de corporis nostri substantia decedere, viuereq; hominem

minē diu non posse, nisi cibo & potu quod deflu-
xit, reparetur, cibo quidem quicquid solidio-
ris & siccioris fuit substantiæ, potu verò quic-
quid humidioris ac spirituosæ exhaustum est,
vt ita absque cibo & potu 7. vel ad longissimū
8. dies vitam protrahere nemo possit. Quod si
à corporibus animantium nihil efflueret, sem-
perque eadem substantiæ moles perduraret,
cibis opus non esset.

Homo absq; cibis & potu 7. vltra dies vitam protrahere nequit.

Est enim cibus (quem nutrimentum, & ali-
mentum appellant) substantia similis illi, quæ
è corporibus defluxit, resarciens atque re-
staurans, quod deperiit. Triplicis enim sub-
stantiæ nostræ fluor perpetuus cibo & potu re-
stauratur.

Cibus quid?

Itaque in legitimè & salubriter assumendis
esculentis & potulentis, habitâ diligenti ra-
tione qualitatis, quantitatis, vtendique modi,
obseruentur proæmii loco sequentes præce-
ptiones.

I. Esculentorum & poculentorum quanti-
tas non debet esse intempestiua, importuna,
molesta & indecens, sed mediocris: Tantum
enim cibi & potus, inquit Tullius *in libr. de se-
nect.* adhibendum est, vt reficiantur vires non
opprimantur. Reficiuntur autem, si edentes
& bibētes modum teneant, qui est inter nimi-
um & paucum: suffocantur verò & opprimun-
tur, si in alterutram partem à mediocritate fu-
erit aberratum. Vnde Lycurgus Lacædemo-

Prec. I.

Quantū cibi assumendū?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

niis leges ferens tantum ciborum vnicuiq; distribui iussit, quantum ad bonam corporis valetudinem tuendam satis esset.

Calor præcipuum coctionis organum.

Galenus in arte parua verè & sapienter docet, certam cibi exhibendi mensuram ex naturali appetentia & coctione sumendam esse. Huc accedit quod quantitas porrigendi cibi commodissimè sumitur à calore magis vel minus concoquente, qui pro varia corporum, humorum, ætatum, temporum, cœlique natura variat & mutatur. Vnde pro ætatum, temperamentorum, temporum & regionum varietate, proq; vniuscuiusq; conditione & natura cibi assumédi occasio suméda est. Robustiores enim multum & frequentius comedent ob caloris innati & influentis copiam: imbecilliores vt senes pauco & frequenti ob calorem elanguescentem alimento indigent: Biliosi & macillenti difficilius obesi & pituitosi facilius inediam perferunt, illic igitur pastus crebrior: hîc rarior vtilior est. Æstate ob calorem influentem exiguum paucus cibus, sed potus dilutior offerendus est, hieme liberalius & meracius ob aeris frigidam & humidam constitutionem vescendum & bibendum est. Pueri etiam frequentius ob copiam caloris innati & influentis, iuuenes ob caloris influentis acrimoniam dilutius, senes ob calorem imbecillum alantur frequentius. Itaque sanitati optimè consulere volentes decentem ciborum mensuram, natu-

ræ

ræq; conuenientem ſibi præſcribant, eamque accuratè, vel quoad fieri poterit, ſeruent, ſic enim iucundè & ſalubriter totum vitæ curſum abſq; morborum inuaſione peracturi, corporiſq; ac animi vires integras ſunt conſeruaturi.

Vnde qui temperantiam & frugalitatem vitæ conſtituerunt fundamentum, diutius vitam produxêre, illuſtreſq; euasêre virtute & ingenio.

Pythagoras Philoſophus Samius, à multis eſcis ſibi temperaſſe fertur, quoniam animo eas incommodare arbitrabatur. Ad vitem quoque non ingrediendum monuit, non ad ipſam ſcilicet vitem, ſed vinolentiam fugiendam præceptum dirigens. Vinum enim non attigiſſe aiunt, quin & parciſſimi fuiſſe potus nullumq; obſonium deguſtaſſe, crebrius verò exiguo melle victitaſſe, omninoq; moderatiſſimè vitam produxiſſe ab optimis autoribus proditum eſt. *Frugales & temperantes lõgæui.*

Socrates Philoſ. Athenienſis, parciſſimi cibi extitiſſe & continentiſſimi victus omnium conſenſu fertur: famem ſe ambulando obſonare dictitabat.

Plato Phil. Athenienſis, à præceptoris frugalitate non diſceſſit, quod teſtatur dictum Timothei, qui ſuperiori die apud Platonem cœnauerat, muſicam tenuemque cœnulam dixit, quique cœnaſſent apud Platonem poſtero eos die benè agere. Menſas Italicas & Syracuſanas

nas vt opiparas & luxuriosas damnauit: quin morem illum, quo bis die saturum fieri liceret, detestatus est. Ficuum fuit amator, vnde φιλόσυκος dictus fuit.

Aristotelem huius discipulum non sibi adeò moderatum constat, Alexandrinæ proculdubio illius victoriæ aut Persici potius luxus contagione imbutum.

Epaminondas Thebanorum dux clarissimus, sic in vita frugalis erat, vt è vicino ad cœnam vocatus, cum obsoniorum & bellariorū summum apparatum inuenisset, è vestigio abierit, dicens, Ego te sacrificare non lasciuire putabam, vnde in exercitu ventricosis obesisq; infensus erat, eosq; pellebat. In vestium verò moderatione laborumq; tolerantia clarum eū extitisse Plutarchus testis est.

Agesilaum illum Magnum Spartanorum Regem, à satietate vinolentiaq; penitus abstinuisse Historiæ tradunt. Huic Thespii per suum agrum iter cum exercitu facienti, farinam, anseres, bellaria, libaq; & mellita opera aliasq; omnis generis escas, vina simul generosissima miserunt. Verum is farina tantum recepta cætera recusauit: tandem verò precibus accipere coactus mancipiis distribuit, asserens ingenuos & fortes ganeæ operibus non indigere.

Chrysippus Philosophus Asianus Solensis ad alendum homines nihil prçter Cereris munera & aquæ poculum opus esse cum Euripide asserebat.

Bion

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Bion Borysthenes sapienter dixit non oportere voluptates ab epulis mensisq; proficisci, sed à sobrietate.

Crates Philosophus ille Thebanus Demetrium Phalereum reprehendit, quod panes in pera, & lagenam vini ad se misisset, dicens iis minimè se indigere vbi essent fontes: pecunias suas omnes abiecit in mare, vt philosopharetur liberius.

Cleomenes Lacedæmoniorum dux, omnium aliarum virtutum gloria floruit, cœnandique apparatum quotidianum exiguum habuit laconicæ parsimoniæ conuenientem. Quod si seniores quosdam hospitesue conuiuio excepisset, paulò lautius mensam struebat, non aromatum iucunditate, aut saporum coarcernatione conditis dapibus, sed tantum vt copia largior paulò & vinum aliquanto esset suauius: Aurum non magnoperè expetebatur; nec alia oblectatio aderat vlla, ipse enim oratione animos conuiuarum satis delectabat atque demulcebat.

Alexander quoque ille Macedo ventris cibiq; temperātissimus fertur, ad prandia enim, nocturna itinera, ad cœnas verò prandiorum tenuitatem optima esse condimenta putabat, vnde coquos ab exercitu suo remouit. In rebus gerendis cum magnus inprimis fuit, tum verò sobrius & vigilans, non temulentus, nec imperii licentiâ bacchabundus.

Adeò

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Adeò autem exquisitorum ciborum contemtor extitit, vt ab se è longinquo transmissa obsonia elegantissima inter amicos partiretur, nihilque ex iis sibi reliquum faceret. Graues tamen autores tradunt, tum Philippum patrem, tum Alexandrum filium vinolentos extitisse, multaque per temulentiam crudeliter perpetrasse. Alexandrum ad vina pronum fuisse, & apud Mediam vini fortis bibisse congios duos, pauloq; post extinctum Plutarchus autor est.

Demosthenes Atheniensis Orator aquam bibit, noctes vigilauit, totus curis sollicitudinibusq; intentus, vnde orationes eius lucernã olere prouerbio iactatur, vitamque egit longè contrariam vitæ Demadis oratoris æqualis sui. Hic enim scortabatur, ebrietati ac vinolentiæ totus deditus, singulisq; diebus in concionibus & conciliis distentus discumbebat, plenoque ventre accubabat.

Cato Censorius in amplissima fortuna tenuissime vixit, ex rapis sua sibi manu iucundissimum parans obsonium, eoq; vt saluberrimo vescebatur.

In Hispaniam nauigans, vnde cum triumpho rediit, non aliud bibit vinum quam regimes: mensam amicorum parentem & procreatricem dixit. A puero, laboribus moderatâ viuendi ratione, & ex rei militaris consuetudine bonam valetudinem & constantissimum

tiſſimum nactus eſt corporis habitum. In exercitu ſitiens ferè ſemper bibit aquam. Quod ſi æſtu grauiori tentaretur, aceti hauſtu crebriori ſitim leuabat & calorem, ſi verò infirmior ſibi videretur pro priſtinis viribus recuperandis leuiuſculi vini aliquid deguſtabat, eodemq; pane & vino vſus eſt quo ſui, Imperator & Conſul.

Curius Dentatus Romanorum Imperator frugalitate & felicitate victoriarum clariſſim' rapis vixiſſe fertur. Quare Samnitum legatis aurum ei plurimum offerentibus, reſpondet, auro illi non opus eſſe qui talia cœnaret, oſtẽdens rapam quam foco torrebat in cibos.

Pompeius Vir ad omnia ſumma natus, multis feliciſſimè confectis bellis & victoriis clarus, inſignis in victus ratione fuit, de qua re hoc tantum commemoraſſe ſufficit, quod cum morbo decumbẽti, & cibos faſtidiẽti medicus turdum illi apponi iuſſiſſet, huncque venalem non inuenirent famuli, quoniam id temporis non ferebat, à quodam indicatum eſt apud Lucullum poſſe reperiri, qui eos toto anno in auiariis educaret: verum Pompeius reſpondiſſe fertur, nos igitur ſine Luculli luxu viuere non poſſumus? aliumque cibum facilè parabilem ſumpſit.

Ciceronem cibi potuſq; fuiſſe temperatiſſimum nemo opinor ambiget, qui ſcripta eius euoluerit.

Augu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Augustus Cæsar cibo minimo atque vulgari vsus est, pisces enim minusculos, panem secundarium & caseum bubulum manu pressum, ficusq; virides maximè expetiuisse aiunt. Vini naturâ erat parcissimus, pro potione sumebat perfusum aqua frigida panem, aut cucumeris frustum aut lactucæ thyrsum, aut recens acidumue pomum succi vinosioris. Vescebatur quocunque tempore & loco, quod stomachus desiderabat. Querentem de inopia & caritate vini populum Romanum seuerissima obiurgauit oratione, vtpote satis prouisum à genero suo Agrippa, productis pluribus aquis, ne homines sitirent.

Agrippa Augusti gener in victu rusticitati potius, quam delitiis fuit propior.

Tiberius Augusti successor integra fuit valetudine, eaque vsus est toto imperii sui secundi tempore, sineque consilio & medicorum adiumento octauum & septuagesimum annũ attigit. Annonam macelli quotannis temperandam censuit, dato ædilibus negotio, popipas ganeasque eousque inhibendi, vt ne opera quidem pistoria venalia sinerent. Et vt parsimoniã publicam exemplo quoq; corroboraret atque iuuaret, solennibus ipse cœnis pridiana sæpe ac semesa obsonia apposuit, dimidiatũq; aprum, affirmans hæc omnia eadem habere quæ totum, quamuis à vini auiditate pro Tiberio Biberium eum dictum reperio.

Marcus

Marcus ille Crassus Romanorum ditissimus, P. Crassi iurisperiti filius, Licinii Crassi Pontificis nepos, in omni victu frugalis fuit atque modestus. Parua in domo tenui censu vna cum fratrib⁹ parcè admodum educatus est, viuisq; adhuc parentibus vxores ducentes vnâ & domo & mensa simul omnes vsos reperio. Ad cœnas atq; conuiuia homines plerumq; ex media plebe vocare cōsuêsse Crassum historiæ prodiderunt. Neminem Romanorum debere esse, dixit, quibusdam de eius liberalitate conquerentibus, qui parum se possidere arbitrerur, cum tantum habeat soli, quod ad victum præbendum abundè sufficiat, dederat enim iis singulis 14. agri iugera.

Tanta fuit Prisci illius seculi Imperatorum & illustrium virorum temperantia & frugalitas.

Intemperantes & luxui deditti miserè vixerunt & viuent. NB.

Contra verò, qui intemperantiæ voluptatisq; illecebris & lenociniis diffluxerunt, miserè vixerunt, mortemq; præcipitem maturarunt, vel veneno sublati, alioue mortis violentæ genere, vt suffocatione, prolapsu ex equis, scalis, transfossione in concursibus nocturnis, (vinum enim in prælia trudit inermem) igne, aquâ, decollatione, strangulatione, & vt plurimum morbosâ corporis dispositione, quæ luxum continuum comitatur, vel denique ventrem in amplitudinem pinguissimum & distentissimum adepti.

Ptolome⁹. Euergetes 7. Ægyptiorum Rex, ab Alexandrinis dictus Κακεργέτης ob luxuriosam & delicatam victus rationem ventrem adeptus est pinguissimum & distentissimum: quin & filius huius Alexander , qui matrem regni sociam interfecit. Hi fuere adeò ventricosi, vt vix pedem efferre possent, raroque in conspectum prodirent.

Dionysius Heracleorum Tyrannus ad immodicam corporis molem adoleuit ob intemperatissimas voluptates & quotidianam voracitatem.

Fuit item Pitho Bizantius, Rhetor obesissimo aqualiculo, pariterque vxor eius, gulæ sc[illegible] vitio & ventris intemperantiâ.

C. Caligula portentissimorum ciborum atque epularum fuit autor, omniumque gane[illegible] osorum gulosorumque ingenia superasse dicitur. Pretiosas Margaritas aceto liquefacta[illegible] absorpsit, panesque ex auro atque etiam obso[illegible] nia apposuit.

Claudius Cæsar vinum cibosque q[illegible] que tempore appetebat auidissimè, conuiui[illegible] celebrabat assidua & ampla, nec triclinio ab[illegible] scessit nisi madens & distentus. Erat bo[illegible]etor[illegible] cupidissimus. Quare per hanc ei occasione[illegible] venenum datum ab Agrippina coniuge: qu[illegible] facto illa terris venenum alterum sibique ant[illegible] omnes Neronem dedit.

Nero ad principatum euectus vulgaria ci[illegible] bari[illegible]

baria recuſauit, ſordidum enim ei oblatum panem fame etiam ſtimulante aſpernatus eſt, in tantum diſſimilis clariſſimis illis Regibus & Ducibus, qui cruentas aquas & cœnoſas, paneſq; atros & cibarios aſſumpſerunt.

Vitellius trifariam ſemper, quandoque etiam quadrifariam epulas diſpertiebat, in ientacula, prandia, cœnas & commeſſationes, quibus vt ſufficeret, vomitibus vtebatur aſſidue, quod etiam Claudium factitaſſe reperio pinnâ in os indita. Famoſiſſimam illam verò ſupra alias Vitellio à fratre datam cœnam quis non miretur, in qua duo millia electiſſimorum piſcium, & 7. auium apposita traduntur? Patinam Vitellii, cui faciendæ fornax in campis exædificata eſt non minoris quam ducentis ſeſtertiis, hoc eſt, quinq; millibus aureorum cõſtitiſſe proditur, in qua ſcarorũ iecinora, Phœnicopterorum linguæ & murenarum lactes commiſ[illegible]r: erat autem Phœnicopterus auis rariſſi[illegible]rimùm M. Apitii menſis cognita: Murenarum lactes etſi in ipſo Italico mari frequentes reperirentur, nihilominus ab externis littoribu[illegible] aſportatæ gratiores videbantur: à Carpathio enim vſq;, fretoq; Hiſpaniæ petitæ ſunt. Vnde manifeſtum euadit ſordidiſſimæ & profuſiſſimæ Vitellium fuiſſe vitæ, cum nouies millies ſeſtertiûm paucis eum menſibus interuertiſſe, Tacitus autor ſit.

Lucullus, qui primus luxum Romam in-

Duo millia piſciũ, & 7. millia auiũ vna cœnâ apposita. Vitellij patina vna fictilis quinque millibus aureorũ conſtitit. & memorabilior fuit patina Æſopi tragœdi, quæ 15. millibus coronatorum ſtetit, teſte

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Budeo, unde stupenda istius seculi luxuria concipi potest,

uexit & auxit, ingentes opes, quas deuictis duobus potentissimis & maximis Regibus Tigrane & Mithridate, sibi comparauerat, conterere Romam regressus omninò studebat, quod tamen efficere non potuit, seu hortorum spectes amœnissimorum impensam intolerabilem, seu piscinarum, prætoriorum, ædium & cœnationum amœnissimarum structuram, seu deniq; lautissimorum conuiuiorum quotidianum apparatum. Vnde in prouerbium abierunt delitiæ Luculli. Vnicuiq; loco cœnarum taxata & ordinata erat summa: quod testatur apparata cœna illa impendio quinquaginta millium, hoc est, mille & ducentorum quinquaginta aureorum, tanta celeritate & lautitia, vt Cicero & Pompeius, quibus illa dabatur, obstupescerent.

Apitius.

Apitius Marcus nepotinis helluationibus hunc longè superauit, Hinc cœnæ Apitianæ prouerbii loco circumferuntur. Sexcenties enim sestertium, id est, quindecies centena aureorum millia in explebili illa ingluuie helluatus est: cumq; potuisset adhuc ducentis quinquaginta millibus vitam lauto victu ꝑducere, tamen venenum miser hausit, ne patrimonio tanto superesset, quod iam se defecturum videbatur. Plinius aptissimum omnium nepotum gurgitem appellauit. Suidas in luxum & inusitatos sumtus multas eum argenti myriadas in ventrem absumpsisse autor est. Degebat

autem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

autem crebrius in Campaniæ vrbe Minturnarum, vt caricas, quæ illic amplissimæ gignuntur, luxuriosè manderet. Quin tanta erat hominis huius gulæ insania, vt in Lybiam nauigarit ventrem ficubus explendi gratia: merces verò sociis comportantibus, cum ad reditum iam omnia spectarent, Apitius sparteis aliquot corbibus ficus bene compactas, in nauē comportari iussit, vt & domi, si venter desideraret, earum possit esse copia. Verum exorta subitò turbulentissima tempestate, nulla salutis spe affulgente, morte, vt saxum Tantalo, impendente, Apitius, ne vacuo ventre interiret, ficubus probè & ad saturitatem vsq; eum farsit, reliquas in mare proiectis, quibus postea sedatâ tempestate, ægerrimè carere ipsum oportuit. Signum ingenii ad omnem luxum mirandi.

M. Antonius exquisitissimis quotitidiè epulis se saginabat, & per luxum inusitatum debacchabatur, exhausisseq; fertur & impendisse ducenta millia talentûm, hoc est, centies & vicies millies mille aureos. Antonio.

Cleopatra Ægypti Regina lautitiam eius omnem apparatusque splendorem fastu meretricio detrectabat, dictitans vna se cœna centies sestertium absumturam. Condictâ cœna Regina magnificam alias epularem struem, sed quotidianam posuit. Irridente autem & computationem Antonio expostulante, confirma-

bat in ea se cœna taxationem consumturam. Quare mensam secundam inferri iubens, dictitans totum alium apparatum corollarium vel procœmium saltem esse, detractumq; auribus vnionem aceto mersit, & liquefactum absorpsit.

Singulare & ferè vnicum naturæ opus, ait Plinius, aurib. gerebat Cleopatra, quis quæso nō obstupescat, vno ferculo secundæ mensæ centies sestertiûm, h. e. ducenta & quinquaginta millia aureorum absumta? Experta hæc certè est, quid in gloria palati saperent margaritæ. Quis dubitet in aulis huiusmodi perditissimorum principum multos fuisse, qui sese non victui solum, sed cæteris etiam eorum moribus accommodarent? Quin & nostra memoria in aulis Magnatum inueniuntur non infimum obtinentes locum, gulæ ganeæque deditissimi, nullusque iam ferè habetur pluris, quam qui peritissimè censum Domini mergit. Videmus nostra ætate priscum illum morem pertinacissimè perdurare.

Cleopatra.

Mores nostri seculi.

Vina enim hac nostra ætate tam profusè prodiguntur, vt videantur ad perdenda ea geniti, ita vt nullam operosiorem lautioremque vitam nostro seculo inueniamus, quam in proluendis vinis. Apud nos enim sine lege, sine modo bibitur.

Germani bibacissimi.

Germanorum bibacitas ante cunctas alias gētes nobilitatur, atq; inter miracula celebratur

tur, cum ſinguli quaternos quartarios vno prã-dio haurirunt, & hodiè vaſa cernũtur potoria, quæ plus quam vnam menſuram ciuilem capiant, quibus hoſpites externos liberaliſſimè inuitant & proluunt. In conuiuiis enim noſtris omnes certamus pro luxus patina & principatu. Nam quò quiſque exquiſitiſſimorum obſoniorum varia genera, epularumq; varios apparatus & lautos dat profuſius, eò magis commendatur. Dolendum ſanè nos eo veniſſe, vt cibis maximè pereamus. Innumeroſiſſimum illud morborum agmen & ſatellitium nouum, quod indies gulæ culpâ emergit, quâ plurimũ plurimi funeris ante diem intereunt, ad temperantiam & vitæ modeſtiam deberet nos incitare. Tantum verò abeſt, vt hoc fiat, vt etiam luxus Luculli, Cœnæ Apitianę, & quadripartita Vitellii Epularum, in ientacula, Prandia, Cœnas, & commeſſationes dimenſio maiorem longè hodie quam olim laudem in Magnatum aulis mereatur, vtq; aſoti illi crudi poſtridie rurſus ingurgitent, vt cum Cic. *de finibus* loquar, de menſa & conuiuiis auferuntur, pinnaq; in os inditâ vomitum proritãt, quod à multis hodie factitari more Epicuri de grege porcorum animaduertitur magno ſæpe & corporis & animi damno. Verum de vomitu morboſo & non morboſo ſuo loco. NB.

Non tamen hîc prætereundum eſt, voracitatis & bibacitatis quoddam vitium à natura qui- *Naturâ quidam*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

voraces & bibaces, & cur hoc fiat?

quibusdam innasci, aliis etiam ab ipsa consue-tudine proficisci, cum sæpe videamus alios a-liis esse edaciores à tenero, eosq; vitæ processu moderantiores fieri. Sed de externa & intem-perãtissima voracitate & ingluuie hîc sermo est: Cuiusmodi fuit Milonis Crotoniatæ ath-letæ robustissimi, qui in certamine Olympico taurum viuum circumtulisse stadio vnius cur-riculi prædicat, ipsumq; postea ictu nudæ dex-træ iugulatum ipso die solum vorasse. Qui & vno cõnictu carnium xx. pondo, totidemq panum absumere, vini verò choas tres exhau-sisse consueuit, teste *Athen. lib. 10.* Verum in prodigioso robore prodigiosa certè minus vi-debitur gula.

Omnes autem athletas assueuisse plurimo cibo ad corporis vires ampliandas Hippocra-tes etiam & interpres eius Galenus in apho-rismis non tacuerunt. Habitum enim corpo-ris ipsorum periculosum esse confirmant, quo-rum etiam sententiam Hieronymus contra Io-uianum vsurpauit. Athletas, inquit Galenus in exhortatione Medicinæ, nec posse viuere diu nec sanos esse, animasque eorum in nimio sanguine & adipibus quasi luto inuolutas ni-hil tenue, nihil cœleste, semperque de carni-bus & ructu, ventris ingluuie cogitare. Suillam itaq; Galenus suadet vt valenter alentem.

Theagenes Thasius athleta taurum solus e-debat.

Astida

Aſtidamas athleta Mileſius, qui ter in Olympia euaſit victor, deuorabat, quantum nouem hominibus aliis ſatis eſſet: & plerùmque omnia quæ apud Ariobarzanem Perſarum Regem in conuiuio parata offenderet, ſolus abſumebat.

Herodorus Megarenſis tibicen & ſaltator, trium plus minus cubitorum altitudine & proceritate, aliâs tamen bonis lateribus conſtans, panis ſex chœnices, carnis libras 20. edebat, viniq; duas choas, h. e. 12. Sextarios ſeu congios 2. hauriebat vno conuictu. Digna hercle gula harpiis rapacibus.

Guloſus ille Phago, cujus meminit Flauius Vopiſcus, Aureliano Imperatori fuit in delitiis, quod vno prandio integrum aprum deuoraret, veruecem vnum, præterea porcellum & panes 100. exiccaretq; vini orcam, quibus omnibus in ventrem exceptis, percontatus eſt coquum, quanam hora ſit redeundum ad cœnam. Sed an capacitati ventriculi ejuſq; amplitudini id ſit acceptum ferendum, an vero ventriculi infirmitati vel firmitati, quod Budæus voluit, quæritur? Capacitatem certè & amplitudinem ventriculi cibi & potus majorem copiam expetere, firmioremque viſceris conſtitutionem arguere, contra verò anguſtiã & paruitatem, imbecillitatem, eſculentorumque ac potulentorum parſimoniam præter jam dicta etiam conſuetudo ipſa ſuadet, pluri- *Quæſtio.*

mum enim eam valere exemplo ſunt Parthi, qui quantò plus biberint, tantò plus ſitiunt.

Bibaces & ob ventriculi amplitudinem & ob conſuetudinem.

Græci poculis certarunt, præſertim diebus feſtis agentes inferias, quiq; cæteris præbibebat, promachus dicebatur quaſi prępugnans, quatuorq; choas ebibebat. Alexander aliquãdo conuocatis & amicis & ducibus ſolenne conſtituit conuiuium, in quo vinariæ potationis certamen indixit, victori proponens coronam: bibaciſſimus omnium Promachus quatuor ingurgitans congios palmam retulit, vniuſq; talenti coronam accepit, h. e. aureorũ ſexcentorum. Romani Tricongium Torquatum appellarunt à tribus vno impetu congiis exhauſtis, & Bicongium à duob. congiis Ciceronis filium.

Choa mẽſura gen' eſt continens ſextarios ſex ſeu congium vnũ. Sextarius ſexta pars congii eſt. Congius continet cantharos atticos 3. ein Kütꝛlichen.

Xenarchus Rhodius Metretes dictus eſt ab immodica potione.

Maximinus Pater amphoram Capitolinam ſiccabat ſæpe in die, teſte Capitolino, amphora verò 8. capiebat congios.

Tiberius ignotiſſimum quendam nobiliſſimis antepoſuit, ob epotam in conuiuio, propinante ſe, vini amphoram: quin & eodem nomine atq; prodigioſa bibendi oſtentatione L. Piſonem vrbis curatorem delegit, quòd biduo duabuſq; noctibus per potationem continuaſſet apud ipſum jam Principem.

De quodam vini potatore reperitur Syracuſis tandiu potare ſolitum, donec ab eo coo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

perta ova in terra fœtum ederent, teste Aristotele & Plin.

Bonosus imperator, vt scribit Flauius Vopiscus, bibit, quantum alius nemo: & si quando legati barbararum gentium vndecunq; venissent, ipsis propinauit, vt eos vino obrueret, sicque ab ebriis consilia eliciebat.

Protheas Macedo apud Alexandrum bibacissimus fuit, & valenti corporis robore, tandē tamen vino periit.

Illyrii cubantes cœnabant & bibebant, teste Periandro &c.

Scythas, Iberos, Thraces, Gallos, Persas & Lydios vinolentiæ deditos fuisse Plato prodidit.

Ariæi conuiuia celebrabant quotidie, & inebriabantur, quare Galli, qui bellum aduersus eos gerebant, id animaduertentes, dolum cōmenti sunt. Singuli enim Gallorum duces prandium exquisitissime in tabernaculis suis apparauerunt, cibariisq; adjecerunt herbam quandam medicamentosam quæ aluum deiiciendi & violenter purgandi vim obtineret: vnde quotquot ex iis edissent, ad vnum extincti sunt omnes. Præterea & flumina eâdem herba infecerant, quæ postea hausta aluum immodice purgarunt. Constat certe multos & inuictos exercitus militum vinolentiâ fuisse prostratos. Germanis nostris olim in bello Gallico simile quid accidisse plus quam notū est. *Stratagema Gallorum.*

Car-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Carthaginenses non sinebant in castra vinum deferri. Contra verò Nestor vel graui instante pugna à vini potu non abstinuit, quam etiam gloriam nostri seculi duces & milites quærunt pertinacissime, vt adeo in confesso sit, neminiq; dubium, maximam priscæ illius luxuriæ ad nos fluxisse partem, inueniriq; qui eam avidissimè sectentur, non tam in virorum quam fœminarum tribubus. Fœminarum genus vini auidum fuisse & etiamnunc esse, forsan quispiam dubitet. Dubitare autem desinet Romanorum annales qui euoluerit.

Fœmina hodiè maximè vinosa.

Romulo regnum obtinente Egnatius Metentinus vxorem, quod vinum è dolio bibisset, interfecit, cujus etiam cœdis à Romulo fuit absolutus.

Est quoq; inter exempla, mulierem à Cneo Domitio dote mulctatam, quod viro inscio, plus vini hausisse visa esset, quam valetudo exposceret.

Polybius apud Athenæum scribit non licuisse Romanorum fœminis vinum bibere. Apud Massilienses lex quoq; fuit, qua mulieres aquam potare jubebantur, hancq; eandem legem Mileti sua ætate floruisse Theophrastus autor est.

NB.

Cato censuit osculum fœminis dari debere à propinquis, vt scil. scirent an vinum olerent. Nostræ certe hodiè cautiores sunt & callidiores quę à vini haustu aromata commanducant

am

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

aut anisum, coriandrum, vel fœniculum saccharo intectum, quo diuerticulo imponunt maritis suis atq; adulteris. Vidi in inferiori Germania potissimum vero Colonię tam profuse vina à fœminis prodigi, vt vino plenissime velut attonitæ in plateas conciderint, ac publicum propudium extiterint, quo tamen opprobrio cæteræ se absterreri minimè patiuntur, sed potius mori morem gerere pertinaciter pergunt, parique sæpe ebrietatis vitio conspiciuntur viri & fœminæ, vt merito antiqui prouerbii veritas hîc locum tenere videatur, Cascus Cascam ducit, Cœcus Cœcam, Ebrius Ebriam. Sed mirum, in tanta Colonia tot esse leges bene viuendi, & inter eas nullam quæ sacram illam vinolentiam puniat, hac enim impunitate efficitur luxus ille quotidie capitalis. *NB.* *NB.*

Apud Persas quidem pignus & fœdus hospitii habebatur, mulieres vxores filiasq; conuiuiis adhibere, si quando hospites laute & splendide excipere vellēt, qui etiam mos apud nos durat, verum illis propinare vt vino intumescant, sicut Periander scriptum reliquit, Illyrios in vsu habuisse, & ipsæ postea è conuiuiis viros exturbent, vt nostra ætate sæpius contingit, hoc, inquam, an egregium sit & pulcrum, facile quilibet prudens secum reputaverit.

Illyricæ potantes aluum sibi fasciis zonisq; singunt: primum quidem leuiter & modicè,

postea

postea verò cum liberalius bibunt, arctius validiusq; : quem morem Scythis etiam fuisse in bello, vt diutius & constantius famem tolerarent, graues autores tradiderunt. Nostræ, ne mentem animumq; vinum nimium obtundat atq; etiam adimat, ciborum luxuriæ vnâ vacant, pluris vinolentiam, quàm opes facientes.

Tres fœminæ vno conuictu 15. mensuras nostrates epotârũt.

Non possum silentio hîc præterire memorabilem bibacitatem, quâ apud nos tres mulieres ciuicæ se nobilitarunt, vno prandio quindecim mensuras vini ciuiles in ventrem absumentes, constante adhuc mente & animo, vt ita in totum dixisse liceat, fœminarum genus vini auidissimum esse.

Sed cesso ne insanis illis Bacchis fiam Archilochicus.

Hactenus de quantitate cibi.

Sequitur præceptio II. de tempore cibum sumendi seu corpus reficiendi: Non vescendum prius quàm appetitus & fames adsit.

Præc. 2. De tempore cibum sumendi.

NOn intelligo hîc famem morbosam quæ cibum expetit corpore non indigente. Præsente igitur fame cibus non est protrahendus, juxta illud vulgatum:

Non toleranda fames nam ventrem humoribus implet.

Ventri

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Ventriculus enim vacuus à venis proximis & membris alimentum expetentibus ſtimulatur & impellitur, vtque eorum deſiderio morem gerat, laceſſit Oeſophagum vnde, alimento non ſubſequente, vicioſis eum humoribus impleri neceſſe eſt, è vicinis partibus eos ad ſe allicientem.

Certiſſimus igitur & fidus cibi noui ingerendi index eſt fames ſeu appetitus edendi. Unde non approbo, quod quidam certam, opportunam & conſuetam in ſumendo cibo horam ſibi eligunt, perſuaſum habentes naturá felicius ſic coctioni indulgere. Sæpè enim contingit, vt hora illa ordinaria & conſueta ventriculum exinanitum cibiſq; vacuum, purumq; non reperiat, nullumq; edendi adſit deſiderium, vt ita certum edendi tempus pręſcribere non facile auſim, ſed potius ſuadeam, vt qui ſuæ ſpontis eſt, edat bibatque quoties & quandocunq; cibum ventriculus efflagitat, idque naturæ inſtinctu. NB.

Quaptopter reprehenſione non immeritò digni ſunt, qui, ſine vllo appetitu, ventriculo non poſtulante, priori alimēto nondū plene concocto, nouū cibum ingerunt, ſtudioſè procurato jentaculo, prandio mox ſubſequente, non neglectis etiam cœnis & commeſſationibus, quæ ſæpè in aulis magnatum, vbi præcipuam hodie merentur laudem, in multam noctem protrahuntur nō ſine corporis diſpēdio. Cenſura.

Fieri

Fieri enim non poteſt, vt in tanta ingluuie vires corporis poſſint conſtare integræ. Sunt multi, qui, voluptatis tantum gratiâ, vt ſibi hoc nomine alios deuincant, fame etiam non ſtimulante, jentant & commeſſantur, qui poſtea moleſtam totius corporis grauedinem ſentiũt & laſſitudinem. Ego illis edonibus aureum illud Gorgiæ Rhetoris Siculi reſponſum tanquam ſaluberrimum ſanitatis cuſtodiendæ remedium imitandum & cuſtodiendum ſuaſerim: is enim interrogatus, quanam ratione tantum temporis, hoc eſt, centum & nouem annos ſalubriter optimeq; vixiſſet, reſpondit, nihil voluptatis gratiâ faciendo. Hippocrates conſeruationem ſanitatis eſſe dixit, veſci citra ſatietatem. Galenus nunquam ſatur de menſa ſurrexit, quâ etiam ratione vitam in extremam vſq; produxit ſenectam. Nunquam igitur ſaturum de menſa ſurgere, eſt frugaliter & temperanter viuere.

Gorgias vixit 109. annos.

Prae. 3. Concoctu facilia, liquida, & quæ facilè putreſcunt primum ſunt ingerenda, citius enim è ventriculo elabuntur, nam ſi extremis epulis ſumerentur, præpoſteroque ordine concoctu difficilia præcederent, concoctionis opus impediretur, prohibereturq; ne concoctu facilia è ventriculo exirent: adde quòd liquida, & quæ facilè corrumpuntur, primis menſis ſunt offerenda, vt citius è ventriculi officina depellantur, antequam putreſcant. Unde ciborum

varie

varietas, mensæq; dubiæ (in quibus dubitatur potissimum, quid sit sumendum) illaudantur, diuersæ enim naturę cibi eâdem mensâ assumti contumaciter à naturæ robore edomantur, magnoq; negotio à ventriculo concoquuntur, faciliusq; putredinis labem induunt. Unde Homerus vnum & simplex alimentum, vt carnem bubulam assam Principibus & ducibus appositam esse prodidit. Hoc nomine Chrysippus Euripidis sæpe sententiam in ore habebat, qui ad hominum alimentum nihil præter Cereris munera & aquæ poculum opus esse contendebat.

Quid tibi deesse potest, modicus si panis & vnda,
Prandia, vel cœnam si tibi præbet olus.

Quanquam consuetudinis hîc ratio habenda est, tanquam alterius naturæ. Etenim cibi præter consuetudinem plurimum, aut repentè ingesti ventriculum aggrauant, & non parũ offendunt. Ventriculus enim consuetis gaudere solet, cibumque familiarem majori cum voluptate amplectitur. Ubi tamen memineris consuetudinem sanitatis tempore esse immutandam, si sit praua, cibisq; omninò mali succi quispiam vesci consueuerit, vt fungis, oleribus quibusdam, & leguminibus. Non tamen derepentè & subitò immutanda est. Mala enim victus ratio, inquit Hippocrates, modo sit familiaris & assueta, tutior est, quam si repentè in aliam, & quidem meliorem fiat transmutatio:

Consuetudinis vis eiusq; immutandæ ratio.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

tio: quin tantam consuetudinis esse vim idem nos monet. *1. & 2. aphorism.* vt, quæ longo tempore consueta sunt, licet sint deteriora, minus lædant insuetis: quem locum enarrans Galenus consuetudinem videtur æquasse naturæ cibos & potus consuetos dicens naturam facere aduentitiam. Hac consuetudinis efficacia ingenitaq; solidorum & similiarium membrorum temperatura & proprietate, non solius natiui caloris virtute, venena & pharmaca digeri, inq; alimentum conuerti exemplo sunt nates, & palumbi hyoscyami pastillis inescati, præterea coturnices & sturni ex hellebori & cicutæ pastu obesi, ac pisces nuce vomica capti, struthio ferrum digerens, pastores pleri in Græcia integros hellebori manipulos cit noxam, & Turcæ opium deuorantes. Hac lente primum & moderate acquisita assuetudine puella Indica puellari Venere decora, præsentissimo Napelli veneno enutrita est, à Rege Indorum Alexandro Magno, dolo, muneri dat cujus scintillantes & serpentum more nictantes oculos cum Aristoteles ipsius præceptor vidisset, Caue tibi ab hac, inquit, O Alexande hac nempe tibi exitium paratur. Nec judicio Aristotelis defuit euentus, nam fere omnes proci virginis concubitu intoxicati interierunt. Sic venena quotidie ferè hausta, præsumptis tamen remediis, Mitridati à consuetudine fuerunt

An solius caloris vi struthio digerat ferrum, sturnus cicutam?

Puella Indica veneno enutrita.

[f]uerunt innoxia adeo, vt captus à Pompejo M. [i]n vinculis veneno se interimere non potuerit. Cicutæ autem succum esse venenum soporiferum, & puluerem quoq; lethalem, Athenienſium indicant supplicia, qui morte condemnatos sorbitione cicutæ interemerunt, quam & Socrates condemnatus in carcere hausit. Ex quibus patere arbitror, quid consuetudo cum ingenita totius substantiæ membrorum similarium proprietate citra etiam natiui, & à corde influentis caloris auxilium valeat. Illa autem proprietas cum sit diuersa in diuersis corporibus & animalibus, accidit, vt hic caseum, alius vinum naturâ abhorreat, coturnices & capræ Elleboro, sturni cicuta vescantur. De qua re docte cecinit Lucretius *l.4.& 5.*

Socrates cicutâ interemptus.

Cur alius caseum, alius vinum naturâ abhorreat?

Est vtiq; serpens, hominis quæ tacta saliuis
Disperit, ac sese mandendo conficit ipsa.
Præterea nobis veratrum est acre venenum,
At capris adipes & coturnicibus auget.
Quippe videre licet pinguescere sæpè cicutâ
Barbigeras pecudes, homini quæ est acre venenum.

Plura *vide apud Plin.l.10.c.23. Arist.l.1 de hist.plant. Gal.lib.3.de simplic. med. l.2. de alim. Theoph.l.9.de hist.plant c.18. Arist.in l.de regimine principum. Averrh.in procem.3.phys.*

De Eudemo illo Chio tradit Theophrastus, quod neque vomitu, neq. alui dejectione

purgari potuerit. Multi aluum habent sequa-
cem, pharmacoq; facilè cedentem. Noui in
regio Haffniensi myropolio quendam, qui
quotiescunq; volebat, solo pillularum formã
NB. darum olfactu aluum irritabat, vt ita congeni-
tæ totius membrorum substantiæ proprietati
quæ in indiuiduis variat, hæ diuersitates indi-
uiduificæ sint acceptæ ferendæ, struthionum
que ventriculum ferrum & numismata, qu
vix igne domari possunt, feruentisq; aquæ ca
lor ventriculo calidior liquefacere aptus no
est, concoquere ob eandem rationem sit cre
dendum.

Prac.4. Occasio noui cibi ingerendi aliquando hu
morum cruditate interturbatur.

Itaq; qui laborant ex cruditatibus, & calo
rem ventriculi habent imbecilliorem, minus
que vigentem, videant, ne assumtione noui ci
bi ventriculi vigorem vel opprimant, planeue
prosternant.

Studiosi literarũ vt plurimum cruditatibus abundãt.

Verum cum cruditas literarum studiosis
plerumq; infestare soleat, iisq; inimica sit, pl
rimumq; morborum radix, teste Cicer. *de fa*
operæ pretium me hîc facturum putaui, si h
manioribus literis operam dantibus, quoru
in gratiam hic potissimum *de tuenda sanita*
tractatus est conscriptus, de cruditate ejusq
causis & signis breuiter & perspicuè aliqu
adiicerem.

Cibus in ventriculo vel planè non alteratu
& d

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

t dicitur ἁπλῶς, id eſt, ſimpliciter cruditas, *Cruditas quid?*
el alteratur, non tamen ſicut oportet, & dici-
ur cruditas κατά τι, id eſt, ſecundum quid, vel
teratio deprauata. Hæc alteratio deprauata
el fit tarde, cum videlicet cibi conuenientem
utationem nondum ſuſceperunt, & dicitur
ραδυπεψία, id eſt, tarda coctio: vel fit corru-
te, cum videlicet cibi corrumpuntur, & dici
oteſt chylificatio corrrupta: mutatio enim *Quid chylus & chylificatio?*
bi in chylum, id eſt, eam ſubſtantiam quæ in
ate in ſanguinem poteſt conuerti, à medicis
icitur chylificatio, ſicut chyli in ſanguinem
onuerſio ſanguificatio.

Cauſarum magna differentia eſt. Contra- *Cauſa.*
untur potiſsimum ex ciborum copioſa varie-
ate, commeſſationibus & compotationibus
ſſiduis, vnde ventriculus frigidior euadit, vel
alidior, nativuſque calor imminuitur, vel op-
rimitur.

Signa in genere ſunt flatus, ructus, morſus *Signa.*
t ventriculi pondus, grauitas, & circa diaphra-
ma compreſsio.

In ſpecie verò, ſigna cruditatis ſunt excre-
nenta mutata. Si cibi ingeſti nullam ſuſcipi-
nt alterationem, vt cum integra oua iterum
eiiciuntur, ſignum coctionis ablatæ eſt: Sic-
t imminutæ coctionis ſignum eſt, cum cibi
ongo tempore concoquuntur: corruptæ de-
ique ſignum cognoſcitur è ructibus tum aci-

dis tum nidorulentis, illi frigiditatis, hi calidi-tatis noxam denunciant.

Cruditates vel admittunt coctionem, vel non admittunt. Si non admittunt, (vt in ascite aqua, quæ omnem coctionem respuit) euacuandæ sunt. Si crudi humores coctionem admittunt, vel quiescunt vel mouentur. Si quiescunt, conducit primum digerere, postea purgare. Si mouentur, mouentur ad loca conuenientia vel non conuenientia. Si ad conuenientia, promouendi sunt & expurgandi. Si ad non conuenientia, h. e. ad partem aliquam principem vel principi cognatam, ilico, neglecta concoctione, exturbandi sunt, pillulis ex hiera simplici, alephangineis, masticbinis vel similibus.

NB

Præsentissimum remedium est vomitus: qui si spontaneus non est, irritabitur haustu olei, aquæ & aceti tepidè mixtorum, vel digito oleo intincto ac in fauces immisso: quo facto ventriculus statim roborandus est nuce moschata conditâ, corticibus citri vel arantiarum conditis, Zinzibere vel galanga conditâ, vino absinthite, vel similibus.

Optimũ remediũ curandi cruditates est vomitus.

Qui vero caloris congeniti & natiui imbecillitatem & defectum per se sentiunt, omni studio conabuntur, substantiam caloris adaugere, pro rato & firmo habentes, omnia ea quæ calorem innatum adaugere experientia testatur, etiam ventriculi concoctionem promouere.

Consiliũ pro vẽtriculo debili per se, h. est citra cruditatem.

mouere, vt ſunt: aromata deglutita, fomentationes, cataplaſmata, frictiones, inunctiones, exercitia, balnea & id genus temperata fomẽta, vt catellus, aut puer, puellaue ſenili flaccidoque ſtomacho accumbens. Sic Dauid ſeptuagenarius cum ſenili torpore frigeret, nec pellibus coopertus incaleſceret, in ſpectati decoris puellæ amplexibus caſte condormiuit, vt ejus calore ſtomachi robur foueretur. Eſt in experimentis, quoſdam jam ferè tabe & atrophia conſumptos ſolo lacte ex vegetæ & florentis mulieris vberibus ſucto eſſe reſtitutos, vt ita conſtet, calorem naturalem & à corde infuſum non modo eſſe ſpirituum vehiculum, ſed præcipuum concoctionis organum, facultatumq; animæ inſtrumentum, teſte Ariſt. *2. de anima.* *Ioſeph. l. 7. antiq. c. 15. et Reg. 3. c. 1. Hieron. part. 3 tract. 3. Epiſt. 7. NB.*

Hactenus fuerunt generales præceptiones de cibo & potu:

Sequitur de variis cibi & potus generibus, quæ in vſum hominum admittuntur, cum primis verò quæ noſtras menſas ſubeunt.

HIC verò me non inanem planè operam ſumpſiſſe arbitrabor, ſi ſequentes prius quæſtiones in medicorum & philoſophorum Scholis etiamnunc controuerſas, difficultate, vtilitate & jucunditate non carentes diſcutiendas propoſuerim, quàm varia cibaria deguſtanda exhibuerim.

1. An cœna prandio debeat esse liberalior, hoc est, an largius sit cœnandum, quam prandendum?

2. Vtrum magis lædat valetudinem, vorando an potando modum excedere?

3. An omninò sit abstinendum à potu intermedio inter cœnam & prandium tempore?

4. An hieme propterea plus esitandum quàm æstate, quod ventres sint calidiores?

5. An alimentum sit tantum dicendum quod nutrit?

6. An nutritio sit assimilatio?

7. An morbi communes etiam oriantur à ciborum malorum copia & culpa?

8. An ciborum natura & potestas ad varia gentium ac populorum ingenia moresq́ aliquid conferat? vbi & de singulari alimentorum vi.

9. Morbi quod quibusdam gentibus peculiariter accidant, an victus ratio in causa sit? & cur quidam repentè hominibus nascantur in certis membris?

NB. In his quæstionibus ventilandis apud me valebit priscum illud: In sententia permaneto, ni alia sit melior. Itaque si quid rectius & verius videro vel audiuero, lubenter id amplectar. Neque enim inconstantis est, repudiatis falsis vera amplecti & defendere. Veritatem vel infirmare vel obscurare, aq; viris sapientibus & doctis temere dissẽtire euidentissimum stultitiæ & inscitiæ argumentũ est. Omnia sibi

tri

tribuere, reliquis nihil vel parum, ſuperciliosè ſtuitatis eſt. Turpes & ridiculas potius cauſas & rationes quærere, quam de ignorantia conſiteri improbum nec ingenuum eſt, cum ſapientiſſimi & doctiſſimi quique multa ſe ignorare, & multa ſibi etiam atque etiam diſcenda eſſe, ſint confeſſi, referente *Cic.3 Tuſcul.* Ingenuè ſuam imbecillitatem indicabat Fallopius, cum ſe ignorare cauſam, cur argentum viuum gallicam luem ſanet, ſcriberet: Hippocrates ſolertiſſimus Medicinæ inſtaurator, cum popularium & incurabilium morborum cauſas & curationes explicare nequiret, ipſum Deum quaſi ad hominum errores explicandos accire non dubitauit, ſeu diuina poteſtate illos cieri modeſtè confeſſus eſt, quem ſecutus fideliſſimus eius interpres Galenus, cum ſeminis vim admirabilem intueretur, nec cauſas animaduerteret, diuinum quid in eo latitare ſcripſit. Ariſtoteles ignorantiæ ſe palam accuſare non erubuit. Socrate inter Græcos iudicio Apollinis nemo erat ſapiens, & tamen aſſiduè diſcens plurima fiebat ſenex, vt de ſe ipſo refert.

N. contra ſciolos & arrogãtes.

Verè igitur eruditi & ſapienter literati intra hominem conſiſtunt & naturam.

Verum cum præſidium in nobis ſit diuinæ imaginis, hoc eſt, artificioſus & rationalis igniculus, non planè etiam is nullus putandus eſt, licet graduum ſit diuerſitas, adeò vt nimaduer-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

tant aliquid in acutis & superioribus inferiores, quod admirari quidem, imitari verò vix valeant. Quod quidem ego in magni ingenii viris lubens agnosco, naturæq; præstantiam in illis magnifacio, me ad illorum exemplum, quantum per naturæ genium mihi licebit, totum conformans. Sapere vltra hominem ex se nulli concessum esse.

QVÆSTIO I.

An largius sit cœnandum quam prandendum? Disting.

Vetus & constans opinio est parcius prandendum esse quam cœnandum, pluraq; & valentiora alimenta in cœna, quam in prandio esse offerenda, quòd quies, somnus & nox calorem natiuum ad centrum reuocant, vnde adauctus ad coctionem excitatur, ventriculum & viscera corroborat, sicq; coctio magis completur, quàm in vigilia, in qua calor ad cutim & partes corporis externas extimasq; reuocatur & influit, vnde ex immodicis vigiliis cruditates coacervantur. In somno autem interiora omnia calent magis, virtutes spiritusq; naturales plus vigent quam in peruigilio, in quo magis dissipantur.

Nocturna quocq; cibum melius digeri argumento est mentis ingeniiq; acumen mane longè expeditius, quo vno nocturnam ferculorum cœnæ concoctionem diurnâ longè vegetiorem esse magisq; ex-

Eta

ctam demonstratur. Huc accedit nocturnus & humidus Lunæ splendor. Lunæ enim astrum ad ibariorum concoctiones multum conferre nemo negauerit nisi Lunam è cœlo suo deturbans. Est enim putrefactiuũ, cõcoctio autẽ quædã putrefactio st. Victimæ certè nocturnæ sunt digestibiliores, nã & ligna ad Lunæ splendorem cæsa citius putrescunt.

Hæc sententia vetustissimâ & saluberrima Heroum victus ratione corroboratur. Magis enim opiparè & maiori ferculorum apparatu instruxisse cœnas quàm prandia veteres, testatur apud Homerum Eumæus subulcus, Vlyssi aduenienti duos mactans porcos, carneq; suilla in veru tosta cœnam ei, addito vino optimo, instruens. Græci frugi ferè semper ientare & prandere soliti sunt. Athletæ quoq; & palæstritæ, quamuis variis palæstræ exercitiis valentiori alimento corporis robur sibi comparare omnibus modis studerent, interdiu tamẽ à ferculis variis sibi cauebãt, & in prandio solũ panem coliphium (Krafftbrodt) edebant: at in cœna liberali⁹ genio indulgebant, præcipuè vescẽtes carne suilla, quia copiosè nutriret.

Antoninus Pius Cæsar iam senex, mane antequam salutatores venirent solo pane sicco robur virium conseruauit, Capitolino teste. Pythagoricos non aliud quam panem cum melle attico prandere solitos, refert Aristoxenus. Quid? quod Galenus ipse 7. method. copiosè docet, semper studen-

*ſtudendum vt valentius alimentum veſperi ex-
bibeamus, quoniam non ſolum quies & ſomnus,
verum etiam longius tempus naturalem huius
concoctionem excipit.* Et Corn. Celſus lib. 1.c.3.
*inquit: plus edere hieme conuenit, ſed minus &
meracius bibere, prandenti verò vtilius eſſe exi-
guum quid, & ipſum ſiccum ſine carne, ſine po-
tione ſumere: quæ certè Celſi ſententia plurimum
in ſe habet momenti. Inter ientandum enim vel
prandendum potando & vorando modum exce-
dens, comprimis verò bibendo, dic amabo te mihi,
an non toto illo die ſomnolentia corripiaris, ac faci-
lè obdormiſcas (niſi colloquio ſomnus impediatur,)
& ad quæuis negotia obeunda reddaris ineptus?
nemo opinor inficiatur: Et licet ſomno meridiano
vel diurno medelam malo quæras, experrectus ta-
mẽ ita caput vaporibus repletum cum tanta gra-
uedine ſenties, vt cyclopas tibi in id migraſſe iure
qui alternatis illud feriant ictibus: quæ certè corpo-
ris laſſitudo capitiſq; grauedo nõ contingit largius
cœnantibus (niſi commeſſationes & potationes ad
mediam vel vltra noctem protrahantur, & horũ
ſublucanis iterum ſit ſurgendum coctione ſcilicet
non peracta, vaporibusq; non diſcuſſis,) quies enim
ſomnusq; nocturnus, calorq; intrò compulſus reli-
quias meri in venis turgentibus humoresq; crudos
exactius concoquunt digeruntq;: quod perquam
norunt potatores.*

Somno medētur

*Hi enim ob nocturnam heſternamq; crapulam
corporis capitiſq; laßitudinem grauedinemq; per
ſentiſcen*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

intiſcentes totum ferè diem ſtertunt ſomnoq́; indulgent, ſicq́; malo medentur: & rectè quidem: præſtat enim ad coctionis vſq; complementum dormire, quam crudo ventriculo ſurgere, h.e. cibo nondũ cocto eq́; ventriculo egreſſo. Pro quantitate enim & qualitate alimentorum & coctricis robore citius aut ſerius concoquitur. Percipitur autem cibum è vẽtriculo elapſum eſſe, (quod fit 6. vel 7. plerumq́; horis) ſi nulli flatus, nulli ructus, nulla grauitas, morſus, tumor inflatione circa ventriculi regionem vatigant: horum ſignorum verò maior pars ſi ſentiatur, ſignum eſt non tantum cibum è ventriculo non egreſſum, ſed ad dimidium etiam vix coctum eſſe. Tale quibus contingit, id eſt, qui vel nimium ſe repleuerunt, vel parum concoxerunt, vomitus vtilis eſt, inquit Cornelius Celſus.

crapulæ potatores.

NB. Signa chyli è ventriculo elapſi.

Recentiores quidam, inter quos eſt Clariſſ. Philoſophus & Medicus Ioh. Pincier, veterum illam prandendi, cœnandiq́; rationem videntur impugnare non infirmis rationibus. Primò concedunt vigilantes extrinſecus plus calere, dormientes verò frigere, eò quòd vigilantes plerumq́; corpus exerceant, dormientes non item: calorq́; reuocetur quidem ad ſuum principiũ videlicet cor venasq́;, non verò ventriculum, qui caloris principium & ſubiectum non eſt; ideoq́; meliorem etiam coctionem non fieri in ventriculo noctu affirmant: Exercitio autem calorem natiuum non tantum refocillari in nobis & excitari, verum etiam quaquauerſum diſtribui omnibus non eſt notum, &

per

per motum aucto calore melius absolui coctionem probant qui labore corporis victum sibi quaritant, fabri lignarii, ferrarii, agricolæ, qui prandio & cœna non contenti ientaculum etiam & merendam sibi dari postulãt. (Sed & Troiani belli temporibus Græci 4. comedendi tempora obseruabãt, vt sunt acratissima seu ientaculũ, aristos prandiũ, hesperisma merenda, & dipnos cœna, quæ adeo illis frugi instituebatur, vt in acratismate solo pane mero macerato vescerentur, sub vesperam instituebatur merenda, post verò occasum solis cœna.) Præterea cum etiam illis, qui vigilantes à corporis agitatione & exercitio abstinent, idem quod dormientibus euenire solet, sequitur non ideo in somno frigere exteriora, quia homo dormiat, sed quod corpus non exerceatur. Adde quod tunc præcipuè est somno indulgendum, cum ventriculus calore maximè indiget: atque nunquam eo magis indiget, quam mox à cibo, cum videlicet adhuc crudus est, vt ita saturi somno se dare quamprimum debeant. At verò eos, qui id faciunt, malè cibos cõcoquere & liquefacere, documenta sunt, nausea, ructus, inflatio dolorq; ventriculi: & qui pro somno tanquam ventriculi coquentis adiutore tantopere decertant, duarum horarum spatium inter cœnam somnum interuenire oportere & debere præcipiunt, quo mandato nihil aliud testatum faciunt, quam somnum chylificationis impedimentum potius esse quam adiumentum, alioquin confestim à somno dormire iuberent.

Deind

Deinde, quo tempore maior fit resolutio, eo maiori opus est refectione.

A tempore prandii, ob vigilias precedentes & subsequentes, resolutio fit euidentior & maior, quam tempore cœnæ. Ergo in prandio maiori opus est refectione, ante enim prandium & diu à prandio exercitiis se solent homines oblectare.

*Ad extremum experientiâ, se muniunt, quæ testatur vigiliam concoctionem maturare, vigilantes enim plus cibi 8. horarum spatio conficere, quàm 5. vel 16. horis domientes: adducitur quoque autoritas Plinii, qui peruigilio cibos præcipuè vinci ait. Et Hippocr. 6.*Epid.*vigiliam homines reddere edaces asserentis, quod motu, quo vtuntur vigilantes excitetur calor & augeatur. In hac controuersia quid statuendum? Ante omnia hîc quemlibet nosse corporis sui naturam oportet: mihi perinde est, siue largius cœnem siue parcius, modo bene cœnem, hoc est, citra virium corporis iacturam: prout plura pauciorave, mala vel bona alimenta in prandio vel cœna, siue domi sim meæ, siue aliena, offerantur, ita & esito, nunc in prandio largius, nunc in cœna, pro appetitus desiderio.* Iudicium autoris.

Ego victus rationem eam esse optimam existimarem, quâ nec plura, nec pauciora, nec valentiora alimenta in prandio apponerentur, quam cœna, vtrobique æquabilitas mereretur laudem, quæ sicut in omni vita præclara est, ita esset hîc maximè. Quorsum enim quæso prodest, exquisito se saginare prandio, in cœna verò ieiunare,

vel

vel exquisitè cœnare, & postero prandio atrum vel
ex hesterno iure deuorare panem? Verum vberius
cœnandum esse sanis & à morbo conualescentibus
veteres medici, palestritæ, gymnastæ ac pancratia-
stæ summoperè approbârunt, (nisi à puero aliud
edendi consuetudo obstiterit) frugalius verò pran-
dendum. Valetudinariis verò, quiq; ventriculo
sunt infirmo, cerebrumq; habent frigidius humi-
diusq;, liberalius prandere quam cœnare expedit:
ex larga enim illis cœna vapores sursum eleuati
cerebrum imbrium instar humectant, qui postea
suffusiones aliaq; capitis symtomata proritant.

NB. Valetudinariorum enim longè alia est ratio
quam sanorum. Quibusdam enim venter est im-
becillis & frigidus adeò, vt copiam ciborum noctu
digerere non possit, id quod postero die ventriculi
cibariorum odorem eructans, & hypochondria
flatu turgentia indicant: quibusdam ob venarum
in visceribus obstructionem alimentum per corpus
non distribuitur, excrementaq; cibi humida &
cruda per aluum deiiciuntur, vnde atrophia &
absumptio totius: illis diu ob humorum cruditatem
tem dormire, ac corpus straguli tepore fouere &
exercere, plus meri bibere, parciusq; eo die cœnare
suadet Hipp. l. de salubri diæt. in fin. Hos panem
benè in furno tostum ac vino intinctum comedere,
vinumq; benè temperatum bibere, ac semel tan-
tum comedere, vel vno tantum cibariorum genere
vesci, & à cibo quiescere iubet idem. Quibus vero
semel, bis aut crebrius in die, parum vel plus ci-
off-

ferendum, id valetudinis natura, anni tempus, tas, edendi assuetudo, viresq́ perito Medico faci- indicabunt. Antiochus Medicus Ascalonita Nota. ratione victus in senio suo vsus est, vt sensibus læsis membrisq́ omnibus integris ad extremum sq́ vitæ durauerit. Plus quam octuagenarius ter die comedebat, nec tamen desidem domi vitam gens, sed quotidiè in forum ad ciuium concilium, ad visendos agros, ad trium stadiorum iter pe- s conficiens: & si qua longius erat progredien- um, in sella deferebatur, aut vehiculo vehebatur: stea, deiectâ prius aluo, in aliquo fori lo- , remotis arbitris circa horam diei tertiam vel uartam, panem cum melle Attico esitabat. De- de aliquid legens ipse, aut cum aliis de rebus gra- ioribus communicans, vsq́ ad horam diei sextam foro perseuerabat: deinde in balneo publico fri- ione & exercitiis senili suæ ætati opportunis cu- tus domi mediocriter prandebat, primum his as- mptis quæ aluum laxarēt, posthæc piscibus, ma- imè saxatilibus vel in alto mari degentibus, ve- ebatur, at in cœna piscibus abstinuit, aliquidq́ oni succi, quod non facilè putresceret, vt alicam mulso, auemq́ iure simplici coctam edebat, me- umq́ bibebat.

Telephus Grammaticus Antiocho ætate pro- ctior natus 100. annos, diebus quibus non laua- atur, tertiam circa diei horam cum exigua frica- one oleo inunctus, mox mel optimum crudum a- ca aqua coctæ permixtum edebat, quo solo pro

F ienta-

ientaculo fuit contentus : prandebat hora 7.an[...] paulò citius primum oleribus, deinde piscibus au[...] auibus cõmestis: vesperi panẽ tantum vino dilut[...] madidum edebat, vinumq; senilis ætatis nectar bi[...] bebat. Hæc de horũ senũ victu Gal. l. 5. salubr. &c[...]

De calore in somno & noctu per antiperastasi[...] ad suum fontem & principium confugiente vide[...] cor venasq; non ventriculum, expeditioremq; pro[...] pterea fieri in venis concoctionem noctu & in so[...] mno quam in die, assentior, interim tamen calor[...] ad centrum suum repulsi portionem etiam ven[...] triculo per venas & arterias impertiri negari ne[...] potest, & per consequens calorem ventriculi robu[...] stiorem euadere. Vide quæst. 4.

Noctu autem cibos & alimẽta melius & veg[...] tius digeri, eò quòd mẽtis ingeniiq; vis mane sit v[...] getior & acutior , non est de omnibus vniuers[...] liter verum. Mihi, quoties à cœna eduliis abstin[...] omninò, id ferè semper contingit. Musis meis am[...] cissima Lucubratio est: non aurora. Non à me di[...] sentient, quibus lucubratoriæ sunt lecticulæ.

QVÆSTIO II.

Vtrum magis sit noxium , potando a[...] vorando excedere modum ?

QVi potus intemperantiam nocentio[...] rem existimant quàm cibi , sequent[...] bus id astruunt rationibus. 1. quòd p[...] tus venas omnes confestim penetret, subeat[...] crudus & planè incoctus, vnde sanguini infe[...]

tu[...]

[...]noxa. II. quod neruos tentet & cere[...]um mentemque perturbet. Verum potum [...]ius meatus corporis penetrare quam cibum [...]ilè datur, interim tamen non sequitur, pla[...]incoctum & crudum eum permeare, dum [...]im è ventriculo per venas transit, alterari [...]m aliqua ex parte, (licet non perfecte) nega[...]non potest: idque ostendunt color, odor, qui [...]celeri etiam & frequenti eius emissione bi[...]cibus vsitatissima, deprehenduntur longè [...]ersi, quam in materia ipsa potulenta, cum [...]imum ingurgitatur. Adde quod plus lassitu[...]nis, grauedinis, incommodiq; persentiscunt, [...]i nimia se ciborum copia vel semel inferse[...]nt, quàm qui dies etiam continuos vinum [...]euisiamque plenis buccis absque vlla etiam [...]olestia in se ingurgitant, propterea quod li[...]ida citius descendunt, penetrant, & in vesica [...]llecta excernuntur, solida verò & cibaria [...]dius & secedunt, & digeruntur, & nutriunt, [...]ita longè securius sit grauari potu quàm [...]is. Potum autem quod quidam nutrire [...]gant, mirari subit. Siquidem ipsius Hip[...]cratis iudicio & autoritate facilè conuin[...]ntur.

Facilius enim est impleri cibo quam potu, *An potus* [...]quit *aph. 11. sect. 2.* Galenus hoc explicans, *nutriat?* [...]imida, etsi non nutriunt vt solidiora, supe[...]re tamen ait nutriendi celeritate. Quod ite[...]m cõfirmat *Hipp. l. de aliment.* quicunq; ve-

loci appositione indigent , his humidum ad reficiendas vires optimum medicamen, qui cunq; verò adhuc velociori opus habēt, rectis simè reficiuntur per olfactum. Quibus autem tardior appositio est necessaria, solido alimen to vtantur: vnde potum esse alimentum, facil liusque digeri quam esculenta & cibaria mani festū est, etiam exinde, quod qui hesterna cœ na largius biberunt, parcius autem esitarum longè melius postero die se habere testantur quam si vna cum copioso potu copiosum et cibum deglutiissent: quamuis id non semp probari potest, cum in larga potatione ventri culo (sed per interualla & vices) aliquid sit ob iiciendum in quod agat, & quod meri viribu resistat, quæ alias confertim irreperent in ce rebrum idq; conturbarent. Verum de dolo capitis à temulentia & ebrietate excitato, ap multos non parum gratiæ me initurum pe suasum habeo, si in præsentia aliquid dixer

Cur quosdam dolor capitis ex pridiana crapula totum etiā diem molestet?

Sunt multi , & inter hos viri temperantiæ frugalitati deditissimi quidem, sed tamen in dente & postulante occasione largius se quo mero perfundentes, qui postea capite vini v poribus cruditatibusque repleto languent v rieq; afficiuntur, asserentes, omnibus se Cr si diuitiis carere potius malle, quam eiusmo semper dolores ex crapula perpeti.

Crapula est omnis

Symtomata adsunt varia, dolor capit suffusiones, obscuritas visus, oculorum calig

naus

usea, fastidium, cor palpitans, venæ inflatæ turgentes, ructus, flatus, & similia. Quidam nzibere condito, brodio gallinæ, pisorum, l vini saccharati, aromatisque vt cinnamoo, cubebis, garyophylis, cardamomis, galan, piperibus & similibus, symtomata, vel migari vel propulsari sibi planè habent persuam. Quidam generosa vina, vt maluatica, Hianica, alii Iulapia saliuantib. expetunt buc. Sed fallaci experimento & iudicio cœco. imò enim sciendum, num malum hæreat in ntriculo nec ne? Si malum hæret in ventrilo cruditasque turget, malè faciunt, qui brois aromatisque conditis, vel vinis generosis ærunt leuamen, hæc enim cruditates in ntriculo magis faciunt effumare, vnde dolor crudescit. *noxa cõtractæ è vino.* *Crapulâ laborantes quomodo curandi?*

Si malum cruditasq; non est in ventriculo d venis, quæ ex meri reliquiis turgent, frustra odia, aromata, maluatica, Iulapia, & simia assumuntur in ventriculum, non tantum eim prius malum non aufertur, sed nouũ subde oboritur, noua scilicet vaporum generaone & conturbatione. Itaq; malo hærente in entriculo indeq; vaporibus in caput & cerebrum repentib⁹, vomitu expurgandum quicuid in ventriculo vel permansit, vel in eũ reorbuit, postea verò ventriculus aromatis conitis, & vino generoso venit corroborãdus pae videlicet tosto vel aromatis consperso, vel *NB.*

Ad vini noxam eiuſdem potio perſanet?

vino imbuto, prout quiſq; voluerit vel aſſue uerit. Vacuato enim ventre & tamẽ dolore n remittente, vini noxam potum vini eiuſde (non quidem ſpecie) eluere nõ ſine ratione a ſeuero: quia nimirũ, quæ mala calidæ tenuiſ ſuæ ſubſtantiæ copiâ inuexit, eadem ſua quali tate & vi calefaciendi exiccandiq; viciſſim to lit, eo inquam modo vapores craſſos nebulo ſosq; diſpergit, quo dolores oculorum in ortos ſcripſit *Hip. ſect. 6. l. 2. Epidem.* meracâ p tione diſcuti. Contrarium verò ſi euenerit, eſt, ſi vini noxam vini potio non tollit, malu & recrudeſcit & augetur.

Vomere autem vel non valentibus, vel m leſtè & difficulter vomentibus ieiunium & i ediam optimum eſſe remediũ experientia t ſtis eſt, ſomnum præterea, quietem optima ventriculi fomentũ & linimentum, quibus go addo leuem frictionem capitis & ventr Sæpe fruſtra tentantur omnia vaporibus ſci cet craſſis & crudis in venas, cerebri profu dum, & neruorum ſubſtantiam relapſis, cum ſpiritibus mixtis, vnde torpidi, obſcuri, ingr uique redditi laſſitudinem illam membroru tantiſper fouent, dum per motum vap ille fuerit diſperſus atque reſolutus. Itaq; m tionem & obambulationem diuturniore & paulò celeriorem ante cibum plurimu plurimis hîc prodeſſe & profuiſſe in expe mentis eſt, à cibo autem lentiorem & br

uiore

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

tiorem commendari reperio, idq; duabus aut tribus horis post. Postero igitur die hesternâ crapula disturbati diligenter animaduertent, num excrementa in illis & humores crudi sint euocati & propulsi ad centrum, an verò ventriculum eiusque orificium afficiant? illic exercitium & motus ante cibum, vel somnus ad tertiam etiam diei partem, teste Hipp. absque interruptione extractus laudatur: hîc vomit⁹, media, fomenta, linimenta vel frictiones circa ventriculi regionem magis commendantur. Vnde malè sanitati consulunt, qui ventriculo ex immodica fortioris meri potione æstuanti & sitienti refrigerium quærunt potu frigido aquæ vel cereuisiæ, quam ad aliquot sæpe mẽsuras à Germanis ingurgitari ieiuno stomacho passim videas. Censura. NB.

Sed dum calorem eo remedio deferbere putant, feruentiorem eum paulò post & auctiorem deprehendunt, quo enim plus bibunt, eo plus sitire incipiunt, non secus ac in lapidibus excalfactis videmus, qui, si aqua frigidissima asperguntur, multò sentiuntur calidiores, nutriente videlicet in ipsis humida substãtia aridam caliditatem, vt ita hoc medicandi ventriculo excalfacto modo nihil sit nocenti⁹. Qui de noctu sitiunt, decenti & conuenienti vtantur potu, & postea redormiant, id enim bonum esse ipse Hipp. asseruit. Qui tamen adhuc grauiori siti tentantur atque premuntur NB.

Nimia sitis detrimentosa.

post redormitionem, iis potum non interdico: cum omninò ab eo abstinere insalubre prorsus est, ob adustionem humidi, intemperieique siccæ, quâ nihil periculosius, metum. Vehementius igitur sitientes ventriculum æstuantem potione diluent & irrigabunt, potione in quam, in qua panis tosti frusta puluere nucis moschatæ vel cinnamomi asperso macerata sint, sic enim ventriculus minus offendetur.

Mos laudabilis apud Septentrionis gentes.

Apud Septentrionis gentes vidi in frequenti vsu esse crapulosis, potum ex vino vel cereuisia Rostochiana cum sufficiente saccharo, cinnamomo, nuce moschata, cubebis, & similibus concinnare, adiecta panis bis cocti sufficienti quantitate, æstum enim ventriculi mirificè extinguit, ipsumq; ventriculum roborat, cum panis ipse, tum etiam aromata.

Miruni in modum me sæpius eo refectum sensi, meos primo mores ad illum morem conformans. Saccharo destitutus sumo eius loco mel despumatum, & panis nostri cibarii inueterati medullam, quæ in micas friatur conteriturq;, ac postea aromatis in puluerem redactis commiscetur. Ad extremum optimè sibi consulent prospicientq; potatores, frequenter inter potandum sale vtentes. Sal enim torpentem ventriculi excitat appetentiam, teste Plin. *lib.31.c.9.* & Plutarch. *l. de causis natur. quæst.* & salsugo illa naturam stimulat ad celeriorem excretionem, ne vasa & vtres nimium distendantur.

Consiliũ autoris, vt immodicus potus minus noceat.

lantur: salsuginem enim illam sero permisce-
ri testantur, qui crebrius salsis cibis vtentes sal-
siorem mingunt vrinam, & contra. Quamuis
hæc non à me dicuntur, vel in apertum profe-
runtur, vt ansam alicui ministrem aut fenestrã
aperiam ad potandum, sed vt aut moderatè bi-
bere omnes assuescant, aut si occasione inci-
dente liberalius & meracius sit bibendum, id
fiat citra noxam & incommodum corporis. De
ebrietati autem naturali quadam proprietate
repugnantibus, inter quæ amygdalas amaras,
brassicam, cardamomum, persicorum nucleos,
succum foliorum persicæ arboris expressum,
absinthii pontici dilutum, & nostrum etiam
vulgare absinthium pręcipuam obtinuisse lau-
dem reperio, suo dicetur loco & ordine.

NB.

Ebrietati resistẽtia.

QVAESTIO III.

An à potu omninò sit abstinendum intermedio prandii & cœnæ tempore?

HIC vero modestè discedo ab iis, qui quasi prætorio edicto inter prandium & cœnam omnem potum interdicunt, putantes clausum ventriculum potu frigido crudoq; aperiri, coctionemq; interturbari. Rigidam nimis hanc in victu præceptionem vix ab vno inter millenos video obseruari, imo verius dixerim à nullo mortalium.

Quis enim potu omninò abstinere juberet salsuram vel suillæ carnis, vel halleces ex muria,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

aliosque pisces aut carnes infumatas, vel etiam aromatis conspersos & conditos cibos devorantem in prandio? hæc enim vehementiorem excitabunt sitim. Constat salsum saporem linguam quidem non admodum calefacere, sed acriter siccando corrodere, sincerumq; salsorum esum nimium humores & sanguinem labefactare, ob siccitatem quæ in salso sapore major est quam caliditas. Id quod chymicorum salsus sapor vi chymica elicitus demonstrat, nullum enim ferè corpus est è quo & calx & proprius sal non extrahi possit arte vulcania, at vero ejusmodi acerrimi caloris esse ac in plerisq; causticum, id est, vi adurendi prędi-tum, gustus vnicuiq; indicabit. Quapropter cibum in ipso etiam coctionis opere humectare, ne exuratur, assetur & corrumpatur, optimum & saluberrimum judico, non secus ac coqui inter elixandum solidioribus obsoniis, quæ tardius coctionis terminum assequuntur, affundere aquam consueuerunt, priori ante perfectam cocturam absumta, minus interesse experientia edocti, elixationem paululum interturbare quàm concedere, vt cibus in lebete comburatur. Verum quemadmodum aquam sæpè & multum affundere elixationem non interpellat tantum, verum ipsam coctionem impedit, suffocato scilicet ob nimiam humectationem calore, vel potius actione seu operatione ejus læsâ ac retusâ: sic & cibus in ventri-

NB.

Sal chymicorum impense calidus, imò causticus.

NB.

ventriculo immoderatius humectandus non est ob causas easdem.

Quos præterea grauis inter prandium & cœnam sitis non vrget, iis (nisi sint temperamenti cholerici, hoc est, calidioris & siccioris, ii enim vt plurimum sunt siticulosi) vt à potu abstineant plane, suasor sum. Si quando tamen voluptatis vel officii gratiâ bibendum est, decenter id fiat & conuenienter, &c. *Consiliũ.*

QVAESTIO IV.

An hieme plus edere conueniat quam æstate, propterea quòd ventres sint tempore hiberno calidiores, æstate verò frigidiores?

Copiosiora alimenta offerenda esse hieme quàm æstate, temporeq; hiberno cibum melius faciliusq; digeri, plus etiam homines appetere, vetus à vetustissimis repetita autoribus, & per multa secula sapientum judicio & ratione confirmata sententia est. Causa, ob quam hæc ita se habeant, assignatur ab Hippocrate lib.1.aphor. *15. Cum ait ventres naturâ calidissimos esse hieme & vere, obq; id copiosius cibandos. Calidissimi sunt non absolute & simpliciter, sed calido naturali influente, quod tempore hiberno propter circumstantem extrinsecus frigiditatem, continetur, cohibetur, & ad interi-*

interiora refugit, ob quod coctiones, sanguificatio-
nes & nutritiones magis procedunt, tempore vero
æstiuo idem calidum à sibi affini videlicet exterio-
ri ad extimas corporis partes euocatur, dissoluitur
atq; dissipatur, vnde naturæ opera magis languent
æstate, quàm hieme. Cum enim calor innatus sit
NB. omnium naturalium operationum causa, sequi-
tur, vbi is plurimus est & superabundat, cibi ap-
petentiam intendi, coctionesq; melius procedere &
felicius absolui.

At vero plurimum eum esse hiberno tempore
validioremq; indicio sunt naturæ opera fortiora
coctiones enim augentur, plus generatur sangui-
nis, corpus efficitur crassius, superfluitatesq; in so-
mnis longioribus expurgantur, & omnia meliu
in corpore animalis administrantur tempore hi-
berno quàm æstate, quâ calor circumfusus non tan-
tum inutilia, sed etiam ea, quæ secundum natu-
ram in corpore continentur, vna dissoluit per o-
cultam difflationem quam calor innatus opera-
Caloris innati effectus & vires. tur. Huius enim beneficio non tantum alime-
tum conficitur, singulisq; partibus proprium a-
glutinatur, verum etiam omnes superfluitates h-
ius excernuntur atq; extenuantur, quædam ex
quisite per cutim, quæ vero in vapores conuertu-
tur per expirationem, sufficientem vero haben
crassitudinem per vrinas, in quibus etiam plus
dimenti est quàm per æstatem, propterea quod
ctio felicius perficitur, corpora secundum carne
plus augentur, plus etiam boni sanguinis cum
tur-

ur hieme mediocritatem seruante, quæ omnia vigorem & robur caloris innati denunciant. Adde quod occulta perspiratio seu difflatio, quo magis fugit sensum, eo fortius arguit calidum innatum; vnde sudores præter naturam sunt, quia sensibilis humor sensibiliter per cutim non excernitur, si in animalis corpore ritè omnia administrantur, alimentumq; probe à natura conficitur: (Sudores enim in balneis, vehementioribus exercitiis, vel æstiuo calore excitati à causis violentis habent originem) probè autem omnia administrari in animalis corpore, alimentumq; à natura bene conici tempore hiberno præter sensum, rationem, experientiam, ostendunt superfluitates quæ insensibiliter & per occulta spiracula magis difflantur & expurgantur hieme quam æstate, vt ita in totum dixisse liceat, vere & rectè ab Hipp. dictum esse ventres hieme & vere esse calidissimos, quare per ea tempora alimenta copiosiora exhibenda: etenim tunc calor innatus plurimus est, intusq; viget, vnde & pluribus opus est alimentis.

Accedunt nox & somnus longissimus, in quo interna omnia magis calent, virtutes & Spiritus naturales plus vigent, qui in vigiliis corporis sensuumq; laboribus magis dissipantur.

Quid? quòd hieme quosdam parcius paucaq; comedentes, refrigerari atq; offendi, liberalius vero ac copiosius vescentes in nullos tamen ex repletione morbos incidere ipsa experientia ostendit manifestè.

Ratio-

Rationem addit Galenus in comment. quòd nimirum corpora difflentur promtius per sensui occulta foramina & spiracula, vnde alimento egent quoniam evacuantur: quod si enim nihil à corporibus nostris efflueret, sed semper æqua substantiæ nostræ moles seruaretur, nulla foret alimenti necessitas. Hæc veterum sententia tot seculis tantoq; consensu ab antiquitate approbata, hactenusq; stans inconcussa à recentioribus quibusdam arguté improbatur.

Ac primo adducunt autoritatem Hippoc. & Galen. *qui volunt corpora calidissima esse æstate, quoniam id anni tempus calidissimum est, frigidissimum hieme, quoniam hiberno tempore frigidius nullum.* Hippocr. l. 3. de diæt. *Tempore existente frigido ac compacto, consimilia patiuntur etiam animalia ipsa: (scilicet extrinsecus, sicut æstate extrinsecus calent)* & de salubri diæta, *sic his, vbi æstas fuerit, uti oportet, vt frigidum sit corpus & molle, tempus enim calidum est & siccum, redditq; corpora æstuosa & squallida. Vbi, inquit Hippocrates, fuerit æstas, curare oportet vt corpus sit frigidum, quid ita? quia tempus calidum est: jubet igitur ac vult Hippocrates, vt tempore æstiuo, cum æstu flagrat totum corpus, applicemus adhibeamusq; frigida, vt nimirum cutis spiracula poriq; paulùlum paulatimq; condensentur atq; constringantur, ne ob caloris interni nimium diffluxum (ab externo enim evocatur,* NB. *dissipatur, disperditurq;) totum corpus, cumprimis ve-*

is vero interiora marcescant viresq; labascant, quod certè æstate creberrimè accidere videmus peregrinantibus, dum potu destituuntur: Unà enim cum calore exhalante etiam humidum discedere, ob idq; sicciora magisq; frigida, reddi corpora quis est qui inficias ibit? Adducitur quoq; Galenus, quem idem asserere ajunt in comm. in l. Hipp. de natura humana, *cum circumfusi scil. aeris statu unà animalium corpora affici, siccari in sicco humectari in humido, &c. Unde concludunt nihil aliud voluisse* Hipp. & Gal. *quàm nostra corpora hieme frigere, æstate vero calere, propterea quod hieme pituitam augeri, æstate bilem. Hippocrates & experientia testentur, hieme enim homines pituitosissima expuere atq; emungere, unde sequi ajunt corpus æstate calidius esse, hieme frigidius. Verum Galenus* comment. in l. Hipp. de natur. human. *copiosioris pituitæ per hiemem hanc affert causam, quod homines id temporis multis pituitosis vescantur cibis, ut oleribus, rapis, leguminibus, fructibus, carnibus agninis & porcinis, & id genus aliis quæ facilè in pituitam vertantur: quod item bibant vinum nouum, ex quo non minus promtè generetur pituita.* Obj.

Sed illi regerunt etiam per æstatem talibus cibis nos vesci & pituitosioribus, omnis scilicet generis fructibus, iisq; crudis, ut fragis, cerasis, prunis, pomis, pyris, & in acetariis lactucâ, endiuia, acetosa, portulacâ, &c. Sol.

His

Quęſtio.

Hic verò quæritur cur horum ciborum pitui-
toſorum immoderatus vſus ſit noxius magis æſta-
quàm hieme, ac vtplurimum diarrhoeas procrea-
ac dyſenterias? an id ſit ob caloris natiui penuri-
am ac imbecillitatem, quæ major eſt æſtate, quàm
vt exuperantiam illam ciborum moderari poſſi-
ac domare, vnde pituita craſſa ac viſcida in inte-
ſtinis colligitur, cruditates cumulantur, quæ pra-
vam qualitatem adeptæ à calore nec ſuperari, ne-
mitigari poſſunt? Nemo opinor exiſtet, qui con-
tradicturus ſit. Illa enim omnia æſtiuo calor-
promptius putreſcunt, inteſtina horumq; venas ve-
licant atq; exulcerant, complexionem ventricu-
inteſtinorumq; immutant, quam complexion-
mutationem prædicta ſymtomata ſubſequuntur:
contra vero hieme melius omnia in animalis cor-
pore adminiſtrari ſupra demonſtratum eſt. Præ-
terea verè & rectè ab Hipp. dictum eſſe l. de ſa-
lubr. diæt. oportere & ad ætatem, & ad anni tem-
pus & ad corporum habitus diætas conſtituere, i-
vt caloribus & hiemibus nos opponamus, ſic enim
homines maximè fore ſanos, ipſe Galenus ſcrib-
in commentar. Et licet eundem pro ſe adducan-
ſcribentem in eodem commentario, corpus, quo-
immoderatius excalfactum eſt, aut calefit, refri-
gerandum eſſe, refrigeratum calefaciendum: I-
Celſum l. de re medica c. 3. dicentem, naturale eſ-
potione æſtuantem ventriculum refrigerari, fri-
gentem calefieri: Item calidum hominem refrige-
rari ſe debere: vnde tamen non elicitur, propter-
æſta-

Defenſio prioris ſententię ventres ſe hieme quam æſtate eſſe calidiores.

state nos magis vesci cibis frigidis & humidis, NB.
uod ventriculus sit calidior secundum essentiam
rimo & per se sed potius vt ventriculus flaccidus,
umido scil. in eo per resolutionem & evaporatio-
em tenuium partium absumto , refrigerando &
umectando corroboretur, villiq; resoluti ac rela-
ati astringantur : his enim laxatis appetitus per-
tur, qui iisdem astrictis restituitur. Cum enim
alorem immodicum & redundantem consecuti-
è & necessario comitetur siccitas, quâ in corpore
umano nihil periculosius, (vt videmus in corpo-
bus tabidis & emaciatis, quæ sunt sicca absumto
idelicet humido radicali) ad hanc præcauen-
am ventriculum frigidis humidis roboramus, cu-
s aliâs vires prorsus conciderent atq; resoluerent-
r. Deinde calor æstate sentitur magis in exteri-
ibus evocatus scilicet à centro suo ad circumfe-
ntiam ac per vniversum corpus dispersus. Atq;
c est quod Hipp. l. 3. de diæt. inquit, cibis mol-
oribus & paucioribus vtendum esse ob debilem
entriculi calorem , & maza magis quàm pane,
tionibusq; albis, mollibus & aquosis sc. ad hume-
andum. Consentiunt cum his quæ habentur l. de
lubr. diæt. Æstate maza molli ali oportet & Maza massa farinæ est ex oleo & aqua subacta.
tione aquosa multa, obsoniisq; omnibus elixis: &
s ita vtendum est, vt corpus sit frigidum & mol-
. Huc accedit autoritas Celsi, qui inquit, æstate
tione & cibo corpus sæpius egere quia videlicet
alor externus multum depascitur : calorem ex-
rnum nominat & circumfusum non internum,

qui debilior est. Ad morbos pergunt, sensum & experientiam attestari aientes, æstate vtplurimum grassantes morbos calidiores & ardentiores esse, q negari non potest. Verum hoc quæritur, num ho

Questio. fiat propterea quod ventriculus cæteraq; viscer calore abundent? an vero quia calor internus cẽtro suo & sede dimot⁹ p̄ vniuersum corpus qua si volitans tenuiores sanguinis partes & ichores in flammat & accendit, bilem puto, secundum Hippocratis judicium ad eiusmodi præ reliquis hum rib. exarsionem & incendium æstate & sua natu râ, quæ calida & sicca est, aptissimam: calescen

NB. enim sanguine exhalat maximè per hunc aquos humor febrili incendio infestissimus, relinquit autem pinguis & leuis, qui biliosus est & febris stiuæ potissimum nutrimentum, copiosius enim & accommodatius nutrimentum febri bilis i suppeditat inquit Hipp. 4. de morb,

Quid? an propterea calidiores morbi gener dicuntur, quòd corpus sit calidius, aliis dijudica dum relinquo? Hippocrates enim l. de veter. m calidum vult, quâ calidum, non esse morbi ca sam, nam inquit, ego hoc maximum signum puto, quod non propter calidum homines febri tent simpliciter, neq; hoc sit simpliciter affectio causa, sed est amarum & calidum idem, & ca dum ac acidum & salsum, sic & frigidum cum liis facultatibus coniunctum.

Bilis autem calida est & amara maximè gens æstate, ac propter pinguedinem tenuitate

aa

ad febrilem exarsionem promtissima est calore sc. citato atq; per omne corpus sursum & deorsum salitante, putredinemq; in humore primum pinguiori tenuiorique, ad inflammationem longe aptio- accedente non secus ut in ædificio incenso paleas primo flammam concipere, postea trabes, aucto vero incendio non solum paleas, & ligna, sed & lapides rumpi videmus: calidiores igitur & ardentiores morbi contingunt æstate ratione bilis flammã facile ac promtè concipientis, suâ etiam natura nõ simpliciter calid sed calidæ ac amaræ. Antiperistasi deniq; nihil vel parum ponderis & virium hic concedunt. I. quod qui gelu enecantur, in illorum se corpora ambiens frigus penitissime insinuet caloremq; natiuum extinguat. Sed hoc ipsum frigori intensissimo asscribendum est: frigiditas enim ἀσύμμετρος & redundans altissimè & violenter penetrans calorem quasi in suo centro quiescẽtem extinguit, quod neutiquam fieret si calor esset per vniuersum corpus distributus, quod certissimum argumentum est caloris ad intima penetranda animaduerso hoste refugientis.

Cum enim calor & frigus sint contraria, unde mutuo prohibent fugant & fugiunt, necesse est debiliorem a fortiori fugari & vinci. Præterea calorem refugere quidem ac repelli ob antiperistasin ad interiora concedunt, verùm ad suum principium videlicet cor, non verò ventriculum. Sed quis caloris ad principium suum repulsi partem etiam per venas arteriasq; ventriculo communicari

negabit? ad insitum enim ventriculi calorem, qui plus accesserit caloris influentis eò evadit fortior & felicius cibus conficitur. Instant, multos hiberni frigoris sævitiam interemisse & valdè frigentes semimortuorum instar rigere, cibumq; ac potum aversari quam diu non recalfacti fuerint, ergo calori innato tantæ vires non sunt, ut frigori ambienti resistat, seu eo intendatur. Hic responderi potest hoc fieri ratione nervorum, musculorum & extremorum, in quæ frigus penetrauit, seq; insinuavit unde extrema rigida & congelata deprehenduntur, motus sensusq; expertia: quòd si vero intensius, frigus est, diutiusq; durans, ulterius etiam penetrando caloris officinam ita coarctat atq; occludit, ut calor extinguatur atq; suffocetur. Reliqua negantis partis argumenta æquo ac erudito lectori pensitanda relinquo, liberum cuiq; faciens, hoc n an illud approbet statuatue: veritas ipsa se non quæsita prodet.

I. Si, inquiunt, hieme constricta cute calor in corpore cohibetur & intensior fit, æstate autem calori extra evocato frigus succedit, sequitur æstate generari pituitam, hieme vero bilem, æstate vi utendum esse calido, hieme frigido, æstateq; calid naturas bene se habituras, hieme frigidas quæ H & Galeni placitis sunt aduersa. Ego vero sum i ea sententia & pituitam & bilem tam æstate, q hieme generari, illam tamen copiosius hieme, ha æstate: pituitam æstate generari ostendunt a profluuia ex crudorum ciborum immodico e

quæ postea pituita æstiuo calore putrescens acris euadit & corrosiua: bilem verò etiam hieme generari manifestò ostendunt biliosi vomitus, Idem Iudicium sit de bile atra, quam non minus æstate, verum hiemeq; quam autumno generari certum est.

II. Quod hieme quàm æstate sumus edaciores, escamq; minori negotio digeramus, aiunt non esse certum signum abundantis in ventriculo caloris, qui enim laborant canina appetentia, voracissimi sunt, quorum tamen ventriculi omnium medicorum judicio sunt frigida intemperie affecti. Hic ignoratur Elenchus.

Quod enim pro confesso ac demonstrato assumitur adhuc probandum restat. An enim frigidus ventriculus plus appetat quàm calidus, rationum & argumentorum viribus ponderandum est. Pueri certè plus cibi appetunt, augmentumq; capiunt non quòd longius profundiusq; dormiant, ut quidam putant, sed quòd plurimo calido innato abundent. Appetitus igitur nec omnis, nec semper a frigido est, sed moderatè seu temperatè calido. Phlegmatici & pituitosi parum & tardè appetunt, ob calorem remissum & torpidum: contra qui natiui caloris qualitatem acriorem experiuntur inediam nocentissimè ferunt, identidemq; iterato pastu uti coguntur ut sunt biliosi, quæ certè expresse contradicunt posterioris sententiæ patronis, contrariumq; satis demonstrant.

III. Quod æstate ciborum sumus minus appetentes aut assumptos difficulter concoquimus, non

frigoris aiunt fieri culpâ, sed immoderati calor[illegible] idem enim nobis æstuantibus euenire quod febr[illegible] citantibus, qui cum maxime ardeant, cibos tam[illegible] auersantur, aut si comedant, grauantur ma[illegible] quam refocillantur. Hoc vero ipsum est, quod v[illegible] lui, appetentiam scilicet oriri a calore modera[illegible] seu temperato; quo etiam sensu potest conced[illegible] frigido posse excitari appetentiam, non simplicit[illegible] & absolute seu quâ frigido, sed quatenus cum c[illegible] lore contemperatum, adq́ natura conueniens te[illegible] peramentum redactum est.

IV. Quod deniq; hieme potu frigido min[illegible] delectemur, magis autem eduliis calidis, arg[illegible] mento esse contendunt, ventriculum hieme fri[illegible] dum esse, non calidum. Item quod appetamus [illegible] na calidiora & generosa ad ventriculum calfa[illegible] endum. Vera hæc esse concedo de iis qui liber[illegible] aeri crebro se exponunt, horum enim ventric[illegible] eduliis calidioribus generosisq́ vinis foueri ex[illegible] dit, vt à violenti penetrantisq́ frigoris ambie[illegible] iniuria interiora sint tutiora, fortiusq́ circumf[illegible] frigiditati resistant. Deinde quibus ventric[illegible] est infirmus, generosis vinis eduliisq́ calidis q[illegible] cunq; loco & tempore uti innoxium erit, vt scil[illegible] calor innatus sibi affini & simili adauctus atq; [illegible] iutus in vigore & operationibus conseruetur.

AD QVAEST. V.

An alimentum sit tantum dicendum quod nutrit?

ALimentum familiare, simile, proprium, facultateq, idem cum eo esse quod nutritur, aq; naturæ majestate vnicuique animantium proprium atque peculiare tribu- tum esse, nulli est dubium. Verum cum triplex sit apud Galenum & Medicos alimentum, sciendum quodnam vere & proprie dicatur nutrire.

Primum enim alimentum iis dicitur quod vere & jam actu nutrit: Secundo quod velut nutrimentum est, nondum tamen nutriuit. Tertio quod futurum est, seu aliquando alitu- rum est.

Alimentum igitur quod proximè & propriè nutrit, exquisitè assimilatum esse oportet: quod autem veluti nutriens est, nondum vero nutriuit, cujusmodi est quod agglutinatur & apponitur, æquiuocè nutrimentum est. In venis autem ac in ventriculo magis existens, si probè pleneq, conficiatur, alimentũ futurum nuncupatur: atq; hoc est, quod Galenus *aphor. 29. l. 5.* ait, alimentum non nisi coctum nutrit; qua ratione & modo cibi omnes nutrimenta possunt appellari, non quòd animal iis proximè jam alatur, neque quod tales sint, qualia verè nutrimenta esse oportet, sed quòd probè

confecti & subacti nutrituri sint: vbi adnotandum paucos admodum medicos præter vnum Galenum ejusque sectatores has alimentorum distinctiones nouisse & explanasse.

Ex his facilè patebit alimenti simpliciter sic dicti, alimenti medicamentosi, & medicamenti differentia. Ex propria enim cujusque substantia & forma ea innotescit. Alimentum corpori nutriendo ita simile est, vt id nutriat, augeatque; exuperante vero aliqua qualitate id immutante, licet substantia quodammodo sit simile, alimentum medicamentosum est, vt lactuca, vina generosa, mala cotonea, &c. Nulla autem qualitate corpus manifestè afficiente præditum, substantiaque corpori alendo plane dissimile, neque inter alimenta, neque medicamenta censeri debet. Quod denique in substantia nobis prorsus dispari qualitates ab alimenti natura omninò remotas obtinet, corpusquè nostrum manifeste immutare aptum est, vsquequaque medicamentum est, vt hyoscyamus, pirethrum, alumen, sena, aloe, rhabarbarum, &c. Manifesta qualitate homines jugulantes, venena sunt & deleteria, vt euforbium, arsenicum, scammonium, antimonium malè præparatum, &c.

AD

AD QVÆST. VI.

An nutritio sit assimilatio?

VEram nutritionem nihil aliud esse, quam eius quod nutrit assimilationẽ ad id quod nutritur, seu repositionem, instaurationẽ vel repletionem eius quod effluxit, in Medicorum scholis tritum est. Verum an nutritio sit assimilatio vel unio, ad unguem nosse poterit nemo, nisi nutritionis modum, eius instrumenta ac gradus prænouerit; hæc enim ignorare, homine, qui eruditus perhiberi vult, nihil turpius: Nempe qua ratione ex pane deuorato generetur sanguis, deposito sc. albore, sensimq; ruborem accipiente: sanguine enim iecto non ita magno negotio generabitur caro, cũ id, quod naturæ illius, quod mutatur vicinius est, facilior semper est mutatio. At verò vt sanguis fiat os, multo labore & mutatione opus est, longoq; temporis interuallo. Vnde nemini mirum videri debet, ea quæ nutriuntur singula proprium è sanguine succum primum trahere, totq; instrumentis in alendo prouidam naturam esse vsam, ad mundandos, alterandos, perficiendos, deducendosq; cibos idoneis. Acquidem os primus meatus est, quo cibi in ventriculum ingrediuntur, fitq; prima quasi præparatio cibi in ore masticando, dentibusq; conterendo, qui postea per œsophagum seu gulam in ventriculum (vulgò stomachum) delabitur ac deducitur.

Homine literato nihil turpius quã nutritionis modũ ignorare.

Modus nutritionis.

Hic primum subit in cibis laborem, ac insita

Prima cōcoctio fit in ventriculo.

quadam facultate cibum in substantiam quandã conuertit, quæ dicitur chylus, qui conuenientem adeptus qualitatem in epate postea in sanguinem conuertitur, atq; hæc prima concoctio est, quæ fit vna vice in ventriculo, 5. aut 6. 7. etiam in quibusdam horarum spatio. Huius coctionis excrementa sunt alui feces.

Secunda cōcoctio fit in epate. Tertia in singulis corporis partibus.

Ventriculus igitur chylo satiatus in intestina superiora eum deponit, vbi venæ mesaraicæ sensim hunc exugunt, & ad epar amandant, in cuius officina fit secunda concoctio, quæ sanguificationem conficit: qua confecta & peracta tertia subsequitu in singulis membris. Vt autem ventriculus pri mum ea, quæ in esca sunt impura & inutilia diligenter repurgat, ita quoq; iecoris munus est, vti ab inutili secernere.

Dum enim succus ille à ventriculo in epar diffusus in sanguinis probi massam alteratur & conuertitur, gignuntur duo excrementa, quorum alterum tenue, & quasi innatans spuma, alteru crassum, lutulentumq; est, vtrumq; in fabricatu à natura receptaculum segregatur, leue illud, spumosum & flauum vasculo recipitur Epati adhærenti, Vesiculam fellis vocant, cœnosum & fæculentum in lienem recipitur, aquosus verò serosu liquor, qui sanguini semper admistus est, eiq; p vehiculo existit (ob angustiam enim venaru exilitatemq; sanguis facile permeare non poss nisi fluidum quid & aquosum esset permistum) munere suo functus, naturaq; animantis non a-

p

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

olius vtilis, noxius scilicet & molestus vasorum generi, per renes à sanguine secernitur, perq; exiles meatus vreteres dictos in vesicam demissus, & laxatum ibi musculum effunditur excerniturq;, sicq; sanguis ab omni alieno & inutili liquore repurgatus totum corpus sursum permeat atq; deorsum.

Atq; tantum de nutritione & nutritionis modo, vbi & gradus annotasse oportebit, nam ipsam naturam gradatim in ea procedere spectatur, succus enim ille, qui omnes animalis partes nutriturus est, in eas primum diffunditur, seu apponitur, seu dispergitur, mox agglutinatur, deinde assimilatur & vnitur. Gradus in nutritione 4.

Sunt itaque ad nutritionem gradus necessarii appositio, agglutinatio, assimilatio & vnio. Vltimus igitur nutritionis gradus est vnio eius, quod nutrit cum parte nutrienda. Si enim, quod nutrire carnem debet, in locum eius, quæ abiit, succedere, atque idipsum fieri, quod illa fuerat, oportet, necessariò sequitur, illud ipsum carni quæ nutritur, primò assimilari, deinde vniri, hoc est, carnem specie & natura fieri eandem cum ea, quæ nutritur, & quod talis caro fieri non potest, nutrimentum eius esse non potest. In verâ igitur nutritione idem restituitur in locum euacuati, & quod in uacuati locum per nutritionem succedit, proprium est & familiare, vnde alimentum dicitur facultate idem cum eo esse quod nutri- Vnio extremus nutritionis grad9

nutritur, idq; veritas pronunciati illius Physici confirmat, vnumquodq; scil. eo nutriri, ex quo de principio constiterit, cuius sæpe apud Galen. & Aristot. fit mentio.

Nec obstat, quod diuersis reb. vescamur, quodq; multis esculentis vtamur, quib. diuersa animalia gaudent, nam de vltimo alimento, videl. sanguine accipienda est prædicta enunciatio. Sanguis enim, licet ex variis cibis conficiatur, natura tamen in eius coctione partes tantũ cognatas & homogeneas colligit, nostris verò corporibus inimica separat & secernit, & sic nobis reddit familiarem. Idem de aliis animalibus iudicandum est. Etsi enim sues & canes pane nobiscum vescerentur, non tamen eundem specie sanguinem cum nostro generarent, quia non eodem modo cõcoquunt, nec easdem partes segregant, quas noster calor separat: quod manifestum primò euadit ex specie excrementorum, qua qualitatibus & substantia sunt dissimilia: deinde quod nostris delectantur, sua abominantur nunquam verò id facerent, si non in nostris relinquerentur partes ipsis grata: quare alias partes nostra natura, alias ipsorum inter coquendum seruauit ac reiecit, aliterq; omnes coxit & mutauit vt ita idem sanguis non fit, qui ex eadem materia genitus est. Causa hæc est, quod idem agens res diuersas non solum alteret & mutet, sed eadem quoque res à diuersis agentibus eodem modo non alteratur & immutatur.

Cur ex eadem materia & alimẽto in diuersis animalib⁹ non generetur idem sanguis?

Nunquam igitur calor ignis ex pane faci[...] sangu[...]

[s]anguinem & chylum, quod ventriculi calor facit. [N]unquã epar ex pane chylum, sicut nec ex chylo [v]enter vnquam producat sanguinem. Idem chy[l]us aliter ab eodem epate sano & ægro permuta[t]ur, sanum chylum in sanguinem bonum, ægrum, [v]t in hydrope, in aquam conuertit.

Et tantum de hac quæstione.

AD QVÆST. VII.

An morbi communes etiam oriantur à malorum ciborum copia & culpa?

MOrbus communis dicitur, non tantum qui causam habet communem, actuque vno tempore plurimos corripit, sed etiam qui ad plures alios sese per cõ[t]agium potest extendere & promouere. Causa communis est nõ solus aer, verum etiam aqua [p]utris, cibus aut potus vitiosus. Hîc igitur quęritur, num morbi cõmunes, puta pestis, originẽ [t]rahant à malorum ciborum culpa? Sunt qui pestis seminaria in solo aere ponũt. Alii ex humanis tantum corporib. pestis contagia effundi arbitrantur. Alii hoc ipsum negant. Quidã ex aeris cœliq; iniuria, vt magnis & insolitis tempestatibus, magnis planetarũ coniunctionibus. Verum neque in solo aere pestis seminarium contineri, neque ex aeris semper iniuria cœliq; inclementia dependere, neq; ex hominum corporibus tantum erumpere ostendunt

Morbus communis quid?

Causa communis quid?

dunt putridi illi halitus ex lacubus, ſpeluncis
brutorum cadaueribus putrefactis exhalante
corporaq; noſtra inficientes. Qui verò ex hu-
manis corporibus, diæteq; culpa, vt prauis ali-
mentis humoribusq; putridis, cõmunes mor-
bos oriri poſſe inficiantur, contendentes mor-
bum communem eſſe, cuius ſemper commu-
nis ſit cauſa, videlicet aer venenatus, conta-
gioſus, non conſiderant poſſe in nobis ge-
nerari ſubſtantiam quandam eiuſdem cum ve-
neno ideæ & characteriſmi, æquè pernitioſam
contagioſamq; vt ipſa peſtilens eſt. In annon
æſtuantis caritate quot ſunt qui aliment
prauis, vt bulbis, braſſicis, raphanis, cæpi
oleribus agreſtibus, radicib⁹, arborumq; foli
& germinib⁹, veſcẽtes grauiſſimis poſtea mor-
bis correpti ſunt? eiuſmodi cibis magnos ſæp
exercitus deletos eſſe conſtat. Validos exerci-
tus fœdarum aquarũ potu concidiſſe, quin et
frugũ vitiatarũ vſu, hiſtoriç tradunt. Fit nam
interdũ vt diutiſſimè ſeruata frumenta ac ce-
alia ſemina putreſcant, & malè condita repo-
taq; humorẽ contrahant atq; ſitũ. Hipp. refe-
eos qui leguminib⁹ in Æno fame premente
cibatu vſi fuiſſent, crurib. debilitatos, genuũ
dolore tentatos: quaſdam n. terras iniqui ſu
legumina oleraq; producere in cõfeſſo eſt. S
quid multis? Ex variis cibis diuerſarũ qualita-
viriũq; contrariarũ difficiles & contumaces
gritudines generari nemo inficiabit, qui al

acr

cres, alios salsos, alios summè frigidos, calidos, humidos, siccos, austeros, astringentes, amaros, alios deniq; venenosis qualitatibus esse præditos, vt cicutã, ferulã, tytimallũ, hyoscyamũ, quib. sæpe homines in famis inclementia vescuntur, prænouerit. Sic Gal. ex semiputrido tritico morbũ ortũ cõmunẽ asseruit. Ex vitiosę cereuisiæ potu, quę ex semiputrido hordeo parata fuerat, vidi vno in loco tẽpore eodẽ, multos decubuisse eodẽ morbo, aliis sic nusquã affectis. Aliquot ab hinc annis celebratæ sunt nuptiæ in quodã pago, in quib. cũ carnes ob æstum putrescere cœpissent, quidã ex illis, q eas auidius comedissent, decubuerunt, plures verò ex contagione in eundem morbũ lapsi perierunt. Proinde cauendũ vnicuiq; imprimis est, ne improbi succi cibos vsurpet, vnde tot valetudini vitæq; ipsi incommoda impendent.

AD QVÆST. VIII.

An ciborum natura & potestas ad varia gentium ingenia moresque aliquid conferat? *Quæstio vtiliss.*

ADmiranda planè gentium populorumq; deprehenduntur ingenia, variiq; animorum mores. Hos autem temperaturam corporis sequi, temperaturam verò constare succorum spirituumq; confusione, atque commodera-

moderatione testes preter Platonem sunt Philoso-
phi & Medici. Pro ciborum autem diuersitate a
mutatione temperamenta variari atq; immutar
non inficias iturus est, qui alimentorum vim me-
morabilem ac singularem ab omnibus Philosoph
celebribusq; Medicis proditam considerauit. Per
sæ pro montana sua & inhospita regione planam
ac fertilem occupare cupiuerunt: Vetuit Cyru
quòd sciret, vt plantis semina, sic hominum vit
regionibus similes fieri.

Plantæ enim quæ transferuntur, sæpe toto g
nere immutari conspicuuntur. Causam præcipu
nutrimento asscribunt naturæ prudentes, quan
quam & cœli virtus hîc non est proscribenda, plu
rimum enim referre testis quotidiana experien
est. Ex ferocibus & syluestribus quis negabit v
banas fieri & mites plantas? Cœli soliq; mutatio
naturam immutare tam est verum quam qu
verissimum. Exigui namq; interualli mutatio a
que translatio, hoc est, duorum, trium, plurium
passuum transitus maximas efficit differẽtias. A
bores translatas mutari, satis testatur Persea, q
in Perside nata pestilens esse fertur, deportata v
rò & translata in Ægyptum mutata naturâ
cibos recipitur, succosq; noxios deponit. Sæpe arb
læta ac nitens in alium traspositã locum deterio
terræ succo & alimento deperiisse visa est. A
stoteles, Plato, Theophrastus, cæteriq; Philosop
quiq; de situ orbis literis mandârunt, ipsa anima
tia ab alimẽtis immutari testantur, inprimis v
aqu

Persea non est vulgaris pomi Persici arbor, vt quidam putant.

quarum mirabili vi id contingere prodiderunt.
raduntur & inueniuntur fontes, amnes, lacusq́;,
orum haustu memorabiles & insignes fiunt al-
rationes: sunt quædam aquæ quæ nigredinem,
ædam quæ canorem potu pecoribus afferunt.
Apud Æthiopes Macrobios quib. dimidio vita
otensior est quam nostra, est lacus, quo perfusa
rpora velut oleo nitescunt, adeoq́; nitidus est, vt
caducas quidem vehat frondes, sed ilicò folia la-
a ad fundum demittãt laticis tenuitate.

In oppido Garamantum Debri fons est alternis
icibus die frigens, noctu feruens: ac per eadem ve-
arum cõmercia interdum ignito vapore æstuat,
terdum glaciali horrore algescit. Quis non mi-
tur fontem frigere calore, calere frigore? occasu
im mundum a calore temperante ita incipit in-
lescere, vt, intactu abstineas, contigisse noxiũ sit.
ursus cum ortus solis incanduerit radiisq́; ferue-
cta sint omnia, sic glaciales euomit scaturigines,
hauriri etiam à sitientibus nequeat. Stupendũ
nè & incredibile memoratu, quod tam breui
mporis curriculo natura tàm dissonam sui faciat
utationem. Scamandrus ille Homericus exiguus
mnis Xanthus appellatus, existimatur, quod fla-
as redderet oues. Euenire autem id à succo, quem
x terris, per quas transeunt fluuntq́;, concipiunt,
anifestum est. Nam & arborum plantarumq́;
adices succos ex terræ visceribus sugere traherèq́;,
oq́; alimentum conuertere ostendunt alii atq́; alii
pores differentiaq́; fructuum. Quod si enim sic nõ

H nutri-

nutrirentur, vnus esset omnium in omnibus sapo[r] frugum, fructuum, aliorumque seminum. Arabia[e], Indiæ, Syriæ, cæterarumque regionũ poma & fruge[s] tanta gustus odorumque varietate non distinguere[n]tur, nisi terræ dissimilia succorum genera contine[re]rent. Hinc tot vinorum genera prodigiosa. Vinu[m] in Arcadia fœcunditatem fœminis apportare, v[i]ris autem rabiẽ, in Arcadia quoddã genus esse, q[uo] abigatur part°, Trocheniũ potũ nõ generare, aliu[d] quod somnũ conciliet, alterũ quod peruigiliũ fa[ciat], etiam vuam esse, quæ abortus faciat, & hau[d] dubiè terrarũ maleficos pestilentesque succos, aqu[as] & fruges fructusque omnes noxios insalubresque redd[e]re, vt à quibus alantur, & nutrimentum capiant, apud grauissimos autores Aristotelem, Theophr[a]stum, Atheneum, Plinium, & alios scriptum rep[e]ritur. Differentiam aquarũ quotidiè sentimus, [de] quib. alibi seorsim, Deo dante, & copiosi° differem[us].

Sed ad animalia pergamus, quæ quibusdam in locis carent felle, præsertim in parte quadã a[gri] Chalcidici. In Eubœa pecora eo carent, quod no[n] aliunde quàm à pabulo accidere indubitatum p[u]tatur. In Ponto quoque eo carent, quæ vescuntur a[b]sinthio, cum tamen illo eximiè pinguescant.

Gallis gallinaceis in officinis Ferrariis educa[tis] lienem non reperiri certissimi autores tradunt.

Pecora, quæ in alueis aut canalib. ex Tama[ri]sco fabricatis bibunt, sine splene inueniuntur, cu[m] primis sues. Vnde præceptum est lienosis & mela[ncho]licis cibum potumque dare in vasis ex ea factis.

NB. pro lienosis.

In Naxo ferè omnib. quadrupedib. adeò gran-
fel esse Aristot. scripsit, vt qui sacra fecerint ad-
ne, stupescant, rem scil. prodigii loco arbitrãtes:
uam sanè amplitudinem, vel a potu, vel à pabu-
contingere verisimile est.

In suibus & anseribus dulcibus cibariis enutri-
iecur incredibile penè incrementum assumere
mnib. non est nõ notum: vnde veteres culinæ in o-
ribus ganeæ mirificè id commendarunt.

Melle vescentes populos longam ætatem age-
& sanam, Atheneus testis est. Septentrionis
uidam populi id optimè norunt, mulsam biben-
m iis præcipientes, qui animi sunt præparci &
silli, quasi eius miti leniq; succo vis animæ robo-
tur atq; augeatur. Celebre est Pollionis Romuli NB.
templum, quem centesimum excedentem annũ,
m Augustus Cæsar hospes interrogaret, qua-
m ratione maximè vigorem illum animi cor- NB.
risq; custodiuisset, ille respondit, intus mulso, foris
o.

In Hispaniola insula greges pecorum ex nostris
rris in eã deportatos, populo quidẽ illius soli pin-
escere, verũ carnes eorũ in cibis insuaves esse &
tiri testantur, qui de situ orbis nuper inuenti li-
ris mandarunt: Quin ossa eorũ aut medullæ ex-
rtia inueniri, aut si contineant, aquosiorẽ omni-
spectari, suesq; eadẽ in insula egregie obesari a-
stib. pomis, carnesq; gustui iucũdiores nancisci,
ures item sues in syluis feros effici, & syluestres
ibusdam in locis sues nostris minores, cauda pe-

dibusq; dissimiles carnes prabere maximè saluta-res præcipuiq; saporis experimento compertũ ha-bent. Id quod cibariorum præstantiæ & natu-tribui verè potest.

In hominibus memorabilis horum natura n-minus conspicua est, cum pro ipsorum diuersit-& mutatione temperamenta immutentur. Q-enim ignorat, temperatas escas, boniq; succi cib-temperatos humores spiritusq; puriores gignere, -deq; mentem puriorem, defecatiorem & prud-tiorem euadere, rationemq; constantiorem & s-diorem effici. Animum adipe & sanguine suffo-tum nihil cœleste sublimeq; meditari posse, Gal-asserit.

Vinum vtentiũ naturæ & moribus se accommodat.

Vinum præstantissimum nutrimentum vt-tium moribus sese applicare non negabit, qui, t-diores eo incendi & excitari mobilioresque re-contra verò mobiliores dissolui pigrosq; reddi, ob-uârit, vt ita nunc retardos, nunc superbos, n-insanibundos efficiat. Zeno dicere solitus est -vino perinde affici atq; lupini ab aqua, qui -macerati omnem amaritudinem deponunt, -cesq; redduntur,

Cœlum solumq; maximum momentum a-ciliores difficilioresq; cibos generandos obtiner-turæ rerum prudentes vnanimi asserunt cons-Nec dubium est pro cœli aerisq; clementia a-nignitate solum quoq; succos benignos adipisc-salubres, quibus deinde enutritæ plantæ alim-exhibẽt salubriora. Vnde cœli, quo necessariò

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

alentur, aerisq; sub Luna concauo temperatu-
statusq; imprimis animaduertenda. Tempora
im anni si sunt constantia, & tempestiuè tempe-
ata in iis omnia redduntur, fructus quoque terræ
eliores proueniunt atq; vtiliores. Quod si præpo-
ra sint tempora & intempestiua, terra etiam
ndet dabitq; alimenta insalubriora, vt si frigora
t intempestiua, imbres & calores intẽpestiui &
moderati. Ab his enim corporis temperationem
prauari, animiq; mores mirum non est. Obser-
atur hoc in tractibus & regionibus, in quib. cœlũ
leò est iniquum & inuidum, vt temporum anni
mperatum ordinem non seruet, vnde incolarum
genia animiq; mores necessario etiam intempe-
ntiam non mediocrem sortiuntur. Hippocrates
orum temperaturas locis aeriq; acceptas retulit.
elt enim mores temperatos & probos fieri in lo-
& terris temperatis, contra in intemperatis.
leoq; Europæos feros, indomitos, iracundos & in-
ctabiles asserit: Asianos mitiores, ignauos, imbel-
s animisq; abiectiores: quod etiam à Lucano di-
um eleganter reperio,

Emollit gentes clementia cœli.

Temporibus autem anni omnia hæc imputan-
tr. Faba, teste Theophrasto, quodam in loco ab af-
atu quodam incoctilis est: fruges item & reliqua
mina cerealia à succo telluris, in quam seruntur,
coctilia proueniunt. Hæc igitur in cibatu probũ
limentum minimè dabunt, corpus namq; atq; a-
imum deprauabunt.

Galli secundum Iul. C. & alios leues & audaces, sitisq; impatiétes.

Gallis leuitatem innasci, & audaciam omnib' fere Romanis historiis proditum est, cuius causam nullam aliam crediderim, quam cœli inconstantiam. Intemperatam enim Galliam esse, assiduisq; flatibus agitari constat, quin & crebrioribus imbribus obnoxiam. Proinde licet vinorum omniũq; ferè cibariorum ad vitam sustinendam necessariorum feracissima sit, non tamen adeò salutaria alimenta suggerit, quod patet in tritici probatione apud Theophrastum & Plinium.

Aphri perfidi.

Aphros & maximè Carthaginenses perfidos omnium consensu dictos inuenimus, Memorabile illud Cic. est in Orat. pro l. Agraria, dum ait, ingenerari hominibus mores non tam à stirpe generis & seminis, quàm ex his rebus, quæ ex ipsa natura loci, & a vitæ consuetudine suppeditantur, quibus alimur & viuimus. Chartaginenses mendaces sunt ac fraudulenti non genere sed natura loci, quòd propter portus suos multis & variis mercatorum aduenarumq; sermonibus ad studium fallendi studio quæstus ducebantur.

Ligures montani duri atq; agrestes sunt, quod docet ager ipse nihil ferendo, nisi multa cultura & labore quæsitum.

Campani semper superbi, ob agrorum bonitatem, fructuum magnitudinem, vrbis salubritatem.

Hispanos ac Lusitanos iactabundos & astutos videmus, quæ partim à solo cœloq;, partim à victu accidere dubium non est.

Aristot. in animantibus à sanguinis consistent...

ſubſtantia petere videtur prudentiam, fortitu-
nem, timiditatem. Tenuem enim & purum atq;
ndum ſapientiores efficere credidit. In quibus e-
n humor ſubtilior atq; purior, iis ſenſus quoque
btiliores purioresq; inſunt: timidiores quæ aquo-
n nimis & dilutum obtinent: animoſos, iracun-
, furibundos, quibus craſſus bilioſus & feruens.
nguis enim quia vltimum corporis alimentum
betur, alimentũ autẽ materia eſt, facit vt per-
ulta animalib. eueniant, tum per mores, tum per
ſum, ſi calid⁹ aut frigidus exiſtat, tenuis & craſ-
, turbulent⁹ ſplendidus aut nitidus. Hac Ariſt.
lato huic ſuffragatur, improbos ſuccos corporis
imæ noxios eſſe volens, indeq; varios & multi-
ices, grauiores & leuiores ægritudines exoriri,
uæ eam pro loco ad quẽ reſederint, afficiunt. Vn-
ad principem eius facultatem deuenientes obli-
iones, atq; hebetudines, conuulſiones, ſtupores, tre-
ores, phrenitidem, melancoliam, vertiginem, a-
plexias, lethargos: ſin ad cor, iracundias, auda-
as, timiditates, febresq; inferent.

Signa prudẽtię, fortitudinis, timiditatis, à ſanguine petenda ſunt.

Idem animam corporea humiditatis poteſtate
obliuionem labi eorum, quæ ante, quàm corporis
ſet coercita vinculis, cõperta habebat, videturq;
ntire, nimiam hanc humiditatẽ eſſe cauſam de-
entiæ & ſtultitiæ, ſiccitatem verò ad prudentiã
dipiſcendam plurimum conferre. Quorum igi-
ur corpora ſunt humidiora, vt in terris frigidis
& humidis, minus ſunt prudentes callidiq; ſed ſim-
lices: at calidarum & ſiccarum terrarum

populi versuti & prudentes iudicantur. Hinc græci leues & mendaces quidem, sed ob aeris siccitatem sapientiores. Itali prouidi ingeniosi & Venerei sunt, teste Vitruuio. Gascones iracundos & furibundos dicunt non aliam ob causam, quam quod bilioso imprimis vtantur victu, alliis scilicet, cæpis, raphanis, vinisque vehementissimis.

Ingeniorum morumque transitus per sobolem in familias ostéditur.

Verum ingeniorum morumque varietatem, non naturæ loci tantum, vitæ consuetudini, aeris temperiei intemperieiue, verum etiam generis stirpi & semini non raro acceptam ferendam esse, fatebitur, qui animum ad similitudinum causas retulerit. Deprehendet certè mirum naturæ artificis ingenium.

Sæpè in familias transitus fit per sobolem. Videmus plerumque paruulos modo cicatrices, modo qualescunque originis suæ notas ferre.

Similitudinis mira exempla.

Bizantius nobilis pugil, qui matrem habuit ex Æthiope per adulterium conceptam, quæ nihil patri comparandum reddidisset, in Æthiopem atrum degenerauit.

Regem Antiochum Arteon quidam ex plebe Syriaca sic facie æmulâ mentitus est, vt postmodum Laodice vxor regia obiecta populari isto tamdiu dissimulârit defunctum maritum, quoad ex arbitratu eius regni successor ordinaretur.

Inter Cn. Pomp. & Vibium humili loco natum tantus error extitit de paribus lineamentis, vt Romani Vibium Pompeii nomine, Pompeium Vibii vocabulo cognominarent.

Ora

Oratorem L. Plancum Rubrius Histrio sic ex-
essit, vt & ipse Plancus à populo nominaretur.

Armentarius Mirmillo & Cassius Seuerus o-
tor ita se reddiderunt mutuo vt si quando pari-
viderentur, dignosci non possent, nisi discrepan-
m indicaret habitus.

M. Messala Censorius & Menogenes ex fæce
lgi, hoc fuerunt vterq́; quod singuli, nec alium
ssalam quam Menogenem, nec Menogenem
um quam Messalam putarunt.

Quid? quod nostro etiam seculo nostrisq́; inter-
indiscreti vultus corporisq́; miracula existẽt. At
et pleriq́; sentiant, nullum posse excedere 7. pedũ
gitudine, quòd intra hunc modum fuerit Her-
les, deprehensum tamen est Romanis temporib.
b D. Augusto Pusionem & Secundillã denos pe-
s & amplius habuisse proceritatis, quorum reli-
iæ adhuc in conditorio Sallustianorum ante an-
s aliquot visæ sunt: Sicut postmodũ sub D. Clau-
o principe nomine Gabbaras ex Arabia aduect*
uem pedum fuit & totidem vnciarum quamuis
nis ferme mille ante Augustũ huiusmodi forma
n apparuit, sicut nec post Claudium visa est.

Scripta quoq́; ex antiquitate memorias reuo-
nt in fidem veri, quòd bello Cretico, cum elatæ
mina impetu plus quam vi amnica inuecta ter-
rupissent, post fluctuum discessum inter pluri-
a alia humanum cadauer repertum sit cubitũ
um atq; triginta, cuius spectandi cupidine L.
accum Legatum, atq; Metellum ipsum, quod

H 5 audi-

auditu refutarant, cum oculis aspicerent, miraculo quasi captos, eadem memoriâ receptum est. Non omiserim Euthymenis filium Salamiam, qui in triennio creuit in sublimitatem tria cubita, sed incessu tardo, sensu hebeti, robusta voce, pubertate festinâ, verum morbis statim plurimis vexatus immoderatis ægritudinum suppliciis præcipitem incrementi celeritatem compensauit.

Possem hîc multa adiicere, quæ fastidio parcens prætereo. Vide Solinum cap. 5.

AD QVAEST IX.

Morbi quòd quibusdam gentib. peculiariter accidant, an victus ratio in causa sit? & cur repentè quidā hominib. exoriantur in certis membris? consuetudinem deniq; plurimum valere.

MOrborum plurimorum causam vel abundantiam, vel cibariorum diuersitatem esse, potissimam vero rerū naturalium abusum, illegitimā intempestiuamq; earum administrationē, (vt cū bona diȩta negligitur, aerq; male affectus non corrigitur, cum euacuatio, retentio, somnus, vigilia, & affectus animi sinistrè & immoderate se habent) inter omnes Medicinȩ peritos conuenit. Quosdam etiam morbos terris quibusdam & populis peculiares esse, quos aeris cœliq. inclemētior status improborumq; alimentorū vsus excitare consueuit, notius est quàm vt explicari fusius

deb

beat. Quoſdam verò repētè certis membris naſci, hominib. optima etiam conſtitutione æditis à natura, mirabile aliquib. videbitur, æſertim iis qui ignorant cibaria, per quæ vi-unt. Elephantiaſin Ægypti peculiare malum e, Alexandrinoſq; magis infeſtare, vt. quorũ ctus ex farina elixata eſt & lentib. quæ illic in gna copia proueniunt, teſtatur ille, qui Ele-antiaſin morbũ eſſe ſcripſit naſcentẽ ꝓpter mina Nili in media Ægypto. Veſcunt item chleis & ſalſamẽtis largiſſimè, aſininis quoq; nnulli carnib. quę craſſos ſuccos atramq; bi-n pariunt, qui poſtmodũ humores ob cœli uidam conſtitutionem ad cutim euocati eã da ſiccaq; ſcabie deformant, evaditq; morb. nè deteſtandus, elephantorum cuti ſimilis, r multa durans ſecula, & quaſi hæreditario e pertinaciter etiã in poſteris hærens. Brit-nes, Nortmanni & Narbonenſis prouinciæ puli huic malo ſunt oportuniores. Apud eumoſios, vulgo Flandros, frequẽtiſſimũ eſt. uſæ adſcribuntur eſui piſciũ creberrimo & eraliori, tũ potib. ex corruptis frugib. cõcin-tis, operi itẽ lactario, quo im̃odicè eos vti nſtat: quamuis Gal. nuſquam hunc morbum ud Scythas, quos γαλακτοπότας nũcuparũt, gari cenſet: quin & in Germania hæreditariã m eſſe, rariſſimè ſentitur, vt plurimum verò r contagium inducitur. Italiæ ante Pompeii agni ætatẽ ignotã fuiſſe Elephantiaſin Plin.

Elephantiaſis Alexãdrinis magis peculiaris.

Galli ab elephantiaſi non immunes

Itali ante Pom. M.

con-

constanter asserit, vt ita nullum hodie sit dubium Alexandrinorum mores, delitiasque oẽs Asianas Italiam inuasisse.

non Elephantici.

Narbonensib. carbunculus peculiaris.

Carbunculum Narbonensi prouinciæ peculiarem, & Parthis ob indiscretos cibos, grauem oris halitum esse testatur idem.

Parthis fœtor oris

Alpini gutturosi.

In Alpibus aliisq; regionibus aquarum vitio atq; culpa homines gutturosos effici testis experientia est.

Strumosi magis Lusitani.

Podagricus & Colicus morbus Italiæ aliquãdo incogniti.

Hippocr. Eunuchos podagra non laborar[e] scripsit in Aphor. quod tamen Galen. diligen[tis]sissimus ejus interpres suo æuo aliter contigis[se] se vidit, ob malam scilicet viuendi rationem. Podagram Italiæ incognitam aliquando fuiss[e] traditum est, colicumq; dolorem Tiberii prin[]cipatu irrepsisse, nec quenquam priorem ips[o] Imperatore id malum sensisse: Nunc per oẽ[s] gentes disseminatum pertinacissime durat.

Lues Venerea aliquando Hispanis & Gallis nunc Italis, Germanis & toti orbi familiaris.

Lues Venerea, quæ ab Hispanis ortum ha[]buit, Hispanis primum & Gallis peculiaris fu[]it, nunc ex Venereo concubitu vniusq; impu[]ritate & inquinamento sensim in vniuersu[m] orbem est disseminata.

Scorbut⁹ Septen-

Scorbutus, pessimus corporis humani in[]quilinus, non ita pridem Septentrionis gen[tes] & loca maritima arctica inhabitantes cœpit a[f]fligere, germ. Scharbock/Scharmund/ al[] cis in quibus externis ligo[]s primò malitia[m] suam & contagium prodidisse compertum e[st.]

Ve[]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

[V]eteres de eo nihil certi prodiderũt, nisi quòd [gi]ngiuarum affectum stomacacen dixerunt, [qu]m videlicet illis corrosis & putrefactis den[te]s cum fœdo odore, vel sponte excidunt, vel [d]igitis apprehensi absq; vlla molestia & den[ti]strangibulo eruuntur. Origo hujus mali non [al]iunde est quàm ex rancidorum, salidorum, [in]duratorum infumatorumque alimentorum [co]ntinuo esu vsuq;, cereuisiæq; præpinguioris [e]t dulcioris potu, vnde sensim & paulatim, as[si]duaq; vitæ assuetudine primum sanguinis of[fi]cinam lienemq; adoritur inficitq;, tandem ir[r]epit absq; vllo etiam doloris sensu in omnes [p]artes, gingiuas tamen primum & dentes inua[d]ens, liuidis etiam quandoq; & fuscis maculis [c]rura circa tibias inprimis deformans cum ge[n]uum dolore, quod malum scelotyrbe dicitur [c]ertissimum & confirmati scorbuti signum, [n]on enim quæuis gingiuarum putrilago fœ[ti]orq; scorbuti index est, vt temerè & imperitè [c]hirurgi opinantur, cum sæpe gingiuæ ex acri[u]m calidorumq; humorum superno affluxu [i]nflammentur, & putrescant, scorbuticæ vero [g]ingiuarum putrilaginis origo ab epate sem[p]er ac liene dependet, meatuumq; inter hæc [v]iscera obstructione.

trionis populis, quorum mœnia alluuntur à mari peculiaris.

Scorbuti origo.

NB. Inscitia & temeritas chirurgorũ.

Quamobrem minime mirum videri debet, [s]i noui quotidie & priori æuo incogniti acci[d]unt morbi, ex terrisq; in alias terras transfe[r]untur ac deportantur, & peculiariter quibus-

dam

dam gentibus contingunt:etiam quosdam hominib. repente nasci & exoriri in certis membris posse. Cum enim ratio viuendi noua vsurpetur, & ex alienis terris in nostras introducatur, quis inficias ibit, vel non censebit à ciborum improbitate gulæq; intemperie certis etiam membris morbos importari posse? Ab Indis cibum petentes contagium simul sperare oportet. Nam quis salubritatem in peregrinis illis & incognitis spondeat? Quot sunt, quorũ renes grauiter tentantur calculo? Colica quot torquentur? quot vehementissimis capitis doloribus? quot stomachi dolore debilitateque? oculorum hebetudine atq; caligine quot? quot digitorũ manuumq; sæuissimis tormentis excruciantur? Immodicum horum omnium vsum improborum ciborum auctorem esse argumento est, quod ipsa anima ciborum vitiis inficitur, id quod Parthis pręcipue accidere ob cibos indiscretos, dictum est.

Sed id nunc terris etiam nostris familiare est: & verisimile est ejusmodi animas pestilentes fieri haud aliter atq; innocua quædam animalia, quæ venenis pasta noxia fiunt & ipsa, vt apri in Pamphilia. Ergo vitæ multum interest, diligenter considerare quibus alamur cibis. Siquidem qualis naturę succiq; cibi extiterint, talem quoq; sanguinem, h.e. ipsos corporis humores præstabunt, crassos, lentos, viscidos, tenues, calidos, frigidos, mordaces, acres, qui in

partes

partes aliquas imbecillas delapsi illicq; consistentes dolores excitant & morbos, quisq; pro naturæ suæ & loci etiam cui impactus & infarctus est, conditione, vt mirum non sit quamobrem, qui sine delectu cibos ingerunt nullamq; rationem alimentorum habent insignes corpore mutationes sentiant, variosque morbos. Corpus scatens atra bile hanc referet, morbisque atrabiliariis obnoxium est: pituitâ refertum carnem pituitosiorem referet, & serosam.

Verum consuetudinem, vt in aliis multis, ita in cibis plurimùm valere non est dubium. Id quod peregrinantes, & continuas commessationes voluptatis & honoris gratiâ agentes, dum à domestica assuetudine recedere coguntur crebrò experiuntur.

Consuetudinis in cibis magna vis.

Nec in hominum solùm genere, sed & in pecorib. quoq; id spectatur. Insueta enim pabula, tota plerumq; armenta totosq; greges p-diderunt. Peregrina namq; licet suauia sentiãtur & facilia, vescentibus tamen insignem afferunt mutationem & perturbationem. Alexandri exercitum in India ciborum nouitate penè deletum historia proditum est: quin & in eadem India apud Arianam gentem repertus est frutex pestilens, lauri folio, odore equos inuitante atq; alliciente, qui penè omni equitatu Alexandrum orbauit, & quidem primo introitu. Incolis autem iste propter assuetudinem

Frutex pestilens in India Alex. equitatum penè omnem interemit.

dinem minus noxius, adeò à teneris assuescere multum est.

Qui nostra memoria de situ orbis Indici nuper patefacti scripserunt, variis ægritudinibus incommodisque affectos primo introitu prodiderunt eos, qui illuc commeârant, tum ob cœli mutationem, tum vero & inprimis ob pomorum radicumq;, quibus salubriter vescebantur incolæ, atq; etiam ipsorum animalium esum.

Mithridates quotidie venenum hausit.

Quid? quod mirabilius possit videri quod Mithridates maximus sua ætate Regum quotidiè bibere venenum excogitauit, vt scilicet consuetudine redderetur innoxium, clandestinasque epularum insidias euitaret, quo etiam pacto tutum corpus aduersus veneni pericula effecit Sic enim de eo Martialis *l. 5.*

Profecit poto Mithridates sæpe veneno
Toxica ne possent sæua nocere sibi.

Venena consuetudine innoxia redduntur.

Consuetudine præterea venena in alimoniam conuerti Indica testatur puella, ab Indorum Rege Alexandro Regi dono missa, illius contagioso concubitu vt inficeretur, & anus illa attica, quæ à momento cicutæ, quod natura euincere & concoquere posset assueuit integros cicutæ manipulos innoxiè deuorare, cũ cicutæ succus eiusq; puluis sit lethalis, aliâs & soporiferum venenum, id quod Atheniensium supplicia indicant, qui morte condemnatos sorbitione cicutæ interemerunt, quam & Socratem

cratem impietatis condemnatum in carcere hausisse ferunt.

Eadem pene ratio Pharmacorum & medicamentorum quorundam est, quorum vires in assuetis debiliores deprehenduntur, in nonnullis etiam planè inertes. Quicquid enim à natura, calore, aut cõgenita vel ex consuetudine acquisita corporis proprietate alteratum in corporis alimoniam conficitur & digeritur, id alito venenum esse non potest, adeò plurimum pollet consuetudo & natura acquisititia, vt scil. qui venenorum esui sensim assueuêre, congeniti caloris substantia existente forti, ea tandẽ digerant, iisq; alantur, sicque in nutrimentum versa medicamentorum nomen plane amittant, id quod non in Attica illa anu tantum, quæ ab initio cicutæ momentum hauriens, ad liberalissimum haustum progressa sine vllo valetudinis incommodo diu superstes mansit, manifestum est, sed etiam id factitasse alios in historiis reperitur, & quidem, qui Elleborum, opiumq; in magna quantitate deuorârunt innoxie, teste Theophrasto, quod hodie adhuc ipsos Turcas factitare audio. Refert Theophrastus, quosdam totos Ellebori manipulos esitasse, nihilq; affectos esse, Chiumq; Eudemum viginti duos aliquando haustus Ellebori vno etiam die sumpsisse. Anus attica triginta cicutæ succi potiones tolerauit, vt ita manifestum sit, omnem cibum similem debere esse

Venena an nutriant, & quomodo?

Non oẽs cibi conueniunt omnibus.

nutrito, nec omnem cibum omnibus conuenire, ob proprietatem quandam temperamẽti, quæ omnibus cibariis ineſt, huicque naturæ conſentiens eſt, illi vero auerſatur atq; contraria eſt. Sic ſuibus ſerpentes apriſque pro pabulo ſunt: generi gallinaceo bufones, araneæ & colubri: coturnicibus & ſturnis helleborus & cicuta: anatibus hyoſcyamus, bufones ſerpẽtes, ranæ, &c. Sibi igitur conueniens & familiare alimentum aſſumens caloriſq; beneficio in ſuam naturam conuertens natiui caloris ſubſtantiam augeri ſentiet: quod enim ſecundum naturam eſt, ſuaue eſt & gratum, & carum cuique ſuaueque eſt, quod per & ſecundum naturam habetur. Sic bilioſis mel eſt infeſtum, pituitoſis ſuaue & familiare: acria, ſalſa, amara pituitoſis magis quam bilioſis conueniunt, vt non tàm veſcendorum, quàm veſcentium ratio hîc habenda ſit, &c.

Cap. IV.

De Primo, & vario mirabiliq; diuerſiſſimarum gentium victu.

Ciboriorum facultates noſſe ad vnguem, vitæ hominum, ſupra quam cuiquam credibile eſt, vtile erit. Sunt enim non morborum tantum, ſed & ſecundæ valetudinis communia præſidia: nec valetudo noſtra ſtabiliri firmariq; poteſt, ſi fundamenta corporis, h.e. ſucci, quib. & nu-

& nutritio ipsa & vita subsistit, vitiosa sint. Itaq; in alimentorum variis generib. viribus & naturis studiosè enucleandis atq; explicandis animus occupatus est, quantum per naturam licebit ei esse sagaci & industrio. Sed prius de primo mortalium & postea vario gentiũ quã nostro victu & in cibis delectu disserendum est, ut sc. palam fiat, victũ hominũ gradus quosdam habuisse, quibus à summa rusticitate & feritate ad humaniorẽ elegantiorẽq;, & tandem ad celsa luxuriæ fastigia deuentum sit.

Constat autem inter omnes tùm Philosophos tùm historiarum scriptores, primum hominum genus in syluis & nemorib. ut feras degisse, ac glandiferis bacciferisq; arboribus victitasse, h. e. syluas arboresq; prima mortalibus alimenta suppeditasse in glandibus, pomis ac baccis.

Deinde ex hac vita in aliam descenderunt pastoritiam sc. etenim ex animalibus ob eandem utilitatem syluestria deprehenderunt atq; mansuefecerunt, inter quæ oues primùm assumtas verisimile est, tum propter placiditatem, aptissimæ enim sunt ad vitam hominis, ad cibos, caseum ac butyrum, tum propter corporis tutelam & vestitum, ad quem vellera adhibuerunt.

Fagum quidam primum mortaliũ victum fuisse existimant vnde φαγήματα Joha. 21. appellantur cibi.

Tertiò à vita pastorali ad agriculturam animũ adhibuerunt, quã maximè acceptã vitæ fuisse satis testantur populorum erga eam amor ingens & diligentia admirabilis, cum illis seculis nihil antiquius habuerint, quàm agros studiosè excolere, illumq; amplissimè laudatum existimabant, quẽ vi-

rum bonum colonum appellari audirent, tuncq; pascua & fruges sola regum & gentium vectigalia erant, annonaq; vilitas erat incredibilis: haudq; dubiè aurea illa secula verè extiterunt, in quibus tàm innocenti victu homines vterentur, iis vid. quæ benigna tellure prouenirent vescentes, eoq;, quod honestis excultum esset manibus.

In hoc cœlesti munere quantum vita postea profecerit, & quantum solertia ingeniaq; hominum curam eam per gulæ irritamenta auxerint, satis superq; testatur aureum illud vitæ genus sublatũ, luxuriæ gradu repentè inuecto & subsecuto: atq; hic postremus gradus nostri seculi est: hæc vltima vita, quam beatiorem solent dicere, qui nouis moribus & luxui fauent. Hinc tot panificii genera, tot pulmes, tot pulmenta, tot escæ, totq; obsonia parantur atq; conflantur in vsus vitæ hominum, tot denique videas lautitias atq; delitias, sine quib. vita vix posse consistere creditur, à ganeosorum portentosis ingeniis excogitatas. Verùm non vnum olim fuisse gentium victum sed varium mirabilemq;, imò innumeros & totidem pene quot gentes hominumq; linguæ, testatur inter alios, qui res populorum historia prodiderunt, quiq; de situ orbis monumenta reliquerunt, Iul. Cæs. in Clarissimis illis suis cõmentariis de rebus bellicis. *Non solùm enim Gallorum alium fuisse victum, alium Britannorum, alium verò Germanorum prodidit, verùm etiam inter ipsos Germanos varium eum extitisse mirabilemq; atq; etiam inter ipsos Gallos.*

Apud

Apud Petragonos & Lemouicos *casta ea & rapa a vino & melle tertium honorem adpiscebantur: rapa etiam Allobrogibus & Subaudis in cibis mirificè grata, sicut & castaneæ montanis Lugdunensibus fuêre.*

Montium Cemannorum populi *Aruernis & Velleis proximi vice panificii vtebantur, & etiamnunc vtuntur, castaneis, quippe festis tantùm diebus, vel non infimæ sortis ac fortunæ homines panificium illic ex frugibus vsurpant.*

Gasconum gens Aquitaniæ *nobilissima inter præcipua pulmentaria allia habet & cepas, quorũ olfactum & gustatum in delitias gulæ vertit & suauia condimenta: hi nunc quoq; præ cæteris Gallis ventri indulgere magis creduntur: vulgatum enim & maxime nobilitatum apud eos jactatur prouerbium, satiùs esse ventrem bellè farcire epulis, quam corpus veste molli & pretiosâ ornare, ajuntq; Burgundioni ventrem esse sericeum.*

Aruerni *Caseo frequentius victitare consueuerunt.*

Nortmanni *malis pyrisq; crudis ac coctis vescebantur liberaliter, suisq; ex illis concinnabant potus, carnibus prætereà omnigenis vtebantur.*

Narbonensis Gallia *pisces habet frequentes, tùm sale conditos, ante cuncta autem oliuas conditas capparesq; manducat, ficus item vuasq; recentes, mala citria, arantia, limones inter lautiores cibos habet & gulæ irritamenta: vina apud eos generosissima: oues pascuntur thymo, quo pabulo mirè pinguescunt.*

Armonicarum *regionum populi inter se vivendi ratione differunt.*

Brittones *enim &* Brittonisantes *victu magis vtuntur fero & barbaro* : *at* Gallobrittones *maximam ciuilitatis vrbanitatisq; Francicæ partem seruant, apud quos panificia lauta ex frugib. parantur, vinaq; non ignobilia absorbentur.*

De moribus Germanorum *prodidit Cornelius Tacitus, quod cibi illis olim fuerint simplices, agrestia poma, recensq; fera aut lac concretum sine apparatu, sine blandimentis ad famem sedandam, sed aduersus sitim non eandem fuisse temperantiam, quoniam diem noctemq; in potu continuarent, qui mos apud illos nostra etiam memoriâ pertinacissimè perdurat, vt videantur ad perdenda vina geniti eoq; nomine nunc apud Romanos, Hispanos & Gallos malè audiant, quamuis certum est totam Germaniam à Romanis minimè fuisse cognitam: & hodiè, licet longè mitiori vrbanioreq; victu degant viuantq;, nihilominus tamen ferinæ & priscæ illius vitæ vestigia quædam retinuerunt, maximè quo propius accedunt ad Septentrionem.*

Britanni *qui nunc Angli, pecorum magnum alebant numerum, leporem vero, gallinam, anseremq; gustare fas non putabant, animi tantum voluptatisq; gratiâ educabant. Hodie à pristinis illis moribus longè recesserunt, humaniores facti, inque omni exercitiorum genere (corporis puta & animi) spectabiles. Cœlum temperatius illis esse*

quam

quam Gallis, frigorisq; asperitatemq; ab iis abesse experientia abunde testatur.

Scoti, *quibus Diuus Hieronymus feritatem & barbariem asscribit, in quorum etiam numero habentur Septentrionis quidam populi, vt Dani, Sueci, Effluti, quos omnes feros adhuc & agrestes inveneris ni aliæ gentes eos cicurarint atq; expolierint. Nunc vrbanitate & humanitate nemini ferè cedunt. Miseram olim autem victus conditionem Scotis fuisse historiæ testantur, frumentis enim adventitiis vt plurimum vtebantur, bubulamq; in cibis largissimè assumebant.* NB.

Italia *pro tractuum differentia imperiiq; incremento victum pariter mutauit. Romani enim qui initia imperio dederunt, tum etiam qui id provexerunt, cibos expetebant tantum qui vitam sustinerent, famemq; depellerent.* Capitale *erat bouem mactasse gulæ causâ: piscibus statim à Roma condita præsertim marinis vsos esse constat antiquorum scriptorum monumentis: carnes omnino parciùs esitasse quam cæteros populos verum videri potest, nam & nostra memoria parcissimè iis vescuntur. Vini obseruationes memorabiles apud Romanos fuerunt, auctoritatem enim post centesimum vrbis annum cœpisse aiunt, Romulumq; ipsum lacte non vino libasse, & Numam sanxisse, ne rogum vino respergerent, nec licuisse fœminis primum id bibere, postea concessum valetudinis tantum causâ: eorum*

autem qui secuti sunt cura fertilior feliciorq́ industria in vitibus fuit excolendis: vini quidem in vniuersum sunt auidi, sed modum potionibus adhibent, sicut & Hispani.

Victus autem Romanorum rationem variasse pro Reipub. recta depravatave gubernatione, & stea Imperatorum virtute temperantiaq́, atq́ etiam libidine ac luxuria, dubium nullum est: inde enim tot emerserunt leges sumtuariæ & censoriæ, quibus non exotica solum cibaria sed & domestica quædam prohibebantur, atq́ etiam ex sue pernæ cœnis detrahebantur. Pisces simul cum carnibus vna in patella seu lance, mensis veteres Romani apponebant, pariterq́ herbas quasdam vt asparagum: panificia varii generis conficiebant: lepusculi & perdices raro illorum mensas subibant ob inopiam scilicet, cætera autem alium genera frequentiùs. Vitulinâ nulla illic caro pretiosior. Veruecinæ non admodum grata.

NB. Hispani *sordes in viuendo peculiares habebant, quoniam, si suis alebantur loculis, domi esuriebant, & famelici hiabant, at quando aliena quadra illis frui licebat, nulla gens æquè vorax cernebatur, quem etiam morem nostra ætate in quibusdam Hispaniæ locis perdurare animaduersum est. Viuunt præterea carnibus immodicis, piscibusq́, tum amnicis, tum marinis: pomorum vbertas apud eos varia atq́ multiplex, maximè citriorum omne genus, punicorũ, ficuum, vuarum, quas siccatas in alias terras mittunt:*

tunt : vina illis vehementissima: secundis mensis quernas glandes adhibent dulcedine præstantes.

Lusitaniæ *montanas gentes querna glande vesci Strabo autor est.*

Græcis *diuersa victus & studiorum fuit ratio: aliter n. Lacedemonii viuebāt, aliter Athenienses. Lycurgus leges Lacedemoniis condens tantū cibi vnicuiq; elargiri iussit, quantum ad bonā corporis valetudinē esset satis: certum itaq; numerum frumenti singulis, in singulos annos emetiri mādauit, & liquores pro ratione, atq; id vberius viris, fœminis parcius. Instituit præterea publica conuiuia, in quibus nullæ, præter vulgares, escæ apponebantur, probrosū existimās & inutile animis corporibusq; coquorum condimentis, & saporū coaceruationib. saginari. Solebant præterea* Lacædemonii *epulas suas condire laboribus in venatu, sudore, cursu, fame, siti: vnde Dionysio Siculo neganti, se iure illo nigro (erat enim inter obsonia hoc illis celebratissimum) quod caput cœnæ fuerat, delectatum, respōdisse fertur, qui illud coxerat, minime mirum, cōdimenta n. defuerunt.* Sybaritæ *gloria virtutisq; loco delitiis mollitieiq; dediti vitam despiciebant.* Spartani *verò & viuendum liberaliter & moriendum censebant, vtrumq; cum virtute, teste Plutarcho. Verum* Atheniensium *longè alia fuit viuendi ratio , quippe luxui omnino deditos fuisse græci ferè omnes testati sunt, ipsiq; Poetæ Comici Atticas inprimis cœnas riserūt. Socrates cibos detestabatur, qui nō esurientē inuitarēt ad edendū,*

similiter & potum, qui non sitientes ad bibendum. Est in exemplis parasitum quendã interrogatum, num cœnæ Atticæ Chalcidicis lautiores essent, an verò hæc Athentensibus præstarent, respondisse, Chalcedonicum prœmium pretiosius esse & suauius, quàm Atticorum totum apparatum, appellant prœmium cœnarum, ostrearum multitudinem & varietatem.

Persas *præter nasturtium ad panem nihil adhibuisse Xenophon testis est. Sed de eorundem luxu ganeaq́ apud omnes ferè scriptores passim complura tradita leguntur.*

De aliarum gentium victu, quæ à grauissimis autoribus literis sunt assignata, scio permulta esse, quæ vix fidem mereantur, multisq́ ea videantur incredibilia, præsertim iis qui à patrio solo nõ multum discesserunt.

Sed quia ex illis mundi partibus, quarum gentium ritus mirabilemq́ victum sum enarraturus, homines, fruges, legumina, aues, animaliaq́ nobis incognita, creberrimè ad nos terra mariq́ conuehuntur, fidem facilè iis adhibendam esse censeo. Ferinum ante annos aliquot apud nostrates habitũ est, cochleis vesci, ranis, testudinibus. At in vniuersa ferè Gallia & Italia inter præcipuas mensarum delitias reponuntur. Thraces *quosdam canibus victitasse Picus Franciscus autor est.* Hircani *vescebantur venatibus, quorum varietate abundabant, teste Marcellino.* Getis *quibusdam vini vsus omninò ignotus, quin & frugum: victum illis*

quillum

ouillum pecus cōmodat, ex quo Nomadū Getarūq́; plurimi Columella teste, galactopotæ *dicuntur.* Orientis *populi plurimi, q imperio Magni Cham parent, potus suos ex oryza & genere aromatū cōcinnant, carnesq́; crudas cōtritas primū, deinde aromatis resperſas, oleisq́; odoratis imbutas vorāt: serpentib. etiamnunc, q̄ illic naſcuntur copioſiſſimæ & grandiſſimæ in cibis viuntur, inq́; delitiis habēt carnes humanas, hominis ſcil. morbo non extincti, ſed in bello ab iis trucidati. Matthias Michon de Sarmatia Aſiana ſcribens*, Tartarorū *quoq́; meminit, omniq́; frumēto carere aſſeuerat, omni quoq; leguminū genere, excepto milio, quod magna cura ab iis ſeri idem tradit: equorum præterea greges educant, quorum carnes manducant, ſanguinē verò equinum milio commiſcent, coquuntq́; ſimul ac vorant, quin etiam ipſum ſolum potāt, idq; & barbaris olim placuiſſe teſtatur Virg. carm. Bucolico:*
Et lac concretum cum ſanguine potat equino.

Acido lacte oblectantur, id namq́; ſtomacho tum ſalutare eſſe perſuadent, tum aluo deiiciendæ idoneum experimentis comprobârunt: ſi quando verò epulari ſplendidius illis animus eſt, lac equinum ſublimatum bibunt, quod mirabile dictu, promtiſſimè atq́; ocyſſimè in cerebrum penetrans inebriat. A Tartaris Turcas Oriundos *cenſet idem, quare ab eorum victu non procul recedere.*

Qui de Rhodi *expugnatione hiſtoriā ſcripſerūt, omninò gentē illam immundam atq; obſcœnā tradunt.* In Sarmatia Europæa *Podolia fertilitate*

nobili-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

nobilitata est: potus illic ex melle concinnantur, quod ibidē abundantissimè gignitur, atq; etiam in Ruscia. Moscouiæ idē Matthias faciens mentionem potum incolis esse scribit, ex aqua & melle cōfectum: aromatis vtuntur crebrius, nam & ea cū melle arte chymica sublimant, existimantes (& verè) hac potione viscerib. calorē excitari adeò insignem & salutarē, vt possit inclementissimis frigoribus fortiter repugnare: auenam ipsam sublimant, ex qua sublimatione elicitur liquor, quem aquā ardentem vocant æquè ac apud Germanos, Italos, Gallos, ex vinis vehementioribus. Moscouitis parent Scythæ humanis corporib. vescentes, sine vllo degentes panificio, vino aliisq; potibus: viscera ossaq; humana vorare, ipsumq; sanguinē gladiatorū bibere, & quidem ex homine ipso, ex ipsa vena secta calentem adhuc & spirantē adhuc sorbere efficacissimum putant. Paulus Iouius testatur Moscouiam Melopepones ferre, quod mirari subit, quippe gelidissimis Boreæ flatib. tenerrima quæq; exuruntur. Certissima illic messis in melle atq; cera est, namq; illic apes in arborum cannis mella cōficiunt, & probatissima, & copiosissima: domi opiparè & lautè epulantur, gallinæ siquidem & anates singulæ pro singulis argenteolis nummis veneūt: venatio & aucupia mensas magnatum opulentant, vina nesciunt præter exotica, iisq; vtuntur in sacrificiis & conuiuiis luxuriosioribus ostentationis gratiâ. Lapponum gens supra quam credibile est fera & agrestis, neq; enim fruges, neq; vina, neq;

NB.

neq; poma nouit, sagittandi sola arte victum quæritat, & ferarum occisarum tergoribus vestitur. In Oriente porrò traduur quosdam esse populos, qui sine vllis arboribus, sineq; frutice degant. Plurima quoq; gentes frugum, arborum, quin & pecorum inueniuntur expertes. Fuerunt & apud Græcos, qui scrupulosè hominum viscera sunt persecuti, eorumq; sapores. Æthiopum gens, cuius regio à Meroe ad fluuium Hydaspin porrigitur, scorpionibus vescebatur & aspidibus. Quintinus Heduus scribit, se vidisse in insula Melita, qui scorpionem ederet innoxiè. Supra Borysthenem Scythiæ fluuium maximum esse gentẽ Saucomatum, quæ tertio semper die capiat cibum: ad extremos verò Indos gentẽ astomorum fuisse sine ore, corpore toto hirsutam, vestitam frondium lanugine, halitibus tantum viuentem & odore quem narib. trahebant, memoriæ proditũ est: quæ si vera sunt, quis miretur Democritum mellis odore vixisse? Qui Athon montẽ incolebant, viperinis carnibus alebãtur, itaq; nec capiti nec vestibus eorum noxia corpori animalia innascebantur. Gens Medunnorũ animalium quæ Cynophalos appellabant, lacte viuebat * Arimphæi gens baccis alebatur.

Athos mons inter Maced & Thraciã tantæ altitudinis, vt vmbrã ad insulã vsq; Lem non porrigere dicatur.

Celenophagi testudinib. vescebantur, quarũ testis casas suas integebant, id genus hominũ noua alit India. Candei serpentibus vesci assueti, & ob id ophiophagi dicti. Libes ouillam non gustabant, erat enim apud eos id inexpiabile, si quis edisset. Iudæi atq; Ægyptii non vescebantur suillâ. Troglodytæ

* Cynocephali feræ sunt

glodita feræ sunt

glodit æ specus subibant, alebanturq́ serpentibus. Riphæis baccæ erant alimenta. Nonnullis Indiæ populis cæsorum parentū viscerib. epulari fas erat. *Carmani sine fruge ac veste, sine pecore, sine sedibus degebant, piscib. vescebantur, eorumq́ cute sese velabant. Pharusi pecoribus alebantur tantum. In Æthiopia cū hominū multiformes miræq́ effigies reperiuntur, tū victus ratio incredibilis: illic enim gentes esse ore concreto naribusq́ carentes, vnoq́ tantū foramine spirantes, & potū auenæ calamis trahere, tradiderūt prisci. Acridophagi vermib. alūtur, iisdēq́ necātur, cibus illorū p omne tempus est locustarū victus, q̄ veris tempore Zephyrus in maxima copia ad eos ex deserto defert. Has sale, qui apud eos plurimus est seruant. Vitæ sunt breuissimæ, annosissimus enim 40. non excedit annos.

In æthiopia canina habētes capita, cætera hominis similes, violentæ ad saltū, morsu & latratu feræ.

* Carmania regio Indis cōtermina, populi toto corpore præter capita hirsuti sunt.

Quibusdam ignotum fuisse ignis vsum narrāt ante Ptolomæum Latyram Ægypti regem, atq́ illic fuisse Nomades, qui Elephantis vescerentur. Agriophagi Pantherarum carnes leonumq́ edebant. Pamphagi omnia vorabant. Alii Orientis populi piscibus viuunt tum siccatis tum recentib⁹, quorum captura vberrima fit Martio, Aprili, Maioq́, contritos eos & in massam redactos in panificia cogunt, siccataq́ in annua cibaria reponunt. Fortunatarum insularum incolæ beatiores sunt, quibus sua sponte tellus abundantissimè suppeditat alimenta. De victu & cibo nouæ Indiæ, siue noui orbis non ita pridem à Christianis pacati constat varium eum esse, fertilitate soli alibi,

oleum scripto mandauit. Calechutani *lacte & butyro vescuntur, panesq; factitant sine frumento in foco tantũ coctos & cinere. Oryzæ apud eos abundantia summa, eãq; cymbalis, saltationib. omniq; lætitiæ genere serunt, dæmonia sua præcãtes vt sit oryzæ vberrimus prouentus, hac n. varias epulas conficiunt, ex palmis potant liquorẽ, carnibus piscibusq; promiscuè vescuntur, à bubala tamẽ abstinent, boues namq; sacrosanctos putant. Qui colunt Insulã, quæ* S. Iohannis porta dicta est, *canes alũt saginantq; in vsum cibariũ, verum nullus illis latratus est, rostrumq; habent vulpinũ. Infima plebs piscatu nutritur, muriumq; venatu.* Mameluchi, *qui Sultano parebant Ægyptio, equorũ, camelorũ, bubalorũq; carnib. victitârunt. Arietes in illis locis grandes & memorabiles visuntur magnitudine asinos æquantes, quorũ aliqui caudã gestant librarũ 40. adeò obesi vt pgredi vix valeant: capras præterea grandes illic reperiri traditur, quæ vno partu quatuor hœdos enitantur. Apud quasdã Orientis gentes sunt gallinæ, quæ pro pennis pilos gerant nigricantes, quib. vescuntur, pariterq; ipsarũ carnes q̃ sunt saporis suauissimi. Liquores ex sauciatis arboribus emanantes in potum assumunt: quin & sub earum corticibus farinã reperiri prædicãt, q̃ præbeat incolis pulmẽta suauiaq; cibaria.*

Pygmei, *(quorum tota cohors cubito non est altior vno, vt ait Iuuenalis) pro frugib. aduersꝰ grues dimicabant: nã & tantillos homunculos mitioribus alimentis vti natura docuit: fabulosam autẽ*

&

alibi verò infœcunditate nobilem: alit autem omnes, aliaq́; pecora aprosq́; affatim, melle, saccharo, vitibusq́; abundat, quæ illic plus fundunt vuarum quam foliorum.

Qui terras incolunt, prima Americi Vespucii nauigatione visas, omninò frumenta ignorant, cibariaq́; iis sunt poma atq; herbæ, ac quoq; pisces, radicem quandã in farinam redigunt, quà vice panis vtuntur, hanc alii Iuccam, alii Chambi appellant: carnes nullas attingunt præter humanas. Qui primitè nostro orbe in eas terras habitatũ sunt deducti, durarunt quidem aliquot annis solis herbis, pomis, radicibusq́; viuentes, verum postea ad alia cibaria descenderunt, inueneruntq́; cibos, quos primum exitiales experti sunt, innoxios reddere. Etenim iucca radix, primum degustata illis mortifera fuit, verum procedente tempore, cum id venenum in radicis solo succo delitescere comperissent, aqua coctã ac igne totam mãdere cœperunt absq́; noxa.

Nauigatione Iosephi Indi compertum habetur, regionem Indicã, quæ Carangonora dicitur, sitã inter æstiuum tropicum & æquatorem, nucib. Indicis abundare, incolasq́; herbarũ 24. radicib. vesci, ex oryza verò panes cõficere: sunt etiamnum Palmeta, quorum ex fructibus panes conflant, vinum eliciunt: acetum temperant, oleum exprimunt, atque etiam saccharum, quod ideo minus mirabile videtur, quod Strabonem auctorem grauem, eadem penè in libris suis de orbis situ tradidisse reperitur. Ex palma enim fieri panem, mel, acetum & oleum

& fictitiam pygmæorum gentem non esse Aristoteles in illis suis præclaris de animalib. historiis scripsit. Atq; hæc de vario mirabiliq; gentium victu aspergere placuit, vt scil. compertum quis habeat, si forsan rudis in istiusmodi rerum auditionib. reperiatur, quantum exoticus ille victus à nostro differat: vbi hoc adnotasse oportebit, si ab exoticis istis abscesserimus, adq; domestica exempla venerimus, permulta futura, quæ visa primum admiratione͂ allatura sint, vt fide carere quis ea existimet, etiã ab homine probo audita & graui.

Cur varii victus hîc facta mentio?

Multi, cum quis ab Italis colubras tutò edi refert, minimè credent: cum item in Alpium iugis & Septentrionis quibusdam locis, vt Noruegia, Suecia, Liuonia, *&c. cãdidos lepores, vrsos & vulpes conspici, atq; ab illorum locorum incolis edi audierint. Vt enim externa illa & exotica nobis miraculo sunt ita vicissim nostra illis. Et vt homines equo insidentes antiquitas Centauros dixit, ita & Indi illi nostros equites, nostra nauigia, remigandiq; artem sunt demirati.*

CAPVT V.

De alimentorum diuisione, generibus, & differentiis generatim, deq; mirâ terrarum quarundam fertilitate.

PRimus mortalium victus, & exotica gentium quarundam cibandi ratio exhibita est, quæ si cui ganeoso forsan saluiam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

mouerit, videatis quomodo vlteriore atq; lautiore quodam ferculo palatum explere possit: auribus percipiendam, oculisq́; lectitandam etiam proposui, non etiam degustandam.

Nos melioribus (vtinam non peioribus) viuẽdi institutis deliniti placidioresq́; redditi, quod ex cibis ferum omninò est, relinquamus illis, alimentorumq́; vim ac naturam memorãdam, diligenter perpendamus, vt suauia, familiaria & amica distinguamus ab iis, quæ naturę ac vitæ hominum noxia sunt & inimica.

Omne autem animans sibi conuenienti nutritur alimento. Alimentum est quo alimur vel sine quo corpus ali non potest. Conueniens vnicuiq; alimentum est, ꝙ assimilari corpori alendo potest: ciborum enim ratio est, assimilari & vniri substantiæ corporis cibandi.

Alimentum assimilandũ vel esculentũ est vel potulentum. Esculentum est ꝙ esui est aptum. Esculenta siue cibi quæ in hominum vsus admittuntur, veniunt vel à vegetabilibus, vt frugibus, leguminibus, fructibus: vel ab animalibus horumq; partibus, vel ab iis, quæ ab animalib. ꝓueniunt, vt sunt oua, lac, mel, sanguis.

De omnib. autem & singulis in specie esculentis, quæ vel à vegetabilib⁹, vel ab animalib⁹ depromi possunt in vsus humanos, tractare instituti, & consilii mei non est, sed de iis solum modo, quę nostra ætate crebrius veniunt in cibos & mensas. Ac qui de cibis hominũ tractarunt

runt,ab arborum pomis & baccis, quæ primò vitam mortalium aluerunt, vt vitæ ordinem sequerentur, exordiri maluerunt. Verum nos, quoniam salubriora subsecuta sunt secula, mitioraq; cibaria ex frugibus inuenta sunt, frugũ naturas prius persequemur atq; indicabimus, præsertim cum ex iis firmissimum & probatissimum cibi ac potus vinculum videl. panis cõficiatur, & pręcipua hominũ cibaria. Mira profecto frugũ natura & eximia gratia, quod sine iis vix vlla esca placere potest. Vnde nõ immeritò agriculatio ab antiquis Romanis adeò cõmendata est, vt quæ non solum sanis, sed etiam ægrotantibus alimenta suggerat. Romanorum aratores triumphales extiterunt & laureati, qui semina non leuiori cura tractabãt quam bella, qui eâdem diligentia agros disponebant atque castra: vnde tunc in Italia annonæ vilitas erat incredibilis, nulla enim prouinciarum Italiam alebat. Athenienses licet pascuo magis indulsisse visi sunt quã agricolationi, maximo tamẽ in honore agricolas habuerunt frugũq; inuentores. Quid? quod optimi quiq; pariterq; dignissimi rei rusticę operã dabant, nam nec Imperatores pudebat manibus triumphalibus tum agros colere, tum semina tractare ipsosq; ligones: & cum virũ bonũ laudabant, eum bonum agricolam bonumq; colonũ appellitabãt. Hodie ita abiecta est, vt tellus aranda committatur in seruitutẽ quasi redactis, prouentusq;

Agricolatio apud Romanos & Athenienses in magno honore habita est.

 ab

ab iis & vectigal accipiatur. Felicissimum rerum statum tunc fuisse, cum aranti Cincinato viator afferret dictaturam, & Serranum serentem oblati inuenirent honores, extra dubium est. Sed ad propositum.

Frugum summa genera variaq; differentiæ.

Omnes frugum species & differentiæ autore Theophrasto, Columella, & aliis, sub frumentis & leguminibus tanquam summis generibus comprehenduntur. Varias autem cerealium seminum differentias inueniri, testabuntur, qui per Italiam, Galliam, Indiam, Ægyptum, Hispaniam, Angliam, Germaniam, Daniam, peregrinationes susceperunt. Causas cœlo soloque tribuerunt naturæ Solertes, ad frugum enim fructuumque nobilitatem aut ignobilitatem, facilitatem aut difficultatem in cibis fœcunditatem aut sterilitatem, cœlum aut solum plurimum valere animaduerterunt.

Peregrinantes frugum differentias debēt habere cognitas.

Differentias itaq; frugum scire & cognoscere inprimis oportet vitæ salubritati consulturum & peregrinationes suscepturum. In quibusdam enim locis quædam præcoces cernuntur, quędam seræ: quædam multum ferentes, quædam parum, quędam pauciores intra dies consummantur, vt Euboicæ, quæ intra 40. dies perficiuntur, quædam ponderosæ sunt & firmæ, quædam leues, quædam parum obtinent furfuris, quædam multum, quædam Spicam effundunt, quædam cristam, &c. Sunt etiam quædā loca quæ semper coctilia & cibo facilia ferant,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

ferãt, alia verò perpetuò incoctilia & cibis difficilia: quin & in eadem interdũ segete nonnulla coctilia inueniri, alia autem incoctilia, sulco tantum discernente, mirabile alicui videretur, nisi in victib⁹ id quoq; spectaretur. Coctile hîc dicitur, quod resolui facile potest, & cocturâ celeriter immutari: incoctile contra, q̄ planè non vel ægre immutatur: prius molle rarumq; est, caliditatem & humiditatem, quibus resolutio fit, suscipere valens: alterum sua densitate repugnat & resistit: atq; hæc omnia eueniunt cœli solique ratione. In Lemno non nisi coctilia proueniunt, quoniam ager calidus, stercorosus, tenuis, soliq; expositus est. Ægyptus cœli soliq; gratiâ coctilia affert, caliditas enim coctilitati atq; digestioni perutilis est atque necessaria. Quę igitur agro feruẽti & leni proueniunt, coctilia erunt: quæ algido, spisso, lento, atq; etiam madido & palustri erumpunt solo, incoctilia sentiuntur omnia, ob vberi⁹ nimirum alimentum validiusq;. nam & frequentioribus imbrib. incoctilia fieri constat, & deteriora, putredinique magis obnoxia. Pluuia certè à satione protinus secuta incoctilitaté affert, Solis siccitas, licet min⁹ reddat suauia, coctilia tamen efficit. Certissimũ auté in probandis frumentis & leguminib. experimentũ est, quod vnicuique debet esse ad manum, siquidem ad vitæ salubritatem optimum fundamentum: estque huiusmodi. Semina aquâ perfun-

Quid sit frumentũ coctile & incoctile?

Certum in probandis frugib. & legumentis experimen-

tam, quæ scil. bonũ corpori præstent alimentũ nec ne?

funduntur aut madeſcunt, & quæ ocyus ex his intumeſcunt, molliora q; euadũt, ariditatemq; ac duritiem ſtatim eximunt, præſtantiora iudicabuntur: quæ verò priſtinam ariditatem duritiemq; diu retinent, nec in coquendo tumeſcunt, nec inſigniter molleſcunt, cibis abdicanda ſunt, conſtant enim terreſtri & craſſa eſſentia, ac difficulter à ventriculo & venis conficiuntur ac digeruntur, quamobrem crudus ſuccus in veſcentium corporibus procreatur, qui variorum morborum cauſa exiſtit: quæ verò ocyus videmus intumeſcere & molleſcere, cibis idonea & facilia iudicantur, nam à ventriculo facilè digeruntur, & cõficiuntur.

Vitæ ſalubritas omnibus maximè debet eſſe cura.

Hæc diligenter obſeruare oportebit eum, cui vitæ ſalubritas, quâ inter omnia dona & bona nihil præſtantius, curę eſt: quis verò inter mortales eſt, qui eam non expetat? Hanc negligere, quid aliud eſt quàm morbis ipſis præbere initia? Cæterum de frugum ſatione, agricolatione, frugum ipſarum permultis differentiis, earum meſſe, & repoſitione, plura qui deſiderat, conſulat rei ruſticæ ſcriptores, naturæq; prudentes & inter alios. Varronem, Columellam, Theophraſtum, Plinium, &c.

Quæ terræ in Europa fœcunditate celebres exiſtant.

Vnum hîc præterire minimè decet, quæ videlicet terræ in Europa fœcunditate magis ſint nobilitatæ? Europam terrarum pulcerrimam eſſe, ſaluberrimam iuxta ac fructuoſiſſimam, adq; colendum magis idoneam, quam

cæteras orbis partes, qui de ſitu orbis literis mandarunt, propemodum aſtruunt omnes.

In hac Germania noſtra ſita eſt, hodie plurimis ſuis partibus agrorum cultu inſignis, frugum abundantia commendabilis, generoſiſq; vitibus conſita, diues clarorum virorum, animoſiſque populis frequens, ferarum, aliorumque animalium, qui in cibos hominum pro nutrimento admittuntur, fœcundiſſima, quibuſdam tamen in locis magnis ſyluis multiſq; fluminibus inuia cernitur: olim non admodum ferax frugum fuit, quia teſte Cæſare, agrorum cultum neglexerunt, nolentes ſtudium gerendi belli agricultura commutare, vitaq; omnibus erat in venationibus. Vnde maior pars illorum victus in caſeo, lacte, carne, conſiſtebat, neque quiſquam apud eos agri modum certum aut fines proprios habebat. Hodie quoque pleræque Germaniæ gentes vinum ignorant, vt quæ ſub cœlo frigidiore & aſperiore ſitæ ſunt, externa tamen conquirunt terrâ marique, qualia ſunt Gallicum, Hiſpanicum, Rhenanum. Sed certum eſt totam Germaniam à Priſcis non fuiſſe cognitam. Hodie certè in victus vrbanitate, morumq; comitate nullis aliis populis Germani cedunt. *Germania.*

Galliam florentiſſimam regionem eſſe, ſolique vbertate feliciſſimã, amœnam, ſalubrem, frumenti pabuliq; feracem, quin & viti- *Gallia.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

bus maxima ex parte consitam, omnium ferè scripta prædicant. Vnum non leue incommodum habet, quod assiduis agitatur flatibus, humoribusq; & pluuiis plurimum obnoxia cernitur, algoribusque premitur vehementibus. Quidam tam opulentam hodie Galliam esse existimant, quàm Priscis temporibus Hispania fuisse aut Persis perhibetur. Vndecimi Galliarum Regis Ludouici elegans dictum hîc vsurpare libet, pratum enim graminosum & latè patens Galliam nominabat, quod toties sit restibile, quoties visum fuerit fœnisecio opus esse, quo dicto omnium aliorum regum opes suis minimè æquandas intellexit.

NB.

Italia. Italiæ veterum, tum Latinorum, tum Græcorum scriptis admirabilis fertilitas celebratur, inq; frugibus, vitibus, arboribus, aliisq; ad vitam necessariis cibis beatissima semper habita est. Ipsam tamen Romam Venetiasq; sine aliarum vicinarumq; terrarum frumentis stare non posse constat.

Hispania. Hispaniam quoq; fertilitate mirè commendabilem graues autores tradiderunt, maximè verò ob metallorum copiam, quibus vniuersa scatet: frugibus enim non vbique abundare, & præsertim vbi metallorū est ferax, Strabo prodidit: rarum enim est inuenire regioné vtroq; munere claram. Solinus nihil in ea ociosum, nihilq; sterile inueniri affirmat, siue soli vbertatem, siue vinearum prouentus, siue arbora-

rio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

rios reſpicias. Sed hæc felicitas cœli aeriſque temperationi non parum accepta ferenda eſt, quippe flores, roſæ ſcilicet, violæ & aſparagus etiam tribus tantum menſib. in anno illis deficiunt. In quibuſdam etiam locis agros fertiles eſſe adeò traditur, vt, cum ſemel ſata frumenta ſint, ſubinde recidiuis ſeminibus ſegetem nouantibus ſeptem minimum, interdum plures etiam ferant meſſes. *NB.*

Hæc Romanis ante Dictatorem Cæſarem parũ fuit cognita, vt ex hiſtoriis patet: plæriq; enim fictã eam, nuſquamq; extare omninoq; fabuloſam contenderunt, teſte Plut. Temperatius in ea & ſalubrius cœlum eſt quã in Gallia: imbribus tamen ac nebulis crebriorib. madidum. Frugum pecorumq; fœcundum eſt ibi ſolum, Fruges citò proueniunt, ſed tardè miteſcunt, omnibuſque iis quæ tàm pecora, quàm homines benignius alant, præclarè abundat. Hibernia iniquum habet ad maturanda ſemina cœlum, verùm herbis lætis & dulcib. adeo luxuriat, vt ſe exigua diei parte pecora impleant, & niſi pabulo prohibeantur, diſſiliant diuti⁹ ſc. paſta. Vina in Anglia nulla, à Gallis enim Germaniſque ea petunt, & quidem fortiora, quia imbecilla vecturam non ferunt. *Anglia.*

Sicilia, cui Anglia maximè ſimilis nonnullis videtur figura ſc. triquetra, fertilitate nullis pene terris comparanda venit. Tulit Cererem frugum inuentricem: Unde fit vt quicquid *Sicilia.*

 gignat,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

gignat, optimum esse judicetur. Hujus felicitas ex *orat. Cic. in Ver.* manifesta euadit. Theophrastus autor est in quadam ejus parte celerem quandam fieri consummationem seminum serorum, esse namque sementem eorum sex menses, pascua quoq; habere mirifica, frumentiq; omnino perfertilem prædicant: horreum Romanorum jure nominata est, vt quæ in singulos annos ingentem frumenti copiam penderet, vt quidam non sibi sed Romanis agros arare atq; serere eam dixerit. Leontinorum in ea ager ante cuncta fœcunditate nobilitatus reperitur centesimum granum reddens.

Sed & cæteras Europæi orbis terras fertiles esse opimisq; segetibus non deficere testantur qui in illas iter adornarunt, & ad tempus in iis moram fecerunt, vel visendarum illarum gratiâ, vel etiam certorum negotiorum expediundorum causa. De Suecia & Dania hoc vere possum affirmare, licet sub asperiore & algidiore sint cœlo sita illa loca, nihil tamen, quicquid ad hominum vitam humaniter & benigne sustentandam pertinet, naturam iis denegasse. Brabantiam, Flandriam, Hollandiam, Frisiam totam, &c. Multis nominibus earum rerum vbertate & fœcunditate, quæ salubritati hominum conducunt, nobilitatas reperimus.

Dania. Suecia. Brabātia Flandria. Holādia. Frisia tota, &c.

Se

Sed ob tumultus bellicos frumentorum aliarumq; rerum pretium plus justo adauctum, annonæq; caritas major.

Sed quid memorem Africæ, Asiæque loca quædam fœcunditate adeo nobilitata ab autoribus grauissimis, vt fidem pene excedat omnem.

Quarundam terrarum ad stuporem usq; mirabilis fœcunditas.

Inprimis vero Babylonica felicitas commendatur. Etenim, Theophrasto prodente, bis illic in anno semper & quasi ordinatè tondent triticum, tertiò verò pecus admittunt, sic enim caulem mittit, cum alioquin foliis tantum lasciuiat. Quid? quod negligentius colentib. quinquagesimo cum fœnore messes redduntur, diligentius vero cum centesimo quinquagesimo. Refert Curtius inter Tygrim & Euphratem jacentia tam vberi & pingui esse solo, vt à pastu repelli pecora dicantur, ne suffocentur. Causam memorandæ huius fertilitatis tradit, humorem ex vtroque manantem amne per certas aquarum venas.

Babylonica fœcunditas.

Theophr. Asiæ quodam in loco adeo grande frumentum produci ait, vt grana singula magnitudine sua oliuę nucleis æquiparentur, illicq; omnia rore coalescere. Mirabile dictu & auditu, quod Procurator in Byzantia Africæ campo Diuo Augusto ex eo loco misit ex vno grano quadringenta paucis minus germina. Misit & Neroni similiter trecentas quadraginta stipulas ex grano vno. Cõtinet in circuitu eximię ferti-

Campus Byzantinus fertilissimus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

fertilitatis illius tractus ducentos quinquaginta millenos passus, cum centesima fruge agricolis fœnus reddens. Oleo tamen ac vino caret: satis gloriæ in messibus exhibens.

Mauritania. Mauritaniç oram exteriorem adeò fertilem esse traditur, soloq; diuitem, vt frugum genera & benignissimè proferat, & vitem biferam ostendat, duasq; messes, teste Strabone. Mirabilissimum est, quod in Chalcia Rhodiorum insula fieri proditum est Theoph. & Plin. autoribus, locum videl. illic repertum præcocem fertilemq; adeò, vt hordeum in eo satum, cum cæteris sereretur in locis, meterent coloni, iterumq; serere, atque cum reliquis vnà frugibus rursus metere possent.

Chalcia Rhodiorũ insula.

Insulæ Canariæ seu Fortunatæ. Sed beatiores longè sunt Insulæ fortunatæ, in mari Caspio, quæ sine cultu fertiles, omni frugum genere fructibusq; abundant sua sponte genitis, subindeq; aliis super aliis innascentibus.

Hispaniola. In Hispaniola insula ejusdem orbis (sc. Nouæ Indiæ) ter anno maturescere demetiq; segetes testantur qui de situ nouæ Indiæ scripserunt: expertes enim sunt algoris hiemalis ob lineæ æquinoctialis viciniam: illic præterea ocyssimè erumpere hortensia semina, fructusq; mitescere ac maturari tradunt: Cucumeres enim pepones & id genus, vigesimo à jacto semine die maturescunt, aut ad summum 28.

Melus Insula. Theophrast. in Melo Insula intra 30. aut 4[illegible] dies meti fruges testatus est.

Arabes beati felicesq; appellati ſunt, quod *Arabia.*
frugibus, palmitibus, odorum ſuauitate multiplici, fluuiorumq; perſpicua multitudine abũdent, teſte Marcell. Temperies præterea apud eos cœli terræq; admirabilis, adeò vt ad extremam eis felicitatem nihil videatur deeſſe: quin & pretioſiſſimæ ex mari apud eos margaritæ petuntur, habent enim mare feliciſſimum. Thus illic duplici colligitur vindemia, primò circa canis exortum, hinc verno tempore.

Iudæam terram fertilitate inſignem, nulliq; *Iudæa.*
alteri inferiorem eſſe inter Hiſtoricos orbiſq; ſcriptores penè omnes conuenit. Solum apud eos feraciſſimum eſt, maximeq; balſamo nobilitatum. Inſulam, in qua Meroe ciuitas cernitur, triticum ferre atq; hordeum, quæ in tantã adoleſcant proceritatem, vt facile homo equo aut Camelo inſidens occultetur eorum ſegetibus, & à nemine conſpici poſſit, Heliodorus teſtis eſt. In Olynthia agros quotannis reſtibulos eſſe Varro ſcripſit. Vix in noſtris fœcundiſſimis etiam atq; maxime opimis latifundiis agros reſtibulos inuenire eſt, ac in ſumma etiam terrarum vbertate rariſſimè ac fere nunquam ſemen cum decima fruge reddi, quod partim hominum negligentia, præcipuè verò telluris ac temporum culpâ accidere manifeſtum eſt. Hactenus de mirabili terrarũ quarundam fertilitate, redeamus nunc ad ipſa frumentacea, quibus potiſſimum aluntur homines, & ex

quibus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

quibus præcipua hominum cibaria constant atque conflantur. Ubi tamen adnotandum de frumentorum speciebus inquisitionem ambiguam valde esse, quod, referente Plinio, non eadem vbiq; sint frumenti genera, & si eadem, neque tamen vbique iisdem nominibus appellentur: proindeque superfluum puto, frumentorum nomina præcipere, quæ aut loco subinde, aut ætate mutantur, satisque esse, ea eligere ac explorata habere, quæ nostris in regionibus vel sata proueniunt vel aliunde aduehuntur.

Alimentorum differentia, genera & nomina non eadem vbiq;.

CAP. VI.

De alimentis quæ veniunt à vegetabilibus & plantis.

IN exorsu huius capitis meminisse velim lectorem amplioris vlteriorisq; intelligentiæ gratiâ, varias alimentorum diuisiones apud autores occurrere, pro variis atq; diuersis eorum facultatibus & viribus. Primo enim quædam propriè dicuntur alimenta, alendi tantum corporis potestatem habentia, non etiam alterandi: quædam non aluntsolum, sed alendo etiam alterant & immutant & nutrimentosa alimenta appellantur, immutant, inquam calefaciendo, vel refrigerando, vel humectando, vel exiccando. Deinde quædam sunt εὔχυλα boni succi, quædam κακόχυλα mali succi, quæ quoq; difficulter concoquuntur & perficiuntur, sicut priora facilè digeruntur & nutriunt.

Alimentorum variæ diuisiones.
I.
II.

triunt. Tertiò quædã sunt infirma parũ sed promptè nutrientia, quædam firmissima ex quibus plurimum alimenti coaceruatur, vt succolenta crassa & grauia: quædam inter hæc ambigunt nulla intemperie donata, optimum frugiue succum efficientia, in quorum numero sunt panis benè subactus & fermentatus gallinarum, caponum, phasianorum perdicum, columbarum, turturum, turdorum, merularum, omnisq; generis auicularum carnes, aliæq; laudabiles succi, vt vitulina, veruecina, pisces saxatiles, vinum generosum, mel, lac, & oua sorbilia. III. Quædam vero insitâ quadam sympathia & familiaritate alunt, vt elleborus coturnices, ferrum Struthiocamelum. IV. Deniq; à condimentis differunt alimenta. illa enim ad obsonia condienda fiunt, græcis ἀρτύματα, &ὑδήσματα dicuntur, alimenta verò propriè sunt, sine quib. corpus ali nõ potest. Nunc de singulis seorsim & speciatim pertractare instituti operis ratio requirit. Et primo quidẽ ex plantis in cibũ venit aut semen, aut radix, aut folia, aut fructus, aut flos, quib. addi possunt tubera & fungi quos terra sponte vt superuacua protrudit.

Inter semina primas obtinent frumenta & legumina.

Frumenta (sic dicta à fruendo, id est, vescendo, lumen enim summa pars gulæ est) spicas habent cũ arista, aut spicã muticã: Legumina (sic dicta à legẽdo, vnde etiã legumẽta dicũtur, non n. secãtur, sed vellẽdo legũtur) siliquis seu thecis includũtur. Inter cerealia præcipuè numerantur triticum, Frumẽta & legumenta vnde dicta?

Siligo, hordeum, Zea, far, oryza, avena, milium, ocymum, panicum, sesamum.

Triticũ. *Triticum alendis hominibus accommodatissimum est, interq; fruges primam semper obtinuit autoritatem: Plurima eius notantur genera, Africum, Thracium, Aßyrium, Ægyptium, Italicum, Gallicum, Germanicum, &c Non aliundè quàm à terris sortita nomina, colore tamen, specie, magnitudine & proprietate differentia.*

Notæ optimi & laudati tritici. NB. *Optimum probumq; triticum est ponderosum, densum, totâ substantia adeo compactũ, vt dentib. vix teri diuidiq; queat: quod item plus farinæ reddit, quod aquâ maceratum vel etiam præcoctum ocyus intumescit, (hoc enim modo agricolationis naturæq; rerum periti cerealia semina probare solent, probitatisq; vel improbitatis indubitatum id habent experimentum.) Dentib. verò facile cedens facileq; frangibile, fractumq; si rarum & laxum cernitur, magna mole & quantitate exiguum præbet alimentum. Non enim superficies tantum externa consideranda est, sed frangi debet & diuidi. Vsu enim venire solet, vt quod extra flauum ac densum sit, pinsitum postea fractumq; rarum, leve, intusq; album appareat. Plurimum enim vitæ interest, tritico vti electo, vesciq; quod non*

Triticũ salubre & insalubre. *sit mucidum, situm corruptionemve redolens, aq; gurgulionibus arrosum, quod benè pinsitum sit ac molitum, quod lolio, melampyro, aliisq; seminum quisquiliis careat, id siquidem perniciosum vescentibus graues autores cum experientia*

tra-

tradunt: panificia enim ingrata, tum odore & colore, tum gustatu reddit. Non igitur parum vitæ interest pistorum diligentia aut negligentia: negligentius enim ventilatæ & expurgatæ fruges, lolio aliisq; id genus vitiis mixtæ plerumq; in cibos assumtæ ingentes morborum causas præbent. Quoties panificum & frumentariorum avaritia fraudeq; accidere videmus, vt in panificia veniat triticum mucidum atq; gurgulionibus arrosum? frumenta scilicet impurgata relinquunt, ne mensuræ aliquid detrahatur, quas impostures quidam hodie ad vnguem tenent, & per experimenta ducunt. Loliũ pessimi esse succi, caput ferire, & vertigines ciere multis exemplis probare superuacaneum iudico: hinc prouerbiũ, lolio victitare vsurpatur in eos, qui cæcutiunt, & de rebus peruersè iudicant. Aeram quoq; inter frugum vitia numerat Plinius, & cum est in pane, celerrimè ait, vertigines facere. In Asia, Græciaq; balneatores, cum volunt turbam pellere, carbonibus id semen iniiciunt. Melampyrum in siculo tritico peculiariter innasci traditur, nõ tamen æquè noxium ac lolium. In nostris segetibus prosilit herba, quæ nigella dicitur, cuius semẽ inspersum, & in panificia redactum, non admodũ ingratum gustu est, est enim tota planta sine odore, excepto semine, quod odoratum solum est. Eoq; panibus potest compingi, sicut fœniculum & carui. Porrò vitiari & corrumpi semina frequentioribus imbribus, imprimis verò triticum

Pistorũ & fruméntariorũ fraus detegitur.

Lolium mali succi est.

Aera minimum quoddã in tritico granum est.

Melampyrum.

Nigella.

Variæ corru-

ptionis seminũ cerealiũ causæ. & hordeum, stercoratione quoq; quandoq;, tum cantharidibus, quæ tritico, cum adhuc in spica est, innascuntur, experientiâ compertum est. Ex stercoratione virus redolere, cantharides grana erodere, exindeq; contagione fruges infici planè verisimile est. In frequentioribus pluuiis & imbribus plus prosilire lolium quam in siccitatibus testantur præter experientiam naturæ rerum agricolationisq; prudentes. Quid? quod

Cautela. ipsa semina cariosa, arrosa, & imbecilla fruges vitiant? Quapropter summa diligẽtia adhibenda est, vt fruges à tempestiua messe ritè condantur: recentes enim & ventilatæ & pulcriores sunt & ponderosiores, diu verò in horreo asseruatæ exustæ deprehenduntur & leuiores, minusq; farinæ reddunt. Plurimum etiam refert ante exactam & completam maturitatem fruges, cum primis verò triticum & hordeum non demetere: ante enim tempus decisæ mole maiori constare deprehenduntur, multoq; molliores ac laxiores: Superuacuæ humiditatis indubitatum argumentum: Sic enim reconditæ humore illo concalescente corruptionem contrahunt & putrescunt: vnde deteriores euadunt tum ad sementem, tum ad vsum cibarium. Intempestiuè igitur

Negotiatores frumentarii taxantur. demessæ fruges incorruptæ seruari non possunt: etiam in intensissima auaritia & perditissima frumentariorum dolo & fraude. Cæterum puro

Cautela necessaria. frumenta, quæ in annos reponuntur, repurgari iubet Columella: quanto enim sunt expolitiomin

minus à gurgulionibus arroduntur: sin verò protinus ad vsum assumantur, satis erit in vmbra refrigerari inq́; granarium reponere.

Nec statim à messe in vsum cibarium sunt assumenda, vt maior ferè pars nostris temporibus & locis facere consueuit; sed loco sicco condenda sunt ac reponenda, modicéq́; siccanda, absumptâ sc. aliquâ in iis humiditate post adeptã quãdã excoctionẽ. Cauendũ quoq́; diligenter, ne præter modum arescant, decedente sc. ab iis & exhalante natiua humiditate: immodicè enim siccata in cibis damnantur, quamuis absolutè improba dici non possunt. Certum est, quæ in annos multos reposita durauerunt, vires inualidiores habere: vetusta autem & diutissimè seruata frequenti experimento discernes, quippe diuisa ac fracta puluisculum quendam tenuissimum ostentant atque emittunt, taliaq́; in vsu cibario ingratissima sunt, sicut & erosa à noxiis animalculis valetudini obesse non dubitandum: ad diuturnitatem verò & durationem in multos annos plurimum facit frugum matura decisio & collectio in siccitatibus, repositióq́; in loco sicco, quo aër humorq́; nõ pertingit, nisi cũ ad vsum promuntur, vnde auster damnatur & meridies, auræq́; humidiores nonnunq̃ propinquis locis aut amnibus expirãtes: laudatur aura aquilonaris frigida & sicca, hac enim perennitatẽ fert conditis frugibus. Vnde mirari non subit in Germania nostra fruges tam diu durare non

Frumenta vetustiora & immodicè siccata quo modo dignoscenda?

Fruges vt repositæ diu maneant incorruptæ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

posse ob imbrium s. abundantiam, quâ robustissima etiam grana corrumpi videmus. Fruges enim reposita, si diu incorruptæ manere debent, quotannis ventilandæ sunt & repurgandæ, monente Columella. Qui deniq; de re rustica posteris præcepta reliquerunt, in vniuersum iubent omnes messem fieri, antequam ex toto grana indurescant, æqualiter sc. flauescentibus, sic enim nec immodicè siccata, nec etiam nimis madida deprehenduntur. Hactenus de variis frugum cerealiumq; seminum corruptionis causis internis & externis, remotis & propinquis: redeamus nunc ad triticum.

Præcept.

Tempestiua messis quando instituenda?

Natura tritici est mediocriter siccare & calefacere, hominiq; præbere alimentum inter omnia frumenta familiare & salutare. Vsus eius præcipuè & maximè in pane sentitur: quippe aliter esum, siue crudum, siue elixum, succum crassum generat & lentum. Esu enim crudi tritici inflari aluum indubitatum est, ex voluptate verò & dulcidine plus esitatum dirumpi. Elixato rusticos Asiæ claros q; vti Galenus testest, concoctu tamen esse difficile & crassi succi asseuerat, ideoq; cibis abdicandum: quæ si ita sunt, videant qui frumentatam, vt vocant, hoc est, Ptisanam ex tritico confectam liberalius assumunt, olim enim hanc sorbitionem, & etiam num quibusdam admodum placuisse & placere, infimamq; plebem in ieiuniis quadragenariis quandoque se ea solari atque reficere consueuisse obser-

Natura & virtus tritici.

Tritici vsus extra panificiũ noxius.

obseruatum est. Olim celebrata ex tritico Ptisana est ad eadem commoda ad quæ hordacea, scilicet ad asperæ arteriæ exulcerationem, nisi quod triticea valentioris alimenti, & ad ciendas vrinas efficacior perhibetur, hordacea verò glutinosior, obq; id pulmonis tracheaq; vlcerationi vtilior. Cum itaq; non ex tritico tantum, sed hordeo, oryza & similibus Ptisana fieri consueuit, & in libris omnium Medicorum Ptisanæ sorbitione nihil sit magis protritum atque decantatum, præsertim in febrium acutorumq; morborum cura, non ἀλόγως me hîc fecisse existimauerim, si de Ptisana huiusq; confectionibus generatim aliquid adiecero.

Ptisanæ triticeæ & hordaceæ vires.

Sciendum verò Ptisanam propriè, sicut ex antiquis & recentioribus scriptoribus liquet, dici de hordeo vel de corticato solum atq; deglubato, vel etiam de hordeo decocto, vt ita Ptisana propriè nihil aliud sit, quam pulmentarium, sorbitio vel cremor ex hordeo in mortario contuso & decorticato. Cremor verò lac seu succus ex grano macerato elicitus. Vnde in conuiuio dipnosophistarum griphus iactabatur, succum hordei decorticati depsitum bibe. Athen. l. 10. dipnosoph.

Ptisana quid propriè dicatur? Cremor quid?

Impropriè verò & generaliter Ptisanæ appellatione veniunt omnia frumentacea, deglubata ac pistillis decorticata, ἀπὸ τοῦ πτίσσειν, hoc est, tundere vel decorticare, hinc Ptisanam,

Impropriè Ptisana, de quibus dicatur?

ex zea, tritico, hordeo & oryza apud Galenum, Plin. & Hippocrat. *concinnatam legimus. Tertiò, dicebatur de omnibus his non crudis solum, & deglubatis, sed etiam aqua coctis,* Plin. l. 18. c. 17. Galen. 8 meth. & 7. c. 6.

Antiqua ptisanæ cõfectio.

Genuina autem & antiqua Ptisanæ confectionis ratio hæc erat: hordeum maturum, medulla plenum, non strigosum, sed crudum adhuc aquâ irrigatum manibus fricabatur fortiter, donec exterior cortex benè abstergeretur: hoc ita aliquoties manibus subactum, sole siccatum in pilam coniiciebatur, veluti q; in mola trusatili pinsebatur, contusumq; suo cum polline ad necessarios vsus in vase fictili condebatur, ex quo ptisanæ sorbitionis, pultem & cremorem concoquebant.

Pollen quid?

Pollen tenuissimum est & purissimum in farina pulueris instar molis adhærescens & propriè est in tritico, sicut flos in siligine.

Ptisanæ colatæ & non colatæ siue integræ & hordaceæ differentia & vires.

Porro simplex hordei decoctio per colum traiecta ptisana colata, succus hordei & hordeat[illegible] dicitur. Item aqua hordei, pars enim succulent[illegible] retinetur, terrestrior verò abiicitur: In qua v[illegible] rò grana hordei colo vel cribro ab eorum suc[illegible] segregata non sunt, ptisana non colata dicitur [illegible] sorbitio.

Variis autem modis ptisanam condire sol[illegible] bant, vt aceto, melle, sapâ, cymino, amygdalis, p[illegible] pere, & similibus, prout magis vel minus nutr[illegible]

entes

rientem, refrigorantem, abstergentem, præcordia humectantem, asperitatem pectoris demulcentem, ventrem lubricantem, sitisq́ue extinctricem reddere eam studebant. Optima conditura est cum lacte seminis peponum vel amygdalarum dulcium & saccharo, pro plus vel minus nutriendi ac refrigerandi scopo. Si enim magis eam nutrire optamus, multa portio hordei adiicienda erit, multumq́ue bullire permittendum: Sin maior cura refrigerandi est, paucior erit hordei portio, atque non tam diu bullire concedendum. Fuerunt quoq́ue aliæ operosiores & lautiores ptisanæ decoctiones, vt cum melle, aceto, oleo, porro, anethoq́ue, quas Apitius, (qui arte Culinaria paterna abligurierat bona) & Galen. passim mõstrant, sicut & Ægineta lib. I. & Oribasius in Euporistis, qui tamẽ minus aquæ accipit, vnam nempe hordei præparati heminam, hoc est, dimidium sextarii in X. tantũ aquæ heminis coquit, donec medulla hordei fuerit eliquata, tum mel, acetum & sal iniicit, & postquam in ebullitione hordeum detumuit, porrum & anethum quoq́ue addere solitus est.

NB. De ptisanæ conditura.

Apitianæ ptisanæ decoctiones.

Ægineta verò accipit aquæ partes XV. paululumq́ue olei, & post ebullitionem acetum addebat, post verò exactam coctionem parum salis friabilis inspergebat: atque hoc modo ptisana etiã ex tritico & oryza ad varios vsus cõcinnari præparariq́ue potest. Ad extremum vulgaris nostræ ex hordeo aquæ, quâ frequenter vtimur in febrium

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

cura, conficiendi modus non est apud omnes vnus & idem: quidam simpliciter aquâ macerant, quidam eam, vt ex hordeo Zythum præparant. Galeno fuisse eam ignotam inde constare quibusdam videtur, quod quidem explicaturus Hippocratem 4. acutorum libro, iubentem, vt febricitantes ad sedandam sitim aqua hordeacea potum bibant, dicit, hordei poculum esse ἄδιψον, hoc est, sitis extinctiuum, sed non docet qua ratione hordeum præparetur. Oribasius V. Iuliani Imp. medicus id videtur docere, quando, inquit, non oportet febrientibus hordeum in pila tundere, sed grana compressa dilatare & coquere in aqua, hordeumq́ in aqua tepida bis abluere, deinde illius hordei heminam, hoc est, dimidium sextarii (ein halb Rösseln) *in x. aquæ heminis ad hordei vsque crepaturam coquere, tandemq́ colare: in fine decoctionis quidam addunt cinnamomum, nucem moschatam, Zinziber vel galangam, vel etiam post decoctionem modicum croci integri prout morbus requirit habita ratione simul naturæ patientis, ætatis & temporis.*

Vulgaris aquæ hordei, qua cõmuniter in febribus, vtimur, descriptio.

De pultibus, placentis, paneq́ ex tritico, & hordeo, de cereuisia, huiusq́ coctione commodius dicetur suo loco post frugum sc. tractationem.

Hucusq́ igitur de Ptisana, sequuntur nunc vires quædam tritici specialiores, quas hîc negligere, esset gloriâ illud sua fraudare.

Annotatum verò supra est naturam eius esse modic-

modice calfacere & exiccare, propterea præstantissimum & delicatissimum ex eo panem concinnari. Expertum præterea est farinam eius in aqua vel lacte cum butyro bene decoctam, vel etiam cum oleo amygdalarum dulcium (quod in experimentis habeo, licet non apud omnes in usu sit) contra tussim, arteriam exasperatam, cruentas & sanguinolentas excreationes pectorisque cætera vitia efficacem esse.

Tritici vires quædam insignes.

Contra vitia pectoris.

Sextum Pompeium in tritico cocto ad genua usq; sedendo podagrâ liberatum historiæ tradunt.

Contra podagrá

Farinam triticeam cum aqua & melle decoctam, quamuis phlogosin & inflammationem discutere, emplastri vice illitam atq; appositam, qui dubitat, experiatur.

Inflammationes.

Furfures tritici aquâ cum melle decocti, percolatiq;, colli palatiq; inflammationes sanant, gargarizatu & collutione: colluatur autem os tepide: si vis, adde flores maluæ hortensis, qui Germanis dicuntur, Ehrnrosen/Herbstrosen / hi enim maxime in oris colliq; inflammationibus commendantur: si adest oris exulceratio coctioni adde alumen.

Inflammationes oris.

In aceto vero & vino tritici furfures decocti utilissime adhibentur membris neruisq; luxatis. sanant serpigines, pruriginem, & mammarum inflammationes: efficacius operantur si addideris rutham & agrimoniam: si vero luxa-

Luxationes & serpigines.

tion bus illorum decoctum tantum adhibendum est, in fine decoctionis adde crocum, vel, quod melius est post remotionem ab igne.

Callos, clauos, furunculos cæteraq; tubercula sanat tritici fermentũ.

Fermentum ex tritico extenuandi, extrahendi, maturandi, concoquendi aperiendiq; vi pollere ostendunt furunculi cæteraq; tubercula cutanea maturanda, concoquenda atq; aperienda, vt materia putris intus conclusa egrediatur: adiiciendum vero modicum salis est, emplastriq; vice applicandum.

Amylũ eiusque vires.

Tritici quoq; proles est amylum, farina sc. ex tritico sine mola confecta: dictum enim quod sine mola conficiatur: optimum ex trimestri fit tritico, huiusq; inuentionem deberi insulæ Chio prodidit Plinius; idq; sua ætate fuisse laudatissimum. Dioscorides laudat Creticum & Ægyptium. Probatur leuitate, & vt candidum ac recens sit, nec tactu asperum. Emplasticum vere est, hoc est tenacius adhærescendo obstruit & infarctu implet, siccat & absorbet, quare sanguinis reiectiones potu cohibet, cum saccharo & modico croci prodest tussientibus & asthmaticis, faucibus item exasperatis, cum oleo vero amygdalarum dulc. decoctum admixto saccharo Candi pectoris apostemata sanat, imbuendum autem, antequam coquatur in aqua per noctem est: contra oculorum deniq; fluxus, pustulas cauaq; vlcera illitum efficax est. Conficiendi modum antiqui satis satisq; tradiderunt. Ægineta ex purgato tritico fieri sub Caniculæ feruoribus tradit. Vulgaris modus talis est. Tri-

ticum in aquam frigidam recentem iniicitur, ſæpiuſq́ in die agitatur, indies recentem affundendo: quinto die effunditur aqua ſenſim, cum ſc. triticum fuerit emollitum, vaſculoq́ puro excipitur, contuſumq́ triticum per pannum colatur, aqua autem effuſa nonnihil ei admiſceatur ob faciliorem penetrationem, colatum in ſole ſiccatur, aquam vero innatantem omnem effundes vel effluere ſines, & ita confectum eſt.

Modus amylum conficiendi.

Ex triticis deniq́ aliud præcocius, aliud ſerius prouenit, aliud plures, aliud pauciores emittit culmos. Legitur vno ex tritici grano 30. aut 40. quandoq́ exiiſſe ſpicatos culmos, quod tamē terræ bonitati, fertilitati & diligenti culturæ acceptum ferendum eſt: atq́ huc reſpexiſſe Saluatorem noſtrum extra dubium eſt, cum dicit in parabola ad populum, ſementem quæ in bonam terram cecidiſſet, aliam quidem centuplum, aliam ſexagecuplum aliam deniq́ trigecuplum tuliſſe fructum. Eandem habet rationem, quod quædam loca adeo præcocia & fertilia deprehenduntur, vt circa Thracium Sinum & in Chalcia Rhodiorum inſula &c. vt quadrageſimo à ſatione die triticum matureſcat, teſtante Plinio & Theoph. lib. 9. hiſt. Plant. quoddā 9. menſ. in agris moratur, vt in quibusdā locis hibernū: quoddā 7. à ſatione menſe horreis mandatur, vnde ſeptimeſtre dici meretur: quoddam 3. à ſatione menſe erumpit, vt ſitaniū amelkorn/ ex quo optimū fit amylū, et trimeſtre Dioſcoridi appellatur. Sed eiusmodi benignitas

Miranda locorum quorundam præcocitas in maturandis frugibus

fertilitasq; nostro solo denegata est, apud nos enim quinto demum mense maturatur, adeo fruges alio atq; alio solo inter se distant, alio atq; alio gaudent cœlo, suumq; cuiq; frumento tempus, quo ad maturitatem perducitur, pro terrarum diuersitate in singulis regionibus deputatum cernimus. Tantum de tritico.

A tritico proximam sibi dignitatem vendicant Siligo & Hordeum.

Siligo. *De Siligine non parua controuersia inter doctos reiq; frumentariæ scriptores exorta est, quo pacto videl. veteribus fuerit hoc frumenti genus appellatum? quid? quod & nostra ætate doctissimi quiq; medici in frugibus antiquorum discernendis non parum ambigere video, cum de vulgatissimo & notissimo hordeo dubitare illos animaduertam. Plinius vir alioquin acerrimi ingenii plurima hîc confuse tradidit. Galenus de frumentis & seminibus, quæ in vsu cibario erant, diligenter admodum sed tamen non vsquequaq; aperte disseruisse visus est. Veteribus Siligo non tantum altera tritici species erat, in quam triticum tertio anno degenerabat, sed quoq; depuratissima à furfuribus farina,* klar schön Weitzenmehl/ *quam Plinius ob id tritici delitias appellat. l.18.c.8. & 10. ac* 11. *Et Cornelius Celsus l.2.c.17.ex tritico inquit firmissima siligo. Et idem Plinius, ex Siligine ait firmissimus panis, qui pistus dicebatur* Siligni*tis sicut Semidalitis, hoc est, Simila, qui conficiebatur*

ebatur ex tritico non exquisite à furfuribus depurato, & syncomistus à Dioscoride appellabatur à farinæ cum furfuribus commixtione, nihil enim furfuris cribro ab eo excussum est, vt ita exquisitè pura tritici farina, & ex ea panis siligo, similago, & semidalis dicta sit veteribus. Fuisse autem siliginem frugem Italiæ notissimam, magnamq; in panificiis gratiam obtinuisse ostendit Iuuenalis carmine Satyrico Romanorum diuitum morem reprehendens, qui alium sibi ac delicatiorem quam conuiuis panem apponi iubebant:

Panis Siliginis, Semidalitis, & Syncomistus quid?

Ecce alius quanto porrexit murmure panem
Vix fractùm solidæ jam muccida frusta farinæ,
Quæ geminum agerent non admittentia morsum:
Sed tener & niueus molliq; siligine factus
Seruatur Domino.

Panis hîc siliginei meminit vt lautissimi ac primarii, venusteq; & eleganter Romanos luxum in pane quærentes exagitat.

Alii in hoc consentiunt siliginem veterum esse quod Germani Korn oder Rocken appellant. Et ex omnibus testimoniis veterum congestis liquido constare arbitror, siliginem, triticum, sicut & Speltam congeneres esse fruges, nam & Columella l. 2. c. 6. siliginem secundum

ticum, siligo & hordeum teste Plin. in area exteruntur, Zea vero cuius species est olyra mola exteritur & cum suis folliculis seritur. At olyrā Africanam siliginem esse Plinius sequentib. affirmat verbis l.18.c.10 Ex ea dulcissimus fit panis, inquit, spissiorq; est ipsa quam far, & ponderosior, raroq; modius granorum eius non sexdecim libras farinæ adimplet, exteritur in Græcia difficulter, propterea iumentis dari Hom. tradidit, hæc enim est inquit quam vocant olyram.

Olyra v. Ægypto peculiaris est, sicut & Gallis, qui eam arincam nominant, Italisq; Theoph. l. de plantis, olyram inter ea, quæ tritico hordeoq; sunt similia, retulit, matureq; seri prodidit, quin & multiplici folio includi, molliorēq; atq; infirmiorem typha, avena, Zea, colore item candido. Non desunt qui nostrā siliginem typhā potiꝰ esse q̄ olyrā suspicantur: Est namq; typha Galeno teste 2 de alim. cereale frumentū, cuius granum gluma sine inuolucro velut triticū & hordeum vestitur, pinsitūq; totum in panes densatur, color illi tritico flauior, corpus strigosum, tritico exiliꝰ unde & paruū triticū quibusdā appellatur. Hactenus de siligine, cuius disceptatio, sicut & cæterorum frumentorū ideo ambigua est, quod, sicut aliquoties memini, non eadem vbiq; sint frumēti genera, & si eadem, neq; tamen iisdem nominib. appellentur, sufficit illa frumentorū genera explorata habere, quæ in nostris regionib. sata proueniunt, quorumq; vsus ac vires sunt perspecta atq; probata.

Hor-

dum tritici genus facit, & Theophrastus Siliginem tritico similem esse dixit, vocans eam homyopyron: Dioscorides quoq; Speltæ generi eam annumerat. l. 2. c. 82. vt ita in totum dixisse liceat, Siliginem nostram, quam German. Rocken *appellant, cuius grana in molis tunduntur, quodq; crassius est pro pecorum nutrimento à farina separatur, furfures nominant, à veterum siligine longe esse diuersam, cum siligo illis* Nota. *non tantum sit granum delicatissimi tritici, verum etiam interdum medulla siliginei grani: Summa enim panis laus siliginis bonitate & præstantiâ apud illos constabat, ac panis ex ea conficiebatur delicatissimus & dulcissimus, cũ ex nostra siligine insuauior, crassior ac atrior euadat pro locorum tamen terrarumq; ac cœli temperatura varia. hucusq; de siligine.*

Submonitio ad locum de Siligine.

S*Vnt qui existimant, quod Germani* rocken *nominant, id esse siliginem veterum & secale, nec non triticum secundum Columellæ, olyram vero appellatam Theophrasto & Dioscoridi. Sunt præterea qui siliginem Romanorum eandem esse cum olyra Græcorum esse putant, nam Theodorus Gaza fidelissimus Aristotelis et Theophrasti interpres pro olyra siliginem vertit. Plinius seorsim de siligine & olyra tractat, vnde cadit illorum sententia, qui olyram siliginem esse Plinium prodidisse scripserunt. Alii Germanorum siliginem antiquorum typham esse contendunt: alii esse diuersa conuincunt, quod tri-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Hordeum ad varios medicinæ vsus vsurpatum ab antiquis inuenitur, & nobilissimum ab iis frumentum appellatum est. Hodie raro lautiorum atque magnatum mensas subit, nisi cortice suo castratum, mundatum hordeum appellatum, tundendo enim deglubitur, gerollte oder geschelete Gersten / *elixum enim primo cibo sumi solet, stomacho non ingratum præsertim si aceti modicum fuerit permixtum: quod si vero diu satisve elixum non fuerit, inflat, & ventriculo noxium est, minus enim abstergit. Plurimum eo in papatu vescuntur in ieiunio illo quadragenario. Cæterum cum hordeum cuique notissimum sit, hîc illud delineare operæ pretium esse non puto, nisi, quod, sicut & in aliis, meminisse & hîc oportet, omnia semina, præcipue vero frumenta pro locorum natura varia, cælique statu in quo sata sunt & enata, bonitatem adipisci vel malignitatem. Maturius seritur quam triticum, & primo ex omnibus frumentis erumpit à primo satu, die vt plurimum septimo, magisque festinat quam triticum. In Ægypto tertio quartoue die prouenit, sexto vero à satu mense metitur, in Hellade septimo, in Peloponneso octauo. Æthiopes non aliam quam milii & hordei frugem nouere. Melius autem deteriusque fit culturâ & soli naturâ. Terram requirit optimam & bene stercoratam, quâ si destituitur, facile in lolium transit & degenerat præsertim pluuiosa tempestate. Causam*

Hordeũ.

Hordeũ mundatum. N.

Frumenta omnia pro cœli statu variant.

huius rei assignat Galenus aliquam 1. de alim. cum ait, a patre suo agricolationis peritissimo, longo vsu obseruatum fuisse, semina tritici, cum infirmiora fuerint & imperfectiora, diutius intra humum delituerint, non facilè fructum bonum edere posse, sed potius conuerti in lolium herbam sc. segetibus inimicam. Theophrastus ait hordeum prius in triticum, in hordeum vero triticum mutari, atq; ita deinceps ex vtroq; generari lolium. Sed id fortasse in agro Asiatico aut Atheniensi, vbi maximum optimum & firmissimum hordeum reperitur, euenire solet. Noster sermo de germanico hordeo est. Porro laudatissimum hordeum id est, quod fractum & infitum candorem repræsentat, quod densum, planum ac ponderosum est, laxum enim, gracile & leue improbatur. Sed certissimum vitiosi hordei indicium est, quando è fracto & diviso excidit puluisculus quidam, quo significatur interna corruptio, caries, situs ac putredo.

Notæ hordei laudatissimi.

Verum quæstio hîc occurrebat, quæ discutienda est, an hordeum sicut & alia semina, protinus a messe & tritura sint meliora, an vero certo tempore post? Quosdam non pati exiccari triticum & hordeum Theophrastus meminit, propterea quod ad reddendam farinam meliora minus arefacta putantur, vnde in aceruos tam triticum quam hordeum redigere solent: in hac etiam sententia agricolationis periti quidam esse reperiuntur. Alij semina non protinus à tritura

An frumenta nouella annicu-lis præstent, an vero hęc illis?

M meliora

meliora esse quam certo tempore post, nec nouella anniculis præstare inde conuincunt, quod necesse sit, vt veluti excoctionem quandam atq; potestatem capiant, exacto sc. quod fuerit in ius alienum: humor enim superuacuus concoquendus erit in loco sicco & minime humenti priusq̃ in vsum cibarium veniant, mediocriter siccata, salutaria sunt & cibis idonea. Columella affirmat frumenta decisa tempestiue incrementum postea capere, quæ si pura deinde in annos reconduntur, repurgari debent, quanto enim sunt expolitiora, tanto minus à gurgulionibus exeduntur sin protinus vsui destinantur, satis est in vmbra refrigerari, & ita granario inferri: intempestiue vero demessa incorrupta diutius seruari non posse videmus, sic enim condita

N. *concalescunt & putrefiunt. Prior sententia vera esse potest de certo tritici & hordei genere: est namq; tritici sicut & hordei genus trimestre, sic*

Solut. *appellatum quod trium mensium spatio possit perfici, idq; in cibo homini facilius est gratiusq; quod videl. minus terræ insit propter temporis breuitatem, germ.* Sommergersten. *Hoc obiter notandum frumentariis negotiatoribus &*

Censura *annonam flagellantibus relinquo. frumenta immodice siccata, quæq; reposita in multos annos durauerunt, vires inualidiores & imbecilliores habere, cuius rei, vt antea memini est indicium euolans diuisis ac fractis granis puluisculus: Sed eiusmodi Dardanarios, sic enim Vlpianos eos*

appel-

ppellat, qui omnia praemunt vt carius ea postea ...strabant, capite de vinis, verioribus coloribus ...epingam.

Apud Campanos κατ᾽ ἐξοχὴν *à nobili-...ate scilicet & frugis præstantia Semen appella-...um est : quin ex ea præstantissimam atq́ʒ salu-...errimam alicam confici prodidit Dioscor. l. 2. ...80. & Plinius l. 18. c. 8. In Campania prove-...iebat laudatissima, ac in multis quoqʒ Italiæ ...cis. Typhæ pe quam similem esse scribit Theo-...phrastus; matureqʒ seri dicitur solo pingui & ...to: granum multiplici tunica includitur, fa-...limum, omnibusq́ʒ animantibus gratissimum. ...ui far non habent, loco eius vtuntur Zea. ...uidam tamen far eam eße putant. Duorum ...utem est generum, vna simplex, altera in binis ...staminibus bina grana iuncta gerens, vnde di-...ccos appellatur. Scribit Dioscorides Chon-...on ex ea, quæ dicoccos dicitur, & Crimnon, ...c est, farinam crassiorem seu craßulentam ...nfici, ex qua faciebant pultes abunde alentes, ...l quæ ægre conficiuntur. Galenus rerum na-...ræ prudentissimus 1. de aliment. nihil certi ...detur de Zea statuere, ait enim se nusquam ...dißе nec ab vllo alio audiuisse semen esse ...quod frumentaceum, quod vulgo appella-...ur Zea, inqʒ totum vult, nullam aliam ...exquirendam præter olyras & typhas.*

Zea intermedia inter triticum & hordeum.

Alica seu Chondrus. Crimnō. Ex Crimno pultes. Galeni de Zea dubium.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Idem quædam esse semina testatur, quæ partim in hordei aut typhæ, partim in typhæ olyræq; au[t] olyræ aut tritici medio sunt loco, quædam ver[o] esse quæ ad olyræ, alia ad hordei aut typhæ, ali[a] ad tritici, alia ad panici, alia quæ ad milii na-turam proximè accedant quæ nomina habent alia simplicia, vt in Italia, alia composita, vt i[n] Cappadocia γυμνόκριθον, *hoc est, hordeum nudum ac corticis expers in Bithynia autem mi-noris Asiæ regione Zeopyron, hoc est, ex Zea & tritico nomen conflatum est, vt ita adeo diffici-limum sit de iis seminibus exquisite differere, quæ in nostro orbe non seruntur, è quibus etiam in vsum nostrum cibarium nihil ad nos venit.*

Far. *Quidam Galeni interpretes Chondrum far verterunt, vt Linacer vir vtraq; literatur[a] clarissimus. Quid hodie sit parum constare v[i]-deo. Ruellius scribit in Gallia farris duo gene-ra seri: vnum rutilo colore, à rusticis & agrico-lis rutilum frumentum appellatum, germa[nicè]* Kern/ *alterum candidius, quod clusinum p[u]-tatur, germ.* Spelt oder Dinckel. *Columel[la]*

Variæ opiniones de farre. *farris 4. describit genera, Venuculum rutilum, venuculum album germ* Teutsch Reiß/ *or[y]-za germanica, clusinum germ.* Speltz/ *semen[-] deniq; trimestre aliâs halicastrum, german[icè]* Ammelkorn/ *quod pondere bonitateq; præc[i]-puum est: vnde non cadit illorum sententia, q[ui] Chondron, hoc est, alicam & far adoreum Co-lumell[a]*

...emellæ, Speltæ seu Zea faciunt speciem. Eximium autem fuisse farri à priscis Romanis honorem tributum ex eo constat, quod ipsam gloriam à farris honore adoream vocarunt: Tanta autem erat farris copia, vt nulla prouinciarum Italiam pasceret, modiusq; farris ad singulos asses redactus erat. Numa instituit far ipsum torrere, tunc enim salubrius censebatur, vnde fornacalia farris torrendi ferias instituisse fertur: arista caret, interq; hiberna frumenta annumeratur: omnium frumentorum durissimum, contraq; hiemes firmissimum est. Romanis far triticumq; vulgatissima fuisse frumenta imperio, quamuis & aliis terris communia. Varro Campanum præstantissimum appellauit. Ex omnibus autem veterum testimoniis colligere est & concludere licet far adoreum, alicam & chondrum idem significare, & nunc quidem pro frumento peculiari, nunc pro mola, hoc est, farre tosto ex Zea confecta accipi. Far autem factitium an fuerit apud antiquos disceptatur. Archigenes apud Athen. l. 9. c. 45 manifeste monstrat, Romanos far ex frumento madefacto, siccato, & in crassiores partes diffracto, parasse: alii & quid in recentiores, inter quos est Hiero. Mercurialis l. 2. variar. lect. contra asserunt, nullum, far aliud præter natiuum adoreum vocatum, vnquam nominasse: In his & similibus ...arum iuuat diutius immorari, quare relinquo ...lis litem: nolo enim hîc esse ambitiose diligens.

Alica species Zeæ.

Far factitium.

Submonitio.

Plinius tragum cerealem et typham cerealem inter frumentacea genera reponit, & quidem ab Oriente aduehi prodidit, atq; ex ipsa typha in suo orbe oryzam fieri retulit : dicitur tragus cerealis ad differentiam tragi herbæ. Ex tritici semine fieri tragum in Campania tantum & Ægypto Plinius affirmat; Galenus vero ex nobilissima olyra decorticata : tragum ex Chondro fieri scriptores græci tradiderunt. Columella c.6.lib.2.far candidum tragum cerealem nominat, alii oryzam germanicam, Dioscorides tragum frumentaceum l.2.c.85. & 86. Eiusdem cum chondro naturæ est, nisi quod difficilius in ventriculo conficiatur. De typha Dioscorides omnino tacuit, quod mirari subit cum Theophrastus lib.de plantis multa de typha prodiderit. quin & Plinius nihil præterea de ea notatu dignum reliquit. Hoc adiicere vnum operæ est pretium, quod Theophrastus scribit nullum frumenti genus comperiri, quod totum in aliud transire aptum sit, atq; typha & Zea.

NB.

Galenus large in Asia prouenire testatur, regionibus præcipue quæ supra Pergamum sunt: hancque ab agricolis in panificia cogi, quoniam triticum in oppida deportetur. Adhæc panes typhinos olyrinis longe præstantiores prædicat si nimirum sint calentes : Si enim diutius asseruentur, seipsis evadunt deteriores, ventriculum

Panes typhini & olyrini: illi calentes his

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

praestant magnam in cibo gratiam obtinentes: contra si perfrixerint

...ulumq; instar concreti luti grauant. Hæc Galenus.

Vera sententia de alica.

De alica velim in hac submonitione lectorem in transcursu quasi meminisse eam nunc frugis genus esse, nunc ex fruge factam farinam, indeq; pulticulam vel sorbitionem. Pro fruge accipitur à Plin. l. 18. c. 7. vbi de frumentis per tempora satis inquit, aliqui verna, mylium, panicum, lentem, cicer, alicam appellant.

Alica frumentum.

Et Celsus l. 2. c. 17. inter frumenta expresse numerat alicam. Cap. item 19. inquit: Boni succi sunt triticum, Siligo, Zea, Alica, Amylum: vt ita quartum farris genus Columellæ i. halicastrum sit alica. Ab eodem quoque Plinio alica pro pulte accipitur, sicut & ab aliis, in sanitatis quidem statu locum habens, sed diuersis locis diuersimode præparata, vt patet ex Plin. l. 18. c. 11. vbi varia eius genera conficiendique modos ponit, & ex Zea fieri tradit, &c.

Alica pultis genus.

Secale.

De Secali hoc sub huius submonitionis finem adiiciendum existimo, quod latinis quibusdam vt Plinio fuerit notum, à græcorum vero nullo proditum. Rei scriptores rusticæ Romani, Cato, Varro, Columella & Palladius nullam fecerunt de ea mentionem, vel quia vsum eius ingratissimum putarunt, solisque Subalpinis familiarem, aut quia non

dignam arbitrati sunt quæ posteris vulgaretur, Plinius farraginem vocat: gratissimus eius vsus in panificiis est rusticis, sicut & infimæ mediæq; plebi, potentiorum enim & procerum mensis abdicatur, nisi quod quandoq; miscetur tritico, ut panis inde confectus firmitudinem quandam recipiat, cum aliâs panis, ex sola secalis farina ater sit & ponderosius: quidam Secale vulgarem nostram siliginem esse existimant de quo cap. de Siligine dictum est.

Oryza.

Oryzam peregrinam Galenus inter legumina numerat, Plinius & Celsus inter frumenti genera. Indicæ terræ populis vulgatissimus & gratissimus cibus est, apud quos magna cum superstitione seritur. Hodie in quibusdam Italiæ locis seritur. Orientis Indiæq; populi, potissimum Calechutani oryzam in panes cogunt, potus ex ea concinnant sacchàro variisq; aromatis conditos, quibus facilius ociusq; capita grauari aiunt, quam vini potentioris haustu. Oryzæ aūt apud eos summa abundantia, eamq; cymbalis ac saltationibus, omniq; lætitiæ genere serunt, sua dæmonia precantes, ut sit oryzæ vberrimus prouentus, hac enim varias epulas conficiunt. In regione quoq; Indica quæ Carangonora dicitur, panes ex oryza confici nauigatione Iosephi Indi compertū est. Duo faciūt eius genera, vnū grano rubente quod rarius est, alterum candido aq; nonnullis hordeum galaticum appellatur, hoc elegantiorum mensas subit, variisq; præparatur modis

Calechutani cymbalis ac saltatiōnibus oryzam serunt.

modis, estq́ boni succi edulium, crassiorem tamē pituitam generat non, vt decet preparatum: de pultibus & sorbitionibus eius agetur infra cap. de pultibus. *In Germania nondum nasci est deprehensa, quam enim nos vulgo vocamus oryzam, aliud frumenti genus est, tota substantia oryza illa peregrina minus, nostra tamen ex Sicilia, Asia, Ægypto, vbi copiosissimè prouenit translata in multis quoq́ Europæ locis hodie seritur, vnde ad nos exportatur.*

Oryza nostra vulgaris non est vera & peregrina illa oryza.

Milium frumentum est non contemnendum, multis enim gentibus in cibis fuit gratissimum, & hodie quoq́ esse inter omnes constat. Festus à milliaria summa deriuatum latinis putat. Varro à Græco id deducit, melinemq́ ab iis nuncupari voluit, licet alii melinem panicum intellexerunt. Bis in anno seritur, vere & initio Iunii: quidam sub Vergiliarum exortum Maio mense seri felicius suadent. Aduersus iniuriam auicularum indefensum existit, sicut & auena ocymumq́. Omnia enim frumenta armātur, vel aristis acutis & asperis, vt triticum, hordeum, siligo, vel gluma & folliculis includuntur, vt spelta, huiusq́ genera: milium verò, auena, & ocymum semina sua in tenuissimis continent membranis, vnde etiam facilius auicularum iniuriis obnoxia redduntur. Omnium autem frugum fertilissimum est milium, ex vno enim grano ternos sextarios gigni affirmat Plin. l. 18. c. 7. *seriq́ debere locis vliginosis & humidis. Idem*

Milium.

Cur milium ab auiculis facilimè infestetur?

Omniū frugum fertilissimum est milium.

loco citato multos ad milii remedia noctu rubetam aruo circumferre solere, priusquam sarriatur, defodiq; in medio inclusam vase fictili iubere, testatur, ita nec passerem nec vermes nocere. Hoc verò remedium an superstitione careat, non est huius loci inquirere, dicetur de hoc alibi; & hæc de nostro vulgari milio.

Remedium, ne aues milio noceant, vel vermes.

Est & aliud consimile, quod Indicum appellatur, in Italiam sub Neronis principatu conuectum, colore nigrum, granoq; amplum, sed hoc nihil ad nos, cum peregrinum sit.

Milium Indicum.

Prouenit quoq; in quibusdam asperioribus Germaniæ locis frumentum, cuius semen tritum milio adeo simile est, vt discerni vix possit, huius saltem semen altero magis exiguum apparet, vnde & milium exiguum seu agreste dicitur, ab aliis panicum, & typha à iuba illa paniculata, seu quia spicas fert inter typhæ aquaticæ prædensis aceruatas granis, verum quia typhæ appellatio aliis frugibus nimirũ tritico & oryzæ attribuitur, milium agreste dici potest.

Milium exiguum seu agreste.

Quod verò ex Italia nouum frumenti genus in Germaniam aduectum est, semen habens lenticulas nostras forma & magnitudine referentia, paululum tamen acuminatum, quia Germanico nomine destituitur, milium Italicum appellari potest, & Panicum, cuius Plinius 4. facit genera lib. 18. cap. 7. & 8. candidum, nigrum, ruffum, & purpureum, nobis non nisi ruffum cognitum est. Eodem modo

Milium Italicum.

Panicũ.

quo

quo milium in panes subigitur, minus tamen nutrit.

Inter peregrina quoq; frumenta recensetur Turcicum, a mercatoribus primum in nostras terras exportatum, nostrumq; solum cœpit ei feliciter assuescere: requirit autem solum pingue & bene stercoratum. 4. autem huius frumenti reperiuntur genera: quoddam enim grana ruffa, quoddam purpurea, quoddam lutea quoddam candida grana profert phaseoli agrestis, magnitudinem obtinentia. Culmi in hoc frumento virides adhuc & succulenti dulcedine saccharum superant. In Asia vltra Bactram fluuium adeò grande fieri tradunt (Theophrast. lib. 9. c. 4.) vt nucleo solium sua æquiparet magnitudine: non ineptè etiam hoc frumentum typha magna appellari potest.

Frumentũ Asiaticum seu Turcicum.

Calamus huius frumenti viridis saccharo dulcior.

Sesamum à veteribus inter fruges fuit numeratum, hodie paucis cognitum. Ægyptii oleũ ex eo præstantissimum tum ad cibos, tum ad alia confecerunt, oleo communi longè præstantius: hodie deuenit in contemtum, vbi primum Italia oleas plantare cœpit. Apud veteres fuit in magno pretio, quia pani compinsitum iucundum ei & dulcem saporem conciliat, quamprimum verò saccharum cœpit vsurpari, non solùm magni nõ æstimatum est, sed ne plantatum quidem postea. Cæterum, quæ affatim inter lini segetes vbique locorum, maximè verò in Alsatia & tractu Rheni prouenit planta, sesam

Sesamũ.

Sesamũ nostrũ.

sesami genus est, quod ipsa ratio & descriptio indicat, excepto quod Ægyptiacum efficacius est & candidius. Hoc nostrum sesamum ab omnibus auulsa tanquam inutile reiicitur, cum tamen ipsum semen emollire & calfacere, plantam verò viridem vino decoctam inflammationem doloresq; oculorum certò sedare expertum sit. Quin & pani commixtum iucundum & dulcem ei saporem conciliat: per se verò vsurpatum stomacho non admodũ confert, est enim oleosum & pingue, unde pingue alimẽtũ præstat, crassumq; succum. Cum melle crudo placentas ex eo conficiebant, quas σισαμίδας *vocabant. Apud Athenæum* lib. 14. *huiusmodi placentæ finguntur ex melle & sesamo torrefactis addito oleo: meminit præterea & aliarum, quas ab vniuersa Sicilia* μυλλοὺς *appellatas asserit, quæ ex sesamo & melle muliebris pubis forma fingebantur, has enim fœminæ Dearum altaribus circumferebant.*

Placentæ ex sesamo pubis muliebris formam repræsentantes.

Auena.

Auena haud pœnitendum frumenti genus est. In Insulis quibusdam sola auena homines victitare memoriæ proditum est, vtpote sponte sua prouenient. Moscouitæ, vt scribit Matthias Michon, *auenam sublimant, ex qua sublimatione elicitur liquor, quem aquam ardentem vitæq; vocant, æquè ac apud Germanos, Italos, Gallosq; ex vinis vehementioribus, hancq; in summo eos habere pretio testantur, qui legatione functi istinc redierunt domum. Quidam ex ea*

leniter

leuiter tusa pinsitaq; edulium ægrotis parant, eoq; quadragenario ieiunio quoq; diuites ac pauperes pariter vtuntur. Ægrotis edulia auenacea non facilè obtulerim, nisi sint sorbitiones ritè præparatæ, & ad certum vsum destinatæ ex medici præscripto atq; consilio. Eiusmodi enim sorbitiones (cum croco & melle) tussientibus vtiliter propinantur. Cogitur quoq; in panes in asperis quibusdam & montosis regionibus, aliàs pro pabulo equorum præcipuè hodiè seritur. Certum est pultes auenaceas probè confectas optimè conuenire sanis, licet enim aluum sistant, nutriunt tamen mediocriter propter calorem quem habet sua natura auena, vt enim cibus calidæ temperaturæ est, vt verò medicamentum frigidæ & siccæ. Quod verò Plinius Germanos non nihil notat barbariei nescio cuius, ob pultem auenaceam qua frequenter & plurimum vtuntur, non morandum, cum ii, qui auenacea pulte victitare assueuerunt, non solum prosperiori vtantur valetudine, validi sint, bene curati, formaq; egregia conspiciantur, sed etiam diutius viuant, quam Plinius vixerit, quam ii qui vel in Italia vel Gallia ipsius tritici delitiis vinoq; generosissimo affatim vtuntur. Putauit forsan vir aliâs acerrimo iudicio, eiusmodi pultes ex mera aqua & pura farina confici. Si foret rediuiuus atque probè confectas degustaret sponsionem facerem, suo ni palato stomachoq; eas gratas esse sit assueuerat aturus. Idem planè iudicium sit de pultibus ex

Sorbitiones auenaceæ salutares tussientib.

Germani contumeliosè auenarii appellantur.

Auenaceis pultibus vescentes diutius & salubrius viuũt aliis.

ocymo,

ocymo, quibus in quibusdam nostris terris nihil vulgatius. Quidam farinam torrere solent, & in pultem postea cogere: video id multis in locis esse vulgatum, ut etiam eâ auidè & alacriter vescentes ad esitandum me vna pellexerint. Verum melancholicum succum exinde generari, obstructionesq́ viscerum manifestè deprehendi atq́ observari in iis, qui largius & sæpius eâ sunt vsi. Caueant igitur sibi ab eiusmodi pultibus, quibus humor melancholicus non expurgatur in splenem, ut proprium receptaculum, qui laborant calculo, ventriculoq́ frigido. Cum lacte, sale, & butyro copioso probantur: quidam delicatiores addunt saccharum: qui butyro destituuntur, loco eius vsurpent lardum, quod in fictili vel sartagine torrendum est: quibus non inuisum est mel, possunt id permiscere, hæc enim singula efficiunt, vt & iucundius & salubrius edantur: hoc etiam modo parandæ sunt pultes ex ocymo, cæterisq́ frumentis, quæ in vsum cibarium admittuntur. Inprimis verò hîc opera danda, ne consistentia harum pulticularum sit nimis crassa, densa & compacta, sed mediocris, hac enim ratione firmant ventriculum & valenter alunt, nimis crassæ, solidæq́ meatus obstruunt, difficulterq́ concoquuntur: Si verò contigerit, vt famelicus quispiam ex aliorum eduliorum defectu crassiorem quam par est, deuorârit, is largiore vini haustu eam imbuat, ita enim condensatio dissoluetur, prohibebiturq́, ne lentore tunicis adhære-

Pultis auenaceæ incommoda, si non probè sit parata.

Censura.

Quid inprimis circa pultes obseruandum.

Præcept. non cōtemnendum.

hærescat: facilius etiam descendet, minusq; infla-bit atq; distendet ventrem.

De ozymo miror quod controuersia sit, cum de nomine potius quam reipsa contentio sit. Qui dicunt id esse basilicum nostrum hallucinantur, siquidem basilicum in magno habetur à nobis pretio, nec pecoribus saginandis vt ozymum adhibetur, sed lætificans corda appellatur à Galeno. Ozymum igitur est illud, quod vulgo appellatur Heydenkorn/ *multis gentibus, cumprimis Septentrionalibus, frigidiora item ac aspera loca inhabitantibus notissimum. Pultes ex eo conficiunt cum lacte & butyro, & ad arcendam etiam famem panes. Pultes probè paratæ, consistentiam mediocrem nactæ, non ingratæ sunt palato, ventrẽ enim firmant & corroborant, valenterq; alunt. Noui magni nominis Reges & Principes, quibus auenaceæ & ex ozymo pultes in cibis fuerint & sint gratissimæ, cumprimis verò venaturis, vel vltro citroq; peregrinantibus. Ptisanam quoq; exutis granorum putaminibus è granis & ex iure carniũ decoquunt ad esum. Quapropter qui hoc frumenti genus cibis abdicandũ existimant, insicienter id palam facere assevero. Videmus homines pultib. ex ozymo frequentius victitantes, validos esse, bene curatos, ac laudabili corporis habitu, præcipuè in Lugdunensi montano tractu, Foresi & Aruerno, Suecia, itẽ Daniaq;, & in nostri etiam Comitatus Venburgici parte, quæ spectat septentriones, vulgo* Vogelsberg/ *vbi hoc frumentum vulgatissimum est.*

Ozymũ dictũ ab ὠκὺς, i. e. citò, celeriter n. erumpit, tertioq; à satu die ꝓdit: ab ozymo diuersum lõge est, dicitur n. ab ὄζω, i. e. oleo, maximaque indiget cura, aliâs basilicum.

Regibus pultes ex auena ozymoq; familiares.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Ego soleo adiicere modicum boni croci, cum de-
bita quantitate piperis triti, (quamuis crocus in
omni pultis genere laudatur) butyro salito super-
natante, sic enim paratæ ne tantillum quidem
NB. *noxæ inferre valent: pipere enim calor ventri-*
culi excitatur, prohibeturq; ne venter infletur
atq; distendatur: crocus obstructionem prohibet,
ventriculoq; ex humiditate debili succurrit, me-
atusq; vrinarios seruat apertos: butyrum salitũ
est quasi vinculum totius massæ, vehiculumq;
virtutis croceæ, piperis ipsiusq; esculenti assimi-
landi: additur præterea crocus, ad prohibendam
oculorum caliginem, quam ocymum per se sæpius
commestum inferre creditur. Otiosis tamen &
sedentariam vitam agentibus non adeo esse vti-
le semper dixerim. Consuetudinis nihilominus
hîc magna vis. In Dania, & Suecia vidi magni
nominis fœminis inter multa alia cibaria pultē
ex ocymo nihil vulgatius, eæq; prosperrima vale-
tudine ac nitidissima forma conspiciuntur. A q
hoc ipsum in causa est, quod rustici & agricolæ
longiorem ætatem cum firmiori valetudine at-
tingant, quia nimirum innocentia ac simplic
cibo sunt contenti & aqua potu, quam qui splen-
didissimè, delicatissimeq; viuunt, quotidieq; ma-
gna & lauta epularum strue mensas suas opu-
lentant: quin potius constat & sole ipso clarius
est, è luxuriosis illis coquinis & culinis plures
morbos quam vlla alia ex causa promanare, &
licet manifestum hoc sit omnibus, nemo ta-
men

Cur rustici longiorem vitam cũ firma valetudine attingãt, quam qui quotidie opiparè ac splendidè epulantur.

men est, qui delitiis his carere velit.

O fortunatos nimium, (inquit Maro) sua
si bona norint
Agricolas, quibus ipsa procul discordibus
armis
Fundit humo facilem victum iustissima
tellus.

Hodiè, Deum immortalem, quam omnia in peius eunt, deterioraq́ quotidiè euadunt? Insana gulæ irritamentis & nepotinis helluationibus interire videmus homines, regna, vrbes. In ipsos vrbium agros luxuriam penetrasse spectamus, quippe & India ipsa in cibos aduocatur, cum nullam escam lautam probeq́ paratam arbitrantur multi, quæ Zinzibere, cinnamomo, macie, piperibus, croco, cæterisq́ id genus non condiantur. An non vesani luxus argumentum est, cibos ita aromatis condire, vt etiam in paropsidum marginibus luxurient, & quod inprimis deplorandum est, apud infimam etiam & exhaustam plebem, qui non minus in conuiuiis suis pro luxus patina certant ac principatu, quam magnates & diuitiores. Descriptio vesani lux° gulæq́; nostri seculi in cibis potissimū.

Constat quibusdam in Germaniæ nostræ locis celebrari conuiuia, quæ puerperialia seu baptismalia vocantur, & lustrica à die quo infantes lustrantur & nomen accipiunt, adeo luxuriosa ac sumtuosa, vt, sicut infans aqua fuit extrinsecus aspersus, ita viri pariter atque mulieres vino immodico intrinsecus sua se abluunt, ita baptizantur, vt neque mens Cōuiuia baptismalia hodiè multis in locis sumptuo sè cele-

Ebrari solita im̄pbanda, & multis nominibus castiganda sunt.

neque sensus officium suum munusq; obire amplius possint. Hîc quo quisq; exquisitissimorum obsoniorum varia genera, epularumq; vario apparatus dat profusius, eò magis commendatur, vt ita nihil aliud ista conuiuia dicere liceat, quam ad perdenda vina operosum inuentum ac sumtuosum gulæ irritamentum: han vitæ intemperantiam etiam hîc apud nos quotidie adhuc debacchari videmus magna cum re

Plebs infima per cōtinuata ista cō uiuia exhauritur: opesque necessariæ absumuntur.

familiaris detrimento: sunt enim multi qu conuiuia eiusmodi celebraturi tanto id faciunt cum luxu & sumtu, tantis cum expensis, vt co gantur postea atrum ex hesterno iure deuorar panem, vix anno vno atque altero meritori manu recolligentes, quantum vna cœna pran dioue profundebatur. Sic itaque miseri il quod unciatim comparserunt, vno conuiuio a liguriunt, darnach gehen sie zum Brunnē sauffen Wasser/ vnd fressen Salat. *Consuetudo igitur lustricum illum diem luxurio conuiuiis celebrandi vel abroganda est, vel publica animaduersione legumq; sanctionib. mu*

Ratiões, cur luxuriosa cōuiuia sint abrogāda, vel legibus coercenda?

ctanda & coercenda, victus verò moderatus a que sobrius iisdem custodiendus atq; confirman dus: quo nomine magistratus amice tantum c pellandus venit, non admonendus: primò enim maxima in Deum fit iniuria, cuius venerand sacramentum, quo infans in sanctorum album est asscriptus, fœdissimè polluitur ac contamina tur, dum videl. nos eodem statim die, quo & in

fant

fantis & nostro nomine, sanctè spopondimus, ebrietatis gulæq; sordibus nos inquinamus, suis instar lutulentæ ad pristinum protinus lutum cœnumq; se volutantis. 2. Insanis istis ac sumtuosis conuiuiis opes ad infantis & puerperæ sustentationem necessariæ absumuntur in impurissimum ventrem, sicq; misellus ille infantulus inopiæ atq; fami relinquitur. quid? quod sæpe propter insanum baptismalium huiusmodi epularum apparatum baptismus differtur, magna cum in Deum, tum in infantem iniuria. Tertiò notissimum est, luxuriosas istas ac sumptuosas comessationes contentionum, rixarum, conuitiorumq; esse semina, ex quibus funesta sæpe odia, inimicitiæ, cædesq; oriuntur, adq; tuendam & confirmandam amicitiam nihil, sed disturbandam potius, pacemque ac concordiam dirimendam valere plurimum. Quod eleganter celebri Epicharmi dicto, cuius meminit Atheneus libr. 1. notatur, ex sacrificio conuiuium, ex conuiuio potio, ex potione lasciuia, ex hac insania, ex insania iudicium, à iudicio condemnatio, hinc compedes, sideratio- nes, mulctæ.

Ne itaque insanum vulgus ita helluetur, & familiam pecuniamque prandiorum gurgitibus proluat, certis legibus, ac edictis luxus coercendus est,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

quibus decernendumq́; quantum cuiq; in singulas cœnas & conuiuia insumere conueniat. Hinc illustres illæ Romanorum sumtuariæ ac cibariæ leges sunt promulgatæ. Lege enim Phania cauebatur, ne quis carius obsonaret. Lex Fannia ludis Romanis, item Plebeis & Saturnalibus in singulos dies centenos æris insumi concessit, decemq́; aliis diebus in singulis mensibus tricenos, cæteris verò omnibus denos. Lex Licinia nuptiis ducenos indulsit, cæterisq; diebus tricenos, tum & carnis aridæ & salsamentorum certa pondera in singulos dies constituit. Orchia (quæ omniũ, quæ de cœnis latæ sunt, fuit prima) conuiuarum tantum numerum præscribebat, luxui nihil derogabat. Lege Didiâ, prandia cœnasq; maiori sumtu parantes tenebãtur. Lex Æmilia non sumtus cœnarum, sed ciborum genus & modum præfiniebat. Postremò venit Iulia ad populum, quæ profestis diebus ducenos permisit, Calẽdis, Idibus & nonis trecentos, nuptiis ac repotiis, h. e. postridie nuptiarum festis, tios mille, qui quinq; & 20. aureis cor. æstimantur. Nostræ nuptiæ nostra ætate longè sunt luxuriosiores & sumtuosiores, quippe vel quotidiana conuiuia hanc taxationem excedunt, sestertium enim ducenti in singulas cœnas quinq; æstimantur coronatis aureis. Optandum sane esset, Christiani rerumpubl. moderatores ad Ethnicorum illorum exemplum & imitationem infandam illam & immanem conuiuiorum luxuriam

1. Lex Phania.
2. Fannia.
3. Licinia.
4. Orchia.
5. Didia.
6. Æmilia.
7. Iulia.
Votum autoris.

ue-

eris legum sanctionibus, atq; inprimis sobriæ vitæ tamq; viuæ legis exemplo refrenarent atq; coërcerent. Id si fieret, melius cum Republ. Christiana multis in locis ageretur, pretia omnium rerum non quotidie adaugerentur, nulla esset annonæ flagellatio, aromatopolarumq; crumena minus turgeret. Verum enimuerò ne quis existimet, me omnem epularum apparatum abiicere, velleq;, vt Christiani ab omni prorsus conuiuiali consuetudine tanquam monophagi sint alieni, et multis hoc vnicum dico, tantum abesse, vt taliquid sentiam, vt etiam, in veteri & nouo testamento pios & religiosos homines conuiuia & alias apparasse, & inuitatos aliorum conuiuia adiisse, quin & Deum ipsum conuiuia læta populo suo præscripsisse atq; mandasse, non ignorem, facileq;, si opus esset, id probari possit. Ipse Christus omnium exemplorum rationumq; loco nobis debet esse, quem Euangelica historia tradit, & conuiuio alios excepisse, & ad aliorum conuiuia accessisse, atq; adeò cum improba famæ hominibus, publicanis & meretricibus sæpe numero conuiuia inire minimè dubitasse, nō libidine quadam immoderataq; cibi potusq; auiditate, sed, vt Hieron. c. 9. Matth. *differit, vt occasionem haberet docendi, vtq; illorum inuitationes cum spiritualibus epulis compensaret, illosq; hac occasione ab improba vita ad bonam frugem perducerent. His adde Salomonis in Ecclesiaste testimonium, nihil, dicentis, homini ferè optabilius*

Occupatio autoris, non omnia conuiuia esse fugienda, nec omnem mensarū voluptatem detestandā.

esse, quam lætari, conuiuari, & soluta quadam animi libertate esse: nec non Siracidis c.31.&32. *docentis conuiuia iucunda esse &c. Si igitur Christus cum Pharisæis, publicanis atq; meretricibus conuiuari solitus est, nobis quoq; an hoc liceat, quæritur? Respondetur non simpliciter & in vniuersum omnem conuiuandi cum impiis libertatem Christianis in sacris literis interdici, quam etiam ipse Paulus relinquit liberam,* 1. Cor. 10. *sed nimium conuictum prohiberi, cum videlicet quis auidè magnoq; studio & voluptate consuetudinem eorum sectatur, cum dictis vel factis illorum superstitionibus impietatiq; præbet assensum, cum religionem veram criminandi subministrat occasionem, & Christi exemplo contrarius, in impietate & superstitionibus ipsos confirmat, cum præcipuus conuiuiorum finis sit omnia facere ad Dei gloriam. Inordinata igitur, immoderata, luxuriosa, monstrosa, portentosa, & sumptuosa conuiuia damnantur, quæ non ex honestatis & caritatis erga Deum & proximum studio, sed ex ambitione, & inexplebili quadam voluptatum cupiditate instituuntur.*

An Christianis cũ impiis conuiuari liceat?

Conuiuia luxuriosa quæ?

Contra verò frugalia, munda, parca, moderata, iucunda, suauia (quæ honestis & liberalibus iocis sunt condita, quales verè elegantes ac eruditi homines solent afferre è musarum sacrario) maximè probantur, sunt enim luxus exotici doliq; ignara.

Conuiuia frugalia quæ?

In

In horum censu fuit cœna Saturnia, quæ à poetis aureo seculo tribuitur, prouerbialiq; tropo dicitur pro beata. Cœna Icci Medici Tarentini, cuius vitæ parsimonia in prouerbium abiit. Meminit Ælianus alterius cuiusdam Icci Tarentini luctatoris, quem toto certaminis tempore temperatissimè vixisse, venerisq; omnis fuisse expertem scribit. Inter frugales quoque & moderatas cœnas referuntur philosophicæ frugalissimè Athenis à Diogenistis, Antipatristis, & Panætiastis instructæ, vt moderatè & eruditè de rerum natura dissererent. Conuiuium quoq; Musicum pro mediocri temperatoq; passim apud authores accipi testantur Atheneus libr. 10. dicens, conuiuio exceptus mediocri & musico: & Plutarch. in præc. salubrib. Timotheum Atheniensium ducem cœnasse dicit in Academia apud Platonem musicam & frugalem cœnam: atque hinc Lucianum conuiuium sapientum virorum μουσεῖον appellasse puto.

Cœna Saturnia.

Cœna Icci.

Philosophorum sermones cõuiuiales debent esse eruditi & temperátes, non Baccho atq; Venere futiles & obscœni.

Cœnam quoque Platonicam prouerbialiter & parœmiacè pro mediocri & frugali vsurpatam inuenio, propterea quod is Philosophus eiusmodi cœnâ fuisse delectatus scribitur. Vnde Timotheus Cononis filius sumptuosis cœnis indulgens, à Platone exceptus tenui, musico ac moderato victu, dixit, eos qui apud Platonem cœnarent,

Conuiuium musicũ.

Cœna Platonica.

postridie bene se habere. Horatius lib. 2. Satyr. 5. *cœnas quoque rusticas vocat tenues minimeq; sumtuosas, dicitq; post eas se noctes ducere quietas & tranquillas. De his conuiuiis verè & conuenienter dicitur, quod sint mutuæ hominum caritatis, amicitiæ, beneuolentiæq; vincula & symbola. Vnde rectè à conuiuendo dicuntur, vitæq; coniunctione & quasi conuictu, quod tunc maximè simul viuatur, teste* Ciceron. l. de senect. Nonius Marcell. *epularem amicorum accubationem vocat.* Aristoteles in Ethicis *conuiuationes hominum amicitiis tuendis ac stabiliendis perquam accommodatas esse scribit. Cicero Pætum monet, vt cum viris bonis, iucundis, suiq; amantibus viuat, sermone enim familiari, qui in conuiuiis est dulcissimus, vitæ nihil aptius esse, nihilq; ad beatè viuendum accommodatius: ac plurima alia præclara doctissimorũ testimonia ad hunc conuiuiorum finem demonstrandum extant: vnum tantum producam, quod est* Plutarchi lib. 4. Sympos. problem. 1. *vbi conuiuii finem esse dicit amicitiæ vel generationem, vel confirmationem iunctam cum voluptate, vnde conuiuium definit viuendi rationem per vini vsum in amicitiam desinentem.*

Cœnæ rusticæ.

Conuiuatio amicitiarum cõciliatrix honestissima.

Hinc festiuè admodum Romanus ille solus aliquando cœnans eo die se non cœnasse dixit, sed edisse tantum, innuens cœnam semper commu-

Cõuiuiũ est honesta, & iucunda

communione & amicitia veluti condimento indigere. Neque vero ad amicitiam tuendam, stabiliendamque tantum conuiuia valent, sed & ad simultates inimicitiasque auferendas: graues enim diuturnasque priuatorum hominum simultates, odiaque conuiuiis extincta legimus ac etiamnunc hodie saepe homines capitalibus à se inuicem odiis dissidentes conuiuiorum occasione sibi inuicem reconciliari. Sic M. Crassus Ciceroni reconciliatus conuiuio est. Scipio & Hasdrubal conuiuio sibi inuicem reconciliati: ut vere dixisse liceat, mensâ posita contentionem tolli, hoc est, mensae communione saepe tolli rixas, inimicitiasque, gratiamque reconciliari, cuius rei exemplum profertur de Isbosetho filio Saulis, in cuius aedibus cum exarsisset altercatio, seruus eius adornato conuiuio dicitur eam diremisse. habet enim nescio quid philtri in se vinum ad amorem reconciliandum. Atque haec de conuiuiis frugalibus & moderatis, quae si nimis sunt sordida & parca, recte appellantur Cynica & Timonia: Cynicorum enim Philosophorum victus erat vilissimus, tenuissimus & sordidus, siliquae videl. & legumina. Timoniae à Timone, cui humanum genus exosum erat, dictae sunt, is enim vitam sequebatur feram, in cibisque vilissimis & à reliquis hominibus propemodum damnatis acquiescebat. Huc referuntur coenae terrestres, quae nil nisi terra productum continent, quas Horatius coenas sine sanguine

hominū eiusdem cibi potus ac sermonis communio, mutui amoris amicitiaeque gratiâ instituta.

Conuiuiis inimicissimi saepe reconciliati.

Conuiuia sordida quae?

vocat: & passerinum conuiuium, pro exiguo bolo & minuto, quantum vel passer absumat. Sordidum deniq; nimisq; tenue conuiuium est absq; fumo, in quo nihil cocti obsoniiq; apponitur.

Vere luxuriosi q sint?

Quemadmodum igitur, qui nimiâ conuiuiorum crebritate atq; frequentiâ, eorumque profuso, splendido ac sumtuoso apparatu gaudent, in excessu peccant, ita contra in defectu sordide delinquunt,

Quinam sint vere sordidi?

I. qui ita à conuiuiali consuetudine abhorrent, vt neq; alios ad se, epularumq; suarum communionem vnquam inuitẽt, neq; inuitati ad aliorum conuiuia accedant, id quod feræ cuiusdam immanitatis esse videtur, quippe cum ipsa natura atq; humanitas, hanc vitæ cœnarumq; consuetudinem postulet.

Tria genera sordidorum hominũ.

II. Cum quis inuitatus liberiter quidem & prõpte aliorum conuiuio se sistit, at ille inuitat neminem, id quod auaritiæ ingratitudinisq; cuiusdam flagitiosissimæ vitium est, quo quis laborans ἀλλοτριοφάγος recte dicitur, cui nimirum dulce est aliena viuere quadra.

Sordida omnis monophagia est, sicut & illiberalis ἀλλοτριοφαγία. Parasiticum & fœdum

Horum passim reperiuntur plurimi, quos neq; pudet, neq; piget, neq; pœnitet inconuiuentiæ suæ & monophagiæ sordidissimæ, & si quando honestioribus liberalioribusque conuiuiis adhibentur, alienamque quadram arrodere ac lingere illis licet, tanta ciborum ingluuie se infarciunt vno prandio cœnave, quanta vix decem alii accusari se a natura & genio existimantes, si in tanta epularum strue apparatuque eum defraudarent.

rent. III. Cum quis ad conuiuium à se inuitatos nimis tenuiter sordideq; tractat, eosq; semifamelicos atque sitientes dimittit, qui μικροτράπεζος potest appellari, hoc est, paruam & angustam mensam ponens: vbi tamen excipiendi, qui aduersa valetudine impediti, vel negotiorum multitudine districti, vel deniq; ex inopia & egestate conuiuiali huiusmodi officio fungi minime poßunt: quamuis & hîc auaritiæ sordibus polluti inueniantur, qui, conuiuia quidem asymbola, quæ solius conuiuatoris sumtibus constant ac apparantur, hiante ore ac promptißima mente accedunt, ad symbolica vero & collatitia, ad quæ singuli conuiuæ certas quasdam portiones, vel esculentorum, vel poculentorum, vel etiam pecuniæ certam summam, amoris, amicitiæq; mutuæ declarandæ ac conciliandæ gratiâ, conferre solent, inuitati, quovis vel leui etiam prætextu se excusant, interesse, se conuiuio nunc non poße, iam iam accepisse se literas, ad quas protinus nullaque interposita mora sit respondendum, tentari se, nescio, qua capitis grauedine, vertigine, oculorumque caligine, sentire se insignem corporis alterationem, vel occupari se necessariorum negotiorum mole: his & similibus prætextis multi hodie, trygobii, trysibii, ac quouis luto lutulentiores, legitima & humaniora conuiuia refugere norunt, ne scilicet de suo in cœnam aliquid conferant, cyclopica qua-

alienis viuere seu alienos sectari cibos.

Quinam excusandi hîc sint.

Conuiuia asymbola & symbolica quid?

τρυγόβιοι q fæce victitantes

quadam misanthropia, vel auaritia ducti, fece victitare, anxieq; viuere, ficiq; arboris foliis vesci, sordideq; cœnare malunt, quam mutua beneuolentia amicitiaq; cum aliis coniungi, quam certas quasdam portiones ad symposia illa collatitia conferre.

τρυσίβιοι q. anxiè & cum gemitu viuentes

Huiusmodi collatitiarum cœnarum illustria exempla fuerunt dilectiones illæ Christianorum primitiuæ Ecclesiæ, quæ quidem inter diuites & pauperes, amicos, vicinos & propinquos agitari promiscue etiamnunc consueuerunt ex collectis siue symbolis, quæ à singulis cōferuntur. Paschales similiter epulæ, quæ apud Christianos nonnullos summa cum hilaritate & lætitia quotannis celebrantur ex collectis constant siue symbolis, dona enim atq; munera, vt oua, placentas, panes saccharatos, & mellitos, carnes, & vina ad festiuitatis illius celebrationem, colliguntur atq; conferuntur. Legislatores deniq; sapientissimi publica olim conuiuia & quotidiana etiam, syssitia dicta, & phiditia, vt facilius ciues in officio, parsimoniæ frugalitatisq; studio, imprimis vero mutuo amore beneuolentia atq; concordia continerent, instituerunt. Hanc quoq; victus quotidianam communionem probat Plato 5. de legibus, vbi singulis in locis oportere esse syssitia, in quibus simul omnibus conuiuandum sit, aßerit: quin & Aristoteles politic. 7. Syssitia approbat, conducibilia esse inquiens communi omnium consensu bene constitutis

Phiditia q. φιλίτια ἀπὸ τῆς φιλίας, quod amicitiam & beneuolentiā conciliēt adq; frugalitatē assuefaciant.

tutis ciuitatibus Syssitia, multitudinemq́ oportere in syssitia siue sodalitates esse distributam. probatq́ ibidem antiquam esse syssitiorũ τάξιν, omniumq́ antiquissima esse Italica à quibus reliquorum populorum syssitia fuerunt deducta, vt Cretensium, Spartanorum, Lacedæmoniorum, quorum meminit Cicero 6. Tuscul. Charthaginensium, Atheniensium, quibus non inepte Germanorum syssitia, collegia, siue sodalitates comparari posse existimo, in democraticis præsertim Rebuspublicis publicas commessationes ac quotidianas in frequenti vsu esse nemini non est notum, in quem etiam vsum ampla & splendida cœnacula extructa cernuntur, quæ vulgo à potatione gentilitia lingua appellantur Trinckstuben/Gesellstuben / *sodalium domus, in qua eiusdem muneris atq; officii artificiiq́ homines, eodem vitæ genere vtentes conueniunt atq́ coeunt, tum ad mutuam beneuolentiam atq́ amicitiam tuendam, tum etiam ad honesta legitimaq́ fœdera atq́ conuenta sanciendа atq́ confirmanda. Vbi vero commessationum & compotationum existit intemperantia, quam in pluribus hodie ciuitatibus & oppidis debacchari, imo maximam fere orbis partem perbacchari videmus, cumq́ factionis cuiusdam metus suspicioq́ subest, syssitia magistratus autoritate sunt abolenda, euertenda, & dissoluenda, vt illicita, noua illegitima, & intempestiua, in quibus sc. mensis sumtuosis accumbentes*

Syssitia à summis philosophis approbantur.

Germanorum Syssitia.

Verus Syssitiorum ac symposiorum finis.

Illicita syssitia abrogáda.

Germanorum bibacitas in conuiuiis taxatur.

bentes voracium instar pecudum Epicurique de grege porcorum vino ciboq́ue, adeo se obruunt atque infarciunt, vt omnem mentis rationisque vsum amittant, impiis nefariisque contra DEVM *& Proximum pactis fœderibusq́ue se obstringant atque deuinciant, vnde maxima mala atque calamitates necessario enascuntur. Verum sat commessatum est, sat prolixe cœnatum; adeo pollucibiles cœnas conuiuiaque varia vario ferculorum apparatu exhibuit vnicum illud ocymum, ex eoq́ue puls: saliuam si forsan alicui mouerim, eâ se saturet, vlteriore enim & lautiore ferculo palatum explere non valeo. Et hactenus de frumentis eorumque variis differentiis, sequuntur nunc panificia, pultes, placentæ & libamina, quæ ex iis conficiuntur.*

CAP. VII.

De pane, placentis, pultibus, variisq́ue eduliis.

EX frugibus hactenus commemoratis fiunt panificia. Inter omnia enim alimenta primas tenet panis, esculentorum potulentorumque firmissimum & probatissimum vinculum.

Vnde

Vnde & sacræ literæ sub nomine panis omne genus alimenti comprehendunt: qua de re etiam Euripides impulsus ad alimentum hominum nihil preter Cereris munera & aquæ poculum opus esse pronunciauit. Et quæ quæso pulmentariis aliisq; cibariis vtilitas esse potest atq; voluptas, si citra panem edantur. Animam iis grauiter infici, qui pane in cibis abstinent, vulgi opinio quędam est: quin iis quoq;, qui parcius eum miscent cæteris eduliis, fœtere ora manifestum est. Vidi & noui ipse multos, quibus hoc peculiare fuit, multis carnibus, pauco autem pane vesci, vnde illis in pœnam contigit fœtidissimus oris halitus. Complures nihilominus inuenias, quib. à juuenta carnes, aliis quibus oua, aliis quibus pisces, multos quib. casei fuerint fastidio, quib. vero panes, paucos. Certissimum est maximam hominum partem, vel solo pane, vel ex vino, vel ex jure aliquo contentam viuere, nulloque alimento magis contineri vitam, quam optimo pane. Est in exemplis senes quosdam panem ex melle edisse, eoque cibo vitam diutius protraxisse. Permulti, cum per occupationes non licet vberiores ingerere cibos, panem ex vino mandunt cum saccharo: Saluberrimum & suauissimum inuentum, hoc est, literarum studiosis & vitam sedentariam agentibus commodissimum.

Omnium alimentorum firmissimũ vinculũ panis, & citra vsum panis nulla cibariorum gratia est, nulla vtilitas.

Pane non vescentes fœtorem exhalant

Panis vtilitas maxima.

NB.

Qui panis, quib. & quantum conuenit?

De modo autem ſumendi, panis certi aliquid ſingulis conſtitui non facile poteſt, quippe alii minori contenti viuunt, alii maiorem expetunt, intenſe enim laborantes vt foſſores, meſſores, helcijarii, bajuli, athletæque copioſiorem edunt, iiſq; inutilis eſt candidus & qui celeriter conficitur, vtiles vero iis ſunt ejuſmodi panes, qui neq; belliſſime cocti, neq; plurimum fermentati ſunt, craſſi enim lentiq; ſucci alimentis indigent, quæ haud facile exhalent & corrumpantur. Candidi autem panes probe parati ac cocti eximie conueniunt liberaliorem vitam ſequentibus: quâ de cauſa Sacerdotibus & Monachis lautiſſima panificia conſtituta ſunt, alioquin otio marcidi, frequentiſſime ægrotarent. Electi igitur probiq; panes ſunt eligendi, pondusq; pro pulmentariorum aliorumq; cibariorum natura & copia augeri minuiue poteſt, vbi etiam laborum hominumque varietas conſideranda venit.

Panes vetuſti ac recentes, calentes & exiccantes.

Vetuſtatem in panificiis medicina damnat: calentes item recentioreſque: veteres ſupra modum ſicciores redduntur, proinde ægriu conficiuntur, qui calent. Siticuloſi ſunt, flatuſq; pariunt, & obſtructiones inſignes: recentes jucunde & ſalubriter eſitantur: hesterni ab illis ſunt ſecundi, id eſt qui jam conſederunt, ab his biduani triduanique qui vltra durârunt, inutiliter eduntur. Quapropte

ter illarum gentium morem improbo, quæ in aliquot menses coquunt panes & in esum recondunt, nullam aliam ob causam, quam quod parcius vorantur ob duritiem & siccitatem. Locus quoque in quo seruantur panificia non parum addit detrahitve bonitati vel malignitati, calentes enim in locum graueolentem repositi, facile virosam vim alliciunt, vi caloris trahentis, locis autem humentioribus facile mucescunt, situmque contrahunt, redolentque: apud quasdam gentes in subterraneis cellis vinariis innoxie seruantur, alii in tabulatis & locis foco proximis, panes suos recondunt, sed hanc curam matribus vel patribus familias relinquimus suscipiendam. *Quemodo seruandi panes?*

De panibus furnaceis & clibanitis.

Cum panis furnaceus inter ea quæ nutriunt primum tenet locum, nonque parum ad valetudinis vitæque conseruationem eius coctura confert, operæ pretium erit, de eo pauca hîc interserere.

Panes autem ipnitas seu furnaceos à clibanitis differre Plinius l.8. & Athen. l.3. clare indicant. Furnacei enim in magnis furnis coquuntur, clibanitæ in testis aut furnis portatilibus, illi innocentiores sunt magisque nutriunt hi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

siccissimi sunt, ob testæ nimiam humiditatem exugentis calorem, quam etiam sententiam expresse expressit Hipp. 2. de diæt. Ignitæ igitur magis nutriunt, quam verubus aut craticulis cocti, quod minus ab igne, quam illi adurun-tur.

Nostri panes sunt vere ignitę Hipp. & Galeni.

Panis bis coctus.

Ad clibanitas panis biscoctus refertur & nauticus, quo præcipue vtuntur vincti atq; ad scalmum redacti in triremibus: Item milites & nautæ in longioribus nauigationibus: in septentrionalibus regionibus à nonnullis etiam sub tectis coquitur, non ingratus vt quidam putant ob nimiam siccitatem, sed famelicis & meliorum inopiâ pressis acceptissimus, cuius rei ipse possum esse testis: coctus autem in partes scinditur & recoquitur, vt perduret, non mucescat, situm minus contrahat.

Cur bis coquatur?

Qui torretur sub craticula, & sub finem cœnæ apponi solet, dicitur Escharitis, Ante inuentionem clibanorum & furnorum veteres torrebant panes suos feruenti loco, vel fictilibus patinis, cinere & carbone, qui adhuc mos barbaris quibusdam gentibus peculiaris est, subcineritiis panibus maxime vescentibus.

ἐσχαρί-της.

veterum panes coquendi modus.

Quin & nostra ætate sæpius nunc fornaces, seu furni, nunc ligna, omnibus locis & temporibus, maxime vero in bellis ac mari, item itineribus haberi nequeunt, vt ita subcineritiis panibus ad focum vel cacabum aut prunas coctis esurientes vesci cogantur.

In laminis quoq; ferreis aut æneis &c. ci-ßime panes coquuntur. Vnde lixæ in militia ta-s laminas vt & farinam, in sacculis coriaceis, e scilicet peruolet, secum gerunt, vt fugati vel x itinere defatigati, cibum in eiusmodi lami-is cito poßint parare. Sed & furnos subter-aneos ad colles scil. & montes, vbi glebosum so-um est, quidam fodiunt, quod hodie Turcas actitare audio: alii vero fornaces cupreas pen-iles secum vehunt curruum instar suspensi-um.

Damnantur autem omnes qui feruenti oco, cineribus atq; carbone torrentur, intus au-em crudi existunt. Subcineritius vero coctura atione omnium improbatur maxime, barbaris & à cultu humanitatis remotis conueniens: mi-us ab igne vsti, æqueq; intus & extra cocti in-ocentiores deprehenduntur, vt sunt panes no-tris furnis cocti. Non hîc prætereundum est, b vrbe condita annis super quingentis octogin-a Pistores Romæ non fuisse mulierumq; id tunc pus fuisse, ipsosq; Quirites panes finxisse. Vxor Catonis, autore Plutarch. pinsendi munus à sua lignitate alienum non putauit: Deuictâ vero Persia atq; Asiâ omnis generis delitiæ Romam onfluxerunt, vnde adhuc pistores illi dulciarii, ui placentes & cætera dulcia panificia formãt, arneq; incrustant, vt in amplis vrbibus, ma-natumq; familiis videre est.

Qui panes damnẽtur ob cocturæ rationem?

Pistores ab vrbe condita annis 580. Romæ fuerunt nulli.

De coctura panis.

Cocturæ quoque ratio diligenter ei, qu[i] vitæ salubritati studet, tenenda est, Pi[-] storum enim intolerabili auaritia atq; negli[-] gentia fit, vt identidem panes justam coctio[-] nem non adipiscantur, quia minus cocti ponderosiores existere certum est ob humo[-] ris copiam intus manentis: sæpe torrentu[r] potius quam coquuntur; quo errore hau[d] dubie valetudo tentatur, immodico eni[m] ignis calore non alienus tantum humor ab[-] sumitur, sed etiam lentus ille, genuinus & dulcis succus, qui velut anima farinæ est ex[-] halat atque deuritur. Quamobrem v[r-] bium præfecti inprimis debent cauere ne i[n] hac rei cibariæ parte adeo grauiter & fre[-] quenter peccetur, sed potius, qui ex juri[s-] dictione hoc habent inquirere pœnis mu[l-] ctisque in eos debent animaduertere, qu[i] tantas vitæ insidias moliri compererint.

Pistorum fucus detegitur.

Pistorum insidiæ præfectorum animaduersione seuerâ coercendæ sunt.

De farina & aqua quâ subigitur.

Farinæ quoque natura viresque non su[nt] negligendæ: vt enim panis sit optimu[s] optimeque nutriat, faciliusque conficia[-] tur, requiritur I. frumenti bonitas. II. ju[s-]

ci[-]

us molitura ac pistura. III. vt farina sit te-nuis, non vermiculosa, vt sit candida & ab omni furfure pura, sic enim facilius in ventri-culo alteratur, probius concoquitur, facilius corpus distribuitur, promtiusque alit. IV. mistio fermenti plurima, salis modica. V. Sub-actio exacta. VI. Proba coctura. Optimi panis requisita.

Quod igitur in farina durum relinqui-tur atque furfureum, vt in aqua id extrinse-cus dissolui non potest, eadem ratione ne in ventre quidem madefactum dissoluetur, sed to-tum vt fuit ingestum, indiuiduum permanet atque indigestum, vnde etiam panes furfu-racei & crassi, maiorem stercoris copiam con-ficiunt quam necesse est propter subsidentiam furfurumq; vim absterssoriam. NB.

Aquæ porro maximam habendam esse rationem, non dubitandum est, vitiosa enim insalubres panes reddit, vt plurimum contin-git hieme: largiori etiam aquâ farina per-fundi debet, vt sua spongiosa inanitate panis multum admittat aerem. Quænã aquę sint vitiosæ, vide c. de aquis.

Panificum grex peruersus neque aquæ, neque salis, neque fermenti etiam habet ratio-nem. Salitos enim panes salubriores esse iu-cundioresq; in cibo eruditi palati homines iudi-cant omnes. Sal enim exiccat omnem humo-rem, qui à calore solet putrescere, quod manife-ste indicant sale imbutæ conditaque carnes, Salis quoque habenda ratio in panificiis.

quas in vsum cibarium salitas diu videmus perdurare, qua ratione etiam in panificiis humor à sale consumetur, qui si insideret pondus adiiceret. Præterea sal modicus in omni cibo excitat auiditatem, coctionemq; iuuat.

Panes fermentati. Fermentum dictum quod feruédo crescat, est enim farina ad pultis modum decocta, quę relinquitur donec acescat.

Panis deniq; fermentatus esse debet, qui ζυμίτης dicitur: fermentum enim panificiis salubritatem affert & gratiam. Infermentatus dicitur ἄζυμος, qualis fuit Iudaicus panis. Cornelius tamen Celsus panem sine fermento stomacho idoneum dicit, fermentatum vero alienum, faciliusq; intus corrumpi, cui Galenus, cæteriq; posteriores medici contradicunt, panes plurimum fermentatos facilime concoqui, eos vero qui sine fermento finguntur nemini omnino vtiles esse constanter asseuerantes; quin & vtiliores fieri si caseus admisceatur, constatq; hoc panificii genus tum apud maiores, tum nostra ætate agricolis & rusticis in summo honore fuisse inque vsu frequentissimo etiamnunc esse, a quibus tamen panibus literarum studiosos omnes quique otio dediti vitam transigunt, iubet abstinere, namq; fossores, messoresq; ipsos baiulosq; esu illorum lædi constat.

Fermentum ex contrariis facul-

Esse autem fermentatos panes non inutiles inde constat, quod fermentum sit tenuum partium, modiceque calidum, & vt verius dicam ex contrariis facultatibus temperatum.

quip

uippe propter aciditatem frigidæ cuiusdam naturæ particeps est, & caliditatis etiam ex putredine obortæ, quin & aliquid à sale accipit & marinæ naturæ.

tatibus temperatum.

Pro ritu autem gentium fermentum varijs fit modis, quos, nimis laboriosum esset, hîc recensere: teneamus nos nostram faciendi fermenti rationem nobis obuiam: hoc vnum obseruandum, subactum fermentum plus minus quindecim dies seruari posse, vltra vero vitiari.

Modus quoque statuendus: modicum enim fermentum totam massam corrumpit, plurimumque deperdit gratiæ.

Per se denique fermentum cumprimis ex farina tritici extrahendi maturandique virtute pollere experimentis constat, callos enim pedum clauosque extenuat, cæteraque tubercula & furunculos ex sale concoquit aperitque.

Vires fermenti extra panificia.

De variis panis generibus & differentiis.

PAnis varia genera ac differentias omnes literis mandare vt superuacuum, ita dificilimum est, discrimina tamen ad rem nostram pertinentia, asscribam.

Panis ex tritico optimus.

Conuenit autem inter omnes delicatissimum præstantissimumq; panem fieri ex tritico, qui tamen pro tritici natura non exiguas sortitur differentias : alii enim purissimi, alii furfuribus paucis, alii multis, quidam polline furfuribusque simul confusis finguntur, pro gentium ritu, hominumque peculiari viuendi ratione : alius enim hoc, alius illo panis genere delectatur. Ut enim olim apud antiquos, tum Græcos, tum Romanos multiplex fuit panis varietas, sic nostra quoque ætate hîc & alibi permulta sunt discrimina, quippe primarii, vt regii, procerumque ac magnatum, secundarii, tertiarii & quartarii cernuntur, quanquam magnos imperatores & magnates secundario etiam pane oblectatos fuisse constat, & hodie in plurium Dominorum mensis atri panes conspiciuntur.

Panes primarii, secundarii, tertiarii.

Siligine⁹.

Silligineus summæ fuit auctoritatis in mensis Romanorum, quorum mos hodie quoq; in amplis familiis pertinaciter durat. Porro doctrinæ gratiâ talis panis dichotomia, institui potest, vt quidam dicuntur extremi, quidam intermedij. Extremi triticei seu purissimi, & furfuracei : inter hos Interjecti sunt hordeacei, siliginei nostri, auenacei farracei, spleltacei & ex ocymo.

Panis dichotomia

Triticei omnium sunt putissimi. Furfurace-

furacei omnium fordidiſſimi, leuiſſimeque ſunt, ocyſſimè per aluum deiiciuntur, quos niſi ſumma vrgente inopia edi non videmus.

Hordaceos & reliquos, qui antiquis fuerunt vſitatiſſimi, cibis quidam abdicandos iubent, quadrupedumq́; refectibus tantum idoneos, ſed nullo iudicio.

Non rectè panes hordacei cibis à quibusdã abdicantur.

Hordaceus namq́; tritico ferè nihil cedit, ita vt etiam Hipp. teſte, proximum ab eo occupet locum. Siquidem ipſi ſaluatori noſtro panes hordacei miraculi materiam præbuerunt, non igitur ex humana vita panes hordacei ſunt proſcribendi. Conſtat eos qui panibus hordaceis veſcuntur, morbo pedum non tentari. Experimenti via facilis, quibus res eſt cum podagra. Experimentum cuiq́; ſit liberum & obuium. Multos certè reperias in noſtris etiam regionibus & locis illis aſperis montoſiſq́; ac ſyluis illis, quas Germani **den Westerwaldt vnd Odenwaldt** vocant, vt & in noſtræ etiam ditionis & Comitatus Iſenburgici parte, quæ auimontium appellari poteſt, **Vogelsberg**/auenâ ſola, ocymoque plurimum victitantes, melius nutriri ſatiarique, quam qui tritico abundant, (præſertim vbi farina auenacea pollinario cribro exactè fuerit cribrata, furfuribusque purgata) imò non tantum proſperiori vti eos valetudine, ſed diutius etiam viuere iis conſtat, qui vel in

Podagrâ non tentantur pane ex hordeo veſcentes.

Auenâ ocymoq́; victitantes proſperioris valetudinis ſunt, quã qui puro tritico.

Alsatia, vel Italia tritici & vini habent copiam, quique Apitii more quotidiè noua fercula excogitant. Quare prudenter gladiatores & athletæ veteres ab hordei tanquam optimi cibi ad nutriendum accommodatissimi vsu, se deterreri non sunt passi, licet à plerisque contumeliosè hordearii appellarentur.

Laus hordei.

Frumenta sibi inuicem mutuò in alendo succedũt.

Ac vt multa paucis expediam, omnia frumenta mutuò in hominibus alendis sibi succedere posse vsus docuit: quemadmodum enim qui vinum non habet, cereuisiam, qui hac destituitur, aquam bibat, ita cui per vitæ suæ rationem, triticum, speltam, hordeumque vsurpare concessum non est, is vulgarem siliginem, auenam, ocymumue vsurpet, non minus enim his quam tritico natura contenta est, præsertim si iis quis assueuerit, non enim assuetis grauitatem ventriculo inferunt, difficulterque concoquuntur, malleatoribus verò, phalangariis, agricolisque conuenientissima sunt.

Ex siligine nostra seu secali, sale fermento bono, aquaque simplici præstantissimum fit tetrapharmacum famis, vbiuis vsitatissimum ac longo vsu probatissimum, Rockenbrodt. Ritè autẽ & proportionaliter inter se quatuor illa sunt contemperanda & percoquen-

quenda. Salubrior panis efficitur, ſi benè fermentatus eſt, & probè ſalitus.

Romani & delicati Græci hunc panem ſordidum appellarunt, ſed iniquè. Vtinam eiuſmodi ſordibus horrea & penuaria tempore caritatis annonæ plena eſſent.

Verum, ne vnquam alicui aliquid duriſſimæ etiam & miſerandæ famis, nec non ſummæ frumentaceorum ſeminum penuriæ tempore deeſſe videatur, ſubſidia quædam aut ſaltem ſubleuamina, naturaliaque & artificioſa ſimul cibi vicaria ſeu locum tenentia, annotabo, pauperculis & egenis fameque perituris perneceſſaria.

ἐυπόριςα h. e. abſq; magno labore & ſumptu parabilia, fame, annonæq; caritate premēte.

Ac primò quidem paupertas in frumentorum penuria artificiosè didicit concinnare panes ex piſis, fabis, ciceribus, lupinis, viciis, lentibus, milio, oryza, orobis, glandibus, &c. horum enim farina frumentaceæ vel parte media, vel etiam largius admiſcetur: famelicorum autem ſtomachum ſufficienter replent, famem retardant, paucitate ſatiant, firmiusque præbent nutrimentum, præſertim glandini, caſtaneati, cicerini, quique ex oryza fiunt & milio, hi enim nec inuſitati ſunt, nec inſalubres. Pulcriores autem & gratiores erunt eiuſmodi panes, ſi ſeminibus excorticatis prius parentur.

Panis cōficiendi pro diuerſa materia ex qua, multiplex varietas, fame agris gratiſſima. Leguminoſi.

Quibus

Quibus verò leguminum flatulentia ſuſpecta eſt, ii carui, fœniculi, aniſi vel cymini ſemine adiecto eam emendare poſſunt, morbidisq; corporibus ſunt accommodatiores, quia hac ratione medicati euadunt.

Furfuracei & ſiliquacei, quibus in extrema fame vſus eſt filius prodigus.

Dira quoque tabida & rabida fames panes ex ſiliquis cereuiſiariis Drabern / in eſū hominum transferre coegit: quin & ex furfuribus, qui tamen extra annonæ caritatem in Magnorum aulis in paſtum canum & altilium pinſuntur. Minimè enim hi panes tam propter extremam paganorum famem lethalem (quam Deus auertat) quam ob vtilitatem ac comparandi facilitatem fuerunt prætereundi. Carius enim vita nihil eſt, quomodocunque illa tandem conſeruetur. Lupulus ſiliquis adiectus earum fœculentiam facilè corriget, putredinem enim arcet, ſanguinemq; mundificat.

Pomati.

Fit quoq; panis laudabilis ex pomis conciſis, ſiue excorticatis, ſiue non, vel elixis in forma pultis. vel furno toſtis, ſic vt farina prius probè fermētata & ſalita ſubigatur, & mane media pomorum præparatorum pars admiſceatur.

Rectius tamen coquuntur in pulmenti formam, coloque traiiciuntur, & poſtea farinæ ſubiiciuntur. Tot autem ſunt huius panis differentiæ, quot & pomorum. Ex dulcibus fiunt meliores & εὔχυμοι.

Eodem

Eodem modo ex pyris tam ſylueſtribus quàm domeſticis, prout libet, panes confici poſſunt.

Fiunt quoq; panes ex ceraſis, prunis, acatiis noſtris cotoneis, amygdalis, caſtaneis, nucibus iuglandibus & auellanis, baccis iuniperinis & lauri.

Ceraſati. Ceraſati ſic conficiuntur. Exiccata ceraſa per totum annum in hunc & alium vſum reponuntur, poſtea recocta præbentur, vel electuarium farinæ commiſcetur, vel per ſe in pane triticeo & pane placentarum piſtato deuoranrur. Nuclei verò, ſicut & conſimiliũ fructuum, cum cortice piſtrino moli, & in pollinem redigi poſſunt albicantem, farinæ ſubigendæ addendum pro pane augendo, & largius exiguà maſſa cibando: talesq́; panes inutiles planè & noxii eſſe non poſſunt, eiuſmodi enim nuclei cum ſuis oſſibus & corticibus contra calculum colicamq́; commendantur. *Nucleati*

Eodem modo coquuntur myrtilli, mora, fraga, ſimilesq́ue fructus in formam electuarii adq́; vſum reſeruantur.

Amygdalæ cum corticibus ſuis ſi moluntur, farinam replentem exhibebunt & nutrientem. *Amygdalini.*

Sunt & panes faginei, roſacei, roſis cum farinæ particula contemperatis, ſuntq́; vtiliſſimi & ſaluberrimi, eſitati enim omnes alui

cruen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Panis rosacei vtilitas. cruentas deiectiones mensiumque immodicum fluxum sistunt. Ficulnei, passulati, qui fiunt ex ficubus caricisque præpinguibus & passulis, si videlicet cum farina subigantur, suntque non inutiles: sed ne hi panes aluum citius soluant, solido & stiptico medicamento sunt distemperandi, vt pisis glandibus, vel saltem aquâ chalybeata.

Ficulnei. Passulati,

Sambucini. NB. Ex floribus quoque sambuci coctis, in electuarii formam fit panis in dysenteria celebratissimus. Recipiantur baccæ sambuci contusæ, in mortario & farina è mola iam iam calens adhuc allata, hæc inter se misceantur, coquantur vel pinsantur: frustum de hoc pane vino optimo iniicitur, & pro restinguenda siti ebibitur saluberrimo experimento.

Prunati. Ex omnis generis prunis coctis vel tostis vbi scilicet vberior eorum prouentus est, farinæ subactis, panis benè nutriens humectansque parari potest. Possunt commodissimè torreri & reponi, vt toto anno panis in promtu, necessitate vrgente & postulante esse queat.

Fungini. Ex fungis præterea rustici exiccatis, & in pollinem tritis panes cibosq; parare consueuerunt: verum cautissimè sunt colligendi, quia quidam venenosi sunt: eiusmodi tamen periculum præcauendum, vtque omni anni

tempore

Snnt quoque panes vinosi, acetati, saccharati, melliti. Spissantur & panes ex piscibus sole siccatis, tostis etiam vel assis inque pulverem attritis & cum farina subactis, vt in Norvvegia, Islandia, Finlappia. Quibus etiam populis caseati panes in frequenti sunt vsu.

Piscini.

Panis lacteus optimus est, & valdè nutriens: fit ex lacte ἄζυμος vel fermentatus, tabidis vtilissimus. Notandum hîc, lacteos hosce panes multò magis satiare, si laridum frixum addatur, vocanturq; in Wetterauia Speckkuchen. Holandi & Heluetii etiam extra famem caseum recentem seu pressi copiam lactis cum pane interunt, & vix puriore pane etiam diebus dominicis vtuntur ii qui ex rusticis ditioribus sunt, quorum census æstimatur 5000. flor. Non ergo absurdũ si tempore caritatis hi panes trahantur in vsum.

Lacteus panis.

Neque verò prætereundi sunt panes, qui ex ouis fiunt saluberrimi ac præstantissimi: magis enim cæteris panibus satietatem inducunt, laudabilissimumque corpori præbent nutrimentum, cumprimis quando fæce cereuisiæ melioris fermentatus aut subactus fuerit, quod optimè norunt matresfamiliâs omnes in Wetterauia, quæ ob pinsendi (hebdoatim enim in magna id faciunt copia, maximè verò diebus dominicis & sacris) artificium

Ouati.

VVettera nia tract⁹ est Hassiæ & Frãcofurto interiacens, annonæ felicitate & bonitate clarus.

tempore edules fungi haberi possint, albi populi cortex humotenus sectus, aquaque calida, quæ fermentum excepit, perfusus, quatriduo spatio fungos esui proferet aptissimos. *NB. Artificiũ tempore annonæ caritatis pducendi fungos edules.*

Sed ne vnquam cuiquam aliquid deesse videatur, in famis & penuriæ tempore sciendum, etiam ex radicibus, vt rapis, napis, petroselino, iride, cæpis, & ex ipsis stagneis arundinetis panem parari facilè salubrem posse: Item, ex herbis, vt cichoriis, acetosis, rosis, betis, blitis, brassicis, buglossis, lactucis, & similibus polychrestis simplicibus. Ex arborum quoque foliis, vt prunorum, pyrorum, fagorum, quercuumque torridis, inque pollinem redactis, cõtritis scilicet vel pistrino molitis, quin & arborum quarundam corticibus, vt betulæ, (quod vidi ipse in Suecia anno 98. cũ annonæ caritas grauissima flagellaret totum regnum) molere farinam inque panis vsum spissare ineuitabilis fames famelicos coegit. Folia quoq; coxerunt atq; deuorarunt. *Radicei. Frondei seu foliacei. Herbacei.*

Ex fœno quoque & cordo in extrema necessitate pistrino molito, & cum farina laudabili vsitata commixto, panem paratum inuenio. Nec id absurdum est, aut penitus inauditum, cum Hierosolymis id factum esse, Iosephus testetur. Sed malum hoc paternè auferat, auertatq; Deus. *Fœnati.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

ium conterminis sibi populis omnibus prę-
puerunt palmam.

Inter non naturales denique panes
nt, qui ex cineribus radicum, item arborũ
ndensantur, quibus vsi sunt in nauigatio-
Indica, vt à famelica sese morte vindica-
nt. Cineres autem cum aqua subege-
nt & comederunt. Sic fieri potest pa-
s ex puriori terræ gleba, vt bolo armeno,
rra sigillata, quorum in defectu & paucita-
commodè vsurpari potest bolus Hungen-
, Niddanus, vel Laubacensis. Hi enim
summa penuria farinæ commiscentur: li-
t enim plus repleant quam nutriant, ine-
tabilis tamen penuria & fames victum et-
m horrendum sapidum reddit. Sic anno
8. in Suecia pauperes ob intolerabilem fa-
em glebam furnorum deuorasse, cortices-
ue betularum in panificium redegisse meis
di oculis, quam tamen plus quàm lupinam
mem Deus paternè & clementer postea
itigauit.

Cinerei & glebacei panes.

Bolus Hungensis, Laubacensis materiã panis præbere possunt.

e peculiaribus quibusdam panis vsibus, saluberrimisq; inuentis ad sanitatem conseruandam.

QVibusdam torretur in tenuissimas laminas dissectus nouitio medicinæ inuento, po-

ſtremoq́ loco ſumitur præſertim ab obeſioribus, putant enim corpora obeſiora eſu huius frequentiori gracileſcere, abſumiq́ pituitam ventriculi infarctam.

Panis toſti vtilitas inſignis.

Panem alii toſtum vino intingunt, deinde puluere ex cinnamomo, nuce moſchata, mace laudatiſſimoq́ ſaccharo conſpergunt, eoq́ tum in ſecunda tum in aduerſa valetudine plerique vtuntur ad cibi auiditatem torpeſcentem, excitandam atque titillandam, ipſumque ventriculum corroborandum. Compertum quoque toſtum panem grauitatem odorum in cubiculis emendare, ſicut & oris fœtorem, quo nihil eſt certius, vini item ingratum odorem & ſaporem in ſacculis additum.

Panis eloti vtilitas.

Elotum panem miris celebrat laudibus medicina, leuiter enim alit, obſtructionesq́ viſceribus non creat, quicquid enim in eo antea lentoris atq́ craſſitiei continebatur, omninò exactum eſt, leuiſſimus ſcilicet ac aerius factus. Suberis autem in molem in aquam coniectus ſupernatat, ſuperfluitque, poſt lotionem appendatur, miraberis ſingularem leuitatem.

Panis friati vtilitas.

Fit præterea edulium ex pane ſanis ægris ſummè expetitum, Panatellam vocant ſeu panem friatum: friatur enim manibus panis, deinde aliquot horis ſinunt aqua madeſcere calida vel frigidâ, quæ ter quaterue mutatur, exinde

ol-

is inditur, lenique igne coquitur ex aqua buty- adiecto, aliove pinguiusculo liquore: lautius fit tem, si carbonibus decoquatur ex iure gallina- pulli aut gallinæ, sæpè & diutius cochleari rsando, adiecto puluere cinnamomi, zinzibe- modico, laudatissimoque saccharo, confert esum iditatibus stomachi ex immodica crapula cō- ctis, iisque qui à cibo largiori abstinere cupi- t.

Huc pertinet panis distillatus optimum nu- tiuum & refectiuum, inter extracta nutriti- merito principem obtinens locum, tabidis rboque exhaustis conuenientissimum.

De panificiis quæ dicuntur placentæ.

AD panis categoriam proximè accedunt placentæ, Græcè πέμματα & πλακοῦντες, & bellaria, quorum o- nium rationem, numerum & differentias, minaque conscribere infiniti esset ope- .

Pro locorum enim & gentium vi- a vario, proque temporum varia di- rsitate & ratione variare ea certum .

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Ex farina autem tritici , ouis , lacte, flore eius , melle , ſaccharo , caſeo ac butyro præcipuè confici & ſubigi conſtat.

Quæ ex lacte, caſeo, ouis, butyro, melle aut ſaccharo ſubactis conflantur, totum ferè annum in vſu eſſe poſſunt. Quædam æſtate fiunt ex fructibus arboreis, ceraſiis, prunis, malis, pyris, atque id genus aliis : ex fragis item ineunte æſtate, vere verò ex groſſulis vuiſque paſſis, quæ ſtomacho non ingratæ ſunt.

Hiſſopus, thymus, ſaluia, cinnamomum, roſmarinus, maiorana, piper, huiuſmodíque alia mediocriter admixta acriores eas faciunt & ſalubriores.

Erunt itaque placentæ vernæ, hiemales, autumnales & æſtiuæ.

Vernæ ex farina butyro, ouiſque, abſynthio, chelidonia, violis, mentha, hedera terreſtri, porro, allio, cepiſue admixtis concinnantur, ſaluberrimæque exiſtunt ac probatiſſimæ.

Æſtate admiſceantur, roſæ, flores boraginis, bugloſſæ, roſmarini, hiſſopus, meliſſa, naſturtium hortenſe &c. Autumno aniſum , apium , cyminum , fœniculum, rutha, fumaria, centaurium, lingua ceruina, &c.

Hiem-

Hieme nasturtium aquaticum, piper, hymus, satureia, saluia, galanga, ra-ix arizinziber, & similia: hæc enim oderatè & mediocriter admixta, pala-o eas gratiores reddunt minusque no-ias.

Quæ ex amygdalis, pistaciis, nucibus-ue pineis conficiuntur, atrophia laboran-bus pthisicisque saluberrimæ sunt, possunt-ue & melle condiri, quas placentas Græci, redo, μελίπηκτα appellant, apud antiquos nim mel placentis & tragematis fingen-is obtinebat primas, hodie sacchari polline ihil ferè est, quod non conficiatur vel sal-em conspergatur.

Fiunt quoque pugillares pastilli ex nu-eis pineis, & saccharo: ex pistaciis item & mygdalis saccharoque conficiuntur pla-entulæ, quas vulgus panes martios appel-t. Quid? quod similago & saccharum omnes figuras duci possunt atque ahi.

Pythagorici non aliud quam panem cum elle Attico prandere soliti sunt, fuitq; pla-entæ genus, quod ex butyro, semidale & elle conficiebatur, gratum palato obsoni-m, ac salubre. *Panis cũ melle Attico quid?*

In placentarum quoque albo est panis ille

P 3 absque

Panis azymus Iudeorum.

absque fermento dulciarius seu infermentatus, quem Hebræi septem diebus in azymorum festo edebant: coquebatur autem ex farina tritici, caseo & melle in clibano sub testaceo operculo, censeturque inter Græcorum pemmata. Vnde *Galenus libr. 1. de aliment.* ait, quæcunque azymorum pemmata in clibano coxerint, exemta statim in mel calidum cõiiciunt, vt penitus melle imbuãtur: & hæc, inquit, de placentorum genere sunt. Et *lib. de aliment.* boni & mali succi, ait, omnis ex tritico pistorium sine fermento opus pemma dictum, præcipuè addito caseo lentos crassosque humores generat, succosque crudos.

Panis plurimum fermẽtatus & salitus saluberrimus.

Quare saluberrimus panis est is, qui plurimum salis & fermenti participat, cuius massa primum manibus benè subacta ac depsita tandem probe in clibano decocta fuerit. At panis infermẽtatus, quamuis corpus impinguat, si benè digestus fuerit, quo & athletæ ob id saginabantur, viscidos tamen humores generat, aluumque & viscera obstruit: cum fermentum contra suo feruore massam panis friabilem reddit insumpta eius viscositate, illiusque dum turget flatus discutit, faciliusque digeritur. Omnes tamen panes azymi venerem languentem & frigescentem excitant.

Su-

Sunt & alia pemmatum apud veteres ge-
era, quæ liba appellarunt, ac ex caſeo, fa-
ina ſiliginea aut tritica , ouiſque fiebant,
uidam addunt crocum lactiſque pinguedi-
em.

Itrion.

Huius generis eſt itrion dictum , cu-
us ſæpe mentionem facit Galenus & a-
i, componiturque ex ſeſamo & mel-
, hodie loco ſeſami ſumunt amygda-
as.

Tracta.

Eſt Tracta, mixtura quædam ex fermento
c farina compacta , manibus ſæpius in for-
nam longam planamque tracta , vnde et-
am nomen emanauit. Itali Tiratas à tra-
endo nominant, ſi ſubigitur vuæ paſſæ ſuc-
o, melior fit & ſuauior.

Inſitia.

Inſitia etiam huc referre licet, ſiue inſicia,
quæ fiebant ex variis carnibus tritis pi-
ereque commixtis , vel etiam ex pi-
cibus diuerſis , teſte Alexandro Tralli-
no.

Edulium Hadriani Imp.

Simile huic edulium tetrapharmacum eſt
Adriano Imperat. carum, quod ex phaſiano,
ſumine, perna, & cruſtulo compoſitum fuiſ-
ſe, narrat Spartanus.

Itria in cibis vitanda.

Qui primò Itria, Tractam, & id genus liba
in menſis ponunt, illaudandi ſunt: nam cer-
tum eſt eiuſmodi panificiorum genera nullo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

fermento imbuta insalubria esse, quin & co-
quendi apparandique modo. Videmus ple-
runque, quod foris est retorridum, intus esse
incoctum, ideoque vix conficiuntur, stoma-
cho enim negotium facessunt, crudumque
succum ac flatus generant.

Laudatissima panificia & saluberrima.

Fiunt quoque panificia celebratissima
ex medulla tritici aqua vinoque albo diligen-
ter macerata agitataque, deinde ouorum lu-
teis pluribus adiectis, sale modico ac saccha-
ro: ferramenta autem habent peculiaria
qui hos panes expetunt, non tam altè, neque
tam patenter exsculpta, sed tantum ad fauo-
rum rudimenta, quę oleo aut butyro illinun-
tur, Germani vocant **Kucheisen / Eisenku-
chen.**

Apud quosdam ex similagine, alios ex
polline tritici conflantur opera pistoria, bu-
tyro, ouis, lacte, melle aut saccharo subigen-
tes, quidam crocum adiiciunt, gustuque sunt
suauissima.

Alii similam triticeam adiecto melle aut
sacchato subigunt, quibus postea cinnamo-
mum, piper, aliaque id genus confundunt.
Quidam anisum, fœniculum & cymi-
num inspergunt, grati optimique sapo-
ris, quibus etiam communis noster pa-
nis siligineus salubriter perspergi potest.
Plur-

Plura panificiorum placentarumq; genera exhibent in inclytis vrbibus aulisq; magnatum pistores dulciarii, cupedinarii, libarii, scriblitarii, mira subtilitate & elegantia varia panificia concinnantes: hinc ferinam opera pistoria incrustatam cernimus, hinc incrustatos gallos, capones, pisces, variasque formas, quarum quædam triangulæ, quædam oblongæ sunt, quædam sphæricæ, quædam pudenda muliebria repræsentant, quædam virilia, adeo degenerârunt mores Christianorum, vt obscœna & pudenda in cibis hodie delectent, sunt enim quos cunnos saccharatos vocant. Sed longum foret in hisce singulis enumerandis tempori inseruire, præsertim cum ad gulæ irritamenta pertineant luxuriamque, in qua ita Christiani profecerunt, vt eorum culinæ monstrificarum potius epularum, quam necessariorum structuram doceant.

Pastetenbecker.

Christiani luxuriosi. NB.

Hactenus de placentis.

De Pultibus.

PVlte non pane longo tempore vixisse Romanos certum & manifestum est, vnde pultiphagi fuerunt appellati. Ex farina autem, aqua vel lacte, melle, caseo, ovisq;, vt plurimum concinnantur. Ex diuersis vero fiunt seminibus tritico, hordeo, siligine, milio, oryza, avena, ozymo.

Certum est omnes pultes bene probeq; coctas ac præparatas valenter nutrire, ac firmare corpus: præstant tamen triticeæ, qui enim sæpius iis vtuntur, melioris esse habitus deprehenduntur, facilius enim coquuntur & conficiuntur inq; crudos humores non conuertuntur. Ex ocymo avena, milio, oryza confectæ pultes putantur cruditates gignere, exiccare atque astringere quod de improba & non exacta coctione concessero: crassiorem enim consistentiam nactæ validis laborantibus, vt sunt baioli, agricolæ, messores fossores, apprime conueniunt, liberaliorem vero victum sectantes ac sedentariam vitam agentes butyro, lactisq; pinguedine, croco vel sacchar eas reddent lautiores, molliores, ac delicatiores qua etiam ratione salubriores evadent. Apud quosdam in frequentissimo vsu est pulticulæ genus, quod concinnatur ex pane friabili (siue triticeus sit, siue siligineus, cui tamen ille præfertur) lacte & butyro: lautius evadit, si vino sacchароq;, adiecto cinnamomi modico, præparetur: salubеrrimum hoc edulium est stomachoq; vtilissimum, quod ipse sæpius comperi, licet mulierum & opus sit & inuentum.

Triticeæ reliquis præstant

Edulium literarũ studiosis conuenientissimum: nutrit enim & corroborat.

Cap. VIII.

De Leguminibus.

HActenus fuerunt semina Cerealia, & quæ ex his conficiuntur, alimenta, se

quuntur legumina & legumenta, à legendo dicta, quod videl. non secentur, sed vellendo legantur. Horum tractatio jure à frumentis proxima est, quia secundas in vsu cibario tenere videntur, & aliquando vicem panis excocta implent, inque multiplices cibariorum vsus à plebeis conuertuntur. Quin etiam magnatum mensas frequenter exornant, præsertim in papatu tempore jejuniorum. Complura autẽ leguminum sunt genera, de singulis hîc scribere nihil attinet, multo minus de eorundem satione, & vniuersa cultura, quorundam duntaxat nobis scilicet magis vsitatorum ac familiarium, naturam & mirabiles vires persequemur, vt intelligatur, quæ noxia sint, quæ innoxia.

Vbi in transcursu notandum, legumina incoctilia, coctilibus deteriora semper esse, propterea quod ægre conficiuntur, ac difficulter mutantur. Salubriora evadunt omnia, si inter coquendum sinapis momentũ adijciatur, tunc enim resoluta penitus tabescunt, & ocyssime fatiscunt, aliâs cacochymiã ac flatus parere, continuatus eorum vsus docet. Verum cocturæ hîc diligentissima habẽda ratio: nimium enim coquendo & ad luculentã flamam, exorbet atq; exhalat, quicquid nutrimentalis humidi in eis continetur, justũ vero coctionis terminũ non adepta, retinent *De coctura leguminum. NB.* quic-

quicquid flatulentum eſt & crudum, quod inprimis proſperâ valetudine frui cupientes, ſedentariamque vitam agentes obſeruabunt.

Ex leguminibus quædam ſunt culinaria, quorum maxime vſus in culina eſt & cibo, quædam medicamentoſa, quorum vſus eſt potiſſimum in medicina; & ex his quædam medium obtinere locum videntur, ob idq; mixta appellari poſſunt.

Culinaria legumina ſunt faba phaſeoli, piſa, lentes.

Medicinalia, ſemen lini, cannabis, cymini, ſeſami, fœnugræci, papaueris, orobus, lupinus, cicer: hæc licet olim fuerint inter alimenta numerata, hodie tamen in medicamentorum magis habentur cenſu.

De Fabis.

Naturam leguminum ſagaciter diſquirere vitæ plurimum intereſt. De Fabis ſciendum, maximam ſemper eorum fuiſſe auctoritatem inter legumina, quippe ex iis tentatus panis apud quoſdam populos. Dicta faba q. phaga, ἀπὸ τȣ͂ φάγειν a comedendo, quod primum hoc legumine homines ſint vſi. Diverſæ autem de fabis inueniuntur eruditorum opiniones. Pythagoræos omnino ab illorum eſu abſtinuiſſe, eumq; vetaſſe multorum monumentis tradi-

Faba quaſi phaga.

raditur, tum quod mentem eo perturbari, sen-
u obtundi, somnoq; sopitis tumultuosa somnia
xcitari existimarent, tum quod comestæ mu-
eres infœcundas redderent. Aristoxenus
pud Gell. l. 4. c. 11. hanc opinionem refellit, af-
rmans nullo legumine sæpius usum Pythagorã
uam fabis, quod is cibus & aluum sensim sub-
uceret & levigaret. Galen. quoq; meminit fa-
as, si belle nutriunt, & flatulentæ sunt, fœcundi-
atem potius, quam sterilitatem inducere debe-
. In tanta opinionum diversitate attenden-
um, quid vero sit similius. Theophrastus l. 5.
e causis plantarum c. 21. scribit, fabarum pu-
mina radicibus aut germinibus plantarum
ovellarum apposita earum vitam penitus tolle-
, quæ etiam sententia à Clemente Alexandri-
o & Apollonio in mirabilibus histor. citata in-
enitur, qui addunt, domesticas gallinas iisdem
ntaminibus iugiter vescentes sterilescere. Quæ
ita se habent facile à fabarum esu frequentio-
e aliquem deterrere debent. Alii quocunq;
tiam modo ac ratione paratam, atq; conditam
abam noxiam proclamant, eo quod vim gene-
andi flatus coctura non amittat, quod equidem
iror, cum nihil sit tam noxium, quod coquen-
i arte ac vi ignis non efficiatur innoxium, quin
& venenati serpentes ac viperæ arte coquendi
rtificioq; condiendi innoxie in cibos usurpari
osse, præter experimentum testantur leprosi, qui
ro potu bibunt vinum, in quo vipera viva sit
ex-

Cocturâ & igne virulenti etiam serpentes

extincta, iubenturq; earum carnem abscisso capite & cauda ad putrilaginem coctam cum iure conuenienti edere, iusculumq; sorbere. Quid? quod gentibus quibusdam peculiare est vesci serpentibus, quod Nomadas Scythasq; facere apud Scriptores: eperio, est enim illorum regio serpentum fertilissima. Gentem Æthiopum, cuius regio à Meroe ad fluvium Hydaspin porrigitur, scorpionibus & aspidibus vesci, literis proditum est. Sed forsan illis minus venenati sunt, vel etiam veneni omnino expertes, vt in quibusdam locis scorpiones. Certum est in nostris regionibus virus mortiferum terrestres omnes continere, mitiores vero esse colubros & aquaticos, qui anguillis cognati sunt. Verum, si quis forsan vel voluptatis gratiâ vesani luxus palatiq; gloriâ prolectatus iis delectaretur, aut ex contagiosæ ac malignæ scabiei metu vesci iisdem cogeretur, is sequentem coctionis modum obseruabit, quem à quibusdam, sponsione ac stipulatione certæ pecuniæ se provocantibus, orta videl. inter ipsos quæstione an cocturâ venenum expellatur, ipse adhibitum vidi.

ac viperę salutares redduntur esuique aptę Vinum viperinū leprosis prodest.

Modus præparandi serpentes, vt innoxie edi possint.

NB. Quęstio.

Coquatur serpens, vel vipera aquâ fontana, abiiciatur ius ex coctione relictum, verissimum enim est, maximam veneni partem in illud deponi: affundatur aqua pura recens, secundo fiat decoctio, iterumq; vt prius, ius abiiciendum, coquatur tertio vino & aqua, vel si mauis, vino tantum, aromatisq; conuenientibus, vt

cinna-

nnamomo, corticibus arantiarum vel citri, gaophyllis, piperibus & similibus ius condiatur ui reseruandum. Ferinum multis videbitur sci serpentibus, cochleis, ranis, testudinibus, anum vero carduis: at in vniuersa fere Itai & Gallia inter præcipuas mensarum delis reponuntur. In longis obsidionibus vrbium nes ac feles, mures ac glires, gratum palato obium extitisse testantur historiæ. Qui à patrio lo nusquam discesserunt, non sine fastidio ac lmiratione etiam, hæc legent, tanquam veritis fidem excedentia.

Ego lectorem relego ad autores, qui de his ibiis rogati certi aliquid affirmabunt, inter uos Athenæum & Plinium studiosiores ac coosiores reperiet. Sed ad rem. Si igitur noia & venenata cocturâ & conditura reddunr innoxia, esuiq; apta, quid quæso prohibebit, ominius & fabis per coctionem vis generandi itus, ventremq; distendendi adimatur? Vides tamen & recentes magis commendantur re escaria, auidissime enim à gulæ proceris quibusdam in regionibus, præsertim Gallia Italia, expetuntur. Siccata relinquuntur orariis. Recẽtes esui aptiores.

Parantur autem ex iis iuscula: quandoq; sartagine, ex lardo, butyro, aut oleo, adiectâ atureia, apio, thymo, anethi vel cymini semine iguntur, prius tamen decorticata.

Virides

Virides post carnes loco bellariorum olim esita-tas fuisse Athenæus & Mercurialis l.4.varia-rum lect.docent: assumebantur quoq; parentan-do. In quibusdam Galliæ & Italiæ locis mol-parum prius franguntur, deinde delibrantur a-percoquuntur, inq; album quoddam crassa-mentum formantur ac rediguntur, quod pe-vrbis compita, dieb. quadragesimæ venale pro-stat, idq; postea in patinis ex butyro aut oleo len-to igne paratur ad esum, nonq; ingratum est e-dulium, plebi, quæ familiariter eo vtitur. U-vt sit, studiosi literarum ab immodico fabarum esu abstinebunt, præsertim vero pueri, qui gra-vem inde ingeniorum patiuntur iacturam, i-otio quoq; degentes, ac ventriculi imbecillitat-laborantes ab illarum esu se contineant, inflant enim ægreq; conficiuntur, cuius rei argumen-tum est, quod frequentius colico dolore; ructi-bus crepitibusq; conflictentur, qui Pythagor-præceptis non obtemperant.

Quinam à fabis abstinere debeant? Assiduus fabarum esus colicam & ructus parit.

Hinc trita illa & celebrata de faba pro-verbia, à fabis abstineto: fabas ne comedas: fa-ba alba, hac enim antiquitas in sortibus vsa est cui enim contigisset ei permittebatur in convi-vio & ocio agere aliis laborantibus: faba num-mus, fabis enim olim ferebantur suffragia, a-denotantur proverbio corrupta suffragia: Si-fabarum arrosor dicebatur, qui in creand-magistratibus vendebat sua suffragia accept-pecunia, quod certe & hodie fieri atq; vsuvenir-

Prouerbia de faba celebrata.

vi

idemus in proceribus & orbis monarchis ueandis: fabilibus denique victitare diceba-r de homine nimis sordido, qui qui-usvis cibis vilissimis etiam fabarum furfuri-us & repurgamentis præ nimia parsimonia ve-itur. Hactenus de fabis, quarum maxi-am fuisse inter legumina olim autoritatem, c prædictis facile est coniicere: vnum hic no-ndum venit quod, quæ de vulgaribus nostris bis hic sunt assignata, eadem quoq́ de phaseo-s seu fabis Italicis, quarum species quoq́ est milax hortensis, sint intelligenda: faba vero Ægyptia nostras longe amplitudine superat, umidiorisq́ est temperaturæ, radixq́ eius lau-ab incolis cruda atq́ decocta adhibetur.

De phaseolis in specie notetur, quod secun-um Galenum, Actium & Paulum, medium ter alimenta boni maliq́ succi obtineant lo-m, & inter ea quæ exiguum corpori præbent utrimentum, & quæ plurimum, inter ea, quæ tus gignunt, & quæ non gignunt, & inter ea, æ facile & difficulter concoquuntur. Colu-ella vero Phaseolum inter legumina maxime ata & in vsu cibario posuit, quod nostri coqui tantur, quibus nunc familiares esse cœperunt, riis modis phaseolum coquentes in iure galli-ceo: In cibis crebrius vsurpati melancoliam gent, atrum reddentes sanguinem, vnde Ga-nus exacte siccatos atq́ repositos tutioris esse v-s tradidit, & vt pisa vsurpari posse.

Phaseoli medium inter alimenta bona & mala tenent locum.

Q In-

Innocentiores quoq; in cibis redduntur si cum sinapi aut cari semine edantur, adiecti piperis momento. Semen deniq; generare, venerémq; stimulare, præsertim si ex lacte bubalo coquantur experimentum est. Quidam, vt leguminum omnium noxas vitent, cepas simul decoquunt, & quidem prudentissime, licet alii aliter sentiant, concalfaciunt enim, pariterq; atttenuant, discutiunt simul ac dissipant, quod adest flatulentum, idq; à coquis & culinis vellem diligenter obseruari, escarum enim notare noxas cauti & prudentis est.

Notandum & hoc circa cętera legumina.

NB.

Hactenus de Phaseolis.

De Pisis.

Inter omnia leguminum genera nostra memoriâ vix vllum pisis præstantius reperitur atque vsitatius: lautissimas enim mensas ea subire, magnatesque gratissime mandere videmus: quin & nobile fœminarum genus auidissime iis præsertim suillâ in coctis vescitur ac delectatur, ex lautissimis etiam ac magnifica variarum epularum struè ambabus quasi manibus ea præripiens.

Apud veteres quoq; in gratia fuisse dubium non est, quippe de iis ab antiquis medicis & rei rusticæ scriptoribus traditum est. Hodie fabis longe præferuntur. Saturandi enim alendi, nutriendique vi præpol-

Pisa fabis longe præstant.

len-

int, nec perinde ac fabæ flatus gignunt, quod præter experientiam ipse Galenus pi- tribuit, licet Hippocrates lib. 2. de rat. vict. morbis acut. fabam minus inflare asserat, quod tamen contra experientiam dictum detur. Ratio Hippocratis videtur esse ec, quod nimirum fabæ facilius descen- nt & celerius, ob substantiam earum gra- m & densam, vnde concludit, ob celerem um descensum minus inflare. Galenus ntra censet pisa minus inflare, seriusque r aluum excerni, ventremque permeare iam fabas, ob leuem & fungosam illorum bstantiam, quâ fit vt pigre descendant, me- iusque nutriant quam ipsæ fabæ. Hæc Ga- ni sententia confirmatur sequente Syllo- ismo.

Fabæne an pisa magis inflent?

NB. Assertio pro Hippocr.

Pro Gal.

Syllog. pro Galen.

Quod celeriter per ventrem & intesti- dilabitur, id minus nutrit, requiritur enim uturnior cibi commoratio in intestinis, ne cilis transitus causam præbeat voracitati, nisq; mesaraicis necessarius succus inter- ciatur: fabæ celerius per ventrem descen- unt ob grauitatem & densitatem, Ergo mi- s nutriunt, & q̄a vix aut raro & fere nunq̄ ; ita sunt expeditæ & lubricæ, & ab infar- b. liberę, vt cib. cū impetu possit dilabi & neare, cōsequēs est, fabas, cū transitu ꝓhi- tur, plusq; iusto detinētur crassorū humo- colluviē ꝓcreare flatuumq; copiā maio-

NB. pisa serius per aluū excernuntur, quia vim detergendi, vt faba non habent, hæc enim belle detergent, obq; id impigre descendunt.

rem, quam vel vnquam vlla piſa, quæ o
ſubſtantiam raram & leuem, viis etiam im
peditis & obſtructis, penetrando poſſun
permeare. An vero quod celeriter deſcen
dit, inque inteſtinis non diu commoratu
poſſit in tranſitu flatus excitare ac procrear
quæſitum eſt vtile ac diſcuſſu dignum, cu
potius contrarium quis verum dixerit, vide
licet ex diuturniore cibi in ventre mora fla
tus excitari.

Hanc quæſtionem enodandi occaſio
nem dabit tractatus de potu & inprimis c
reuiſia. Vide cap. de potulentis. Porro o
mnia juſcula & brodia ex piſis commen
dantur: multipliciter vero & varijs mod
à coquis præparantur.

Spina ſuis ſale condita piſis decoct
ſuauis eſt: grata etiam palato eſt Lucani
cum lardo, gratiſſimum ſi pani in fruſta t
nuiter diſſecto, butyroque torrefacto, juſc
lum piſorum affundatur, vtque ſalubrius
uadat lautiuſque, crocus ſufficiente quant
tate cum cymini vel cari ſemine & ſimi
bus, adiiciendus eſt, habetque inſignem c
roborandi ac nutriendi vim, ex grato odo
ſapore, & colore, odorem conciliat croc
ſicut & colorem, ſaporem panis butyro t
ſtus & cyminum, quod etiam flatuum diſc
tiendorum gratiâ adjectum eſt. Viridia c
ſiliginis cocta maximam in menſis & au

Laus piſorum. Piſorum brodium ſaluberrimum.

Viridia celebrantur.

m

agnatum ohtinent autoritatem: deſidera-
iſſima ſunt, ſi cum pullaſtris coquantur, aut
ateſſis. Id vero in infantia fieri oportet,
am vbi jam adoleuerint, duriora euadunt &
gratiora. Grauiſſimi deniq; ſaporis ac odo-
s ſunt, ſalubritatiq; maxime conducunt, ſi
um radice petroſelini, mace, roſmarino, thy-
o, aut ſaluia coquantur: thecis autẽ ſuis &
luulis ſint ſpoliata ſic enim multipliciter *Cenſura.*
æparari & condiri poſſunt. Ridendi igitur
ptius ſunt quam refutandi, qui piſa conco-
u difficilia eſſe ſcribunt, craſſumq; ſuccum
rere, eumq; flatulentum contendunt, de
ultis & durioribus, rutilis ac rubentibus,
imiæq; amplitudinis, inq; plenum perco-
is id verum eſſe ſcitur ratione & experi- *NB.*
tiâ, in plenum enim percocta & ad perfe-
um maturitatis terminum perducta, admi-
culis item vel palis non fulta deteriora ea
adere minuſque durare conſtat, eo quod
c ratione ſoli terræq; humorem attrahant
bibantq;. A gurgulionibus (à quibus ma-
me infeſtantur) arroſa cibis abdicanda
nt, licet ſationi ſic corroſa idonea eſſe agri-
lationis periti affirmant, quod mirum
t.

Quod igitur Auicenna lib. 2. capite de
quod comeditur ac bibitur, nulla legumi-
a, quatenus cibi rationem ſubeunt, ſanis
onducere ſcribit, & Galenus lib. 4. de victu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

morb. acut. legumina vniuersa, ceu suam singula malignitatem habentia, à consortio bonorum ciborum sejungit, non absolute & πάντως sed, κατά τι accipiendum est, de adultioribus enim & durioribus, crudeque ingestis ac comestis eos locutos esse manifestum est, cum omnibus fructibus & leguminibus, quæ cruda viridiaque comeduntur, hoc commune sit, vt alimentum præstent humidius, superfluitatibusq; abundans, vnde cruditates & flatus generari necesse est. Manifesto exemplo sunt faba ipsa & pisa cruda & viridia commesta, persica quoque, pruna, pepones, cucumeres, de quibus singulis vide suo loco.

N.B.

De Lentibus.

Lentes philosophis olim in cibo maxime placuisse, & apud Græcos magno in pretio fuisse, passim ex antiquis literarum monimentis constat. Apud Atheneum Zenonem lentes coxisse inuenitur, vnde stoicorum dogma erat, (teste Atheneo l. 4) Sapientem omnia recte agere, & lentem diligenter condire, persuasum enim sibi habebant vescentibus iis æquanimitatem fieri, quam opinionem, nec probo, nec improbo, natura enim huius leguminis sagacius inquisita veritatem autoritati præferet.

Est autem lens leguminum omnium fere minimum, sed fertilissimum, teste Theophrasto li-

b.9.cap.3. Coctu pertinax est, ac inuenias, quæ n mollescant, nisi aqua cœlesti coctæ, cuius rei tionem reddit Theophrastus libr.9.c.9. affirans fabam & lentem maxime coctu difficiles, q; fieri cœli conditione, quæ in his duobus leuminibus maiorem mutationem pariat. Haenus Theophrastus. Unde etiam rarius ud nos in mensas magnatum veniunt, freuentiori enim earum esu atram bilem, & ex c peruicaciores morbos, vt Cancrum, Leiam, Scorbutum, generari existimatur, crassa im & arida alimenta humori atrabiliario ocreando sunt aptissima: oculorum quoq; aciẽ tura siccis hebetare, humentioribus vero vim tueri compertum habetur, unde vtilissimæ tantur iis, qui cachexia conflictantur, inutis vero ariditate & squalore laborantib. Aquâ ctæ, iusculumq; illud sale aut ga o conditum, ustumq; aluum haud dubie soluet, gratiores ncoctuq; faciliores euadent si pulegium, thyum vel satureiam adieceris. Biscoctæ & rcoctæ si comedantur aluum sistunt, ventriulumq; egregie corroborant aceto perfuso. Optiæ sunt quæ facililime coquũtur, maximeq; aq̃ rbent: cum carnibus suillis sale conditis coctæ omacho gratiores sunt, licet crassos humores ugeant: peculiare enim salsis carnibus est sanuinem melancolicum gignere, præsertim in utumno, hieme enim eduntur tutius. Optimã asci circa oppidũ Pelusium, vnde lẽs Pelusiaca

Quænã alimenta atram bilem gignant? Lentium contrariæ vires diligenter obseruandæ.

dicta videtur, Inq; Ægypto maximeq; Alexandria peculiarem eius fuisse vsum certissimi autores tradunt, vnde non mirandum si elepha[...] morbus in Ægypto fuerit vulgatissimus.

Elephantiasis cur Alexandrinis peculiaris?

Heraclidi Tarentino edulium ex beta & lentibus dicebatur τευτλοφάκη, quem ci[...]bum tum bene, tum male valentibus exhibeba[...] constatq; ex pugnantibus naturis, beta enim mi[...]nus, lens autem magis subducitur, vnde & alimentum, quod ex his in corpus distribuitur, v[...]triusq; naturam referre necesse est. Panis deniq; ex lentibus rarissime aut nunquam confectu[...] inuenitur.

Hactenus fuerunt culinaria legumina, sequuntur medicinalia: (De vicia enim, eruo & similibus hîc multum disserere, operæ pretium non est, cum inter pecudum pabula magis enumerentur, quam alimenta hominum, ac non nisi annona æstuante & fame vrgente meliorumq; penuria in hominum cibatum admittantur) quæ Medicorum scholæ & pharmacopolis committimus, in humaniorum enim & nitidioris vitæ hominum mensis, nullum hactenus obtinuisse locum certum est, quare abdicanda sunt.

Lupinos protogeni pictori comedendos relinquimus. Cicer seu pisum rubeum raro opiparas mensas subit, in medicina autem & lupinum, & cicer præclaros habere vsus compertum est.

Semi-

emine Cannabino antiquitatem olim vice bel-ariorum & tragematum vsam constat, quas amen delitias nostrum seculum penitus igno-at, nisi in annonæ difficultatibus, vt in retrodi-is præmonitum est, vti eo cogamur. Idem iudi-ium esto de semine lini, fœnugræci, &c.

CAP. IX.

De alimentis, quæ sumuntur ex radicibus.

Hucusq; de leguminibus, sequuntur radices.

MAximè iucundas ac vitæ mortalium salutares cibos ex hortis peti, nemini non est notum: ideoque vbique errarum hortorum cultus nostra ætate celeerrimus habetur, quin & apud antiquos autore Plinio, in magno honore fuerunt hor-, damnabat enim antiqua frugalitas pulméaria, quæ egerent alio pulmentario. Hodiè lagnates & Principes quidam herbis conoscendis non modò impensè dant operã, erum etiam nullis sumtibus parcunt, nulsq; impensis, quò horti variarum arborum lantarumque famâ percelebres extruanar.

Ex radicibus præcipuam laudem obtiét, rapa, napus, pastinaca, petroselinum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

raphanus maior & minor, cæpa, allium, porrum.

De rapis.

INter Romanos Plinius rapis tantam tribuit autoritatem, vt à frumento protinus, aut certè faba de iis dixisse (inquit) conueniat. Et certè gentium multarum opes sunt, inque cibis commendantur plurimis modis, omnibus animalibus non in nouissimis: quapropter pluribus commoditates raporum hîc commemorare operæ pretium esse non puto, vt quæ vulgò notissimæ sint. Crescunt autem quibusdam in locis amplitudine mirabili. *Plinius lib. 13. cap. 18.* se vidisse testatur 40. libras excedentia, id quod credibile est, cum & apud nos ingentis amplitudinis inueniantur. Quædam in latitudinem finguntur, & amplitudinem rotunditatemque maximã glomerantur, idque rariore satu, densiore enim masculescunt, hoc est, in oblongam excrescunt figuram. Cum lacte cocta palato gratissima sunt, ac benè nutriunt satiantque. Cum veruecina percocta nutriunt, multisq; gentibus desideratissimus cibus sunt, magnatum etiam mensas exornans. Venerem languentem stimulant, visumque clarificant: brodium & iusculum eorum modicè

Rapa 40. libras excedentia.

Brodium

croca-

crocatum tuſſi eximiè conferre experimento didici. Flatus generare eoſdemque viciſſim expellere conſtat. *raparum crocatū.*

Cruda noxia ſunt cumprimis edacibus pueris, ideoque ab iis abſtinendum. Percocta manducantur vtilius. Quidam cinere calido torrent vel carbonibus, toſta permixto butyro & modico ſale, ſalubriter eſitantur. *Nota de rapis.*

His victitaſſe Curium Imper. Romanum hiſtoriæ teſtantur, & inuentum à Legatis Samnitum aurum offerentibus rapum torrentem in foco. Apud Septentrionis gentes vidi ex iis cum lacte percoctis & butyro, concinnari pulticulam ſuauiſſimi & ſaluberrimi ſaporis, procerum menſis commendatiſſimam, quâ ſæpè palatum egregiè expleui. Pruinis & frigore rapa ali, dulcioraque & grandiora fieri conſtat: ne autem tabeſcant & putreſcant, ſcrobes & foueas fodiunt, quibus hieme appropinquante conduntur & ſeruantur incorrupta: ad reſtim enim quædam gentes rem rediiſſe clamant, vbi rapa gelu fuerint exuſta, aut alia iniuria aliqua cœli ſoliue perierint.

Ad

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Ad raporum quoque catalogum refertur napus & rapunculus seu rapum syluestre.

Napus radices habet prælongas, tres ferè palmos in terram descendentes crassitudine staphylino luteo pares, in cibo propter insignem dulcedinem gratissimæ, suaues ac salubres, præsertim cum carnibus præcipuè suillis & veruecina coctæ, has enim mira suauitate condiunt: si quis verò flatuum prouentum ex crudo illarum succo pertimescat, is ex sinapi coctas edat, hoc enim modo flatus dissipabuntur. Sabulo in subterraneis cellis incorruptæ seruantur, durant enim sic conditæ in multos menses. Has edunt ex butyro in Papatu, diebus quibus carne vesci vetitum est, præsertim ieiunio illo quadragenario.

Rapunculi vsus in acetariis noxius.

Rapunculus rapum exiguum seu minimum napi genus, estur vere in acetariis. Sed tenendum vsum huius ante primum ver esse noxium, frigore scilicet terræ meatibus adhuc occlusis, foliisq; nondum apparenter erumpentibus: vere quoque tepido & humido, certum est esum huius minus salutarem esse. Videant igitur, qui liberalius eo vtuntur. Cocta radix cum planta gustui in acetariis magis arridet, minusque est noxia, quamque in terræ visceribus malignitatem contraxit, eam coctionis vi amittit.

De

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

De Pastinaca.

Pastinacæ quoq; suus in hortis & cibis honos est, seritur enim studiosissimè. Candida & lutea in summa apud gentes quasdam sunt autoritate: cum carnib. decoctæ salubriores sunt ac suauiores, habent enim aromaticum quid, stomachoq; haud inutiles sunt, vrinam quoque promouent, veneremq; stimulant. In miram autem crescunt amplitudinem, præsertim si folia resecentur, durantq; in veris tempora in sua terra, vnde insignes vsus præbent circa id tempus diuitibus & pauperibus solenni ieiunio quadragesimali.

Huc pertinent Carotæ, Satiuæ, Pastinacæ species, culinis notissimæ, Germani vocant, rothe vnd gelbe Rüben / *magni apud nos vsus & gratiæ in cibis, vrinæ Veneriq; stimulandæ accõmodatæ. Rubram coquunt aquam, tessellatimq; incisam in acetariis cum pipere, aniso vel fœniculo mandunt. Alba in cibos frequentius assumitur, verum cocta in iure aliquo, cruda enim esitata inflat, ac concoctu difficilis est, vnde probare non possum, quod quidam hæc incommoda etiam coctæ attribuant. Non protinus enim* Censura. *damnandum, aut cibis abdicandum est, à quo quis vel abhorret naturâ, vel errore quodam externo.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

De petroſelino, ſeu apio hortenſi.

Vix reperias in Germania noſtra culinam, in qua herba & radix huius, ſuum inter præcipua olera locum non occupet. Quid? quod apud Romanos & Græcos in maxima autoritate fuiſſe propter renum calculos & vrinæ difficultatem, ad quæ maximè radix & ſemen expetuntur, graues autores literis mandarunt. Apitius nepotum gurges, vt eum appellat Plinius, & Platina magno in honore petroſelinum ſemper habuerunt. Carnes elixas & aſſas mirè commendat præcipuè veruecinas, quin etiam piſces atque oua in ſartagine toſta: ægris pariter atque benè valentibus datur: vina reddit gratiora & ſuauiora, ſicut & aquas, incoctum. Stomacho & ſuaue & gratum eſſe teſtatur Galenus. Lactucis quoque in acetariis miſcetur, vt earum frigus contemperet. Peculiaris quoq; gratia crudo eſt, fœtidum enim illum halitum è fruſtis eſculentis vinum redolentibus, oreque vino nimium fœtente exhalantem retundit atque hebetat. Graues autores, inter quos eſt Plinius, literis mandarunt frequentiorem eius vſum Comitiales & epilepticos facere, viſuſque claritati obeſſe, quod ſi verum eſt, mirari ſubit, cur in cibis

Petroſelini crudi vtilitas.

cibis tam frequens eius ſit vſus. Verum de noſtro petroſelino ſeu apio hortenſi id minimè accipiendum eſſe puto, ſed de ſylueſtri & aquatico, licet *Manardus lib. 18. Epiſtol. 1.* dubitet, quodnam genus ſit, quod in Comitiali morbo damnatur. Alexander damnat Smyrnium, Plinius verò indiſcriminatim alimenti ratione, apium omne, quod non probatur, ſiquidem nemini non conſtat, noſtri petroſelini radices & folia in cibis vtiliſſima eſſe peculiaremque obtinere gratiam, id quod Galenus expreſsè teſtatur, cum ſcribit, ſtomacho & ſuaue & gratum eſſe: Veteres namque id ex aceto & ſale & garo mandebant, qui tamen mos an quibuſdam adhuc gentibus ſit peculiaris, an verò exaruerit, affirmare verè non auſim. Hactenus Petroſelinum.

De raphano vtroq;.

OMnibus ferè orbis gentibus admodum placere in cibatu raphanum minorem, (German. Rettich) ſeu radiculam, nemo eſt, opinor, qui ignoret. Plebs infima & lautiores menſæ mirè eo delectantur. Quidam solo ex ſale cum pane ſeſe ſuſtentant. Eligendus autem eſt qui modicè dulceſcit, mitiorque eſt,

est, nec adeò vehemente acrimonia linguam vellicat, quam coctione amitti expertum est: In probandi autem raphano spectandum maximè est, si frangenti sit contumax, fragilis namq; facilè commendatur. Prælongus napis similis, dulcior & mitior est. Verum quæstionem, an radiculam ante vel post alios cibos mandere conuenientius sit & vtilius, operæ pretium est hîc discutere, tum quia graues autores hîc dissentiunt, tum quod in omnibus ferè liberalioribus cõuiuiis à doctis eam proponi animaduerti. Galenus eum vult alios cibos præcedere, atq; ex garo, cui modicum aceti permixtum sit, edendum præcipit, alui scilicet eiiciendæ gratiâ, facilius enim sic aluum subire exireq; dicit, ac citius & minori cum incommodo ex ima ventriculi parte, in qua coctio præcipuè cõficitur, ad intestina transire, hacq; ratione ori ventriculi minus nocumentũ inferre: debẽ n. q̃ aluũ facilè subeunt, q̃ corruptibilia sunt, & humida omnia in principio mẽsæ dari, teste Gal. 1. & 3. l. de ratione vict. in morb. acut. *præsertim vbi intentio est mollire aluũ ne si à cibo dentur, eum corrumpant. Quæ autem ventrem stomachumq; corroborant, vt poma acerba, aut pyra cineribus calidis mediocriter assata, statim à cibo sunt offerenda. Hæc Galenus. Dioscorides contrarium asserit videlicet radiculam, quia stomacho aduersetur, à cibo dandam esse, hoc enim modo digestionem eam adiuuare, contrario verò coctionem impedire & suspendere, crudosq; humore*

Raphanus in frangendo quò contumacior, eo insalubrior.

An raphanus à cibo vel ante sit sumẽdus.

NB.

mores attrahere, qui postea orificium ventriculi edant atq; lacessant. Galeni sententiam confirmant Paulus Ægineta, Ætius, & nonnulli ai, Dioscorides patrocinantem habet Trallianũ. ed Galenus medicos illos miratur, qui radiculã rudam à cœna ad coctionẽ iuuandam ingerunt. imon Sethi cap. de radicula hanc controuersiã reuiter dirimit, vult enim, si ventriculus facifluat, nec ad inflationem seu flatuum generaonem sit dispositus, radiculam ante cibum dari ommodius, sin contrarium fuerit à cibo. Ex uibus colligitur ventriculum humidum esse flaulentum, quia flatus generantur ex materia umida non sicca, calor enim tanquam causa eficiens in cibos quidem & humores agit, sed dimiutè, respectu scilicet ipsius materiæ, quam qui aliqua ex parte attenuat atq; dissoluit, nõ taen perfectè conficit. Vnde qui duriore sunt al-o, & ventriculum habent flatulentum, radicucum sale & modico aceto vesci debent à cibo, nte verò si cõtrarium fuerit. Verum quia quoodocunque modo sumta cruda eructationes & tus excitat, cerebrum oculosq; turbat, ac conctu difficilis est ex oleo comedenda est, sic enim ventriculo eructationis ciere non potest. Quæ rticem habet tenuem, modicamq; acrimoniã, mq; ita temperatam, vt vix sentiatur, cæteris efertur: nõ tamen debet esse omnes acrimoniæ pers: quoddam genus est quod corticem habet ssissimum, cui subest amaritudo plurima (quæ

Flatus generantur ex materia humida calore existente debili.

NB. Raphani boni notæ.

tamen salsugine eximitur,) ac cibis abdicand[...]. Quare rustica & stupida palata sunt, quæ eius[...] modi amaritudinem acremq; illum saporem i[n] raphano quærunt.

Raphanus maior, seu thlaspi maius ger[...] man. Merrettich / *feruentior in omnibus & efficacior est, ad salsamentarios vsus cum sale & aceto tusa radix conditur, embammatis enim[...] seu condimentis ex aceto, quæ ad condienda f[...] unt obsonia, vt pisces, carnes, adiungitur, & ma[...] xime idonea est ad excitandam appetentiam[...] pellendam vrinam & calculum, sed immodic[...] eius vsus capiti noxius est, quare aliis conuen[...] entibus contemperanda est.* NB. *De raphano min[...] ri, germ.* Rettich / *hoc minime prætereundum[...] est, quod ieiuno stomacho manducatus cum sa[...] le & pane veneno potenter resistit, experimen[...] via facilis & certa.*

De Cæpis.

APud Ægyptios piaculum ducunt ve[...] cœpis aut allio, propterea quod ha[...] illorum sint numina, qua de re exta[...] in 15 juuenalis Satyr. elegantes versus

Oppida tota canem venerantur, nulla Dia[...]
Porrum & Cœpe nefas violare ac frange[...] morsu,
O sanctas gentes quib. hæc nascuntur in hor[...]
Numina.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Causam hujus superstitionis ex sequen-
tibus verbis Ruellii in historia cepæ, facile
quis intellexerit. Id mirandum, inquit, oc-
urrit, quod apud Plutarchum 4. in Hesiod.
commentario legitur, Cepa enim reuirescit
& congerminat lunâ decedente, contra au-
tem marcescit eâdem adolescente: eam
causam dicunt Sacerdotes Ægyptii, cur Pe-
lusiotæ Cœpam non edant, eo quod solum
olerum omnium contra syderis incrementa
& decrementa vices minuendi & augendi
habeat contrarias, cum omnia quæ crescen-
te Luna gliscunt, eâdem senescente tabe-
scunt, quod in ostreis & cancris aperte co-
gnoscitur, quos syderis juuenta complet &
uberiores facit, senium deplet macrosque
reddit. Hæc ille. *Mysteriũ naturæ in cœpis.*

Nos vero Germani acribus istis Ægy-
ptiorum Diis carere non possumus, in no-
stris enim culinis cepis nihil fere frequen-
tius, aliumque cultum Ægyptiacis Diis præ-
stare non possumus, quam vt iis mane & je-
juno stomacho cum sale & pane deuoratis à
peste & veneno nos præseruemus.

De cepis porro notandum, quod co-
ctæ salubriores sint crudis, tum quia magis
nutriunt, tũ quia coctione acrẽ illum aspe-
rumq; saporẽ deponunt. Ruffę & rubicundę
nobis acriores sunt & calidiores, Carnib. aũt.

piscibus,ouisq; condiendis accommodatissimæ sunt. Feruenti cinere coctæ atq; ex oleo, saccharo,acetiq; momento comestæ ad difficiles tusses præstant:aluum quoq; emolliunt vrinamq; pellunt continuo esitatæ. Vnicum hic omnib. præceptum esto omni auro præstantius, videl. quod vnumquemq; suiipsius medicũ esse deceat,obseruareq; , iuuertur, an offendatur ceparum vsu, ac tum demum ab iis,vel abstinere,aut eas vsurpare. Idem de allio,& id genus aliis intelligas.

Præceptũ saluberrimum.

Aridæ deniq; & coctæ virentibus & crudis vtiliores sunt, nam in his sapor ille mordax & acris, odorq; lacrymosus (qui tamen tempore elanguescit) oculorum caliginem capitisq; dolores gignit. Idem & nonnunquam salutaris est, oculorumq; caliginem pellit,id quod expertus sum in me ipso,capitis grauedinem ex narium obstructione sentiens.Cepam autem vel mando cum pane,vel per medium scindo, odoremq; exhalantem ad oculos penetrare sino,verum cautè obseruandum est,tabidis naturâ aridisq; , flaccidis & languidis,ac biliosis,hunc vtendi modum noxium esse,humiditas enim radicalis & nutrimentalis eo absumitur, contrario autem modo se habẽtibus vsui est.Leguminibus, fabis,pisis,lentibus salutariter cepas adiectas expertus sum, ad flatus discutiendum,dissipandumque crassum, qui ab his gignitur succum

Nota.

Cautela.

ıccum. Somnum quoque conciliare viuiumque colorem creduntur. Hæc de ceis.

De allio.

NOn minor verò allio autoritas est apud gentes quasdam. In algidioribus quibusdam regionibus ab ipsius esu non possunt rceri incolæ. Rusticorum quoque theriaca est. Qui naturâ sunt calidiori ac biliosiori pernitioerrore eo viuntur, insigniter enim calfacit, uare oleum addunt igni. Vini auiditatem quæunt nonnulli vno atque altero nucleo commanıcato. Galenus, Æginet a, Aetiusque minimè e siticulosum constanter affirmant. Dioscorides rò & Plinius sitim gignere prodiderunt, quod perimento constat. Siticulosi enim allii esu dduntur & somniculosi, caput enim tentatur, ulorumque hebetudo infertur, quod tamen de udo potius quàm elixo intelligas velim, coctum im crudo, elixumque tosto, Plinio teste, vtilius. lixatur vt acrimoniam amittat, succique sit elioris. Nihil enim tam est medicamentosum, uod coctione & elixatione aliqua ex parte non it alimentosum. Contra aquarum autem & orumlibet locorum mutationes insignem præıt vtilitatem, quod nautis optimè esse notum, o, qui nauigantes in lintea id coniiciunnt. Qui carnes & cumprimis veruecinam torrentes

NB.

Nota.

Hoc multis videbitur paradoxũ.

verubus, allio eam implent ac infigunt, non fa- ciunt insalubriter. Hoc miror principes quasdam fœminas allio plurimum gaudere. Quin & ma- gnates quidam (cumprimis in Gallia) ineunte vere cum butyro recenti eo vtuntur, valetudinis per totum annum custodiendæ gratiâ. Colico dolori nobile & præsens medicamentum esse Ga- lenus promittit, inueteratæ quoq; tussi, & vrin- ciendæ, mensibus & secundinæ extrahendæ. Vnū detestandum in allio est, fœtidus videl. ac ingra- tus ille odor cerebro officiens, ob quem Horatium puto, illud tantopere execratum esse, cum scribi lib. epodôn ode 3.

NB.

Parentis olim si quis impia manu
Senile guttur fregerit,
Edat cicutis allium nocentius
O dura messorum ilia.

Est in exemplis multos odore allii non secus atq; pestilentis rei olfactu affici. Didymus asse- rit, allium, si luna infra terram existente, sera- tur, idemq;, luna sub terra latente, vellatur, o- doris fœditatem amittere & dulcescere. Al- apii liberaliori esu, halitum eius restingui pro- diderunt.

Alli odor quomodo corrigendus.

Didymus crudæ fabæ manducationem probat: alii betæ radicem in prunis tostam: al- ruthæ folia; ego laudo panem tostum aceto vel vi- no intinctum. Antipathiam magnetis & alli hîc silentio præterire nefas est, ille enim hoc affri- cat

Mysteriū naturæ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

atus ferrum non trahit. Sed de hoc mysterio dicitur alibi.

De porro.

EIusdem cum cæpis & allio est naturæ, quare nõ incõuenienter de eo hic verba fiunt. Culinę carnes eo decoquũt, vt gallinas, capones, veruecinamq́;, quibus adiciunt crocum, suaui & grato sapore: Itaque certum est in cibis admodum esse vtile, licet in huius viribus & natura autores varient. Thadeus Florentinus experimento compertum habebat, porrum crudum ex sale primo cibo esitatũ ventriculũ à crassis lentisq; humoribus, crudisq; succis liberare. Biliosas verò ac calidiores naturas, eosq́; qui infirmiori sunt capite, grauiter ab illius esu affici certũ est. Alii venerem irritare, ebrietatemque discutere prædicant. Quædam rura edunt ex sale, panemque eo æquè atque allio fricant, ad condiendum panis atri ingratitudinem. Alsatiæ agricolæ & vinitores allium, cæpam & porrum inter prima & vltima habent fercula. Præstat autem allium, antequam caules faciat, si intorqueatur ac humi prosternatur, quod Iulio faciendum est, hoc enim pacto cauetur, ne in frondem luxuriet, vnde grandiora fiunt capita. In Germania nostra foliis porri, sicut & absynthii, melissæ,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

NB. menthæ Sarracenicæ, rosmarini, amenth[illegible] vulgaris, matricariæ, & similibus, ad placen[illegible] tas quas taganitas vocant (Pfannkuchen) co[illegible] diendas vsus frequentissimus est, præsertim verno tempore, estq; harum vsus & esus isti tempore non insalutaris, ventriculo enim [illegible] medicamento & alimento sunt. Hactenus d[illegible] alimentis quæ veniunt ex radicibus, quibu[illegible] quia ciborum potius cõdimenta sunt, quàm cibi, qui propriè alimentum præstare exist[illegible] mantur, annumerari possunt, semina, quæ i[illegible] præcipuis ac laudatissimis saluberrimisq; ho[illegible] die condimentis escarum variarum habẽtu[illegible] vt sunt, anisi, fœniculi, cari, apii, anethi, sina[illegible] pi, quod præcipuam nobilitatem in condi[illegible] mentis carnium, vt bubulæ præsertim infu[illegible] matæ, item piscium obtinuit: matresfamiliã[illegible] obsonatricis artis non imperitæ per vinde[illegible] mias musto id diluunt temperantq; ad acri[illegible] moniam eius retundendam, vnde adhuc mu[illegible] stardæ nomẽ à musto & ardore retinuisse v[illegible] detur. Insigniter autem prodest, quibus pala[illegible] tum torpescit, quosq; cibi fastidium mole[illegible] stat, cerebrum quoq; purgat, sed inualidio[illegible] ribus aridisq; oculis insigniter noxium: ari[illegible] dos oculos voco tabidos, flaccidos, debiles[illegible] roridæ sc. humiditatis ratione, ea enim deficiente oculos aridos existere debilesq; necesse est.

Semina in re cibaria vsitata.

Sinapi præstãtia.

NB.

Cap

CAP. X.

De alimentis, quæ ſumuntur ex plantarum foliis.

HÆc pleraq; ſunt hortenſia, vt braſſica, caulis capitatus, lactuca, endivia, ſeu cichorium hortenſe, atriplex, beta, ſpinachium. Hæc cæteris oleribus, agreſtibus & domeſticis magis ſalutaria vtilioraq; iudicantur, tum quia natura illorum longo experimento vitæ hominum eſt probata, tum quia rem alimentariam eximie augent.

De Braſſica.

IN Græcia Crambe vocitabatur, quaſi Coramble, quod oculis inimica exiſtimabatur, pupillam enim oculorum, quæ κόρη dicitur, hebetare dicitur. Galenus exiccandi vim inſignem obtinere, ideoque viſum hebetare, niſi quis oculos habeat humentiores, ſcriptum reliquit. Alii ſolam inter olera atram bilem procreare, eamq; iniqui & graueolentis ſucci eſſe prodiderunt. Sunt qui plurimis mirìſque laudibus eam celebrent cum primis vero ſativam criſpam, hanc enim probe paratam ſtomacho imbecillo conuenire, concoctionem adiuuare, bilem & phlegma ſenſim educere aſſeuerant.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

rant, ad quod posterius adhuc magis commendantur cymata seu cauliculi brassicæ teneriores & delicatiores. Sexcentis annis populum Romanum brassica vsum esse, nullumque extitisse morbum, quem non hoc curare curarent graues autores testantur. Septentrionis gentes, sicut & Westphali, apud quos magna in copia optima prouenit, brassicam in gloria palati habent, coquunt eam cum perdicibus, columbis, carnib⁹ pinguioribus, & anseribus infumatis, quidam adiiciciunt piper salutari inuento, sic enim insalubrior & asperior succus salubrior euadit & mitior. Hibernis frigoribus & gelicidiis medullam caulium quidam in delitiis habent, parāturq; eodē modo quo pastinacæ: lautior quoq; & suauior ipsa brassica redditur in frigoribus & rigoribus hiemis, teste experientia. Qui humaniorem ac nitidiorem sequuntur vitam, caules leuiter coquunt, coctos paropsidibus imponunt, saleque ac oleo cōdiunt, quo apparatu gustatu gratissimi euadunt. Ebrietatem arcere, crapulamque discutere bina aut terna brassicæ folia cruda cū sale & aceto, ante & post cibum comesta, experimento haud fallaci constat, ob antipathian quæ est brassicæ cum vitibus, quæ iuxta consitæ non coalescunt. Podagricos, neruosque paralyticos & tremulos brassicæ esu plurimum iuuari Erasistrati schola

Plin. l. 20. c. 9. & l. 29. c. 1.

cholatestatur, annotante Plinio, vt ita non
ecesse sit exotica, peregrina & pretiosa ex-
tere, cum vulgaribus sæpe ac notissimis
mediis auxilium sentiamus.

De caule capitato.

*HVius oleris vsus in Germania nostra ita
inualuit, vt vino potius aliisq; necessa-
riis ad vitam rebus quam eo carere ma-
. Benè enim præparatum, conditum & co-
um longè gratius, salubriusq; est peregrinis illis,
mtuosis, eq; longinquo accitis non nisi ad ina-
m prodigi luxus ostentationem, condimentis,
oliuis, capparibus, & similibus. Multis
tem modis præparantur atque condiuntur
ules capitati, quibus hodie culina principatum
tribuunt: ad coctur am præcipue medullas ex
um ossibus quærunt aut carnes pinguiores.
ermania nostra caules capitatos sale condire
dicit, qui postea acescunt, diuq; ita reseruan-
r incorrupti, ne putrescant: constat enim
coctorum aquam humi effusam fœtere, quin
iam ipsos (quod de Brassica quoque intelligen-
um) in hortis putrefactos intolerabilem odo-
m exhalare: qua ratione non immeritò à
rudentioribus quibusdam in cibis damnantur.*

Probè

Probe itaq; conditi stomacho æstuanti & latranti, sicut & fastidienti prodesse experimento quotidiano constat. Hoc velim prudentes patresfamiliâs meminerint, condituræ adiicienda esse semina anisi, fœniculi, cymini, anethi, apii, baccas iuniperinas, & similia crasso modo contusa, hæc enim saporem conciliant & odorem cerebro gratum & ventriculo salutarem, flatus discutiunt, inflationes impediunt, vrinamq; promouent. Secus præparatos, coctos & conditos ventriculo, qui illis non assueuit, insigniter nocuisse compertum est. Quamobrem hoc olus non protinus planeq; contemnendum est, & inscienter, meo iudicio, errant, qui indifferenter, cœco & vago iudicio, omnibus hoc cibo interdicunt.

NB.

Acetaria, quæ ex caule capitato crudo, tempore, vt plurimum autumnali concinnari consueuerunt, ex oleo & aceto, (quorum vsus esusq; ita apud nos frequens est, vt primæ mensæ, tum magnatum, tum pauperum, iis exornari multipliciter gestiant) lupini, rustici ac stupidi palati esse existimo. Videant igitur studiosi literarum, ne inter cœnam eiusmodi acetariorum plenos bolos devorantes ex assumta quadam & pernitiosa consuetudine cruditatum copiam inglutiant.

Admonitio.

De

De Lactuca.

DE Lactuca diuersæ sunt autorum sententiæ. Quidam præ cæteris oleribus bene eam nutrire, purumq; generare sanguinem, scriptum reliquerunt. Alii aliter sentiunt, non admodum eam expetentes. Serapio vtilem sibi fuisse lactucam testatur, æstuantem enim choleram eâ expurgavit. Plinius quoque doctissimum medicum musam, Augusto Lactucâ vim morbi repressisse tradit. Et Galenus ipse talim. summis eam laudibus prosequitur. Et certum est, quibus assiduo os ventriculi superius bile efferuescit atque ebullit, lactucæ vsum prodesse, sitim extinguere, eximieq; conciliare somnum, quam ob causam æstate feruente, morbo quoque vel ætate calidiori frequentissime in cibo vbique gentium adhibetur.

Magnam in acetariis obtinuit autoritatem, sicut & præcipuam fere inter olera ei tribuunt graues scriptores. Plinius æstate gratam, stomachoque fastidium auferre, cibique appetentiam inducere memoriæ prodidit.

Ob refrigeratricem, qua prædita est, naturam intemperatas libidines præsertim eas, quæ per somnos contingunt, coercere du-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

dubium non est. Quamobrem videant, qui vxores duxerunt, ne vsu frequentiori ac liberaliore sequiores reddantur in venerem: Cucullatis igitur, iisque, qui castitati (si Diis placet) vitam suam consecrarunt, largiter lactucam deuorandam relinquamus.

NB.

Lactuca post alia cibaria sumta ebrietatẽ arcet somnumq́; inducit.

Ebrietatem eam arcere constat experimento, sed superingestam aliis cibis, quin etiam vtendi modo somnum promtius inducere censendum est, ad quod carmine suo Martialis non infacete lusit, cum scribit,

Claudere quæ veterum cœnas lactuca solebat,
Dic mihi cur nostras incipit illa dapes!

Epulas enim antiquorum lactucam clausisse Atheneus testis est. Quod non citra rationem factitatum esse existimo: frigidæ enim humentisq; naturæ cum sit, à cœna assumta efficacius somnum conciliat, viniq; feruorem reprimit, ebrietatique obsistit inducta in cerebrum humiditate. Nostra ætate cœnam ab eius esu, ad appetentiam excitandam, quæ ex prolixiore prandio, vel exiguo interuallo inter cœnam & prandium, solet esse fere nulla, vel exigua, auspicantur. Veterum ego morem vehementer probo, relinquens nostræ ætati suum.

NB.

Notandum præterea, lactucam, quo vetustior fuerit, eo reddi amariorem, vnde,

cum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

um excaulescere cœpit cibis, non amplius it idonea, quare culinis abdicatur. Cocta ctuca in pulticulam corpori deficienti bonum præbet nutrimentum, aluumq; emol-, quare edentulis inque senium vergentius salutaris est. Galenus tamen neque ultum generare sanguinem, nec tamen probi succi esse asserit, quin medium serre temperamentum inter ea, quæ boni cci sunt, & inter ea, quæ mali.

Qui ficcioris sunt cerebri, vsum ejus on respuent, similiter, qui concumbendi esiderio nimis vrunt & pruriunt. NB.

Ad extremum mirari subit, tot laudius celebratum olus oculorum claritati offiere, spiritus visorios incrassando, humomque crystallinum efficiendo turbidum, aliquibus grauibus autoribus proditum se, cum neque Galenus, neque cæteri græmedici, (quod quidem ego inuenerim) id notarinr.

Immodico ejus vsui id sine dubio asribendum est, non secus ac semen genitale immoderato ejus vsu plus satis dilutum, inefficax minusq; idoneum ad procreandos liberos efficitur.

De

De Endiuia, cichorio, atriplice, beta, portulaca, spinachio, &c.

Esculenta hæc olera sunt ac culinis gra[...] interque hortensia solertissimà cura exc[...]luntur. Itaq; minime cibis abdicand[...] quod experimento longo horum salutarem vsu[...] vita probârit.

Endiuia seu Scariola hibernas hoc[...] mensas subit, & hibernis inseruit acetariis: ta[...]tus nunc honor per frigora ei debetur & attr[...]butus est. Folia enim vbi adoleuerint exili[...]lo, quasi in fasciculum solent colligari, & in fi[...]libus cooperta seruari, sic enim fit, vt & exim[...] candorem, suauemq; teneritudinem adipiscan[...]tur, vix enim sentitur amaritudo in candidior[...]bus, quam diligenti olitorum cura & cultu[...] deponunt atq; amittunt.

Quidam, si solis stramentis adoperiant[...] putant candorem illum, gratiamq; in cibis po[...] conciliari. Quâ de causa octobri mense v[...] etiam septembri seri oportet ad hiberna acet[...]ria. Qui Endiuiam hiemis impatientiorem esse scribunt, vt Plinius, iis experientiam oppon[...] quæ in summa etiam rigoris iniuria in terris fr[...]gidioribus seruari eam testatur.

Cichorium satiuum seu hortense in ten[...]ra adhuc ætate cibis vtiliter adhiberi cœpit co[...]

cocti

*ctionem enim adiuvat, epatisq; ac lienis ob-
ructiones insigniter tollit. In vsu est herba &
dix. Sed Erraticum Cichorium seu Sylue-
e radicem habet præclaros ad vsus in medici-
, ex aceto commanducata, vel etiam condi-*

*Quidam singulariter salubrem calidiori
nperatura præditis promittunt. Abstrusas
hoc olere vires esse, flores indicant, qui Sole
iente se pandunt, quotidieq; cum eo nubilo
iam cœlo circumaguntur, Eodem vero
cidente sese recludunt, vnde & Solsequium
citatur.* Miraculum naturæ.

*Certissimum & indubitatum superiorum
m inferioribus sympathiæ documentum.
d in hoc mysterio nosse oportet cichorium
li.* NB. mysterium naturæ.

*Atriplex, Beta & Spinachium olus se-
lo quoq; hodie seruntur atq; excoluntur, iu-
lis & cibis, qui alui eliciendæ atque laxandæ
tiâ, parantur, vtilia, inter quæ tamen Beta
um magis ad excretionem stimulare depre-
sa est: inter cætera vero olera leuius alunt,
guinemq; gignunt pauciorem, eumque mali
ci, si non recte probeq; coquantur. Cocta
m tantum edi inueniuntur.*

*Hoc nota, minus ventriculo nocere, si
n sinapi aut saltem cum aceto edantur.
ndida Beta magis commendatur, rubra me-
amentosa est. Tenella quoque præfertur
lta.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Spinachium olim in re cibaria nullum habuit vsum, nunc vero maximam autoritatem assecutum solertissime excolitur. Coquitur autem aquâ leuiter cultello prius minutim conscissum, prius tamen manibus, aut asserculis aquâ, aut vligine . quæ inest plurima expressâ. Varios autem atq; diuersos apparandi modos relinquemus cocis.

Vulgo in sartagine ex oleo aut butyro frigitur, gratiæq; conciliandæ gratiâ, piperis, zinziberis, & cinnamomi polline aspergitur. Ali in olla ex largiori butyro lento igne coquunt, identidemq; versant, deinde saporis gratiori conciliandi gratiâ aceti momentum, & melliginem indunt, saleq; condiunt.

Certum est innocentiorem succum salubrioremq; in corpus diffundere spinachium quam atriplex aut blitum. Acetariis no miscetur nisi tenellum, & parcius quidem, qui immodice sumtum proritat nauseam.

Portulaca æstiuis feruoribus eximiam obtinere gratiam, nemo est qui id non nor manditur in acetariis, nostroq; æuo studiosissim in hortis magnatum seritur, quorum etiam cu linæ cum gallinaceis pullis, aliisve lautiorib carnibus eam æstate incoquunt.

Quibus ventriculi os atq; iecur bile æst que efferuescunt, vtilissimus iis erit cibus, ali

fr

...gidæ ſumentiſq; eſt naturæ, quam ob cauſam ...ungunt cepas, vt harum acrimonia gulam ...itet.

Cauliculi ſale & aceto condiuntur, inque ...os hiemales æſtiuoſq; reſeruantur, aquâ ...nde calidâ abluuntur aut vino, vt ſalſugo & ...imonia contracta ex conditura hebetetur, ...uti oleo ſuperimfuſo apponuntur.

In horum olerum cenſu ſunt mercuria... aſparagus, malua, rumex, bugloſſa, quæ in ...cibaria non poſtremam dignitatem atque ...oritatem reportauit, propterea quod in vi...m conjecta potantibus animi hilaritatem cre... melancoliamq; pellit.

Verum in hac & ſimilibus peculiariter ...riuatim naturam, ac vim ſingulorum conſi...ari oportet, quatenus videl. vel ſedulâ cura ...oluntur, vel certis ac receptis experimen... ſalutaria & vtilia hominum vitæ obſeruata ...t.

Herbarum enim in cibis aliæ placent ...le, aliæ folio, aliæ radice, nonnullæ flore, quæ...dam cymis, hoc eſt, tenerioribus caulicu...lis, aliquæ capite & ſummita...tibus, &c.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Cap XI.

De alimentis quæ ſumuntur ex fructibus.

VArias, multiplices ac infinitas eſſe fructuum ſpecies atque differentias in natura rerum, ei etiam fatendum eſt, qui à patrio ſolo non longe receſſit: quilibet annus variorum fructuum feraciſſimus abunde id teſtatur.

Verum quoniam non omnes in cibo admittuntur, nimiſque operoſum foret ac prolixum de omnibus fructib. ſeorſim pertractare (tum quod in horum multis magnæ vitæ inſidiæ ſubſint, tum etiam, quod major fere eorum pars voluptatis gratiâ magis, quam vtilitatis ac ſalubritatis cauſa vſurpatur) eos hîc annotabimus ſolum, qui ſalubritatem magis, quam voluptatem reſpiciunt. Gorgias Siculus Rhetor, Empedoclis diſcipulus, natus annos 109. interrogatus, quanam vitæ ratione tam optime vixiſſet, reſpondit, nihil voluptatis gratiâ faciendo. Hodie voluptatis gratia nihil intentatum relinquit gula in arborum fructibus, qui palatum ſæpe torpidum ventremq; cibis aliis refertiſſimum, alliciunt atq; inuitant magno ſępe valetudinis incommodo. Utinam ventri gulæque imperare quam

NB.

uandoque possemus, ne præter modum & ıtempestiue nocituris vesceremur.

Sed quia difficile est in tanta fructuum arietate à jucundo horum aspectu blandissmisque saporibus sibi temperare, dandum t aliquid nonnunquam irritanti gulæ, poonæque inuitanti, obseruato tamen vt di-, modo. Plærique enim arborum fructus mnes, (vno atque altero excepto) tenue ant exiguumque nutrimentum, crudosque ıccos aggenerant. Itaq; nimius eorum vsus ıuendus.

Prius vero quam fructuum naturas *Præmonitio salutaris.* xplicare aggrediar, meminisse oportebit, uosnam ex fructibus primâ mensa, & quosam secundâ apponi conueniat? Nullo enim iscrimine hîc fero plane modo peccatur, iam à magnatibus, qui plus aliis valetudiem tueri studebunt. Prima mensâ abdicana sunt, nec attingenda, quæ astringendi vi *Quinam fructus primâ mensa vitandi?* ollent, nec ita promte corrumpuntur, hæc nim cum bellariis secundas mensas salubrir subeunt, cuiusmodi sunt cotonea, maloım fere omne genus, pyra, sorba, mespili, uces, amygdalæ, pistacia, castaneæ: Primâ ıensa primoq; cibo apponentur, quæ facile itiantur ac corrumpuntur, quæq; humenıora sunt, talia enim aluo molliendæ & laındæ sunt idonea, si videl. prima sumantur, o aliis autem escis aluum constipant, & co-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

ctionem interturbant: ſicut aſtringendi vi prædita, vt cotonea, ſecunda menſa ſumta, ſubducendæ aluo conueniunt, comprimendo enim ac aſtringendo os ventriculi roborant, quo fit vt citius aluus deiiciat. Primam igitur menſam ſubibunt, ceraſa, pruna, perſica, mora, & id genus alia fugacia & præcocia, quorum videl. gratia ſtatim ttanſuolat, muſtea item & mellita plæraq;. Videant igitur qui ſecundas menſas ceraſis, prunis ac perſicis exornant, qui tamen mos adeo in lautioribus menſis inualuit, principumque aulis, vt gulæ ac palato detractum putent, ſi non appoſita fuerint. Eadem ratione valetudinem non parum infirmant, qui primis menſis veſcuntur ſolidis cibis & duris, vt ſunt carnes infumatæ induratæque, & quæ vel de prandio vel cœna ſublatæ reſeruatæque ſequenti die iterũ apponuntur. Sanitatis enim tuendæ pceptum non poſtremum eſt, calida quatenus calida, frigidis, mollia duris, humida ſiccis ſunt præmittenda. Sic poma ante cotonea, hæc vero ante caſtaneas eſitaſſe cõuenit. Et hæc ἐν παρόδῳ & proemii loco præmonuiſſe placuit.

Aſtringentia ſecunda menſâ ſumta cur aluũ ſubducant?

NB.

Fructus igitur ſalubriores adq; rem cibariam pertinentes ſunt poma, pyra, ceraſa, mora, fraga, pruna, perſica, melones, pepones, cucumeres, cotonea, meſpila, ſorba, caſtaneæ, nux juglans, auellana, amygdalæ, pi-

ſta

tacia,nux pinea, malum citrium, oliuæ, fi-
cus, vuæ, capparis. Horum tamen quædam diuerſam naturam participant, vt dicetur ſuo loco.

De Malis.

MAla hîc dicuntur, quæ vulgo appellantur poma. Saporum in his multiplex differentia pro ſoli, cœlique natura & conditione, quæ magnas efficiunt mutationes. Pomorum in menſis ſecundis quoniam magna eſt autoritas, palmamq; ſibi ante alia vendicant, ab iis quoq; exordiri nõ inconueniens duxi. Verum nominatim ea perſequi operoſum eſt & parum vtile, nam pro nationum & populorum libidine nomina plerumq; variant. Ordinem præcipue modumq; edendi obſeruandum eſſe arctiſſime hîc tenendum eſt. Galen. eſum pomorũ abdicandum cenſet iis, qui valetudinẽ tueri ſtudent. Is enim quoties pomis cæteriſq; fructib. immodice veſceretur, morbo tentabatur, vnde patris ſui conſilio (qui naturæ erat peritiſſimus) cautior fact⁹, à pomis abſtinuit, firmamq; ſanitatem eſt adeptus. Sunt autem q̃dam prædulcia, q̃dam acida, auſtera alia & acerba. Cruda nondũq; matura ante cuncta fugienda ſunt, gelidioris enim naturæ ſunt, crudũq; plane ſuccũ accumulant, vnde non mirũ, ſi grauib. variiſq; morbis conflictẽtur NB.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Studiosi literarũ crudorũ esum vnice cauebunt.

pueri & fœminæ, ventriculum pomis vix dũ incoatæ maturitatis explentes.

Qui humanioribus dant operam literis à fructuum crudorum esu plane abstinebunt, sensus enim hebetant, mentis arcem caligine replent, capita infirmiora admodum conflictant, cutimq; scabie vlceribusq; commaculant.

Belle matura, quæ in hiemem & æstatem seruari possunt, commendantur, salutares enim vitæ hominum præstant vsus. Cocta præterea, vel tosta ex butyro cum sacchаro salubriora sunt, inque cibis magis grata. Generosa tamen quæ sunt, raro ignem experiuntur, cruda enim à magnatibus eduntur, ignobiliora, vt acerba & austera focum desiderant, coctione enim astrictionem austeritatemque amittunt.

NB.

Quapropter pernitiosum non est, vt quidam volunt, ad aluum emolliendam poma cocta primo cibo & mensa assumere, præsertim vero dulcia, quæ medium temperamentum obtinent, adque calorem nonnihil vergunt: cætera gelidioris sunt naturæ, inprimis vero fera & syluestria, quibus ferox quoque & sapor, & succus est. Acida, austeraque stomacho robur afferunt, astringendoque aluum fluentem sistunt, stomachique vomitiones compescunt præsertim acerba, cocta ac parata.

Insipi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

nſipida & aquoſa cibis planè abdicāda ſunt,
omacho enim aduerſant ſenſibiliter. Dul-
a quædam & vinoſa olfactu mirè, cor fami-
aritate quadam ſingulari recreant, vnde in
harmacopoliis ſirupus de pomis celebra-
ır. Vino hauſto ſapore & odore ingratiſſi-
a euadunt. Quæ prima æſtate ferè quibus-
am in locis matureſcunt Paradyſea à qui-
uſdam, æſtiua & poma S. Ioh. appellantur,
arua quidem, ſed odore ſuaui & prædulci,
doreq; iucundo. Hæc prima menſa & an-
alios cibos eſitanda ſunt, vitiantur enim in
ntriculo, ſi ſequantur alios cibos. Hodiè in
agnatum aulis ſecundæ menſæ frequenter
aponuntur, adeò præpoſterè & confusè o-
nia adminiſtrantur. Melimela enim o- NB.
nia, muſtea, & mellea ſecundis menſis ab-
canda eſſe, inter primas verò menſæ volu-
ates ſalubriter vſurpari ratione & experi-
ntia conſtat. Cortex pomorum odorato-
um carbonibus iniectus, ſuauem ſuffitum
ddit, peſtilentiæque reſiſtere inuentus eſt.
æterum in quibuſdam Germaniæ locis po-
a ſolent (præſertim cum vberior horum eſt
ouentus, aut cum vermibus teredinibusq;
rroduntur, quod plurimum fieri ſolet, ſi
nte perfectam maturitatem decerpuntur)
minutas eaſque oblongas partes diſſecari,
q; fornacem filo appenſa, vel etiam in fur-
o, vt pyra quædam, exiccati, quæ ad rei eſca-

riæ vſus longo tempore ſeruantur incorru-
pta. Verũ cocta inter alios cibos primò ſum
attingenda, vt ocyus deiiciantur, poſt alios e
NB. nim cibos ſumta in ventriculo vitiantur, atq
corrumpuntur. Salubritati igitur minim
ſtudent, qui primo ſumtis carnibus, tum aſſi
tum elixis, piſcibusque poma cocta ſupere
derint. Qui mos hodiè pertinaciter dur
ob coquorum errorem & inſcitiam. Quæ
ſtio deniq; hîc prætermittenda non eſt, qu
ſępè in hilarioribus ac Platonicis conuiui
controuerſiam excitare ſolet, an vinum a
eſu pomorum crudorum ſit protinus ſupe
bibendum? & an meracum, an verò dilutum
Qui vinum ſuperbibi non debere conte
dunt, hac ſe muniunt ratione, quod videlic
vinum meracius, in venas cibos incoctos d
ducat, crudúmque ſanguinem efficiat, vn
omnis generis morbos exiſtere neceſſe e
cruditates enim illæ cum ſanguinea ma
permixtæ malignamque qualitatem adept
ſanguinem ita inficiunt, vt morbi princip
lis cauſa exiſtat. Qui in contraria ſunt
pinione aiunt, vinum ſuperbibitum obtu
dere pernicioſos atque gelidos ſuccos, eo
concoquere. Experientiâ notum eſt, &
centiorum quorundam ſcriptis euulgatu
quoſdam vini hauſtu ab eſu pomorum
pyrorum intolerabiles cruciatus & do
res pertuliſſe, (ab eſu pyrorum quend
pl

An vinũ post crudorum pomorum esum sit statim superbibendũ, nec ne?

planè cereuisiæ potu periisse, ipse testis esse possum) alios quoque à ficuum esu, vini potu interiisse, testis est Italia, quamuis Itali, qui hac in parte cautiores videntur, vinum meracum optimum à pomis & peponibus superbibunt. Hîc vt certi aliquid statuatur, sequens prius quæstio, opportunè mihi hic occurrens, discutienda est, an poma cæterique fructus cum pane sint edendi?

An poma sint cum pane cõedendi.

Distinctione hîc opus esse video, inter fructus videlicet præcoces, qui citò maturescunt, & citò corrumpuntur, vt sunt cerasa dulcia, fraga, pruna, persica, mora, & inter eos, qui per integrum seruantur annum, vt poma quædam, castaneæ, auellanæ, iuglandes. Quidam mediam naturam participant, vt ficus, vuæ, pyra & pomorum genera quædam, hæc enim nõ ita facilè putrescunt, nec tam longo tempore perdurant, vt castaneæ, &c. Quidam non infimæ eruditionis atque grauitatis autores, primi ordinis fructus in vniuersum absque pane comedi debere existimant, quoniam sunt substantiæ tenuioris aqueæque, facilimeque putrescunt.

His verò ego regero, eò magis cum pane assitandos esse, quia panis firmissimũ esculentorũ potulentorumq; vinculum, facilem eorum putredinem & corruptionem retardat

&

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

& impedit, tenuioremq́ue ipſorum ſubſtan-
tiam craſſiorem reddit, quò minus in ventri-
NB. culo fluctuent. Veriſſimum eſt, quicquid
etiam hîc ſtatuatur, ceraſa, pruna, perſica, ſi
ſecunda menſa apponuntur ſine pane eſitari
inſalubre prorſus eſſe, præſertim ſi multum
ſuperbibatur, id quod omnibus ſanitatis cō-
ſeruandæ ſtudioſis diligenter obſeruandum
relinquo: cum pane enim ita commixti non
adeò facilè corrumpuntur, nam panis velut
refrenat iſtorum malitiam. De ſecundi ordi-
nis fructibus ſciendum, illos à cibo edendos
eſſe, & quidem aliâs cum pane, aliâs ſine eo.
Cum pane, ſi ſuperbiendum eſt, vt in lautio-
ribus conuiuiis: ſine pane at cum ſale, ſi exic-
care, nec multum ſuperbibere animus eſt:
ſubſtantia enim eorum magis eſt terrea, hu-
moribusq́ue non redundat, tum etiam, ne,
primò ſumerētur, quia grauia ſunt, cibi par-
ticulam crudam ac incoctam per venas ſec-
rapiant, vnde putredines humorumq́ue cor-
ruptiones (præſertim ſi in venis permanſe-
rint) generari neceſſe eſt.

Ex medii ordinis fructibus ficus, cumpr-
mis recentes vuæq́ue ante alios cibos, & qui-
dem cum pane edantur, pyra verò pomaq́-
fugacia & præcocia, quæ videlicet citò ma-
tureſcunt, ſecunda etiam menſa concedi po-
ſunt ſine pane, ſi nihil ſuperbibatur, eſt eni-
id valdè noxium, cum multo ſint prædi-
humo

umore & corruptioni facilè obnoxia. In ysenteria omnes fructus, præsertim astrin- gentes, vt pyra, mora, sorba, cotonea, cum pa- ne edi debere rectè voluit Alexander Tralli- nus. Horum enim succus cum panis sub- antia mixtus, perque intima corporis pene- ans, aluum sistit. Sine verò pane comesta entrem repente & facilè penetrant, parum- ue aut nihil de facultate sua in intestinis re- nquunt. Experimento didici, pyrorum, erasorum præsertim acidorum, mororum, runorum, &c. succum post cibum degluti- im minus noxæ inferre, quam si cum tota bstantia deuorentur, succus enim ille vino hilaratis fumos reprimit, absolutoq; pran- io efficit, vt quis minus ebrietati succum- at, mensque minus ex vapore vini debilite- ur. In hoc casu quoque præstant poma suc- ulenta, citria, arantia, &c. Quidam distin- ione vtuntur in determinanda hac quæsti- ne. Fructus enim nunc medicamenti, nunc bi rationem subeunt. Si sumuntur vt medi- mentum, absque pane esitari debent, alui emolliendi corporisque alterandi gratiâ, refrigerandi, astringendi, humectandi, &c. enim cum cibis sumerentur, vis & facultas sorum obtunderetur, fungique officio suo inimè possent. Si vt cibi sumuntur, cum pa- e, esitasse expedit, ne velociter aluum sube- t, sed in ventriculo paulisper remaneant.

Vnum

Præceptũ notatu dignissimũ.

Vnum deniq; probè animaduertendum hîc est minus malum esse, si fructibus vescentes tot diuersarum qualitatum ac virium cibos non admiscuerint, manifestum enim est, varijs & diuersæ naturæ cibis appetitum excitari quidem, sed multò plus ingerere quam conueniat, vnde cruditates multas humorumque putredines existere necesse est, tandemque morbos. Vno igitur victus genere simus contenti.

Causæ morborũ.

Præterea in fluxu alui & dysenteria non opus semper est astringentia ante omnes alios cibos exhibere, sed quandoque etiam post exhibita & medicamenta, & alimenta pro uentriculi scilicet corroboratione, vt ita ventriculi os corroboratũ ꝓhibere possit, ne humores amplius in intestina confluant. Verũ iudicio hîc opus est, quãdo videl. & quomodo astringentes fructus in statu etiam sanitatis sint exhibendi. Ex hactenus igitur dictis, facilè iudicare est de proposita supra quæstione, an vinum post crudorum pomorum esum statim sit superbibendum? Cesso igitur ne minima prolixitate lectorem fatigare videar. De potu ex pomis multis gentibus vsitato, vide cap. de potulentis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

De pyris.

Genera pyrorum enumerare nemo poterit, & quæ de pomis sunt dicta, pariter de pyris ferè intelligi possunt. Quædam maturitatem properant, suntq́ prima quæ ...erpuntur, ac saporis gratissimi deprehenduntur. Sunt & alia quæ tardius ad maturitatem perueniunt, vt autumno, quæ etiam reseruata durant in hiemem, crudaq́ & cocta suauissimè manduntur, sunt autem quæ mirum in ...dum grandescunt, ac viridiora cernuntur, à ...stris hominibus vocantur **Winterbieren /** *...od in menses durent hibernos. Inter muscalina, omniaq́ alia quæ palato grata sunt, ...ri... tenent, quæ vulgò appellantur* **Alandsbieren /** *saporis suauissimi ac iucundissimi, vnde ...e cæte is omnibus nutrire bonumq́ corpori ...cum præbere creduntur: perfectè autem ma...ra tales præstant vsus, & altera parte rubent, eq́ vna flauescunt. Verum hîc tenendum, ...rorum sicut & pomorum musteorum nimio e... homines quandoq́ strangulari seu suffocari, ...poris enim tanta est gratia, vt nec appetendi ...c edendi finis sit. Itaq́ seruandus modus. Qui... ex pyris concinnant potum, qui tamen tan... gratia vtilitatisq́ non est, quam potus ex po...is, qui sæpè subiicitur pro vino inter epulas, ...iq́ sunt crassiori palato, vix fraudem deprehendunt.* NB.

Potus ex pomis sæpè pro vino venit.

O.cur-

Lepida historia de Iudęo seipsum decipiente.

Occurrit mihi hic admodum lepida & facetosa historia, de perfido quodam Iudæo à pagan quodam huius loci, anno 1604. emturo vinum. Is vinariam cellam pagani ingressus, vina eius vendibilia, quæ peculiaribus in doliis seorsim reposita continebantur, degustans, inter pitissand elegit dolium cõtinens potus ex selectis pomis ohmas 4. Paganus, vix fore existimans, vt Iudæ hunc, cuius perfidia & impostura toti vicini erat nota & pernitiosa, dolo circumueniret, consensit, cumq; de pretio conuenissent, Iudæus vin ex pomis, quod ipsi inprimis vel potius stupido ipsius palato magis placuerat, lætus ad suos deferri curauit, gloriari non desistens, misere simplic illum paganum à se deceptum esse, emisse se pr tolerabili pretio vinum, quo vix præstantius aliud. Verum præstanti illo vino acorem acquirente & mucorem (quod facilè ex dolio v non vsquequaq; pleno, vel etiam non probè occluso contingere potuit, vel etiam, si dolia nõ exquisitè plena, alio quam ipsa continent liquore, oppleantur) cum se deceptum intelligeret, pagan perfidiæ & malitiæ incusat. Ventum est ad iudicem, actum est & pronunciatum, Iudæum damnatum vinum retinere, quod ipse sibi e multis aliis elegerat, iura coegerunt. Hactenu de Iudæo, nunc ad rem.

Pyrorum hodiè quædam torrentur furno, alia cinere feruente, quædam ex butyro coquuntur cum saccharo culinæ, cum vino, cinnamom

&

*& sacchato: pistores dulciarii cinnamomo consi-
unt, & incrustata coquunt, idq; pro variis gulæ
rritamentis. Solent etiam concidi pyra, sicut &
oma ac cotonea, siccataq; reseruari ad vsum ci-
arium durant enim in annum & vltra. Qui-
am non leues autores omnia pyra astringere
ciccareq; apertè scripserunt, quod falsum esse
ace eorum) experientia testatur, quædam e-
im adeò succosa sunt mitia & suauia, vt astri-
am aluum molliant, lubricamq; reddant.*

De cerasis.

NOminantur hæc à Ponti oppido Cerasunte, vnde Mithridate & Tigrane deuictis à Lucullo in Italiam sunt de-ecta, anno vrbis DCLXXX. teste Plinio Atheneo, quamuis longè ante Luculli vi-oriã cerasa cognita fuisse Diphilus Siphni-o Lucullo multis annorũ curriculis vetu-or, testatur, qui de iis scripsit. Distínguũtur lore & sapore, quædam enim rubent, quæ-m nigrescunt, alia albescunt simul & rube-nt: quædam item dulcia sunt, quædam a-riuscula, alia acida quæ principatum obti-erunt. quædam subacida, gratique saporis nt. Varias autem sortiuntur appellationes, ædam enim vocantur Macedonica, alia oniana, nonnulla actiana, Iuliana & Du-ina. Sed de nominib' nolumus esse super-

T stitiosi

ſtitioſi & ſolliciti, viribus explorandis in
cumbamus. Quæ tardius maturitatem adi
piſcuntur vt acida, principatum obtinent, ci
bi enim appetentiam excitant, pituitamq́ue
incidunt, aſtringendiq́ue ſua vi ventriculum
roborant, ineſt enim illis ſuccus vinoſus &
mirè gratus. Prædulcia & matura aluum e
molliunt, ocyusq́; deiiciuntur, adeò quidem
vt ſi quis mane roſcida ea deuoret, in tantum
leuetur aluus, vt pedes podagrici morbo l
berentur. Omnia ceraſa inprimis verò acid
& rubentiora bonum generare ſuccum te
nuiterq́ue alere, cum peruetuſto ſcriptore &
medico Diphilo conſtanter affirmo. Acid
quoq; inſolantur, ſaccharoq́ue condiuntu
quæ ſitientibus ægris linguæq; ariditati ma
gnum afferunt auxilium. Siccantur etiam ſo
le vel furno dulcia, ſicut & acida, vbi id mir
ri ſubit, quod illa aceſcant, hæc verò dulc
ſcant. Non probantur quæ arte fiunt præc
cia, calce ſc. viua aut aqua calida arborum r
dicibus affuſa.

Ex acidis deniq; vel ſolis vel etiam dulc
bus permiſtis, diligentes matresfamilias n
runt concinnare edulium electuarii inſta
quod magni eſt vſus in re cibaria & famil
ri. In amplo vaſe æneo coquuntur lucule
to igne: ſemicocta cribrãtur nucleis abiect
quod per cribrum traiectum eſt, coquit
denuò perpetuò agitando, donec iuſtam e

ctua

ctuarii consistentiam adipiscatur, lautiores
condiunt id zinzibere, cinnamomo, pipere,
caryophyllis &c.

Dixi superstitiosum esse de nominibus altercari, sed potius in rebus ipsis versari atque persistere, distinguenda enim cerasa, sicut & cæteri fructus sunt non ex nominum appellatione, in qua autores maximè dissentiunt, facilisq; lapsus est, sed ex adiunctis ipsis qualitatibus, vt sapore, odore & colore, natura ac vires omnium fructuum inuestigantur. Quis enim Cerasorum omnium sicut & pyrorum genera, species & figuras enumerare queat, taceo appellationes & nomina, quæ cuique ferè terræ & genti sunt peculiaria. Itaq; curiosius ea distinguere superuacuum puto, cum nemini non sint notissima. Duracina saltē ea appellari ab autoribus animaduerti, quæ duriori sunt callo & nucleo.

De moris.

IN nouissimis florent, & inter prima maturescunt. Arbor exacto frigore quia germinat, prudentissima dicitur. Algida loca reformidat, proptereaq; non vbiq; prouenit. Ex moris cōfectū eclegma ad oris & colli vlcera interna vtiliter adhibetur cum melle rosarū. Memorabile, quod Pytharmus apud Atheneum memoriæ prodit, l. 2. c. 20. moros in sua patria per 20. annos fructū nullū protulisse, atq; tantā podagrā omnes inuasisse, vt homines nō solum pueri, item puellæ, NB.

Eunuchi & mulieres, eo morbo tentarentur, sed etiam caprarum ouiumq; gregem ita infestârit, vt vix tertia earum pars extaret libera. An verò hoc ita euenerit, quia moræ podagram arcent, in controuersiam venire potest. Testatur Galenus atq; Hippocr. mora quæ satis maturue runt, ventrem subducere, stomachumq; squallidum æstuantemq; consolari, præsertim frigida sunt, & paulò ante alios cibos sumantur, mox fiat deambulatio, vnde Horatius non immeritò cecinit,

Dioscor. & Auicenna mora κακοστόμαχα dixerũt, φ tamen κατά τι accipiẽdũ, aliis videlicet cibis permixta.

Ille salubres,
Æstates peraget, qui nigris prandia mo-
ris
Finiet, ante grauem quæ legerit arbo[re]
solem.

Romani prandia sua clauserunt moris.

Peculiari verò facultate podagricis auxilia[ri], quo minus illi infestentur, à nemine adhuc v[i]di obseruatum. Experimenti via facilis est. V[e]risimile tamen est, ac fieri potuisse credibile m[o]ra frequenter Pytharini ætate ab omnib. esita[ta] stomachis recreatis aluisq; liquatis & emolli[tis] eorum humorum lapsum & prouentum, qui i[n] articulos decumbentes podagram gignere co[n]sueuerunt, intercipere. Id quod & Galenus co[n]firmat, dicens, aluos habentes astrictas podag[ræ] esse obnoxias. Verum de capris & ouibus, q[uæ] mororum fructus non attingunt, & tamen ab [hac] lue immunes nõ extiterunt, quid sentiam, nõ o[c]currit, nisi quod ex aeris inclementia quadam

mo[...]

moris inimica, in pedum morbos inciderint. Morus enim, teste Theophrast. quia nouissimè omnium germinat, si quando pruina lædatur vel frigoribus, quemadmodum lædi proditum est, Psal. 77. & apud Plinium lib. 16. cap. 26. intemperiem cœli insignem esse constat, quâ etiam ad pedes deduci ac delabi defluxiones non est à ratione alienum. Trinus inest moris color, primò candidus, mox rubeus, maturis niger: rubea acerbiora sunt, matura vinosa. Certum est abstrusum quid & magneticum hanc arborem, certis indicare indiciis iisq; externis, de qua tamen re firmiore experientia auctus, dicam aliquid amplius alibi. De moris albis cur à nullo ferè antiquorum mentio facta sit (excepto Ouidio, qui in fabula Pyrami & Tisbes, vbi eorum sanguine mora alba rubrum contraxisse colorem canens videtur potius vlla candida inueniri negasse) facilè est illis intelligere, qui norunt, id arboris genus ex insitione super populum albam facta emanasse, quæ cum in Europa ac sub Romani imperii ditione serò apparuerit, sicut complures aliæ insitiones, mirum non est, si pauca de ipsis ab autoribus tractata legantur. Quam etiam causam esse puto, quod sericum ad Galeni vsq; tempora rarum fuerit, qui in 13. lib. method. scribit, id in vrbibus Romanorum magnis tantum opulentisque mulieribus familiare fuisse. Ea enim animalcula, quæ sericam nobis diuina quadam arte lanam fundunt, quia potissimum foliis mori nutriuntur,

untur, iisq; pinguefacta fœcundiora euadunt: sicut rariora tuncfuerunt, & pauciora, ita etiam mororum tenuis erat & rarus prouentus. Testatur enim in vita Iustiniani Zonaras, Imperatoris illius tempore sericam telam à Romanis texi cœptam, quæ prius à Persicis mercatoribus aducebatur, quomodoq; ex vermium isto-

NB. *rum tela filisq; fieret, ignorabatur. Duos enim monachos ex India Byzantium profectos originem illius declarasse, vtq; ex perexiguis ouis pe[...] fotum vermes isti educerentur, educti mori foli[...] alerentur, postmodum ipsis natura magistrâ fi[...]lum reddentibus sericum texeretur, nō sine mul[...]tis muneribus edocuisse idem auctor est. De Æ[...]gyptia moro nobis ignota, qui aliquid scire desi[...]derat, videat Theophr. l.4.c.2.*

De fragis.

DE his parum à veteribus medicis pro[...]ditum reperitur. Quidam fructum terræ nominant, & fraga terrestria ad differentiam mororum Celsi, de quibu[...] in præcedente cap. & mororum rubi, qu[...] vulgus **Himbeeren vnd Brombeeren** appellat. Fructus sunt pulcrè rubentes, suauisq[...] odoris. Reperiuntur & fraga à maturitat[...] candida, sed rariora sunt. Fœminarum nobi[...]le genus fraga in maximis habet delitiis, e[...]dunt enim ea ex lactis cremore saccharo in[...]

sperso

perſo:aliæ vino irrigant,ſacchariq́; pollinem
idiiciunt, quædam ſtatim lecta ac decerpta
vorantur. Pulticulæ quoq; ex fragis concin-
nantur pro delicatioribus aduerſus iecoris,
ſtomachi,renumq́; æſtum vtiles. Cui etiam
rei mirè conducit aqua deſtillata, calentem
enim nimis ſanguinem refrigerat & recreat,
aciéq; plurimum rubentibus auxilio eſt. Hîc
verò errorem coarguere oportet, quod ple- *Cenſura.*
riq; omnes potiſſimum ferè Magnates ſecũ-
das ſuas menſas iis exornant, cum vt ceraſa,
mora, cæteraq́; fugacia primo cibo ſumi de- *Fraga*
beant, aluum enim molliunt, refrigerant & *quando*
humectant, ſitimque leniunt, peracto enim *aſſumen-*
prandio, aut cœna in corpus admiſſa putreſ- *da?*
cunt, morbiſq́; ex putredine excitatis ſemi-
naria miniſtrant. Adnotaſſe præterea hoc in
loco oportebit, fraga, vt quæ parum à terra
diſtent, facilè à ſerpentibus, bufonibus, & id
genus venenatis animalibus calcari, arrodi-
que, nec tamen virus accipere, aut alienum
ſaporem aſſumere, quod argumento eſt nul-
lam iis cum venenis eſſe cognationem: neq;
enim ſcriptum aut auditum vſquam eſt,
quenquam eſu horum veneno infectum
fuiſſe. Nihilominus tamen decerpta, an-
tequam deuorentur, frigidâ purâ abluan-
tur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Præcept. Quibus deniq; epar est frigidum, ventriculusq; eadem intemperie laborat, vel à nimio fragorum vsu abstinebunt, vel comedent ea ex vino cum saccharo & cinnamomo.

De prunis.

PRuna ferè omnia post Catonem cœpisse certum est. Plura sunt eorum genera, sapore, colore, figura & magnitudiue distincta. Principatum obtinent Damascena, quorum quædam nigra sunt, quædam rubent, quædam violacea cernuntur. Sic appellata à celeberrima vrbe Damasco, alii vocant Syriaca: deportantur sicca in omnem ferè terram, inq; coquinis magnatum non postremum tenent locum. Conficitur ex his confectio, quæ diaprunum appellatur; ad febres siccas commodissimum, ob humectandi & refrigerandi vim. Recentia omnia aluum laxant, emolliuntq;, insigniter enim humectant probè matura, immatura enim acerbiora sunt, vnde ob acriorem quendam qui illis inest, succum eumq; crudum, intestina vellicant, fluxumq; dysentericum excitant.

Eligenda autem quæ amplitudine, suauitate, saporisq; gratiâ commendantur, ea enim cæteris plus alunt, vino aut mulso incocta.

Verum

Verum memineris, ante alios cibos horas aliquot commanducanda esse, nec cum aliis cibis miscenda. Recentium gratia quia non diu durat, siccari solent seruariq́ue, usq́ue ad alia nascentia, ad varios in re cibaria vsus. Succus quoq́ue prunorum à matribus quibusdam familiàs decoquitur, ad sitim febricitantium leuandam, linguaq́ue ariditatem humectandam. Dioscoridem mirantur multi, quod scripserit, siccata Damascena aluum nequaquam deiicere, cum in confesso sit ea id præstare, brodio enim seu jusculo eorum nihil fere in aluo leniter laxanda frequentius. NB.

De Persicis.

PErsica mali succi esse, vt quo deterius in cibis esse nihil possit, doctissimi quique statuunt. Plinius l. 15. c. 12. pomum Persicum innocuum esse, expetique vndique ab ægris aperte scripsit, Et l. 23. c. 7. Persica vtiliora esse stomacho quam pruna prodidit.

Sed à veritate eum aberrare, refellendumque propterea esse quidam contra scripserunt. Verum, quod pace illorum dixerim, innoxium esse malum Persicum ægris recte scripsisse Plinium sentio, in ardentibus enim febribus ob qualitatem frigidam &

humidam persica mala prodesse nemo est qui inficias iturus est.

Calido a-ridoq; tē-peramen-to prædi-tis persica in cibo prosunt, et contra.

Stomacho enim, cumprimis æstu turgido non incommodant, modo ante alios cibos sumantur, quemadmodum 2. de alim. bene monet Galenus. Et quod hîc de persicis dicitur, debere ea alias escas præcedere, id de omnibus temperariis & fugacibus semel sit dictum. Immodico liquore persica luxuriare constat, vnde promtissime celeriterque putrescere solent, qua de causa continuus multiplexque eorum vsus improbatur; præsertim ventriculo existente humido & flatulento. Paulus Æginetha coacescere statim in ventriculo docuit, & admodum esse improbi succi. Delicatiores ea decorticata vino madefaciunt, sic enim tolli noxam existimant. Verum videant, ne in venas succus ille crudus celerius deducatur. Mauritani remedium præclarum esse aiunt contra animæ grauitatem, quæ à vitio ventriculi exhalat.

Armeniaca & præcocia, quæ circa festum D. Joh. apparent, cæteris omnibus præstant, quia intus magis sicca spectantur, e intra 30. annos reperta fuisse, dum historiam suam conderet, Plinius testatur, & prim singula denariis venundata, hoc est, sestertii quaternis, postea, augescente gratia, gulaqu titillante pretium ad tricenos nummos eua sisse

fisse. Vnde mirum non est singulas arbores bina millia nummûm annuo reditu meruisse, cum septem & sexaginta mala illam summam conficere potuerint, tricenis nummis singula venundata. De nucleis persicorum non pretereundum est ex oleo rosaceo, & aceto temperatos capitis dolores sedare, esitatos autem tormina ventris. Flores saccharo conditi stomacho vtiles sunt. Eligenda quæ minus succulenta sunt persica, quorumq; fissa caro ligno minime adhæret. Succosa enim nimis damnantur.

De cucumere, cucurbita, melone, pepone.

MElonum, peponum, cucumerum, cucurbitarumq; varia genera nouit Italia & Gallia, quorum pleraq; in Germaniam nunc quoq; nostram commigrarunt. Non enim indiligenter in hortis excoluntur, exetuntur enim tum à magnatibus, tum à pauperibus, non sine valetudinis sæpe incommodo. Calidioris enim temperaturæ hominibus, & abeunte ætate iis assuetis magis conueniunt, frigido humidoq; ventriculo incommodant. Semina vero omnium in renum vesicæq; affectib. ut stranguria, calculo &c. valde commendantur.

Cucurbitæ in cibos decoquuntur, cruda enim non estur, fatua siquidem & insipida sunt.

Appa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Apparandi modus variat. Quidam cum Sinapi esitant, alii cum Salsis coquunt, nonnulli cum malo cydonio hodie addunt crocum & piper, sic enim humor eius immoderatus coercetur: vescentes autem cito satiat, ob redundantem humorem alimentumq; præbet humidius. Æstate vero potissimum elixæ cum jusculis edi debent, autumno in oleo aut butyro frixæ vel assæ farinâ prius circumlita, acerbæq; uvæ succo asperso.

Cucumeres, melones, pepones, crudi frequenter in cibos veniunt. Itali, Galli, & Hispani liberalissime iis vescuntur & frequentissime.

Itali maxime æstate se suamque familiá oleribus atq; peponibus sustentant.

Vidi in Italia multos tanta cum auiditate pepones vorasse, vt satis putarint ad justum prandium aut liberalem cœnam, peponibus saturari. Edunt autem cum pane, pipere & Sacharo, vinumq; superbibunt. Sed certum est & indubitatum, licet nonnulli recte eos concoquant in ventriculo, eoq; fisi affatim iis & frequenter sese repleant, temporis tractu & progressu gelidos vitiososq; succos in venis coacervari, qui cum in bonum sanguinem conuerti non possint, clam sensimq; leuissimâ putredinis occasione arrepta, contumaces sæuasq; febres excitare consueuerunt. Id quod præter experientiam prædictæ gentes fateri coguntur, sæuioribus frequentioribusq; morbis, quam aliæ obnoxiæ.

NB.

In

In promtu causa est, quia vinum meracum superbibunt, quod tanquam vehiculum cruditates ingestorum fructuum secum in venas deducit atq; rapit, unde obstructiones putredinesq; existere tandem verisimile est. Itali & Galli cur sęuiorib. morbis magis tententur quã alii.

Italorum tamen & Hispanorum maxima pars innoxie iis vescitur, ex consuetudine, vt ipsi putant, tum etiam, quia vinum meracum malitiam eorum obtundere vomitumq; coercere experti sunt, &c. Verum consuetudinem istam illis relinquamus, valeantq; qui istorum fructuum esu impensius gaudent. In exemplis est Paulum secundum Pontificem esu peponis interiisse quin & Clementem septimum auidissimum eorum fuisse inde constat, quod in morbo, quo etiam extinctus est, auide eos vorauit. NB.

Quare perpetuo illud cogitandum, ne ad satietatem quis eos ingerat. Diphilus apud Atheneum non vult cucumeres assumi primo cibo, propterea quod sursum ferantur, raphani instar, vltimo innocentiores concoctuq; faciliores arbitratur, quod tamen quidam non probant. Verissimum & indubitatum est, Cucumeres peponesq;, copiosius sumtos nisi probe coquantur, atq; ventriculo conficiantur, vel etiam boni succi cibis non vna assumantur, in ventriculo corrumpi atq; vitiari, succumq; parere lethalibus venenis non absimilem. Vide de hac re Galen. librum de cibis boni & mali succi. Item lib. NB.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

lib. 2. de alimentorum facult. Paulum Ægi-netam lib. 1. c. 80. Plin. l. 19. cap. 5. ubi cucumeres esitatos in stomacho vivere scribit in posterum diem, nec perfici posse. Videant igitur aulicarum voluptatum sectatores, qui eos in taleolos dissectos ex aceto & sale pipereq; vel muria mandunt, sic enim in alienos menses condiuntur & asseruantur, hocq; modo asseruati pestilentissimi sunt in commessationibus nocturnis, sicut & in mensis secundis. Chrysippus eos in cibis damnauit. Taurus Philosophus apud Aulum Gellium cœnam obsonio instruebat ex lente confecto & cucurbita, cujus etiam caulem in cibo primum esse Plinius autor est: verum quo longior & tenerior, eo gratior, salubriorq; quæ pendendo crevit. Secantur autem cucurbitæ deraso cortice in tenuia filamenta, quæ siccata servantur.

Cucumeres, si quando iis vesci, vel necessitatis, vel voluptatis gratiâ contingat, sint infantes teneriores, parumq; adhuc ventricosi. Suaviores quoq; ac dulciores redduntur, semine eorum lacte vel mulsâ temperato ante sationem. Impudicis textricibus venerisq; appetentioribus cucumerem edendum Græcorum est proverbium, cucumerem enim Venereis cupiditatibus refragari Diphilus autor est.

De

De Cotoneis.

NOn sunt priuanda gloriâ sua mala cotonea, ex insula Creta hujusq; oppido cydone primum aduecta, vnde cydonia mala appellantur. Præclarũm quid ante cætera mala præstare Galenus aliique graues autores, tum quotidiana quoque experimenta testantur. Ventriculum enim debilem magis aliis malis corroborant astringendi vi, qua etiam aluus firmatur. Flauam etiam bilem coercent, atque cor spiritusque exhilarant. Cruda in cibos non veniunt, decocta vero hieme summam secundis in mẽsis autoritatem obtinuerunt. Coctura habenda est ratio: Prout enim magis vel minus ventrem firmare astringereque scopus est, pro eo magis vel minus lentè diuue coquenda sunt, certum enim est longa cocturâ vim constringendi amitti. Delicatior gula ea cocta saccharo aspergit, cinnamomoq; & garyophillis configit. Succus cotoneorũ cum melle coctus ad præstãtes vsus seruabilis est. Quin & medicamẽtũ cotoneatũ vocãt, vulgatissimi est apud magnates in nocturnis cõmessationib. vsus, eo nãq; mores huj⁹ seculi venêre, vt multa à medicinę leg. ad gulę venerisq; delitias trãsierint. Vestib. interposita odorẽ his conciliãt, suspẽsa in cubiculis paulo ante maturitatẽ odore suaui coloreq; aureo, earumq; virescente spiritus recreare insensibiliter deprehenduntur. NB.

Effi-

Nota de cotoneis.

Efficacissimum antidotum, medicamentumque contra venena & toxica esse malum cotoneum præter experientiam grauissimi autores prodiderunt. Qui de Parthorum Scytarumque toxico literis prodiderunt, (vt Plin.l.11.c.53. Ouid.1. de Ponto Lucan.l.3.Diosc.l.6.c.20.Arist.de mirabilib auscult.) testantur humano sanguine viperinaq; sanie constare, quo tela sagittasq; suas inficiebant inungebantque, vt leui etiam tactu mortem accelerarent. Qui hoc potarunt, his labia intumescebant, rabiosique luporum instar vociferabantur, quos cotonea mala concisa ac cum pulegio comesta juvisse compertum fuit. Aduersus Ægyptiorum Pharicum, quod potum resolutionem, conuulsionemque cum delirio afferebat, efficacissimum antidotum esse malum cotoneum vel inde præcipue patet, quod solus hujus odor vires Pharici virulentas obtundit atque eneruat, ita vt si vna in risco includantur, hujus virtus illius odore debilitetur. Vnde Philarchus sexto historiarum libro ait, Cotonea mala suo odore omnium deleteriorum vim obtundere. Vide Athen. lib.3. e Philarcho,

Remediũ ex hesterna crapulâ stertẽtib. præsẽtissimum.

Sæpe contingit, vt, qui hesterna in cœna largius meraciusque poculis indulserunt, tantam postero die sentiant capitis grauedinem, vt in id cyclopas migrasse jurent, qui alter

alternatis illud feriant ictibus. His cotoneum tostum ante somnum vel etiam mane sumtum vapores è ventriculo in cerebrum exhalantes reprimit ac coercet, efficitque vt vina minus noceant. Quare cotonea in hunc vsum diligenter asseruanda sunt, iis, quos postera die Cepsalalgia ex crapula solet conflictare.

De Sorbis & Mespilis.

Sorba & mespila pro medicamine potius, quam pro esca edenda Galenus præcipit, stomachum enim roborant, aluumq; sistunt, qua de causa secundis mensis assumenda sunt.

Mespila melle condita reseruantur. Inuento nouo in magnatum mensis madent intinctu quodam qui vino cinnamomite conficitur. Rustici popellusq; cruda, sed mollia (in his enim gratia saporis est) edunt, cocta autem salubriora. De Sorbis torminalibus hoc adnotandum certissimum esse, quod Martialis scripsit,

Sorba sumus molles nimium durantia ventres.

Noui quosdam dysenteria grauissime tentos deploratosq;, exitio opem ac medicinam superante, nulloq; medicamento morbum leniente, consilio fatidicæ cuiusdam anus sorbis crudis largiter voratis postridie vim prope tormi-

nalem omnem depulisse, indeq; firmata aluo pristinæ valetudini se restituisse. Verissimum igitur est Celsi dictum, temeritatem plerunq; efficere in morbis, quod prudentia nequiuerit.

NB.

De castaneis, nucibus iuglandibus & auellana.

CAstaneæ igne tostæ, juglandes item & auellanæ secundis mensis gratissime apponuntur, cumprimis vero castaneæ, quæ præcipuam obtinuerunt dignitatem & gratiam. Quin & plebeculæ multis in locis sunt solatio, quando sedanda fames animalis est. In Italiæ quibusdam locis, præsertim vero Romæ passim torrentur in cibis, venundanturque voce præconis. Difficilis autem coctionis esse, crassosque humores generare, obstructionesque, ii experiuntur, qui liberalius iis & frequentius vescuntur. Quapropter citra satietatem edendæ sunt præsertim calculo colicoque dolori obnoxiis: tostæ vel assæ porcellis anserculisq; infarctæ gratiores sunt & salubriores. Galenus arbores omnes fructus improbi succi esse, præter castaneas astruere non dubitauit. Atius quoq; medicus clarissimus inter cunctos agrestes fructus sardinias glandes, sic enim appellat castaneas, alimentum præstare vescentibus insigne asserit, verum tentare caput. Peculiare autem genus esse, quod i

eff

efficiat, dubium non eſt, Galli enim generoſiſſimas, amplitudine ſaporiſque ſuauitatē commendatiſſimas prædicant, quas Matrones vocant, magnatibus valde expetitas. De noſtris adeo magna polliceri non auſim, niſi ex liquore roſaceo ſaccharato decorticatæ, vel etiam porcellis anſeribuſque infarctæ aſſæque manducentur. Molitura earum quibuſdam gentibus pulmentariorum ac panis vicem præbet, quod tamen panificii genus ruſticis magis conueniens eſt.

De Nucibus.

DE Nucibus ſtrictim & abſq; verborum ambage. Nucis vocabulum omnibus commune eſt, quæ duro ſunt operimento, ut caſtaneæ, auellanæ, nuces juglandes, quæ quia ex Perſide primū allatæ perhibentur, perſicæ, & Euboicæ appellantur. Nucem vero à nocendo juglandem vero, quod ſatis noceat, dictam volūt. Nuces juglandes à capitis grauedine græcis κάρυα appellantur, foliorum enim vires in cerebrum penetrant, ipſæq; præſertim ſiccæ vberius comeſtæ capitis dolorem inferunt, ſtomachum grauant, difficulter coquuntur, tuſſimque excitant certiſſimâ experientia. Itaq; quo vetuſtiores eo plus oleoſæ, cibis itaq; abdicandæ. Recētes commendabilis ſunt ſaporis, ſtomachoq; cum ſale innocentiores.

Venenis eas repugnare certum est in cibis præsumtas, qua de re etiam Plinius l.23. c.8. scribit in hunc modum. In sanctuariis mitridatis maximi Regis Ponti deuicti Cn. Pompeius inuenit in peculiari commentario ipsius manu scriptam compositionem antidoti, duabus nucibus siccis, ficis totidem & ruthæ foliis 20. simul tritis, addito salis uno atq; altero grano, quod qui ieiun⁹ sumat, nullum venenum nociturum illo die. Hæc Plin. Porro pugnante quadam vi & antipathia piscium malignitati, aquosisq; ipsorum ac pituitosis humoribus aduersari nuces juglandes compertum est, quare à piscium esu iis vtendum.

Antidotus Regis Ponti

Virentes adhuc ligneo sc. putamine nondum duritiem adepto, garyophillis ac cinnamomo confixæ sacchAro condiuntur, seruanturq; in multos annos ad varios vsus, ventriculo enim refrigerato & imbecillo vtiles sunt, senibus item & pituitosis, maritisq; in venerem pigris.

Auellanæ nuces plus quam notæ sunt. Patrio nomine appellantur Abellinæ ab Abellino Campaniæ oppido, Græcis λεπτοκάρυα quasi nuces exiguæ: alii Ponticas vocant, quoniam è Ponto in Græciam primo venisse rentur. Prænestinæ etiam quod Prænestini iis abundent. Largius esitata æque ac juglandes capiti noxiæ sunt.

In

priæ magis laudantur. In delitiis habentur dulces sacchato conditæ vel obductæ. Culinas amygdalas ad varios escarum vsus adhibere, nemini non constat.

Varia deniq; ex amygdalis concinnantur, quæ amygdalata nuncupantur, sicut ex pineis pignolata, & hodie vix sine amygdalis Prisana paratur, quæ sine iis colore & sapore ingratior est, de viribus autem Prisanæ vide supra cap. de tritico & hordeo. Lac amygdalinum in febribus quid præstet, pulmentum quoque ex iis & nucibus pineis, quam gratum sit vtileq; pthisicis, experientia testatur. Mensas secundas abunde implent atq; exornant variis modis.

Nolo hîc omittere, vt crapulæ quoq nonnihil consuleretur, potores quinis ve pluribus præsumtis ebrietatem non sentire Plutarchus memoriæ prodidit, fuisse apud Drusum Tiberii Cæsaris filium medicum quendam, facile omnes potando superan tem: is autem paulo ante potum quinq; ve sex amygdalas amaras præsumere solitus est ne crapulæ cogenti deesset: existimauit enim nucum amaritudine siccari absorberiq; humorem immodicum. Verum quæritur, cu amaritudo in amygdalis ebrietatem arceat & non etiam in absinthio, centaurio, aloe an quia occultum dissidium est & antipathi inte

Amygdalæ amaræ ebrietatẽ arcent.

Quæstio. NB.

inter amygdalas amaras & liquorem vini ? persuasum habe : non enim amaritudo id præstat quatenus amaritudo est, sed quatenus in amygdalis amaris est. NB.

De pistaceis & nucibus pineis non difficile est recte judicare, si, quæ de amygdalis dicta sunt, accurate quis obseruauerit. græcis strobila dictæ. Grandissimæ autem sunt nuces pineæ, nucleosque exiles inclusos in se continent, qui probi ac crassi succi sunt, valenterque alere existimantur. Aquâ autem simplici vel rosacea macerandæ sunt, ad resinosam illam acremque vim deponendam, hocq; modo faucibus exasperatis, exulceratisque præclare medentur. Plinius ac Dioscorides sitim sedare, virilium infirmitatem roborare, renibusque vtiles esse spondent. Diocles thoracem purgare prodit ob vim resinosam. Menesitheus corpus implereait, vnde ptisicis & tabidis vtiles. Saccharo incrustatæ bellariorum vicem supplent.

De pistaciis, quæ è genere quoque nucum sunt, autores variant. Ea in Italiam ex Syria Vitellium primum intulisse, & in Hispaniam Flaccum Pompeium equitem Romanum qui cum eo militabat, Plinius diligentissimus naturæ scrutator, autor est lib. 15. cap. 22. Eosdem autem vsus & effectus habere cum pineis idē Plinius testatur l. 23. suæ

historiæ cap. 8. ad quem lectorem remitto, pluribus enim ibi de amygdalis, pineis, juglandibus, castaneis differit. Galenus non esse sibi compertum tradit, an sint stomacho amica, quod tamen Dioscorides aperte tradit.

Galeni integritas laudatur.

Quin etiam an aluo subducendæ, an cohibenda vtilia sint, se exploratum non habere ait. Mira hominis integritas in re medica posteris tradenda, qui ne posteritati imponeret, nihil inexpertum scripto tradere voluit, sed potius in cognita sibi, assidua experientiâ magna cum fide explorauit. Et certe magis ingenuum est, de ignorantia confiteri, quam turpes & ridiculas causas atque rationes promere. Saccharo à seplasiariis incrustantur, gratia tamen eorum vetustate perit, rancida enim vt cæteræ nuces, evadunt.

De Capparibus & oliuis.

Varii olivas condiendi modi.

MEnsas magnatum opulentant ad aviditatem excitandam, sed gulosorum inventum est. In iis regionibus, ubi uberrimus oliuarum est proventus, ut in Gallia Narbonensi, singulis prandiis cœnisve ab incolis apponuntur. Servantur autem sale, aceto, & oleo. Apud veteres condiebantur muriâ, ipsisque fœniculum admiscebatur. Ex defruto quoque & passo condiri solitas Celsus autor est, lib.

ib.3.cap.19. *Æginet a oximelite conditas lau-lat. Aetius aceto & oleo conditas ad excitan-dum appetitum coctionemq; iuuandam nobilis-simas esse ait, minoriq; negotio à ventriculo perfi-ci, quæ iucundiores sunt.*

Acerba enim & virides omnes crudæ, nam certissimum est omnem acerbitatem diffi-cilimè domari ac vinci. *Albas oliuas (quæ scilicet mediæ sunt inter virides & maturas, harum illæ acerbæ sunt hæ verò, quæ & nigræ sunt, stomachum sua pinguedine relaxant) sto-macho vtiles esse prodiderunt* Plin.lib. 23.cap.3. Cels.lib. 4.cap.20. Galen.5. de compos.me-dic. secundum loc. *nec non* Oribasius libr.7. *Omnes enim hi iis in stomacho astringendo vtun-tur.*

Villis enim stomachi relaxatis appetitus per-ditur, & ventriculus fit debilis, corroboratur eidem astrictis. Quæ igitur magis astringunt, se-cundis mensis adhibendæ sunt, vt roborato ore ventriculi deorsum pellantur cætera cibaria. Sed hodie eruditi pariter atque inerudití, pri-mo, medio & postremo cibo, vt carnibus, pisci-busq; eas sine vllo discrimine intermiscent.

Capparis fructus crudi stomacho nocent, qua-re coctos prius, deinde ex oleo & aceto mandere conuenit, sic enim appetitum excitant pitui-tamq; in ventriculo incidunt, atq; educunt. Continuus Capparum vsus difficulter vrinam, dentibus, podagricis, spleneticisq; magno ad-

Olei ex oliuis facultates omnes explicare nemo potest, adeò frequens multiplexq; eius vsus est. Ipsa autem olea apud veteres Romãos tantę fuit autoritatis, vt lex lata fuerit, quâ cautum erat, ne quis oleã stringeret, propterea quod illa Mineruæ sacra sit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

iumento est. Radicis vsus maioris momenti & experimenti est. Germani nostri iampridem ita assueuerunt in cibis liberalius vti, ficus & oliua non sine valetudinis incommodo, licet magnum sibi inde commodum promittant, vel potius imaginentur. Gallis, Hispanis & Italis, quorum ventriculi acquisita per consuetudinem proprietate in corporis alimoniam eiusmodi fructus digerunt, frequentiorem ac liberaliorem vsum relinquamus.

NB.

De ficubus.

FIcuum naturam breuiter & vt rei veritas postulat, perstringemus. In magna autem autoritate atq; admiratione fuisse ficum indicio est, quod multi ex Græcis multa de ea memoriæ prodiderunt, eamque omnibus arboribus fructus bonitate prætulerunt. Galenus ficus in senectute inter omnia poma minus sibi nocuisse testatus est, ab omni enim fugaci pomo abstinuit, exceptis maturis vuis & ficub⁹. Plato φιλόσυκος id est, ficuum amator cognominatus est. Recentes plenamque maturitatem adeptæ innocentius eduntur, aluum enim laxant, celeriterq; per eam deiiciuntur, quin & insigniter abstergunt, in cibis namque sumtæ è calculosis renibus arenularum vim magnam deturbant, valentissimumq; corpori alimentum præstant, licet id non sit vsq; adeò solidum

Galenus ficuum præco insignis.

...um, sed sublaxum & tenue. Immodicè esitatæ, frequenterque deuoratæ improbum sanguinem pariunt, ventremque inflationibus implent, quæ tamen citò euanescunt, modo non aliorum ciborum copia impediat. Itaq; non ignorandum est, in his quoq; non exiguas vitæ subesse insidias. Est in exemplis, quosdam blandidissimis ficuum saporibus prolectatos, vsq; adeò ab earum esu sibi temperare non potuisse, vt supra modum tumidum, turgidum, distentumque in amplitudinem vẽtrem adepti, propè perierint, nisi maturè remedium iis fuisset adhibitum. Scio in Italia id contigisse quibusdam Germanis, nã auidius plerunq; cibos eiusmodi exoticos & inconsuetos expetere consueuerunt. Itaque, quibus Italiam, vel Galliam perlustrare persuadere animus est, me consultore fructibus vescendis paulatim assuescant.

Ficuum immoderatè esitatarum nocumenta.

NB.

De vuis.

INnumeras vuarum esse differentias, ostendunt, color, figura, sapor, amplitudo, duritíes, mollitiesque. Quin & acini, qui in quibusdam exiles & parui, in aliis grandiores, rotundi vel prælongi sunt differentias cõstituunt, quas omnes ac singulas persequi operosum esset & difficile. Legãtur *Plin. l. 14. c. 2.* & *Dioscor. l. 5. c. 5.* qui diligẽtissimè vitiũ & vini

vini etiam genera descripserunt. Quædam tamen, ne nihil fecisse videar, adnotabo, cumprimis de vuarum in annuos vsus conditura. In vuis autem non pictura, sed natura consideranda venit. Nō enim omnia dici possunt, sed maximè vtilia & necessaria. Notandum itaque dulces vuas probeque maturas corpus mediocriter alere, calidiorisque esse temperaturæ, ob idque sitim afferre pariterque aluum emollire, idque præstant eò magis quò sunt humidiores. Maximum enim beneficium commodumque in iis est, quæ celeriter aluum mouent, velociterque subsident, & quæ ventrem non inflant, quod fit, si post alios cibos sumantur, quod inprimis hîc obseruandum est contra prosperæ valetudinis minus studiosos, nec non contra receptam vsuque penè sed malè confirmatam in Germania consuetudinem, quâ, quæ tenuiori inuoluuntur cortice, vt sunt vuæ, cerasa, pruna, persica, secundis semper mensis imponuntur, more rationi probatissimorumq; medicorum placitis, quin & experientiæ ipsi aduerso. Sed de hoc errore, quo in omnib. fere Magnatū aulis nihil frequentius est, alibi facta est mentio. Porro q̄ austeræ sunt acidæq; gelidioris sunt naturæ, quapropter choleram ardoremque restinguunt, mitescunt autem acidulæ diutius pendentes, austeræ in perfecta etiam maturitate suspensæ mitiores non redduntur

NB.

edduntur: vtraque verò alimento parum a-
pta deprehenditur. Galenus commendat
as uvas, quæ duriori sunt callo & acino (vn-
de duracinæ appellantur) solidiorisque sub-
stantiæ, minusque liquoris habeant, has e-
nim valentius nutrire affirmat.

Verum de conditura vuarum operæ pre- *Quâ ratione vuæ condiantur ac seruentur?*
tium est aliquid meminisse, multiplici enim
modo in annuos reseruantur vsus. Principio
adnotasse hîc lectorem oportet, vuam sine
noxa seruari, si luna decrescente serenoque
cælo colligatur, id quod & de seminibus &
fructibus intelligendum. Rationem in *Cur lunâ decrescente puroq; cælo vuæ seminaq; sint colligenda?*
promtu esse animaduertes, si consideraueris,
nim alimentorum insuauem crudumq; suc-
cum, qui sæpè in seminibus fructibusque de-
tescit, solis virtute castigari corrigique, hu-
iusque actione inutilem humiditatem exugi,
sopitumque ac deperditum saporem restitui
atque reuocari. Cæterum Columella re-
fert inter multos seruandarum vuarum mo-
dos hunc extitisse ferè præcipuum, quando in
labello fictili nouo, paleis quam siccissimis
cribatis, vt sine puluere essent, impleto, vuæ
condebantur, deinde labellum luto paleato
circumlinitum in tabulato siccissimo paleis
siccissimis obruebatur, talesq; vuas paleales *Quid vuæ paleales, & fabriles?*
vocarunt, quæ humore superuacaneo spolia-
tæ ægris impunè concedebantur. Quæ autem
in officinis fabrorum ferrariorum suspende-
bantur,

bantur, vt igne atque fumo exiccatæ diutius possint incorruptæ seruari, fabriles appellatæ sunt. Plinius docet eas seruari in ollis fictilibus, atq; in doliis inclusas, vinaceis stipatas circumsudantibus. Quæ in ollis fictilibus asseruantur, obturato atq; etiam picato ore earum ventriculum infirmum corroborant & firmant, appetentiam torpescentem excitant, sed liberalius voratæ caput tentant, idq; ob nullam aliam causam quàm vinaceorum halitum. Aliæ musto condiuntur, quæ stomacho inimicæ censentur. Alii in granariis eas suspendunt, putantes sic pensilibus puluerem optimo operimento esse. Matresfamilias in quibusdam locis in alta eas cruce seruabiles faciunt, durantq; per hiemem, ac etiam in æstatem. Duracinæ sine vllis vasis sunt in vite seruabiles. Quidam solem prius passas in aqua cœlesti recondunt, quas Plinius saluberrimas dicit, sicut sapâ condita improbat, nec non quæ in musto fuerunt. Atheneus in vino reponi scripsit. Alii denique vuas per vindemiam legunt, quas foliis vitiū implicitas atque inuolutas furno siccant, solent etiam per se in furno exiccari, ægrisque reponi.

De vuis passis.

Quanta verò in ciborum gloria hodiè sint vuæ passæ, nemini non constat. Bonum enim

nim præbent nutrimentum, stomachoq́ optimè ueniun, ac in cibo ficubus suauiores sunt & vitiores. Laudatissima sunt pingui teneroq́ callo adita: dulciores quoq́ palato & stomacho magis arrident: austera ventrem firmant, aluumq́ hibent, ad vinosum enim accedunt saporem. Dulcium autem ingens est turba, adq́ nos in magna copia iunceis fiscellis inclusæ deportantur plurimum ex Hispania, quæ grandes mittit & suauitate præstantissimas. Minimas, quæ videl. ninis carent, Galen. 2. de aliment. facult. *scribit, in Cilicia prouenire: alias non satis constat, ubi & vt gignantur, nisi quod calida eas opus habere terra, facilè potest coniici.*

De malis citreis & arantiis.

HÆc poma colore, odore & succo insignia sunt, myropoliis magis quàm culinis nota. Distinguuntur autem amplitudine colore, figura, odore, sapore. In nostra Germania citrea malus non perinde frequens reperitur, atque in Italia & Gallia, propterea quod rigida illi apud nos obstet hiems, siquidem frigoris impatientissima est. Porro q̃ aureo colore refulgent, odoratissimiq; sunt halitus arantia dicuntur vulgo & chrysomela: ouata specie turbinata luteoq; colore nitẽtia citrangula & citrea vocãt: herbaceo verò colore virentia limones dicũtur, quæ *Arantia.* *Citrea.* *Limones.*

quæ si prægrandia sunt melonumque mod
Ponceria. orbiculata facie turgent ponceria vocantur
sed vernacula hæc specierum nomina sunt
quæ sicut & alia sollicitè disquirere supersti
tiosum est. Ad facultates igitur quibus po
lent, veniamus.

Citrei vires mirabiles. Præsentissimum exhibet remedium con
tra deleterium pharmacum potum, si qu
semina cum pomorum succo contusa cum
vino biberit, per ventrem enim phamacum
exturbat. Tempore Theophrasti & Plin
pomum non edebant, sed veluti thesaurum
teste Atheneo *lib.3.* in scriniis cum vestimen
tis reponebant, iis enim interiectum tineas
necat, vestesque ab illarum rosione inoffen
sas conseruat. Vnde Homerus & Neuiu
Poeta vestes citrosas nominant. Quam ver
sit contra omne virus remedium efficax, e
Athenei de duobus latronibus historia co
Memorabilis historia. iici potest, quos ad virulentas bestias cond
mnatos in Ægypto refert: verum cum ad sup
plicii theatruum, bestiis virulenta atrocita
efferatis plenum deducerentur, mulier ca
ponaria illis obuia horumque miserta, citri
quod manu tenebat illis edendum præbui
quo comesto, cum illæsi & citra noxam, cum
Draconibus colluctarentur, accersito à præ
side carceris præfecto, ecquid Alexipharma
præbibissent vel edissent, percontatus, nih
præter citrium respondit. Præses igitur c
viribu

viribus citrii mali certius periculum factu-
rus, alteri tantum de eo præbuit, cui item be-
stiarum virus nihil nocuit, alter verò ab aspi-
de morsus quamprimum in theatro conci-
dit & expirauit. Anhelitus præterea gra-
ueolentiam arcet, si decocto pomorum os
colluitur. Prægnantium quoque malaciæ
prosunt mala citria. Sed Plinius semen tan-
tum laudat.

Inter arantia quæ acida sunt præclaros in-
tinctus cibariis præstant, durantque in maxi-
mam æstatis partem, calorem enim tem-
perant, fastidium abigunt, auiditatem-
que excitant. Dulcia tussiculosis, thora-
ci, pulmonibus exasperatisque faucibus sunt
amica. Ex acidis liquor magis expetitur. Sed
dissecta vinoque iniecta non paruam ei gra-
tiam conciliant. Cortices Citriorum & a-
rantiarum sacchato variè præparantur, nunc
incrustando, nunc integendo, nunc condien-
do ad varios vsus & delitias gulæ. Vnum no-
tandum carnem horum pomorum crassi
succi esse ac pituitosi: succum acidum refri-
gerare & siccare: cortices verò odoratos qui-
dem esse constat acres & efficaces, præsertim
contra venena & ventris tormina, sed in ven-
tre difficulter conficiuntur, quia præduri ru-
gosi & callosi sunt, quare conditi, vel deco-
cti vel etiam macerati vino, ventriculum ma-
gis firmabunt. Nuclei eandem penè cum

X cortice

cortice obtinent vim calefaciendi ſcilice
diſcutiendi & exiccandi. Ad extremum d
liquore acido ſciendum, cum ſaccharo co
qui, ſeruarique ad æſtatis æſtuantis febres
peſtilentiæque contagia certo experimento
Ipſa verò poma in Magnatum aulis in taleo
las conciduntur, ſacchariq́ue polline aſperſi
manducantur primâ menſa, acetariorum vi
cem ſupplentia, ſed ita comeſa difficulter i
ventriculo confici extra dubium eſt, prædu
ra enim caro eſt, pituitoſa ac gelida, vnde co
licos excitari dolores neceſſe eſt, ſi immodi
cè & frequentius eſitetur.

Submonitio ad locum de citriis, &c.

GRæci & Arabes in qualitatibus citr mali recenſendis nequaquam conuen unt. Auicenna corticem citri calidum eſſe ait, in primo, & ſiccum in gradu ſecund Galenus ſiccum abſolutè in ſecundo, nec calidum contra aſtruit. Idem Auicenna carnem dic calidam, Galenus & Ægineta frigidam. Seme decoctum ſuauem ori conciliare odorem, corpus reddere pingue ſcribit, quorum poſtremum nullo Græcorum traditum eſt, omnemq́ue exced rationem. Acidam eius partem bonum eſſe nu trimentum gutturi & pulmoni contendit, qu rum vtrumq́ue rationi, alterum Serapioni etia contra

ntrarium est, nocere pulmoni affirmanti. Ve-
m Auicennæ sententiam confutat experientia
sa, cui refragari ineptum est. De cortice aran-
trum certum est calidioris eum esse naturæ
am citriorum, frigidos enim stomachi humo-
discutit atque educit. Poma ipsa ante ma-
ritatem adhuc viridia corticem habent gustu
arum & feruentem, qui recens compressus
re reddit oleum, attrahendi exiccandiq; vi in-
ne.

Auicennæ citrii vires nó percognitæ.

CAP. XII.

e alimentis quæ veniunt ex floribus, vbi commodè de acetariis ritè præparandis.

ACetariis nullum ab antiquis scriptoribus, Græcis præsertim, peculiare nomen impositum reperitur, quis tamen maxima in assignandis & imnendis rerum vocabulis erat licentia. nt autem acetaria non tantum, vt lgò putatur, herbæ virentes, quæ ex to, sale, oleoque guttatim instillato ncinnantur, ad languentem scilicet petitum excitandum, ventriculumque corroborandum, nec non humores in

Acetaria quæ dicãtur, eorũq; vsus.

ore ventriculi residentes appetitum extin-
guentes, extergendos, verum etiam capp-
res, bulbi, oliuæ, oua indurata, carnes min-
tim concisæ & ex aceto sumtæ, suilla salit-
citria sacchato conspersa, & id genus ali-
Error cõmunis. Vnde videre est, acetaria non rectè ab acet-
nominari, cum ab accipiendo potius nome-
flectatur, quoniam horti igne non indigean-
ac ligno parcant, sintque res expedita & p-
rata semper, testante *Plinio l.19.c.4.* Antiq-
enim hortos suos acetaria quasi acceptar-
appellabant. Acetaria autem nobis voc-
ta veteribus mensæ frigidæ fuerunt appell-
ta, inque vltimo mensæ apponebantur, qu-
Floruit Plutarchus sub Traiano, Martialis sub Domitiano Imper. tamen tempore Plutarchi primò in mens-
loco ferri ceperunt, cui Martialis, qui iisde-
temporibus quibus Plutarchus vixit, ads-
pulatur, qui lactucam vltimo prius loco po-
tam, sua verò ætate ante alias dapes esitata-
testatur hoc disticho,

Claudere quæ cœnas lactuca solebat au-
rum,
Dic mihi cur nostras incipit illa dapes?

Causam autem cur veteres cœnam lactu-
finire sint soliti, vide loco de lactuca.

Cæterum, quia acetaria (hoc enim voc-
bulum neotericum ab omnibus receptu-
esse video) diuersi sunt temperamenti p-
variarum rerum, ex quibus conflantur n-
tura & proprietate, tum etiam, quod liber-
liore

rorem eorum & frequentiorem vſum mi-
us ſalubrem eſſe pro comperto habetur,
modum in iis tenendum eſſe ante omnia me-
minisse oportebit. Non enim palati tan-
tum gratia ea inuenta ſunt, ſed & valetudinis
cauſa, iisque non vt epulis ſemper & cibariis,
ſed & vt medicamentis vti oportet. Con-
stat herbis crudis crebrius immoderatiuſque
eos grauibus ægritudinibus tentari, quoni-
am ex his ſuccus, qui in corpus diffunditur,
maxima ex parte crudus ac vitioſus eſt. Vi-
rens certè ille ſuccus, quem bilem porrace-
am appellant, & pleriqne euomere ſolent,
German. die grüne Gallen) non panis aut
carnis, aut alterius eſcæ culpa gignitur, ſed al-
terius cuiuſdam feruidioris acriorisque ſuc-
ci noxâ, qualis eſt ceparum, allii, porri, rapha-
ni: & licet plurima huiuſmodi modicè ſumta
ſalutaria deprehenduntur, immoderata ta-
men & frequentiora graues adferunt mor-
bos: Quod obiter hîc noto propter gentium
quarundam morem, quæ talia in quotidiano
habent victu.

Acetariorum diuerſitas inprimis obſeruanda, rerũq; ex quibus conſtant, proprietas & natura.

Bilis illa porracea vnde generetur?

Quibusdam etiam acetaria adeò ſunt vſi-
tata, vt in cibis æſtate præſertim, vix habeant
aliquid frequentius, ſtupido enim & bruto
planè palato ea deuorant & ingluciunt nulla
habita diſtinctione & diſcrimine ipſarum,
quæ in ea ingrediuntur, rerum. Exemplo eſt

NB. Quibus acetaria conueniant, & quibus noxia sint?

Acetariorum rectè temperandorũ & concinnandorum modus.

Flores ex quibus cõficiuntur acetaria.

Antuerpiensium conuiuarum interitus, q[ui] in acetariis radice lupariç seu aconiti vesce[n]tes diem suum obierunt. Ventriculo natu[-] râ frigido & imbecillo, cerebroque nim[is] humido acetaria frigida, vt quæ ex lactuca, acetosa, portulaca, endiuia, & similibus para[n]tur, nocent, quare ventriculus ita affectus [in] vniuersum ab eiusmodi crudis abstinebi[t], nisi eiusmodi frigida calidis contemp[e]rentur, vt erucâ, fœniculo, aniso, cor[i]andro, mentha, hissopo, thymo, satureia, tr[a]gopogo, & similibus, quæ commodè frigid[is] possunt commisceri, hæc enim frigus lactu[cæ] calore immisto temperant. Commodissim[è] quoq; acetariis immiscentur flores buglo[s]sæ, borraginis, cichorii, rosarum, saluiæ, hi[s]sopi, flores persicæ arboris, saporem enim [iis] conciliant gratum & salutarem. Quib[us] verò ventriculus immodica bile efferuesc[it] ac ebullit, iis acetaria frigida conceduntu[r] bilis enim feruorem sitimque extinguun[t]. Conficiuntur quoque acetaria palato de[li]catiori non ingrata, ex asparago lupuloqu[e] sed recentibus adhuc, cum scilicet caulem nondum prorupuerunt, quod ineunte vere. Nasturtium quoque aqu[a]ticum in acetariis celebratur hieme, [æ]state verò hortense ad fastidium discutie[n]dum, lienisque obstructiones aperie[n]das.

Nota

Notandum tamen, olei non multum ...cetariis immitti debere, ventriculi enim ...s relaxat, appetentiamq́ue restinguit magis quàm excitat. In ventriculo enim robo-...ando incidentia & astringentia adhibenda ...unt non relaxantia, vt sunt oleosa & vn-...uinosa. Quare improbantur eiusmodi ...cetaria, quæ in quibusdam locis paran-...ur ex immodico butyro feruefacto, olei ...icem supplente ob causam iam comme-...moratam. In vniuersum quoque damnan-...ur acetaria, quæ multis in locis præser-...im circa autumnum fiunt ex caule capita-...o minutum dissecto acetoq́ue perfuso: ... vulgus nominat weissen Salat) cuius ...anta est cupido, vt in lautioribus etiam ...t splendidioribus conuiuiis inter primas ...mensarum delitias habeatur, primumq́ue ...mereatur locum: eo enim venere mores ...uxuriaq́ue, vt gulæ potius quam vitæ ...habeatur ratio. Abdicanda denique ace-...aria sunt, quæ calidis herbis vel aromati-...bus, vt pipere, saleq́ue non sunt contempe-...ata, quod hodiè ab omnibus ferè negligi ...nimaduerto, etiam nitidiorem & delica-...iorem vitam sequentibus, qui non rarò pe-...udum instar ea turgidis buccis ingluti-...unt, quod sæpe ad stuporem vsque miratus ...um.

Nota cõtra communem præparãdi modũ. NB.

Quæ acetaria sint noxia.

Nocentissima acetaria quæ fiunt ex caule capitato crudo autumnali vtplurimum tẽpore. Gelidos enim humores crudosq́ꝫ accumulant.

Nota cõtra acetariophagos.

Stultè enim sibi persuadent & imaginan- tur, ventriculum se habere calidum, ea[q]uè calidioris esse temperaturæ, propterea à ca- lidis abstinendum.

Pracept. aur. vitæ progãdæ.

Sed sciant isti facilius esse & tutius mem- brum nimio calore efferuescens refrigerar[e] quam nimio algore emortuum excalfacere. Similia enim similibus sunt conseruanda & roboranda, nam destructio fit per contraria. Modus tamen seruandus præcipitur. De ace- to illud non omittendum, quantò fuerit acri- us, tantò minus id frigidæ naturæ esse: hu- iusque acorem saccharo aut vuis passis in e[o] decoctis mitigari: acetum igitur quò acrius, eò ad acetariorum vsum accomodatius est. Hactenus de alimentis quæ veniunt ex vege- tabilibus, quib. nõ ineptè subiici possunt tu- bera & fungi quos terra vegetabilium mate- spontè protrudit.

De fungis.

DEmirandum, eo vsque nostri seculi fu- riosam & insanam deuenisse gulam, v[t] in cibos adhibere velit ea quæ vitæ sun[t] pestis. Quid enim quæso nobis esse potest commu- ne cum pituita illa arborum (sic enim rectè no- minat Plinius l.22.c.13.) *& terræ vitiis, inte[r] quæ pestilens fungorum scelus? Familias e- nim eos interemisse & con uiuia, Anneum Serenum*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

[S]erenum præfectum Neronis vigilum, & tribu-[n]os, & centuriones, idem Plinius est testis. Ni-[h]il enim aliud esse fungos quam terræ, arbo-[r]um, lignorum, aliarumq́ putrilaginum super-[fl]uas humiditates, inde colligi potest, quod omnes [f]ere è tonitribus & pluuioso cœli statu frequen-[ti]us soleant enasci absq́ radice, floribus & semi-[n]e. Vnde veteres, cum animaduerterent fun-[g]os absq́ semine procreari, crediderunt cogna-[ti]onem illis aliquam cum cœlo esse. Repente vero [e] medio iterum tolluntur, nam ortus occasusq́ [e]orum qui humi proueniunt, septem plerunq́ in-[c]luditur diebus, cuius ortus interitusq́ causa [e]st abundans, qua scatent, humiditas. Merito [ig]itur à fungorum esu se deterreri sinent sanita-[ti] consulentes, primo quod à clarissimis scripto-[ri]bus inter venena collocantur, & à funere a-[g]endo dictos quidam existimant, tum etiam, [q]uod pituitosum, gelidum, crassum, lentum, [a]liquiq́ succi alimentum præstant, magna enim [e]x parte vix conficiuntur, sed cum alui excre-[m]entis sæpe reiiciuntur integri & non confecti. [C]aueant igitur sibi, qui funginis istis delitiis [g]audent. Sed hodie sine modo vorantur etiam [a] magnatibus, qui singulari studio ad dubias [h]os cœnas exquirunt.

Fungorũ ortus.

Fungi cibis abdicandi.

NB.

Noui, quibus pituita illa fungosâ ciborumq́ excrementis nihil delicatius est, dicunt [e]nim non omnes fungos venenatos esse & perni-[ci]ales, vt sunt, qui communiter tubera dicuntur,

germ. Morcheln / *vernoq́ potissimum tempo-re ab Aprili ad Majum usq́ cernuntur : ho aqua feruente bullire sinunt, postmodum aro-matibus & buyro conditos mensis imponunt. Item amanitæ & boleti german.* Heiderling *in campis & jumentorum pascuis provenien-tes Iunio primum mense, durantq́ usq́ in Au-gustum : Hos, membranula tamen liuid prius detractâ, similiter butyro aromatibus condiunt : alii super ignitos carbones eos as sant, saleq́ asperso mandunt, sed quo fructu ipsi experiantur.*

Sic inter esui aptos fungos annumerant Orbiculatos, german. Pfifferling / *ab acri & piperis gustu, fracti enim lacteum fundunt suc cum feruentissimi saporis, ac proueniunt in al tissimis & tenebrosis montibus colore prorsu candido, disco interdum latiores. Hos, qui sy uam* Odenwaldt *cognominatam incolunt carbonibus ignitis assare solent, saleq́ aspers mandere.*

Ad horum catalogum quoque referun quos Brottling *appellant in altissimis monti bus nascentes puniceo colore, hi a quibusdam crudi devorantur, sed qua vtilitate nescio.*

Hi sunt præcipui, qui hodie in delitiis ha bentur, inque vsum cibarium trahuntur. Præ cipuam tamen gratiam & præstantiam obtinu rum

Fungi edules. Tubera pileoli instar rotunda sunt, foris foraminulenta instar faui mellis, colore cano, majo mense euanescũt. Boleti pileolis rotundis & latis similes sunt, prope terram punicei, superiori vero parte membranulis liuidis obducti, quæ, antequam in cibos veniant, sunt detrahendæ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

runt tubera, & boleti, qui inter fungos ab antiquis semper sunt habiti optimi. Sed quis hoc spondebit in venalibus? Certum est omnes venenis esse accommodatissimos, improbique succi, quibus nominibus omnino vitari debent.

Fungorum enim temerario esu magnas vitæ strui insidias exemplo est Claudius Tiberius princeps, cui boletorum avidissimo venenum datum constat ab Agrippina conjuge, quo facto illa terris venenum alterum sibi ante omnes Neronem dedit. Verisimilius tamen videtur Claudium, non vitio boleti, sed vi medicamenti, quo imbutus fuit boletus extinctum fuisse. NB.

Submonitio de fungis.

NE fungorum me autoritatem prorsus abrogare velle quis existimet, voluptuariosque ac hydnophagos plane mihi inuisos reddam, tum etiam vt ventri ac gulæ nonnihil consulatur, sciendum est, vsum quidem me minime damnare, (per me enim licebit cuique ad satietatem etiam iis vesci,) sed modum seruandum præcipere nec ita liberaliter iis vescendum esse. NB.

Gratum etiam hydnophagis me factu-

rum

rum ſpero, ſi non omnes fungos ab antiqui damnatos eſſe, planum fecerim. Galenus ex fungis boletos orbiculatos tantum attingendos cenſuit. Celſus item alios fungos vtiles, alios inutiles eſſe dixit, & hos coctura genere fieri vtiles. Quod ſi verum eſt, vt certe eſt, etiam muſcarii fungi, qui partim rubri partim albi cernuntur, coquendi modo innoxii reddi poſſunt, præſertim ſi diligenter elixentur, mox ex oleo aut butyro additis cæpis & pipere frigantur. Quidam addunt acetum, quod eos eximie debellat.

NB. Modus coquendi ac præparandi fungos noxios, vt innoxie edi poſſint

Alii vino coquunt fungos adjecto origano vel hiſſopo. Qui vero eduntur ex polline piperis, vel ex jure pingui cocti, omnino veneris irritamenta ſunt. Dioſcorides crudos edi docuit, ſed qui crudis veſceretur nemo adhuc viſus eſt, niſi id fiat à pauperibus, & in ſumma rerum penuria. Aduerſus pernitiales radiculam anteſumtam cum ſale & aceto prodeſſe Scribonius Largus teſtis eſt. Quercum & Caſtaneam boletos ferre probatiſſimos omniumq; maximos, vt vnus pluribus ſufficiat conuiuis, quidam aſſerunt. Tutiſſimos exiſtimant qui coquendo molleſcant, qui enim duriores fiunt, noxii deprehenduntur. Venenis etiam accommodatiſſimi ſunt, in quibus dilutus rubor eſt, rancidus aſpectus, color intus liuidus, pallidum per ambitum labrum, rimoſæ ſtriæ. Mult

Fungorũ noxiorũ & innoxiorum indicia.

etiam

etiam venenosi fiunt, si serpentis cauerna iuxta fuerit, si chalybis rubigo, aut panni marcor: quæ sane nec immerito ab esu & vsu fungorum aliquem deterrebunt. Ego certe caute eos attingendos existimo. Clemens VII. Pontifex tam auide expetebat fungos, qui è spinetis vere nascuntur rotunditate clusili, vocantque Spinulos Cardeolosque, vt solus iis cœnaret nullo non die. Edixerat is in locis quæ ditioni suæ parebant, ne cui alteri demeterentur. Immatura autem illius mors indicio fuit, quantum intemperata viuendi ratio, noxiorumque esculentorum assiduus vsus hominibus ad vitam breuiandam valeat. Nam & Peponibus immoderatius vescebatur Martialis quoque feruorem gulæ Ceciliani detestatus est carminib. suis, qui vocatus ad cœnam ab amicis solus ipse boletos vorabat, carmina hæc sunt,

Dic mihi quis furor est? turba spectante vocata
Solus boletos Ceciliane voras.
Quid dignum tanto ventri, gulæq́; precabor?
Boletum qualem Claudius edit, edat.

Pestiferos denique esse fungos breuis illa vita satis indicat; terrâ enim eruti ocyssime putrescunt atque contabescunt, & in ipsa hærentes terra vix diem vnum atque alterum vigere animaduertuntur. Proinde, nisi probe coquantur, aromatibusque condian-

Ab esu fungorũ strangulatum sentientes quomodo curandi?

diantur, suffocationis periculum inferre præter experientiam graues autores tradunt. Hæc vis strangulandi illis vt adimatur, parari eos oportere ex aceto aut oxymelite, aut etiam ipso melle & sale, Diphilus docuit. Qui vero ex intempestiuo auidoque illorum esu strangulatus similitudinem persentiscunt, vt sæpe fit in magnatum aulis, apud quos maxima fungorum est autoritas, iis vomitu ex oleo, aut potu lixiuii è sarmentis, aut pyrastri surculis succurrendum: quin & ipsa pyra mansa præclare auxiliantur, suntq; hæc remedia parabilia, ac cuique in promtu, hucque obiter apposita, quoniam ancipitis hujus escæ maxima vbiuis fere locorum percipitur fœcunditas ac abundantia.

Hactenus de fungis eorumq; natura.

Cap. XIII.

De alimentis quæ veniunt ab animalibus.

Commodum nunc est differere de cibariis, quæ ab animantibus veniunt, ordinem vitæ sequendo.

Nam prima illa ætas carnis desideria inprimis damnauit, pecora agriculturæ tantum nasci existimans, ideoq; tam capitale erat bo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

*em occidisse, quam civem, primumq́ pecudes
terimendi morem ac modum à victimis deo-
um & placationibus alimenti hominum gra-
á emanasse nonnulli diligenter obseruârunt:
nde postea non pauci naturæ rerum viri cal-
ntissimi in lucem emiserunt commentarios,
uibus explicârunt, mitiores longe salubrioresq́
cas, præbere mortalibus animantia, quam ole-
, aut arborum poma, glandesq́.*

*Sed id non factum est ab omnibus pari
dustria & scientia. Numerosa enim anima-
um, quæ in cibos hominum admittuntur ge-
ra, haud dubie omnibus non percognita, ear-
um varietas copiaq́, coquendi parandiq́ di-
rsitas, ipsorumq́ animalium partes dissidentes
usam, præbuerunt perplexitati. Nos, quan-
m nobis licet in hoc præclaro naturæ munere
mmemorando per exiles ingenii vires assequi,
baria, quæ ab animantibus sumuntur studio-
s & methodice persequemur.*

*Alimenta autem ab animalibus petita
l sunt animalium sanguineorum vel exan-
ium.*

*Sanguinea vel simplicis vitæ sunt, vel
phibia.*

*Simplicis vitæ vel solum in aere viuunt,
l in aqua tantum.*

*Ex aereis alia volucria sunt, alia gradi-
tia.*

Volu-

Volucria, quod in aere volent, dictæ sun[t] aves.

Humigradientia vel ambulant, vt ho[mines] & quadrupedes, vel reptant vt reptilia.

Amphibia animalia dicuntur, quæ a[n]cipitis sunt naturæ, inter aerea & aquea, [h]est, partim in aere, partim in aqua viuunt, [ut] rana, crocodilus, lutra, laxus, fiber, natrix, m[er]gus, anas.

Huiusmodi sunt sanguinea, succedunt e[x]sanguia, sanguinis scilicet expertia, vt sunt po[ly]pus, sepia, loligo, crustacea item, vt cancer, loc[u]sta, squilla, & testacea, vt limaces terrestres, co[ch]leæ marinæ, ostrea, pectines, concha.

Hæc est compendiosa animalium fam[i]lia. Nunc operæpretium erit recensere qui[bus] animantibus, horumq; partibus, tam extern[is] quam internis homines potissimum alantur, e[x]ordium sumendo ab auibus.

De auibus in genere, earumque di[f]ferentiis in re cibaria.

Aues sunt animal bipes pennatum, agile & leue.

NE nihil, quod vitæ intersit, omittam, vtque lectorem pleniori atque vb[e]riore obsequio demerear, adnota[re] hîc oportebit, complures in auium gene[re] reperiri differentias, cum à tempore, æta[te], victu, tum loco, cœloq;, quæ auium ipsaru[m]

arnes ſalubriores aut inſalubriores red-
unt,cibiſq; magis aut minus idoneas. Quo
nim tempore libidine pruriunt coeuntque
nacreſcunt præſertim ſylueſtres : quin et-
am quando incubant pulloſque excludunt,
unc enim minus comedunt, vnde extenu-
ntur.

Ex domeſticis & villaticis,vt ſunt gal-
næ,columbæ.anſeres, anates, pauones &c.
emo facile edit incubantes. Porro aliæ o-
mnino vere, aliæ magis placent æſtate quæ
cilicet frugibus veſcuntur, aliæ autumno,
uæ vuis, ficubus & cæterarum arborum
omis bacciſque. Quibuſdam hiemis frigo-
gratiam conciliant, vt turdis, merulis,an-
ribus feris,gruibus,aquaticiſq; fere omni-
us. Complures quoq; hieme latent, nec
mnes ad loca tepidiora abeunt, vt merula,
rdus, alauda. Turtur latere incipit præ-
nguis,nec vſpiam per hiemem videtur, &
cet pennas dimittat in latibulo, pinguedi-
em tamen ſeruat. Palumborum aliqui la-
nt,aliqui non. Sturnus latet qui per vinde-
ias obeſatur eximie. Certum eſt ad algo-
s æſtuſque, mutationes temporum aues
ntire, natura quippe iis indidit ſenſum, à
o mutationes frigore vel calore factas co-
oſcant,ideoq; loca, quæ poſſunt, permu-
nt, nonnullæque ſubſidium in locis iſtis
i conſuetis comperiunt : aliæ peregre

Aues quæ & quando ſalubriores ſint aut inſalubriores.

proficiscuntur, vt grues ex Scythicis camp
ad paludes Ægypto superiores veniunt.
victu quoque differentiæ non paucæ sunt.

Quibus adunci vngues sunt omni
carniuoræ, vt aquilæ, milui, accipitres, vultu
res, buteo, nocturnæque aues, bubo, noctu
vlula: quædam frugiuoræ sunt & omniuo
ræ, vt cornices, & vt summatim dicam, o-
mnium fere auium, aliæ victum à terra p
tunt, aliæ à fluuio, aliæ à lacu, aliæ à mari.

NB. Ubi notandum, auium carnes, ipsaru
quo vtuntur, alimenti semper fere referre
porem: quæ enim formicis vescuntur, fo
micarum, quæ culicibus culicum, quæ ve
miculis vermiculorum saporem represe
tant. Sic syluestrium carnes propè ref
runt saporem pabuli. Quæ aluntur pis
bus, pisces olent, & quæ circa aquas viuu
lutum cœnumque, quæ circa mare, virus
lud marinum redolent, proindeque cibis a
dicandæ.

Differentia ab ætate. Ætatem quod attinet, aliæ placent
infantia, aliæ cum adoleuerint: Senecta se
per improbatur. Pulli columbacei gene
pulli perdicum, pulli coturnicum, pulli g
linarum, vt pullastri & pullastræ parenti
semper præstant, gallinæ juvencæ quoq
anniculæ veteribus anteponuntur. Sicut
capi juuenes suauitate præstant. Qui

Castratio quod & castratione gallinaceum ge

si

uauius efficitur & vtilius, quin & fœminas
nunc castrare gula luxusque didicit. Ad extremum non prætereundum caueis conclusas, altilesque redditas, inque vrbium domibus vagantes & saginatas gulosis ganeonibus, suauius quidem sapere, sed vitæ minus esse salutares, propterea quod vberiori excremento scateant, probumq; succum non gignant, nam quæ in agris versantur præstantiores existunt, vnde capones saluberrimi existimantur, qui circa tritici metas pinguescunt, nec sine exercitio, discurrunt enim vltro citroq;. Idem judicium sit de omni genere animantium, tum ferorum, tum cicurum, quæ mortalibus cibaria præbent, in quib. sagina illa atq; adiposa obesitas carcere otioq; conciliata vitæ insidiosa deprehenditur & pestifera. Sic columbæ quæ turres incolunt salubriores sunt domesticis, & quæ in locis similib. educantur, volatus enim salubritati etiam adiicit. Aues item montanæ campestribus, & quę in locis palustrib. degunt, sicut apri montani campestribus præferuntur. Atq; hæc de auium differentia in genere, sequitur nunc de singulis seorsim. Immensam autem ac Numerosam volucrum multitudinem esse, testatur cœna illa Vitellio à fratre data, in qua septem avium millia apposita traduntur, tantus fuit istius seculi luxus tantaque vorago.

Nullum animans carcere et otio saginatum salubre præstat alimentũ.

Unâ cœnâ septem auium millia apposita.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Aquatilium volucrum genera 17 ... esse, quæ nominatim percognita sint, Pli... nius autor est, sed in terrestribus id fieri n... quit, tantum enim abest, vt in consideratio... nem omnes venire possint, vt etiam omn... Indiæ, Æthiopiæ, Scythiæ, aut aliarum Se... ptentrionalium occiduarumq; terrarum d... sertorumq; aues non sint notæ: Omitto T... probanæ, insularumq; nuper patefactaru... immensam multitudinem, aliasque fabulo... magis quam vere narratas. Quare no... magis, nobiscumque degentes persequ... mur.

Ex auibus autem escas hominum pr... cipue adjuuant, gallinacei, vrogalli, galli... pulli gallinacei, columbæ, palumbi, anser... anates, perdices, attagines, rusticulę, rostru... turdi, merulę, sturni, coturnices, cornices, ... cæ, pici, monedulæ, phasiani, alaudę, fring... læ, passeres, galguli, aliæq; complures, quæ... minuto auium genere sunt, quas singu... persequi immensi esset laboris & difficul... tis, præsertim cum multæ inter eas sint ... & colore ignobiles.

Ex grandioribus vero non prætermi... tendi sunt struthiocameli, grues, ciconiæ, ... gni, gallopaui, pauones, ardeæ, & id ge... aliæ.

Nec omiserim carniuorum genus ...

aq...

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

quilas, coruos, miluios, accipitres ambos, ngillarium & palumbarium, hirundines c. aues item nocturnas, & falcones.

Atque hic eſt præcipuarum magiſque onfeſſarum ac noſtris terris familiarium uium catalogus, externas, peregrinas, & ouas perſequi parum ad inſtitutum no- rum attinet. Nunc in vſu menſarum quæ æcipuæ ſint, diſpiciendum.

De gallis gallinaceis.

GAllinaceos ex Perſide primum in alias terras tranſiiſſe prodiderunt græci. Ex his fiunt capi, lautiorum hodie menſas rimum opulentantes. Caſtrantur autem lli tum ut facilius pingueſcant, tum ut ſuaui- es reddantur ac delicatiores. Caſtrantur uiſſima parte ſuæ alui eximendo teſticulum rumq́ꝫ. Quod ſi enim alter relinquatur, cu- riet ac canet, coitúmq́ꝫ repetet. Elegantiores oqꝫ & majores euadunt, ſi caſtrentur dum ſcunt.

Vetulorum gallorum carnes ingratæ nt & inſuaues, ſed jus in quo decoquuntur in tro ſoluenda celebratur, juniorum vero gallo- m & gallinarum carnes & jus eximie nu- unt. Jus gallorum.

Cerebrum gallorum gallinarumq́ꝫ, exi-

*gnum quidem est, sed tanto quadrupedum ce-
rebro præstantius, quanto durius. Hodi-
primo elixum, deinde prunis tostum manditu-
a delicatioribus. Vitellius Phasianorum &
Pavonum cerebella in delitiis gulæ habuit, e
enim apposuit in patina sua, quam Minerv-
clypeum appellabat.*

*Gallorum testes miris laudibus extu-
Galenus præsertim eorum, qui cibariis lacte m-
ceratis saginantur, vel educantur, succum
enim laudabilem præbent, facile concoquuntu-
valenterq; nutriunt ac Venerem stimulant ce-
to experimento.*

Facetosa & lepida historia.

*Incidit mihi hic historia admodum fac-
tosa cujus meminit Amatus Lusitanus cen-
tur. 2. curationum medicinalium, de nob-
quadam fœmina, quæ marito suo gallorum
quos castrauerat testes, melle, pipere, aliisq; ar-
matibus laute præparatos in cœna comedend-
obtulit. His cum alacriter avideque palatum
explevisset, subsequente nocte tantus conc-
bandi appetitus, tantaq; ei tentigo excitata fu-
vt uxor ex nimia continuatione coeundi pl-
satis delassata & fatigata, vi tandem evaser-
inq; aliud cubiculum se abdiderit. Ipse ve-
eam insecutus pruriente adhuc materiâ, in a-
cillarum dormitorium irrupit, easq; similiter
fugam usq; subegit.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Ex quibus patet, testes gallinaceorum inter ea, quæ venerem excitant, seminisq; ac spirituum generationi sunt accommoda, non postremum obtinuisse locum.

Verum tenendum, veterum gallorum testes virosos esse & effœtos, quare iuniorum ad hancrem assumendi sunt.

Delicatiores quoque fœminæ in delitiis illa habent oropygia gallinaceorum & gallinarum, præsertim altilium & præpinguium, ac certum est ea boni succi esse, licet veterani milites oropygiorum voratores à quibusdam appellitentur. Oropygium extrema pars spinę est podici incūbentis der burtzel.

De Gallinis.

GAllinaceæ carnes, vt graues testantur autores, ipsaque experientia, præstantissimæ sunt, facilime enim conciuntur, omnibusque naturis & temperamentis peridoneæ sunt, ideoq; alimenti pręcipui. Quapropter in villatica pastione cum iis pullis merito obtinent primas, ex iis enim numerosissima epularum genera fiunt, infinitosque mortalibus in re cibaria vsus subministrant, nec alius cibus est, qui innocentius, tum ægris, tum sanis possit exhiberi. Nullo quoque magis cibo iuuamur in re-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

pentino amicorum hospitumque aduentu quam gallinaceo: qua de causa multa tradita

NB. reperiuntur quomodo tenerescant, sic enim repente jugulatæ plerumque duræ admodum sunt.

Horatius eleganter, quomodo id fiat docuit his carminibus,

Si vespertinus subito te oppresserit hospes,
Nec gallina malum responset dura palato,
Doctus eris vivam misto mersare falerno,
Hoc teneram faciet.

Atque hunc morem à multis obseruari constat. Cæterum in prandia elixas, in cœnas vero inaslatas gallinas sumere ganeæ proceres jubent, inuento non insalubri, sed in paucis hodie id obseruari video mensis. Non prætereundum miraculum naturæ, si auro liquescenti gallinarum membra misceantur, consumi hoc in se, ita hoc venenum auri est. Saginare gallinas primum cœpere Deliaci, vnde pestis exorta opimas aues & suopte corpore inunctas deuorandi.

De gallinaceis non omittendum, quod circulo è sarmentis ipsorum addito colli non canunt.

D

De pullis gallinaceis.

BImestres & trimestres magis laudantur, nec non qui ante solstitium nascuntur, mense scilicet Martio, Aprili, Maio, qui nim post solstitium nascuntur iustam magnitudinem non implere creduntur, idq́ tantò mi-us quantò serius proueniunt. Inuentum est t omni hiberno etiam tempore contingant & iberi possint. Oua calido in loco, posita paleis ne modico fouentur, versanturq́ pariter die noctè, statutoq́ tandem die illinc erumpit fœ-us: quem morem & hodiè durare audio Hierolymis, & in Syria, Rhodo, & Ægypto: quin apud nos huius rei extiterunt ingeniosi artiices præsertim in Magnatum aulis. Aristoteles eter id asserit oua in vasis quibusdam tepidis nte pullos prompsisse. Fabulosum quibusdam detur, (quanquam à grauibus autoribus pro-tum reperiatur) quod de quodam vini potore racusano reperitur, quem tamdiu potare soliradunt, donec ab eo cooperta in terra fœtū e-rent oua, quo etiam nomine inter bibacissimos i temporis habitus est.

Artificiū producēdi pullos gallinaceos omni tēpore.

NB.

e vsu gallinaceorum & gallinarum in medicina.

NOn tantum in re cibaria infinitos vsus administrant, numerosissimaque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

epularum genera ſuppeditant, verum etiam in re medica inſigne præſtant ſæpe auxilium & quidem facilè, idque ferè quotidianum.

Cerebrũ. Gallinaceorum cerebro vino epoto, (ſicut & carnibus illorum tepentibus) ſerpentum venenum domari tradit Plinius *lib. 29. cap. 4.* nec non morſum canis rabidi. Parthi gallinæ cerebrum malunt, quod peculiariter etiam debili memoriæ prodeſſe traditur.

Caro. Carnes gallinarum viperis, ſaginatarum elixarumque, elephantiaſis labe infectis profuiſſe certò obſeruatum eſt. In aeris verò peſte maximè inter cibos commendantur.

Ius. Ius gallinaceorum & gallinarum potu præclarè medetur venenis, præſertim ſi allium fuerit incoctum. Pantheræ, Leonesque non attingunt eo perunctos: aluum prætereà mollit ac ſoluit, ſed validius è veteri gallinaceo: prodeſt & contra longinquas febres torpentibus tremulisque membris, articulari morbo, renibus, epati, veſicę, & demum contra ſuſpiria & cruditates. Veneficiis ex muſtela ſylueſtri factis contrarium eſt ius gallinacei veteris largè hauſtum, ſed peculiariter contra aconitum, adiecto tamen ſalis modico.

Fel. Fel gallinacei dilutum aquâ, vlcerationes & oculorum albugines, ſuffuſiones item

ca-

al'gationes sanat,& maximè candidi. Lau-
atur & gallinæ fel,præcipueque adeps con- *Adeps.*
ra pustulas in papillis,adiuuatq; mirificè ru-
tas oculorū tunicas admixto lapide hęmatite.
Fimum gallinaceorum,sed rubrum, lusci- *Fimum.*
sis illinendum suadent, morsisque à rabido
ane ex aceto : fimum quoque gallinarum
andidum in veteri oleo corneisque pyxidi-
us asseruare solent ad oculorum albugines,
niscetur autem cum rosacea, fœniculacea,
el oui albumine. Earundem fimum candi-
um hissopo aut mulso decoctum, venena
ungorum astringit, inflationes itē & stran-
ulationes,quod mirari subit,si enim id fimū
ustauerit aliud animal,torminibus afficitur
inflationibus. Verrucas quoq; pellit cum
leo & nitro fimum gallinaceorum.

Non omittam hîc mysterium naturæ. *Cor.*
am cor è viuente gallina exectum dextręq;
oxæ palpitans adhuc alligatum partum dif-
cilem accelerat.

Ventriculi gallinaceorū membrana, quæ *Ventriculus.*
n coctionibus abiici solet, vino trita aurib⁹
urulentis calida infunditur, sic & gallinarū
deps:eadem siccata & potioni inspersa sto-
nachicis,pectoris destillationibus, humidæ-
ue medetur tussi. Gallinaceorum iecur as-
um cum prædicta ventriculi membrana ad-
isto papaueris succo dysentericis ꝓdest vē-
isq; malis. Vide Plin. *l. 29. c. 5. & 6. & l. 30. c. 7.*

De columbis.

A Gallinaceo genere proximum est columbaceum non minoris in re cibaria vsus quàm gallinaceum. Varro columbas dictas putat, quod in summis columinibus villæ nidificent.

Xenophon libro expeditionis Cyri primò, tradidit Syros columbas habere sacrosanctas, nefasq; putare eas violare. Ante bellum ciuile Pompeianũ in magno fuerunt pretio. Nã L. Axius eques Rom. denariis quadringentis singula paria vendidit. Nam magnis in rebus fuerunt internunciæ, epistolas annexas earum pedibus obsidione Mutinensi in castra consulum Decimo Bruto mittente. Multa sunt illarum genera, quæ omnia percensere superuacaneum est. Aristoteles prolem vernam præstantiorem asserit quam autumnalem, deterrimamq; æstiuam. Galli aliiq; vernam fœturam damnant improbantq; quoniam pulli non perueniant ad volatum tempestiuum, cum sæpè propter imbres veris largiores in nidis intereant, vel etiam oua vitientur. Præstantissimam ad volatum & cibos prolem existimãt Iulio vel Augusto mense natam: mensis enim tempore pulli maximè pingues inueniuntur propter pabuli copiam. Calor enim columbis, vt & cæteris auium generibus, vtilissimus, imbres verò inimicissimi. Delectantur mirum in modum sale, ideoq; cibaria illis salsa crebris

Verna columbarum fœtura cur damnetur?

rius obiiciuntur. Qui domicilia sua habent in turribus carcere contabescunt, volatu enim exercitioq; exhilarantur atque pinguescunt. Domestica verò, quæ intra limina solent educari prepingues fiunt. Mauritiani columbos cibis damnârunt: at Galenus eos qui in turribus degunt, commendat.

Nec dubitandum pullos columbarum sanis atq; ægris esse maximè salutares. Damnatur autem gula quæ etiam infantissimos, hoc est, plumâ nondum tectos mandere inuenit, nec enim nouelli nimium nec adulti nimium probantur, acceptissimi sunt medii. Idemq; de gallinaceis, quos similiter quidam in prima infantia edunt, intelligendum. Turturarũ caro sapientũ senum cibus dicitur, sensus enim omnes corroborat, cogitatiuam acuit, memoriamq; corroborat.

De palumbis.

IN colũbaceo genere maximi sunt palumbi, quorum captura in quibusdam locis, vt Aquitania apud Vasates, vberrima est, gloriaq; inter epulas non postrema; concoctu difficiles iudicantur, succique non adeò boni. Torquatum vnum genus dicitur à torque, quo collum insignitur, germ. Ringeltauben/ quorum caro ob glandium esum traditur, hebetare venerem, quod non ignorauit Martialis, scribens,

Inguina

Inguina torquati tardant, hebetantque palumbi
Non edat hanc volucrem, qui cupit esse salax.

Porro palumborum vitam vel ad 40. annos durare, quibusdã ad 25. & ad 30. protrahi annum, Aristoteles testis est *libr. 6. de histor. c. 4. & lib. 9. cap. 1.* cui astipulatur Plinius *lib. 10. cap. 35.* Lauri se foliis purgare palumbos quotannis, idem Plinius testis est *lib. 8. cap. 27.* Sicut columbæ, turtures & gallinacei herba helxine, anates, anseresque siderite, grues iunco palustri. Venerem denique trimestres palumbi nosse incipiunt, & fœtificare, quod vberrima eorum copia ostendit. Nam in agrum Volaterranum, vt & alios tractus palumborum vis ingens quotannis aduolat è mari. Pariunt vere, nec plus quàm bis. Hibernis mensibus inter elegantiores epulas collocari palumbos, notum est iis, apud quos eorum magna copia est, eosque quidam cum brassica elixant, parum tamen ante inassatos.

Vsus columbarum & palumbium in medicina.

COlumbarum caro recens contra serpentes auxiliatur: integra verò per longitudinem viua dissecta phræneticiqu

ciique vertici applicata q. miraculo profuiſ- ſæpe animaduerſum eſt.

Fimum columbarum ex aceto laudatur ad ægilopas, id eſt, tubercula circa magnum oculi angulum: priuatim verò contra viui argenti potum, præcipuè ſylueſtrium. Pulli columbarum paraliticis & ſenibus conueniunt frequentius eſitati cũ maiorana & roriſmarino: iidem elixi febrientibus vtiliter dari poſſunt, ſucco limonum vel citronum aſperſo, vel corticibus cum iis incoctis. Panos denique, tumoreſque ſub faucibus, auribus & inguinibus fimum columbinum cum farina hordeacea diſcutit, clauos vero pedum ex aceto.

De anſere.

ANſeres Romanis ſacroſanctos fuiſſe ſatis conſtat inter graues auctores, quin & ob iecur ſolum ab iis ſaginatos, Atheneus l. Deipnoſ. *teſtis eſt, ſcribit enim tanto eos in pretio fuiſſe, vt eſſent apud eos, qui anſeres ita alerent, vt eorum iecur mirificè augeretur. Idemque tradit Plinius* lib. 10. cap. 22. *iecur, inquit, altilibus in magnam amplitudinem creſcit, exemptũq; lacte mulſo augetur. Id quodq; Martialis ſignificat, dicens,*

Aſpice q̃ tumeat magno iecur anſere maius
Miratus dices, hoc rogo creuit vbi?

Inuen-

Inuentum autem hoc alii Scipioni Metello, alii Marcello viro consulari, nonnulli Marco Sessio eadem ætate equiti Romano asscribunt. Huc item alludit Horatius Sermonum l. 2. Satyra 8.

Non sine farre,
Pinguibus & ficis pastum iecur anseris albi,

id est, iecur saginatum & auctum pinguibus ficis. Candidorum autem in pluma vectigal maximum, vnde bis vel etiam ter velluntur quibusdam in locis anno. Porro iecur anserinum valenter nutrire probiq́ue succi esse ab omnibus ferè receptum est. Alas quoque Galenus commendabiles facit. Sed carnem ipsorum excrementis scatere, adq́ue concoctionem esse peruicaciorem quidam existimant. Certissimum est ex omnibus alitibus, solis anseribus, censores magistratum ineuntes, gratiam retulisse, nihil enim agebant quàm vt eorum alimenta locarent, sacrosancti enim eos fuisse, Capitolio seruato, vel inde cōstat quod violare illos fas non erat. Immensos præterea vsus in re cibaria & culinis præstant. Britannos quoque anserem in honore habuisse Cæsar in suis commentariis testis est, eum enim gustare fas non putabant: alebant tamen animi voluptatisq́ue causâ. Parentes rarius epulas opiparas subeunt, sed pulli & semestres frequentius. Lautissimi à Magnatibus quibusdam auidè expetuntur, sed adultiores vt trimestres, ma-

Anserũ gloria apud veteres.

com-

mmendantur, illi enim excrementis abun-
nt. Opimantur loco tenebroso, & tepido
ueis conclusi. Largioribus autem cibariis
us est & largiori potu, voracitas enim in iis
imia est & bibendi desiderium ingens: a que
bene curati, duobus ad summum mensibus
les præpinguesq; euadũt Castaneis, pyris, ma-
q; & id genus aliis ad farcturam idoneis solent
rciri vetuli & adultiores, sic enim lautiores e-
dunt, pulli verò oleribus herbisq; ac lardo mi-
tim conciso. Ceruix, alæ, pedes cum palmis,
ere & vino solent elixari, idq; edulii genus
ma mensa solet apponi palato gratissimum,
salubèrrimum, ius enim contra toxica &
nita efficax esse admodum, compertum ha-
ur.

Ius anserum cõtra venena efficax.

Ad extremum adipem anserum fartilium
berrimos vsus nobis præstare frigoribus hi-
mis in condienda brassica aliisque oleribus,
& aliis obsoniis parandis, omnibus culi-
pluquam notum est, omitto nunc, quan-
tum in re medica valeat, de quo hîc
meminisse nihil at-
tinet.

Z De

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

De Feris anſeribus.

FEros & ſylueſtres quoq; eſſe anſeres n… ignotum eſt: quos ſedem mutare, per… inde vt grues dubium non eſt, nam & … eo ipſo tempore ſolent ad nos redire qu… grues. Hieme autem inter magnificas e… pulas reponuntur, inaſſantur enim garyo… phyllis confixi, ſeruanturque aliquot die… Nec autem ſucci boni eſſe, nec facile confi… norunt ii, qui crebrius iis vſi, licet aliis in ci… bis non ſordeant, propter longinquiore… enim volatum aiunt, minus eos eſſe excre… mentis refertos, quod veriſimile videtur.

De anate.

INter amphibia reponuntur anates, petun… enim tum à terra, tum ab aqua alimentum… Quæ in vrbibus verſantur, liberoq; cœlo, a… aquis fluentibus non fruuntur, in cibis ſunt in… tiliores inſalubrioresq;, viuunt enim cibariis ab… iectiſſimis & fœtidiſſimis, vt iis, quæ à culinis ei… ciuntur in vicos. Cœnum item mire deuoran… ſicut & ranas, bufones & ſerpentes. Et, ſi aſ… NB. *vel elixæ diutius tempore æſtiuo aſſeruentur, ſe… pentes vermiumq; colluuiem iis innaſci anima… uerſum eſt. Vnde facilè colligere eſt, carnem e… rum mali eſſe ſucci excrementoſamq;, ac pert… naciter confici in ventriculo. Quare qui er…*

diſier…

tioris sunt palati, facilè poterunt discernere ter eas quæ in vrbium lacunis ac paludibus de-nt, & quæ in riuulis aquisq; fluentibus, hæ e-m longè maiorem saporis habent iucundita-n: Pulli autem earum in maiori sunt glo-. Pectus verò & ceruicem delicatius sapere Martialis ganeæ peritus docuit hoc car-ne,

Tota tibi ponatur anas, sed pectore tantum
Et ceruice sapit, cætera redde coquo.

Anserum & anatum in medicina vsus varius.

ADeps anserinus celebratissimi vsus est: cum melle morsui canis rabidi occurrit: medeturque vulneribus n foliis cucurbitæ syluestris tritis. So-um auriumque grauitatem emendat n succo ceparum. Cum pipere albo & ilibus vtiliter illinitur ad perfrictiones, uulsiones, cæcos ac subitos dolores, niaque quæ acopis curantur. In le-ndis verò & sedandis doloribus, ob ium scilicet & substantiæ tenuita- magis penetrabilis adeps anserinus *Adeps.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

cæterarum volucrum adipibus longè præ
ferrur,vt pluribus in locis patet ex Galeno
præsertim 2. ad glauc. vbi de scirrhis. A
verò sanguinem profluentem à cerebro,fr
cto scilicet capite , idem vel etiam anatu
Sanguis. cum rosaceo coctus sistit,vel etiam vtriusq
infusus sanguis. Sed peculiariter sangui
anatum contusis medetur oculis cu
melle.

NB. Sanguinem anatum Ponticarum à M
thridate Rege nobilitatum inuenimus, spi
satum enim miscuit antidotis felici succes
quoniam veneno viuerent, de nostris po
liceri id non ausim,nisi experimento facto

Contra lepores quoque marinos sangu
valet anserinus cum olei æqua portione
contra mala item medicamenta omnia se
uatur cum Lemnia terra & spinæ albæ suc
in pastillos redactus.

Lingua. Anserum trium linguas inassatas, inq
cibo sumtas hydrocelicis, id est, herniâ
quosa afflictis prodesse, Anaxilaus auc
est.

Caro. Porro in peste aeris carnes anserinæ ,
peste verò aquæ anatinæ magis celebrantu
quæ verò pestis aeriæ aqueæque sint
signa, vide cap.de
aere.

I

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

De perdicibus.

Perdicum carnem à coturnicum carne non longum differre constat ex Aristotele, qui de perdicibus & coturnicibus eodem capi- tradidit, ut natura inter se non multum dissi- ntibus.

Præstantiorem tamen & succi bonitate & ncoctionis facilitate esse carnem perdicum no- nt proceres & magnates. Infantes enim lli regum sunt epulæ, adultiores facti, & qui rvolare possunt, non in minori sunt pretio & ria.

Anniculæ perdices in cibos quoque admit- ntur, ultra verò displicent. Vetulæ & adul- non nisi per frigora mensas subeunt, tunc enim rum inassatæ lardoq; transfixæ incoquuntur n brassica, vel solum inassantur.

Libidinosissimas autem esse perdices, sicut coturnices, inde palam euadit, quod crebrius esitantes, ad venerem proritent potenter, nprimis externis saporibus magis inunctæ vi- q; delibutæ. Gula eas hodiè cicurari & mi- pinari docuit.

Non omnibus præterea terris eas esse datas num est, in Attica enim non transuolent otiæ fines, nec in Anaphi insula fuerunt, pri- uam eò delatæ. Superiorum seculorum me- riâ notum est legatos Regis Anglorum ca- s conclusas perdices in Britanniam deportas- Nõ quæuis terra alit perdices.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

s, quoniam illic nullæ essent, non tamen potu-
viuere. Germania nostra, vt est omnium b
narum rerum ita & perdicum fertilissima, qu
inter primarias etiam escas reponit: quæ rost
pedibusque sunt rubentibus, palmam in ci
obtinuerunt apud gentes quasdam: griseæ, qu
Perdicũ *bus neque pedes neque rostrum rubent, pret*
differen- *sissimi sunt saporis: rubræ quibusdam in loc*
tiæ. *præsertim Francia, sordescunt: candidæ, quæ*
Alpibus Allobrogicis nascuntur, fatuo sunt g
statu, vt & nigræ, has enim inueniri literis p
ditum est.

In Paphlagonia bina perdicibus corda
se, prodidit Plinius lib. 11. cap. 37. *Porro ann*
um fastidium lauri folio eas purgare, idem te
est. Fel earum cum mellis æquo pondere m
Vsus per *tum oculis claritatem conciliat. Oua verò*
dicum in *larum cum melle cocta oculorum vlceribus m*
medici- *dentur. Sanguis verò perdicum, vt & colu*
na. *barum, turturum, palumbium, oculis cru*
Fel. Oua. *suffusis eximiè prodest, teste Plin.* lib. 29 cap
Sanguis. *Ius illarum vel ventriculus contritus ex vino*
Ius. Ven- *gro dysenterias ventrisq́ mala sanat. Ouor*
triculus. *putamen ceræ mixtum stantes mammas ser*
Caro. *re, & à partu custodire, oua verò sorpta fœc*
ditatem facere lactisq́ copiam, testatur id
lib. 30. cap. 14. *Carnes in peste aeris comm*
dantur, quæ verò pestis aeriæ signa sint,
quomodo discernatur à peste terræ, aqu
ig

nisque, vide principio huius tractatus de ...ere.

De attagena, turdo, merula, sturno, rusticula, rostrula.

A Bantiquis attagena, vulgo gallina corylorum, maximè celebrata fuit, præsertim Ionica, ob succum quem parit ...bonum, tum etiam quod facilimè in ventre ...m perfici optimeq; nutrire, nullum est du...um, ob quam causam Martialis carmine ...o laudes eius non omisit, *lib. 13. Epigr. 60.*

Inter sapores fertur alitum primus
Ionicarum gustus attagenarum.

Cæterum nō abs re addo, tum etiam, quia ...res quædam est boni succi, non statim se...itur, quod sit bonus cibus, qui multa de...lerat: Bonus enim cibus est, qui facilè à na...ræ robore edomatur, in calorem ventricu... non reagit, tempestiuè in eo perficitur, in ...rporis cedit nutrimentum, putredinisque ...em non subit. Eiusmodi verò cibum le...m esse oportere atque friabilem, succoque ...dabili præstantem, extra controuersiam ...: nā cibi crassi & duri crassum concoctuq; ...ficilè succum generant, vt ex leguminibus ...nt faba, lentes, lupini &c. & fructus quidā ...orei, pisces item saliti, carnesq; nimium ...fumatæ & duræ, crassum enim hæc succum ...nerant, & in calorem natiuum reagentem:

NB. An, si qd est boni succi, sit etiam bonus cibus? Cibi boni & euchymi nota.

& licet quædam ex his ſuccum habeant gr[illegible]
tum & bonum , non tamen protinus b[illegible]
nus cibus ſunt, cùm poſſint & obſtruction[illegible]
& qualitate, & coctionis etiam duritie, alia[illegible]
ratione multifariam obeſſe. Ex quibus i[illegible]
telligitur, multa licet exiſtant inter alimen[illegible]
boni quidem ſucci, exinde tamen non ſeq[illegible]
bonum etiam eſſe cibum , qui , vt dictu[illegible]
multa requirit, quorum vnum ſi deſit, bon[illegible]
eſſe nequit. Et ſi ſuccus alicuius rei nul[illegible]
alia ratione peccat vel obeſt, certa ſola qual[illegible]
tate noxius deprehenditur, corpusque hu[illegible]
manum alterat immutatque, vel exiccand[illegible]
id eſt, humores validè abſumendo, vt acetu[illegible]
forte, muria, lixiuium, alumen, calx, petrol[illegible]
um, ſuccique rerum validè purgantium, n[illegible]
non nimius calidorum ac reſoluentium [illegible]
ſus, vt balnei, vini, veneris, vel incraſſand[illegible]
hoc eſt, humores fluxiles reddendo con[illegible]
ſtentiores, vt ſunt omnium craſſarum, terr[illegible]
narumque, ac citra acrimoniam amarorer[illegible]
que frigidarum rerum ſucci liquoreſque, [illegible]
hypociſtidis, acaciæ, ſorborum, gallaru[illegible]
cupreſſi, mororum immaturorum, bala[illegible]
ſtiorum, malicorii , meſpilorum , cort[illegible]
cis & foliorum quercus , myrthi , cot[illegible]
neorum, &c. vel acrimonia nimia, qua i[illegible]
ſitus calor vel extinguitur abſumiturq;, v[illegible]
etiam mutatur in igneũ, hoc eſt, intenditur[illegible]
mai[illegible]

Succi rerum qualitate magis noxii.

majorem gradum, ſecundum hujus enim intentionem & augmentum generātur morbi calidi: hujus generis ſunt piper, zinziber, & ſimilia linguam acriter vellicantia,

Vel humectando & emolliendo, vt ſpinachium, Beta, Malua, Mercurialis, caulis capitatus & id genus alia culinis nota.

Vel detergendo, viſcoſoſque humores viſceribus adhærentes eluendo, vt ſuccus abſinthii, ariſtolochiæ, centaurii minoris, ſcabiosæ, gentianæ, agrimoniæ, dracunculi, hellebori, ari, ſaliſq; liquor.

Vel aſtringendo, hoc eſt, meatus, venarumq; ac arteriarum ora coarctando, vt ſuccus tormentillæ, cotoneorum, prunorum ſylueſtrium, pyrorum ſylueſtrium, malorum granatorum, citriorum, arantiorum acidorum, aliaque plura quorum facta eſt mentio inter incraſſantia: & certum eſt magnas hîc ſtrui vitæ inſidias: difficile enim eſt à blandiſſimis ſuauiſſimiſque malorum quorundam noſtratium & exoticorum, vt citriorum & arantiorum, ſuccis ſibi temperare, quibus multi porcorum more ſaginam explent, vnde poſtea inſignem corporis alterationem ſuſtinere & perpeti coguntur: alii enim ſucci ſunt prædulces, alii acidi, alii auſteri, acerbi alii, quidam vero ex horum multis vel duobus temperati ſentiuntur. Hîc vero meminiſſe oportebit, rectam cuiuis hominis à *N.B.*

 natu-

Præceptũ aureum ad vitam prorogãdam.

natura tributam esse rationem, vt nocitu
declinet, profutura vero amplectatur, ven
trique ac gulæ constanter imperet, ne pra
ter modum & intempestiue iis vescatur, i
quibus plus voluptatis, quam vtilitatis in
esse deprehenditur. Vitam enim salubrit
prorogare cupienti, duo inprimis consid
randa sunt, primum: præseruare corpus
præpostera siccitate, deinde vitare nimiu
ac immodicum, intempestiuumq; rarefac
entium, hoc est, solidam compactamq; ma
teriam disiungentium ac relaxantium vsum
hæc enim quia plurimum calida sunt tenui
que substantiæ, alte penetrant, humoresqu
per resolutionem & euaporationem tenu
partium à crassioribus & terrestribus absu
munt, vnde tandem corpus exiccari ac con
tabescere necessario contingit.

Duo inprimis circa vitam producendam animaduertenda.

Pessime igitur sanitati consulunt, q
ventriculo relaxato, debili & imbecillo a
hibent relaxantia, vt maluaticum, piper, f
napi, theriacam, mitridaticum, & similia, ii
que vires prostratas vel languidas recuper
re student & corroborare, cum potius astri
gentia & austera, quæ sc. corrugando vnien
doq; ventriculi villos, calorem congregen
ejusq; dissolutionem impediant, appetitũ
excitent, sint vsurpanda. Atq; hæc monuis
hîc & meminisse (quoniam inter meditand
ita occũrrebant) studiose volui, vt lector
d

Male faciunt qui ventriculo relaxato medentur maluatico.

electatus recedat, & fideliter monitus ad reliqua quoq; perlegenda reuertatur.

De turdis inter autores non conuenit. Multi mirantur, quod Horatius scripserit, *Turdi.*

Nil melius turdo, vuluâ nil dulcius ampla,

Et Martialis,

Inter aues turdus si quis me judice certet,

Inter quadrupedes gloria prima lepus:

Atque eam venerunt sententiam, vt veteres nunquã rei alimentariæ indoctos damnârint.

Sed & illud non parua admiratione dignum est, quod Gal. 3. de alim. facult. scripsit, turdos & passerculos, perdicibus, attagenis, columbis, gallis, phasianis & gallinis concoctu esse duriores, & posset hunc locum mendo scatere quis suspicari, nisi eadem verba apud Oribasium & Ætium notata haberẽtur. Dur autem in admirationem hoc veniat, potissimum in causa est, quod idem 7. methodi & alibi scriptum reliquit, quæcunque magis nutriunt, difficilius à calore naturali confici. Unde si turdis & passerib. perdices, gallinę, & phasiani magis nutriunt, suntq;, vt loquitur Celsus, firmioris materiæ, par quoq; est difficilius concoq. At vero phasianos, quo, quãtũ ad coctionis nutriendiq; vim attinet, gallinis pares, edendi vero suauitate superiores facit Galen. solis vaporib. à culinarũ pfectis magisterisq; maioré ob gulę jucũditatẽ coq cõsueuisse D. Hier. testis est, in epist. n. ad Ocean. 83. *N. Magis nutrientia difficilius à calore vẽtriculi cõficienda sunt. Phasiani solis vaporibus cocti.*

Sa-

Sacerdotis munera typice enarrans ſic eum depingit, debere eſſe domum ſuam bene regentem, non vt opes augeat, non vt regias paret epulas, non vt cælatas ſtruat patinas, non vt phaſidas aues lentis vaporibus coquat, qui ad oſſa perueniant, ſuperficiemque carnis non diſſoluant artificii temperamento; atque hoc pacto quoque fructus coqui ſolitum pro valetudinariis meminit Galenus 2. de compoſ. medicament. & Alexander Trallianus l. 12. cap. de tertiana. Verum enimuero exactius re conſideratâ apparebit veteres non male judicaſſe: quantam enim nutriendis ſaginandisq; turdis majores impenderint operam M Varro 3. de re ruſt. l. 1. & Columell, teſtatum fecerunt. Agrippina Claudii Cæſaris conjunx turdum habuit imitantem ſermones hominum, quod nunquam ante viſum, teſte Plin. l. 10. c. 42. Certum eſt tanta fuiſſe Romę turdorum auiaria, tamque breui in tantam multitudinem excreuiſſe, vt ex eorum fimo agri ſtercorarentur, teſte Varrone qui principatum turdorum fimo ex auiariis tribuit: quamobrem non immerito exclamauit Plinius apud Varronem id legens, Bene ait ſperandum eſt de moribus noſtris, ſi tanta fuerunt apud majores auiaria, vt ex iis ſtercorarentur agri. In tanta tamen copia ſtupendum, tam memorabilia fuiſſe turdorum pretia, ſingulos enim

omæ denariis ternis, hoc eſt, duodecim ummis venditatos conſtat, vt ita turdorum uinque millia tali pretio diuendita ſexanta nummorum millia faciant, hoc eſt, æmatione noſtra coronatos 1500. Vnde nſtat mira & immenſa auium fuiſſe pretia ud Romanos, vrbemque Romam quaſi cem quandam expilatorum totius orbis iſſe. Hodie turdorum ſaginandorum nulgeritur cura, ſed quales capiuntur, mittunr in culinas, vnde manducandi in illis tanſuauitas non percipitur, enutriti enim & ginati jucundiſſimi euadunt, cum macri nobiliores ciboque minus commendabiſint. De his enim verum eſt, quod Gales ſcripſit, perdicibus, gallinis & phaſianis s eſſe duriores in cibatu, propterea q; difilius concoqui ac perfici. Non enim abſoe accipiendum eſt, quod ſcribit, quæcune magis nutrire debent, difficilius ea à cae naturali perfici oportere, verum id eſt, tis cæteris paribus. Vox difficilius limida eſt & ſecundum quid aliud intelligen, vt ſenſus ſit, quæcunque magis debent trire, neceſſe eſt, vt diutius in ventriculo inteſtinis (nam & hæc habere vim chym conficiendi, qui ſcil. in ventriculo πέψιν acquirere non potuit, oſtendunt luones, quibus ob ventriculum nimis dintum alimentum in inteſtina prolabitur) com-

Ingens turdorũ pretium apud Romanos.

Turdi cur hodie non tam ſuaues vt olim.

Galenus explicatur.

NB.

commorentur, vt alimentum penitus confi-
ciatur: venis enim mesaraicis necessarius
succus interciperetur, si chylus cito & cum
impetu, debitam moram non præstans, dila-
beretur.

Cæterum turdorum carnes probitate
succi insignes sunt, cumprimis qui apud nos
capiuntur per hiemem, quo tempore maxi-
me cernuntur, illaqueanturque in dumetis
juniperinis, baccis enim juniperi victitant:
qua de causa in peste aeris insignes sunt, hy-
dropicis quoque, calculosis & colica confli-
ctatis frequens esus prodest: cum myrthi
vero baccis & cydoniis turdus inassatus, dy-
sentericis.

Vsus turdorum in medicina

Merula.

Merularum & turdorum amicitia est.
Dicta merula quod sola volet, & solitaria
pascatur, quasi mera volans. Merularum ge-
nus alterum vndiquaque nigrum est, rostro
etiam nigro, alterum rostro croceo, quod
canorum magis est. Cantu enim maxime
vocales hujus generis in auiariis passim ho-
die cernuntur, nam docentur secreto, & vbi
nulla alia vox miscetur auditurque, assiden-
te qui crebro præcinat, cibisque abblan-
diat. Tertium genus candidum est, idque
nusquam reperiri, quam circa Cyllenen Ar-
cadiæ montem vult Plinius. Sed & in
Norvegia aliisque locis septentrionem ver-
sus albicant, nec non in Heluetia albas me-
rula

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

..as captas esse, rostro tamen flauente, ..esnerus testatur. Carnes merularum ..nitate succi quidam turdis pares esse vo..nt, sed quo inuento, vel fundamento, ..ndum mihi adhuc constat. Alii succum ..lancolicum & paucum generare asserunt ..ri dubio. In confesso est, succi præstan..merularum carnes turdis non posse esse ..res, ob victus, quem partim in sepibus & ..oribus, partim circa loca palustria quæ..nt, dissimilitudinem & improbitatem. ..nt enim quædam, quæ vermiculos quæ..t in fimo equino, quædam vescuntur ..miculis aquaticis, vnde & riuales & a..ticæ nuncupantur.

Optimæ tamen esse creduntur tor..tæ, sic dictæ ab alba linea totum earum ..um ambiente, vulgo merulæ syluaticæ, ..ontanæ, quod in syluis & circa montes ..ant: nec non fuscæ saxa circa & fruti..a degentes, magnitudine paulo mino.. *Merulæ torquatæ.*

Ubi magna harum frequentia est, ca..ntur noctu ad ignis splendorem retibus ..nsis: alibi vero visco, quibusdam & plu..is in locis laqueis aut tendiculis, vt turdi, ..urni, estque hæc captura, infimæ etiam ..ie plebi ruricolis, equisonibus, & agaso..us notissima, qui captos in vrbes, ma..tumque ac delicatorum culinas ven..r. *Captura.*

Sturnus. Galenus l.6.de sanit.tuend. esum sturno-rum concedit iis, qui gracili, attenuato, sic-catoque sunt habitu, carnes enim eorum a[illegible] attagenarum carnibus proximas colloca[illegible] Alii illaudabilis eos nutrimenti esse conten[illegible] dunt decepti errore Arabum, qui sturnos a-conito vesci tradiderunt, cum non aconito sed cicuta sturnos nutriri apud certos auto-res & præsertim apud Galenum notatum re-periatur. Verum an propterea mensis cibi[illegible] que sint abdicandi, non inconuenienter h[illegible] quæritur. Hujus quæstionis explicatione[illegible] inueniet æquus lector titulo de coturnic[illegible] bus, ibi enim fusius eam tractandi occasio [illegible] rit. Unum hîc adiicere libuit vuas matu-rescentes eos mirifice appetere, quo etia[illegible] tempore pinguiores capiuntur, & melior[illegible] seipsis jucundioresque, vuarum enim pret[illegible] osus ille succus carnis ipsorum improbu[illegible] succum abolet ac emendat. Apud Roman[illegible] fuisse sturnos (item luscinias) latino serm[illegible] ne græcoque dociles, prætereaque medit[illegible] tos in diem assidueq; noua locutos esse lon-giori etiam contextu memoriæ proditu[illegible] est. Quod minus mirabile est, cum vbiq[illegible] fere in Galliarum amplis vrbibus gallicu[illegible] sermonem longiori etiam contextu expl[illegible] nent atque exprimant: fœminas autem [illegible] id ineptas existimant.

Falluntur qui sturnos praui succi esse opinātur.

Ad gallinarum ſyluestrium, quatum *Rusticu-*
ermulta ſunt genera, figurâ magnitudine, *la.*
ociſque in quibus degunt, diſſidentia, claſ- *Gallina-*
em, qui volet, ruſticulas, gallinagines & ro- *go.*
rulas ſeu roſtratulas referre poterit. *Rostrula.*

Eſt autem ruſticula perdix ruſtica ein
ſchn:pffhun/ adque differentiam minoris
icitur ruſticula major.

Roſtrulæ vero à roſtro cognominatæ
int, quod in quibuſdam porrectius ac lon-
us, in quibuſdam breuius eſt. Natura o-
nium circa cibos exploranda eſt à locis, vt
arimum in quibus degunt, & tempore,
o viſuntur. Quædam enim ſyluaticæ ſunt
llinam fere æquantes: quædam turmatim
xta ſepes decurrunt celeriter, humiq; ni-
lantur: quædam locis humidis gaudent &
luſtribus: quædam circa æquinoctium
rnum adueniunt, à lacuum & ſtagnorum
rginibus quoquam vix diſcedentes: aliæ
e & æſtate non viſuntur, ſed ſub autumni
e finem totaq; hieme ſpectantur, degunt-
e in dumetis & geniſtis, vbi laqueis capi
nſtat: has vermibus viuere, terræ inteſti-
s excrementiſque, aliiſque beſtiolis pla-
m eſt, quædam inter gramina latent: aliæ
gris noualibus & quieſcentibus: In de-
s autem menſarum & gulæ celebrantur
nes. Quæ tamen amplitudine ſunt
dicis, ejuſdemque prope coloris, roſtriq;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

parui, vel eâdem cum rusticula majori, forma rostri, capitis, corporisque, (nisi quod longe minores sint) aulicarum delitiarum Proceres quidam perdicibus non dubitant anteponere. Sed certum est, sæpe subesse fraudem. Itaque notandum, quarum carnes sunt candidiores, teneriores, suauiorisque saporis, eas probum quoque generare succum & facilius concoqui, quarum vero carnes nigræ sunt & duræ, gustatuq; referunt aliquid auium palustrium, difficilius quoq; confici.

NB. quænam ex rostralis bonum generent succum? obseruatio generalis.

Quæ tota spectantur hieme, inter hiemales cibos non postremum obtinent locum: Sed bruti ac rustici plane palati sunt, qui eas inassatas, interaneis non repurgatis, hoc est, vna cum fimo suauissime deuorant, vt in Suecia & Norvegia, vbi magna illarum copia est.

De Coturnicibus scitu digna.

DE Coturnice veteres & recentiores dissentire reperiuntur. Plinius libr. cap. 23. antiquorum Romanorum cibis damnatas scribit, quod veratro vescerentur, eoque pinguescerent, simulque ob comitialem morbum, quem solæ animalium sentiant præter hominem. Hæc Plinius. Galenus sext. epidem. comm. 5. ait, in Doride, Beotia Thes-

*hessalia, plurimos ex esu coturnicum muscu-
rum distensionibus correptos, quoniam scilicet
scantur veratro , atque idem quibusdam
Athenis accidisse, qui coturnicibus largius sese
pleuerant. Plinii sententiam, quod attinet
bitandi illa occasionem præbet, solas videl. co-
rnices inter animalia , præter hominem mor-
m pati comitialem, cum & alia sint anima-
, quæ hoc malo conflictantur, vt cati, capi a-
dæ, equi, sciuri, quod vidi ipse, picæ & sues:
i quis dubitationem hanc tolli posse pro Plinio
cat, coturnices animalium solas præter homi-
m, talem potissimum sentire morbum,
emadmodum etiam de canibus scripsit Ari-
teles, nam & mulos, aliaq; animantia rabie
ripi videmus.*

*Verum his missis, inquirendum, cuius
ci & nutrimenti sit coturnix, seu qualea, sic
m a voce quidam nominant? Quidam in
o eas reformidant, ob causas antea à Galeno
nmemoratas, alii mensis minime abdicandas
sent, ob bonum quem præbent succum quin
nes earum turturum carnibus æquiparant,
e sapientum senum cibus habentur , sensus
m roborare , cogitatiuam acuere & memo-
m confortare creduntur. Aristoteles de per-
ibus & coturnicibus tradit in eodem capite,
si naturâ non multum inter se differant, sed
dem sint generis. Vnde non ita, vt vulgus
at, praui succi coturnices esse credendum est,*

ſed potius tenendum , conueniens ac inculpa tum præbere eas nutrimentum. Nec pro pterea etiam ab illarum eſu abſtinendum omnino , quod morbo comitiali corripiantu venenoq́ paſcantur , cum nonnulla ſint anima lia, quæ licet venenis quandoque nutriantu quemadmodum de ſturnis dictum , qui ex ci cutæ paſtu pingueſcunt , inter boni tamen ſuc cibos connumerantur, quo Galenus etiam ſtur nos 6. de tuenda ſanitat. lib. refert. Sic cotur nici veratrum eſt alimentum , homini medica mentum, ſiquidem coturnicis natura eſt in ſubſtantiam ſuam veratrum conuertere. Si anati bufo alimentum eſt, ciconiæ ſerpens, h mini vero venenum. Sic veratrum purga hominem , non etiam coturnicem. Cicu refrigerat hominem , non etiam turdum, v ſturnum. Licet igitur veneno veſcant coturnices, nec ipſis tamen , nec aliis animal bus aut hominibus, qui horum eſui aſſueverun ſunt venenum.

An veneno ineſcata edēdo ſint innoxia?

Nam teſte Theophraſto , omnium Phar macorum vires debiliores deprehenduntur in aſsuetis, in nonnullis etiam plane inertes.

Quicquid enim à natura acceptatur, de vincitur, conficitur, caloreq́, aut congenita , v ex conſuetudine acquiſita, corporis proprieta alteratum in corporis alimoniam digeritur , alito venenum eſſe non poteſt. Hoc modo puell illa Indica, & anus illa attica, à momento cicu

Qua ratione venena alāt & non obſint?

quo

uod natura evincere ac concoquere posset, in-grès assueuere manipulos devorare inno-e. Sic venena quotidie, præsumtis tamen emediis, hausit Mitridates, &, à tali consue-dine ei fuerunt innoxia, adeo, vt captus à ompeio magno, in carceribus veneno interi-ere sese non potuerit. Succum vero cicutæ n assuetis, & puluerem quoq; esse lethale & oriferum venenum, Athenienſium suppli-a indicant, qui morte condemnatos sorbitione utæ interemerunt, quam & Socrates impie-is condemnatus in carcere hausisse fertur, vt plurimum hîc valere consuetudinem natu-q; acquisititias fatendum sit.

Porro & illud meminisse hic lectorem rtebit, quod alibi etiam monuimus, veneni inaria calore concitata in vivorum corpo-us energia longe esse vegetiora & efficaciora, defunctorum corporibus, calore extincto fere sopita. Unde in veneris cum muliere, orbo gallico infecta, conflictu, quo corpus & ritus, veneni vehicula, incalescunt, contagii inaria fiunt nocentiora, quæ in feris ac volu-bus toxico interemtis, præcipue si in veru reantur, vel in lebete elixentur, ignis feruo- dissipata difflantur ac evanescunt. Feræ tur volucresve veneno pastæ, vel captæ opti-s carbonibus tostæ, vel etiam elixatæ mensis nime sunt abdicandæ. Et vt ad coturnices NB.

Spiritus veneni vehicula sunt.

Ignis certissimũ veneno pastorũ correctorium.

redeamus, Auicennas earum esum non im-probat, propterea quod vescantur elleboro, con-vulsionesque excitent, ait enim talem generan-di spasmum facultatem inesse ipsarum substan-tiæ, seu vt alii exprimunt, prodire ab abdit- quadam & latente causâ, non ab ellebori male-ficio tantum. Averrhoes in 5. collect. cap. 32. mirifice coturnicum carnem laudat tanquam bonum generantem succum.

Et certum est pullos messium tempor- suauissimos esse, inque lautiorum ciborum haberi censu. Adultiores à superiori par- fissæ, detracto adipe, sale condiuntur, adipem vero liquant, seruantque in alabastris cond- endis epulis jucundissimum, idque condimen- genus veteres ignorârunt. Pinguescun- autem ocyssime, opimanturque maxime frug- bus, semine canabis & milio. Iusto diutius aviariis reservatæ adiposam illam, propter mo- lem emori exploratum habetur, nec tamen id in cibo reformidantur. Ex quibus man- festum evadit, helleboro illis magis, quam co- turnicibus opus esse, qui coturnices in cibis d- mnant, ob nullam aliam causam, quam qu- vescantur elleboro, quasi helleborus nascat- omnibus locis, vbi sunt coturnices, tum etiam quod veteres eas improbârint, tanquam ventriculo ob nimiam pinguedinem infesta nauseamque parientes & fastidium. Galenu-

*e simplicit. medicam. vbi docet discernere, fa-
ileque cognoscere alimenta bona & mala , si
uis diligentius inspexerit , intelliget cotur-
icem præsertim aßam boni gratique odoris
sse & saporis, ac boni etiam nutrimenti. Illud
uoque non omiserim, DEVM Israelis po-
ulum, quem ardentissime diligebat , dum
er deserta illa transiret loca , ad satietatem
sque coturnicibus pasturum non fuiße , nisi
robati illæ fuissent alimenti & salutaris.
Quid multa ? Coturnices bene in ven-
riculo confici , inque corporis alimoniam
erti probæ temperaturæ & substantiæ indi-
ium est, Nam in omnibus cibis ad boni suc-
generationem tantum requiritur , vt probe
ventriculo concoquantur , quicquid enim
enter concoxerit, ad iecur transit, ab hoc vero
d nutriendum partes transmittitur.* Bonus cibus in ventre probe confect⁹ bonum creat succum.

*Vbi interim hoc adnotandum à praui
ucci eduliis, licet à nonnullis interdum probe
onficiantur , abstinendum esse , clam enim
sensim longa dierum serie pravum in venis
uccum, humoresque ex iis coacervari , qui vel
euissima putredinis arrepta occasione febres
ontumaces accendant , quotidiana docet expe-
ientia.*

*Verum, quia delectissimorum ciborum
opia non semper, & ad voluntatem nobis suppe-
t, vnice studendum , vt , quicunque etiam &
ualescunque fuerint, proba eorum fiat concoctio,*

tum etiam, quia nullum magis aptius adminiculum, ad sanitatem tuendam succorum bonitate inveniri potest, ut, quoad fieri potest, bonæ sint temperaturæ & substantiæ. Nam pravi succi cibi, licet concoquantur si tamen vel minimam putredinis occasionem fuerint adepti, morbos excitant, quamvis Galenus 2. aphor. 28. cibum cum voluptate sumtum, licet deterior paulo sit, aut non modo non manere deteriorem, sed quandoque reddere meliorem. Idem confirmat 2. de aliment. facult. & in consilio pueri epileptici.

NB.

Hoc coronidis loco addo, modice coturnicibus vesci posse, qui convulsionibus obnoxios se sentiunt: plane vero ab illarum esu abstinere, vanum est & insanum.

Non me latet Psellum inter illa, quæ boni succi non sunt, coturnicem etiam connumerasse, sed quoniam nullis id rationibus probat, non multum in præsens, testimonium ipsius magnifaciendum existimo, ut qui turturem etiam damnârit, quæ tamen à Galeno et aliis plurimum laudatur.

Isti namque autores græci, qui longe post Galeni seculum sunt secuti, quique Arabum doctrinam degustârunt, in plærisque à præceptore Galeno declinârunt, ut exempli gratiâ, in sectione venæ, extremæ manus venam magis eligentes, quam curuaturæ brachii, & in nonnullis aliis nunc non recen-

sendis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

ndis: quia tamen pauca admodum isti memo-ri mandarunt, quæ Galenus ipse non scripserit ut animaduerterit, magis etiam ipsorum mo-menta imitanda sunt & amplexanda, ut quæ Galeni Hippocratisq́ doctrinam magis redole-re, quam barbarorum istorum. Galenus qui-n 2. ad glaucon. lib. *sectionis venæ in manu fit mentionem, ubi passione existente in dex-tra locorum parte, a dextra manu aut crure eo-rum sanguinem mitti præcepit.*

Verum sciendum Galenum ibi manus vo-cabulo synecdochicôs pro brachio Græcorum mo-re usum, ut sæpius consueuit alibi, & ipse eum explicauit in libello de motu musculorũ, manum in tres partes diuidens: brachium, ulnã, summam extremamq́ manum.

Rationes igitur, cur coturnix non sit lauda-bilis succi nutrimentiq́, quia à Psello afferuntur nullæ, aut certè exiguæ, coturnicem inter boni probiq́ succi ac nutrimenti aues retinebimus interim, donec contrarium quis probauerit.

De aue alauda, cæterisque minutis.

VVlgatissimus alaudarum cibus est apud gentes quasdam, ubi etiam captura earum largissima præsertim hiber-mensibus, quo tempore obesæ admodũ captantur.

Quibusdam in regionibus senas aut duo-

denas ligneo transfixas bacillo, cum salu
lardoque inassant. Elixantur etiam, pipe
reque, garyophyllis, & id genus aliis cond
untur. Quin & pistorio opere includu
tur madentes cinnamomi condimento. V
rum locupletum & ditiorum ventrique
gulæ obedientium is cibus est. Cristatæ, qu
corydalos & galeritas à crista appellant, lic
rarius in cibis expetantur, experimento t
men certo inter graues autores conuenit,
lixas, assasque in cibo sumtas assiduè, c
licos debellare dolores. Alii cinere g
leritæ adustæ commendant ad eosdem vsu
Est in exemplis, quosdam corde huius in a
milla aurea incluso gestatoque à colicis d
loribus ex antipathia quadam liberatos fu
se: quod ideo hîc meminisse volui, qu
morbo isto nunc nihil fere frequentius, tu
quod Democritus de vna hac aue priuati
commemorârit.

Et Plinius *lib. 30. cap. 7.* de hac aue
scribit, Coli vitium efficacissimè sanatur a
galerita assa & in cibo sumta: quidam in
se nouo cum plumis iubent exuri, conter
in cinerem, bibique ex aqua cochlearib
ternis per quatriduum; quidam cor e
adalligare femori, alii recens tepensq; deu
rari. Hæc Plinius.

Galeno quoque experimento comp
tam esse auis huius aduersus colicos dolo

V

m literis traditur, bonum præterea largiri
iccum, colique doloribus ſubuenire præter
nnumeratos autores, etiam Dioſcorides
ſtatur, ſed cuique experimenti via facilis
t, præſertim qui iſto morbo frequentius &
erbius conflictantur.

De Luſcinia.

LVſciniam, fringillam, paſſerem, & in ſumma, minuta auitia perſequi immenſi & laboris eſſet & difficultatis, æſertim cum maior pars cantus magis, voptatisque quam menſarum cauſa alatur, mplures namque earum Latino, Græco, ermanico, Italico, Gallicoque ſermone doles ſpectantur. Memorabilia pretia ham fuiſſe olim Romæ, teſtatur impendioſa a cœna Æſopi, qui multas luſcinias in pana ſua apposuit. Non ſumuntur in cibo ab egantioribus, vt & cæteræ pleræque huius neris, quæ caueis incluſæ, cantu tantum lectant.

Digniſſima autem Luſcinia miratu as, inquit Plinius, *lib. 10. cap. 28.* cuius in m paruo corpuſculo tanta vox, tamne pertinax, tam paruulis in faucibus iritus, vt in vna perfecta Muſicæ ſcitia modulatus edatur ſonus, qui nunc

continue

continuo ſpiritu trahitur in longum, nun
variatur inflexo, nunc diſtingnitur conciſo
copulatur intorto, promittitur reuocato, in
fuſcatur ex inopinato: interdum & ſecum
ipſe murmurat, plenus, grauis, acutus, cre
ber, extentus, vbi viſum eſt, vibrans, ſummu
medius, imus: breuiterque omnia in paruu
lis tam faucibus, quæ tot exquiſitis tibiarum
tormentis ars hominum excogitauit, vt no
ſit dubium hanc ſuauitatem præmonſtratam
efficaci auſpicio cum in ore Steſichori ceci
nit infantis.

Ac ne quis dubitet artis eſſe, plures ſingu
lis ſunt cantus, nec iidem omnibus, ſed ſu
cuique. Certant inter ſe, palamque animo
ſa contentio eſt. Victa, morte ſæpe vitam f
nit, ſpiritu prius deficiente quam cantu. Me
ditantur aliæ iuniores, verſusque quos im
tentur, accipiunt. Audit diſcipula inten
tione magna, & reddit vicibus cantum. In
telligitur emendatæ correctio, & in docent
quædam reprehenſio. Ergo ſeruorum ill
pretia ſunt, & quidem ampliora, quam qui
bus armigeri olim parabantur. Scio cand
dam ſeſtertiis ſex (hoc eſt, 150. coronatis) al
oquin, quod eſt prope inuſitatum, veniiſſ
quæ Agrippinæ Claudii Cæſaris coniugi do
no daretur &c. Hactenus Plinius. Idem *ca*
42. Cæſares iuuenes habuiſſe luſcinias, ſtu
noſque græco & latino ſemone dociles, præ
tereà

-reaq; meditantes in diem, & assiduè noua -iquentes longiori etiam contextu. Docen--r autem secreto, & vbi nulla alia vox mi--eatur, assidente qui crebrò dicat ea quę cõ--a velit, ac cibis blandiente. Memorabile -t & admirabile, de lusciniis duabus homi--m sermones imitatis Ratisbonæ in Comi--s, an. 1546. de quibus Gesnerus ipse sic scri--t: Ego profectò nunquam Plinio nostro -edidissem, multa adeo miranda de auicula -c scribenti, nisi ipse has bestiolas talia pro--entes & oculis vidissem, & auribus hisce -diuissem. Hæc Gesnerus. Placuit huc repo--re in gratiam Lectoris Carmen T. Vespa--ni Strozæ in philomelam, *lib. 6. Erotic ôn*:

NB. Duæ luscinia sermonem humanũ imitantes Ratisbonæ.

-mula diuini suauissima carminis ales
Quæ virides vmbras & loca sacra tenes.
-ollibus & variis quæ tot discrimina vocum,
Flexibus humana dulcius arte refers.
-unere pro tali tibi quid philomela rependam?
Præmia quæ tanto digna labore putem?
-um vagus huc illuc hortis genialibus erro,
Miror & artifici culta vireta manu,
-spitis officio tu protinus, vsa benigni,
Fingis in aduentu carmina mille meo.
-c procul hinc densis canis abdita frõdib⁹, altæ
-llicis in ramo, populeisue comis,
-ũ hic Iuniperi insides mihi proxima trunco,
Non imitabilibus me venerata modis.

Et

Et licet hæc præstem tibi tam vicinus in umbra
Deq; tua suaui garrulitate loquar.
Nil tamen ipsa times, nec gutturis ista canori,
Sedulitas ideo dulce remittit opus.
Grata sed in longum luco resonante querela
Ducitur argutis continuata modis.
Nos verò tali quoniam dignaris honore
Dicimus in laudes hæc tibi pauca tuas.
Humanas auium quæ mulcent cantibus aure
Cedere carminibus carmina cuncta tuis.
Viue diu similisq; tui generata propago,
Finiat extremum non nisi sera diem.

De luscinia quoque autor Philomelæ s canit:

Scribere me voces auium Philomela coegit,
Quæ cantu cunctas exuperat volucres
Dulcis amica veni noctis solatia præstans,
Inter aues etenim nulla tibi similis.
Tu Philomela potes vocum discrimina mille,
Mille potes varios ipsa referre modos.
Nã quamuis aliæ volucres modulamine tenten
Nulla potest modulis æquiualere tuis.
Insuper est auium spatiis garrire diurnis,
Tu cantare simul nocte dieq; potes.

Extat & Philippi cuiusdam carmen int Epigrammata græca de luscinia, quæ boreã fugiẽs cum per mare volaret, delphini dor suscepta sit vectaque, illumque natante carminibus suis delectarit, vt ita hoc Arion historiæ fidem faciat, qui cum Tarentho Co rinthu

rinthum peteret, ac videret ſibi à nautis inſi-
dias ſtrui, petiit ab iiſdem, vt cythara paulu-
lum canere liceret, ad cuius ſonum cum del-
phini conueniſſent, excuſſit ſe ſupra vnum,
q; ita imminens periculum effugit. Seruius
in Vergilii *Eclog.8.*

De paſſeribus.

DAſſeris nomen licet ad omnes ferè aues minutas extendatur, priuatim tamen certam ſignificat ſpeciem, vt Græcis στρουθός, id ſc. cum furore quodam ad libidinem fera-, vnde hominem ſalacem, & ſupra modum libidinoſum στρουθὸν dicimus, & quæ ſtridunt magis quam canunt, στρουθίζειν græcè dicuntur. paſſerum voce. Memorandæ autem ſalacitatis & libidinis ſunt paſſeres, & propterea vitæ breuiſſimæ: ob quam etiam cauſam Mauritanorum medicina cibis in totum abdicandos eos cenſuit: Venerem in cibatu ſumti excitant, vnde frigiditi in venerem pigri ſolent id genus auitii crebrò & largè mandere.

Galenus naturæ peritiſſimus Pyrgitas, id eſt, qui in turribus habitant, paruos item merulorum carnibus habere carnes proximas, præcipuéq; autumno eſſe commendabiliſſimas aſſerit, quoniam per meſſes & vindemias mirè pinguescunt, ſucciq; acquirunt probitatem.

Qui

Qui propterea in cibis iis abstinent, quod temperaturæ sint vulgi iudicio, calidioris & siccioris, nimis superstitiosè vitæ prorogandæ cupi sunt atque solliciti, vulgi se opinionibus mag quam rationi subiicientes. Passerculi minu troglodytæ dicti, sæpes iuxta ac muros victũ qu ritantes, miram, Aetio teste, contra calculos r num & vesicæ vim habere dicuntur à natur Sale conditi seruantur. Porro cinerem passerun iuniorum sarmentis crematorum ex aceto infi catum aurium dolores minuere Plinius testis cap.3.lib.30. *vbi quoq; ad idem laudatur pass rum fimus cum oleo calfacto infusus, &c. Q renum vel vesicæ calculo conflictantur, passe & motacillas in cibos assumere frequentius d bent, modo assas, modo elixas cum iusculo, ad ctis anisi & fœniculi seminibus, vel etiam petr selino.*

De phasianis.

A Phasi amne, (ad cuius ostia phasian rum multitudinem cibi gratiâ conu nire tradiderunt græci) qui Colcho arua facit ditissima, primum in Græciam argonautis inuectas esse, testatur Martialis

Argiua primum sum asportata carina,
Ante mihi notum nil nisi Phasis erat.

Auis nobilissima, nunc Germanis quo nota, Regum tantum & Magnatum men

exc

...ornans atque opulentans. Galenus quan- ...m ad coctionis nutriendique vim spectat ...llinis Phasianos pares, edendi verò suaui- ...e facit superiores. Carnis enim succique ...nitatem, concoctionisque facilitatem pre- ...cant omnes. Solonem ad Crœsum Re- ...m in regali solio, diademate & purpura ...roque superbum, interrogantemq; nun- ...id speciosius quicquam spectasset, dixisse ...erunt, phasianos & pauones, venustiores ...i videri, quoniam ornamento naturali de- ...ratæ, non ascititio fuco spectabiles essent. ...tarch.

...e cornice, pica, monedula, psyttaco, ... coruo, cæterisq; carniuoris & ad- ... uncis.

OBstupescere fere solet nostra ætas, si quem miluum, aut picam, aut cornicem, aut ancipitrem edisse conspexe- ...cum antiquis ciconiæ & Struthiocameli ...um grandissimæ, peneq; bestiarum feri- ...q; generis in delitiis fuerint. Eduntur psit- ...i ab incolis nouæ Indiæ, nam apud eos vo- ...t gregatim. Et certum est, monstrifica ...malia quædam, hominis gulam euadere ...n posse. Nam quis non admiretur admira- ...em aquatilium, vt balenarum, delphino-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

rum, vitulorum marinorum, canum, &c. re cibaria vsum?

Cornices coloris ex cinereo albicantis non paucis septentrionis gentibus mandu-tur, frigoribus enim pinguescunt, & gratis-mi in cibo sunt, nutrimentum namq; firmu-præbent, & non facilè fluens. Quidam tos-parum cum brassica coquunt eodem mo-quo palumbes. Sunt omniuoræ, vescunt-enim carnæ, nucibus, pomis, quin & in litt-ribus animalia ab vnda eiecta, petunt. Carn-earum in morbis diuturnis esse vtilissima clari quidam auctores tradiderunt, Plin. l. *30. cap. 11.* Quidam, vt inauspicatæ su-garrulitatis, ita & inauspicati alimenti e-volunt, sed nulla probabili ratione. Po-prodigiosam huic aui viuacitatem tribuu-Hesiodus, qui primus de spatiis vitæ longi-mis quædam prodidit, multaque de homi-æuo retulit, cornici nouem nostras attrib-ætates, quadruplum eius ceruis, id tripli-tum coruis, sed fabulosè magis quàm verè-nouem videatur accipiendum pro mu-per synecdoch. quasi sit πολύγηρα, vt -terpretatur Theon. Centum autem vi-iuxta Ægyptiorum morem computatis a-nis, annus Ægyptiacus verò constat quatu-vsitatis & communibus. Verum de ver-certa ætate adhuc inter autores non côue-Hoc adnotasse non inconueniens hîc e-

NB. Optimũ nutrimẽtum quod non facilè diffluit.

Natura senicum.

cor

rnices temperamenti esse firmioris & sic-
oris, obque id longæuas, gaudereque pluri-
um frigidis atq; humectantib⁹. Tempesta-
s præsentiunt, vt & corui, quod Virgilius
pressit carmine suo,

m cornix plena pluuiam vocat improba voce,
sola in sicca secum spatiatur arena.

Horatius 3. carm.

Antequam stantes repetat paludes,
briuus diuina (præscia) auis (cornix) immi-
nentum.

ęc non Lucretius,

Mutant cum tempestatibus vnà,
ucisonos cantus cornicum secla vetusta
uorumq; greges, vbi aquã dicuntur & imbres
cere, & interdum ventos aurasq; vocare.

Nec prætereundum, in pluuiarum denun- *Cornices*
tione cornicem contra naturam suam cro- *& corui*
re voce crassa & rauca, coruos verò non *in pluuiis*
ca voce, sed purissima contra naturam *denunci-*
m, non solitarios, sed plures, pluuiæ dare *andis qua*
um. *voce v-*

Ad extremum carnes earum aeriæ pestis *tantur?*
pore conferre plurimum credũtur, quia *Carnes*
nenis putredinique obsistunt, qualitate *coruorũ*
manifesta, tum etiam antipathetica *veneno*
nifesta est in sicco, & ad frigiditatem ver- *aduer-*
te temperamento, tale enim putredinem *santur.*
hibet. Galenus & Philosophi ac Medici
nes.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

A frigido & sicco nihil putrefieri aptum est.

Experientiæ quoque testimonium hîc illustre est in vento Borea naturâ frigido & sicco, quo omnia quam diutissimè imputribilia durant. Sic carnes & alia, quæcunque asseruari ab hominibus assolent, sale, muria, aceto, vel alio quopiam ex iis, quæ siccandi naturam habent, commodè præparantur. Galenus *1. de temper. & passim alibi.* Calida autem & humida facilimè putrescere, nisi refrigerari ac exiccari contigerit, idē *2. de febr. differentiis* fusius explicat. Qua de causa

Siccitates imbribus cur salubriores?

etiam Hippocrates siccitates imbribus salubriores multo existere non sine ratione scripsit *3. lib. aphor. 15.* In siccitatibus enim superfluæ humiditates dissoluuntur & absorbentur, per imbres autem in corpore collectæ putrefiunt, nisi quis singulis diebus collectas exercitiis expurget, vel purgantib⁹ pharmacis exturbet, vel etiam per balnea euacuet: vbi tamen diætæ & consuetudinis ratio, commoda ac incommoda exactè cognoscenda sunt.

De coruis memorabilia.

Corui cibis omninò abdicantur ob pabulum, quod magna ex parte ex hominum, aliorumq; animantium cadaueribus assumunt: si quis tamen horum esui sensim assueuerit, comperiet, solidi eos esse & firmi nutrimenti, licet non ita suauis sint succi. Sed quid tum? quasi omne, quod gustui ac palato suaue est ac gratum, protinus etiam nutriens

V

vim habeat? Non certè, si quippiam est boni succi, sequitur, quod idem sit bonus cibus, qui plura desiderat, vt supra demonstratum est: In coruo quædam sunt partes, quæ sumtæ bonum alimentum præbent, iis præsertim partibus, quæ substantię quadam familiaritate cum illis concordant, licet eæ non sint ideò probi succi, quod forsan aliquibus videbitur parádoxon. Nec abs re: quia inquiunt, si res quędam sit boni succi, sequitur, quod sit etiam bonus cibus: falsum autem id esse, inque nutritionis opere ac mysterio rem aliter longè se habere ex hactenus dictis facilè quis intellexerit.

Cibi boni virtus est esse benè alterabilem, facilè transmutabilem ad coctionem, ab instrumẽtis, quib. coctionis munus est à natura demandatum: facilè coctibilem, totâ substantia nobis amicum & familiarem, facilè denique assimilari, cumq; corpore quod nutritur, naturæ beneficio coalescere seu coadunari aptum. *Cibi boni virtus notetur.*

In coruis, & id genus aliis quibusdam carniuoris aduncisq; auibus quasdam esse partes, quæ substantiæ occulta quadam familiaritate cum corporis nostri certis partibus cõspirent, inque cibis sumtæ eas nutriant, vsq; assimilentur, si quis negauerit, is in toto antipathias & sympathias mysterio planè cæcutit, alimentorumque ac ciborum naturam *In coruis quadam sunt partes & membra nobis amica & familiaria.*

NB. viresque parum habet cognitas. Non e-
Coctio nō nim intelligunt, coctionem fieri ab ea sub-
fit à solis stantia, cum qua inest similitudo, non à soli-
elemento- elementorum qualitatibus. Simile enim nu-
rum qua- trit simile, eodemque nutritur, cor corde, e-
litatibus. par epate, pulmo pulmone, &c. Quapropte-
non simpliciter verum est, quod Plutarchu-
aliorum Philosophorum opinioni reclamat-
prodens, animalia stomacho & calore valen-
tia serpentes & scorpiones digerere posse.
Nam struthiocamelus non digerit ferrum
solius caloris ventriculi ratione, sed quia in-
ter hunc & illud inest, vel potius intercedit
substantia quædam latens & abdita similitu-
Coctio nō do. Quod si solo calore concoctio absol-
fit solius ueretur, leo, struthione longè calidior, aurū
caloris be- ferrum, & æs quoque digereret, quæ quam-
neficio. uis ignis calore sint inexpugnabilia, struthio-
nes tamen ex his conflata numismata deglu-
tire & concoquere tam experientia clarum
est, vt in horto ducis Ferrariæ id se vidisse Lā-
gius in Epistolis apertè testetur. Quin & mu-
res, quia metallorum scobem adeò appe-
tunt, metalla concoquere, iisque nutriri ve-
risimile est: Et Theophrastus in Syaro In-
sula, expulsis incolis, ferrum arrosisse eo-
tradit, quos etiam arrosis Lauinii argentei-
clypeis Marsicū portendisse bellū, magnāq
ad chalybas, in ferrariis officinis fecisse ia-
ctaram

De coruorum intelligentia mira refe[rt] Plinius *lib.10.cap.43.* Soli enim in auſpici[is] videntur habere intellectum ſignificatio[nem] ſuarum, nam cum Medię hoſpites occiſi ſun[t] omnes, è Peleponneſo & Attica regi[o]ne volauerunt. Ab ortu accinentes cla[ra] voce præſentem felicitatem, ab occaſu ve[l] vel læua clamantes, exitium denunciaſſe ob[-] ſeruatum eſt. Hominum voces ſermonem[que] imitantur. Auguſto ex Actiaca victoria re[-] uertenti occurrit inter gratulantes quidam tenens coruum, quem inſtituerat proferr[e] hæc verba, aue Cæſar Victor Imperator. M[i]ratus Cæſar tam officioſam auem vigin[ti] millibus eam emit, hoc eſt, quingentis aure[is] ſolatis, multasque præterea ſimiles compa[-] rauit. Quo exemplo commotus pauper ſu[-] tor, inſtituere ipſe quoque aggreſſus eſt co[r-] uum ad parem ſalutationem, ſed impendi[is] exhauſtus ad auem non reſpondentem dice[-] re ſolebat, opera & impenſa periit. Cœp[it] tamen aliquando coruus optatam ſalutatio[-] nem exprimere, ac fortè audita, dum tranſi[-] ret Cæſar, reſpondiſſetq;, ſatis taliū ſalutato[-] rū habeo domi, ſuperfuit coruo memoria, vt & illa, quibus Dominū querentē ſoleba[t] audire, verba ſubiungeret, opera & impen[ſa] periit: ad quod ſubridens Cœſar emi a[-] uem iuſſit, quanti nullam aliam emerat. Perottus. Vide Macrob. *lib.2.Saturn.cap.4.*

Coruus loquax quingētis aureis emtus.

Piniu[s]

Plinius loco citato refert,ſutorem quendam
coruum pullum religione ſibi ab officinæ
Domino commendatum educaſſe, mature-
que ſermoni aſſuefactum,omnibus matuti-
nis euolaſſe in roſtra, in forum verſus Tibe-
rium principem, dein Germanicum & Dru-
ſum Cæſares, nominatimque eos ſalutaſſe,
mox tranſiiſſe populum Romanum, poſtea
ad tabernam remeaſſe plurimorum anno-
rum, aſſiduo officio mirum. Hunc ſiue æ-
mulatione incitatus manceps ſutrinæ pro-
ximæ, ſive iracundia ſubita,vt videri voluit,
ob excrementis eius aſperſa calceis maculâ,
exanimauit,tanta plebei conſternatione, vt
primo pulſus ex ea regione,mox & interem-
ptus ſit, funuſque innumeris aliti celebratum
exequiis, conſtratus lectus fuit ſuper æthio-
pum duorum humeros, præcedente tibici-
ne,& coronis omnium generum, ad rogum
uſque, conſtructum dextrâ via Appia ad ſe-
cundum lapidem in campo Rediculi appel-
lato. Tanta fuit coruis gratia apud Pop.Ro-
manum indignatione teſtata & conſcientia.

Corui exequiæ celebratæ.

Non prætereundum denique, quod
Plinius l.10.cap.12.prodidit,grauidas, ſi ede-
rint corvinum ovum per os partum reddere,
atque in totum difficulter parere, & lib.8.c.
29.corvum, occiſo chamæleonte, qui etiam
victori nocet, lauro infeſtum virus extin-
guere. Hactenus de corvis.

Monedula. Coruini generis ſunt graculi ſeu monedulæ, ſic dicti quod gregatim volent, vel ſono oris, quaſi garruli, ſunt enim clamoſi, vel vt alii putant à gerendo, quod jacta ſemina ſegetum legant, monedulæ vero à moneta, quaſi monetulæ, ſolis enim his miram auri, argentique furacitatem ineſſe tradit Plinius lib. 10. cap. 29. Vnde Cicer. in orat. pro Flacc. non plus aurum tibi, quam monedulæ committebatur. Inſitionis teneræque inſerendi emplaſtrationis cauſam & inuentionem monedulis tribui, condentibus ſemina in cauernarum theſauros, idem lib. 17. capit. 13. teſtis eſt. Quibuſdam in locis habentur in cibatu, & tonſtrinæ ibidem eas educant in caveis, docentque humanas exprimere voces. *Monedulæ vini avidæ.* Mira autem his in vino laſciuia, à cuius potu evadunt loquaciores. Quidam exiſtimant monedulas, vt & picas comitiali morbo tentari, quoniam plerunque velut extinctæ ex arborum tectorumq; culminibus decidere in terram conſpiciuntur, ob eamq; cauſam à vulgo menſis etiam abdicantur.

Pica. Linguam reliquis animantibus habet latiorem, vnde loquaciſſima & humanæ vocis magis æmula eſt. Expreſſior loquacitas certo generi picarum eſt, ait Plinius lib. 10. cap. 42. adamant verba quæ loquantur, nec diſcunt tantum, ſed diligunt

medi

ıeditanteſque intra ſemet, cura atque cogi-ıtione intentionem non occultant.

Conſtat emori victas difficultate ver-i,ac niſi ſubinde eadem audiant, memoria llli, quærentes mirum in modum hilarari, interim audierint id verbum: nec vulgaris forma, quamuis non ſpectanda: ſat illis ecoris in ſpecie ſermonis humani eſt. Ve-ım addiſcere alias poſſe negant, quam, quæ genere earum ſunt, quæ glandibus ve-ıntur, & inter eas facilius, quibus quini nt digiti in pedibus, ac ne eas quidem ſas, niſi primis duobus vitæ annis. Hæc inius. Aſtus quoque earum inſignis in cernitur, quod, cum diligentius, viſum homine nidum ſenſêre, ova alio transfe-nt. Pulli mire in cibis à quibuſdam ex-tuntur, magnaque cum voluptate man-ıntur, licet à nitidiorem ſplendidiorem-e vitam ſectantibus damnati, quos cibis inime abdicarent, ſi carnem eorum viſui uendo conducere, faciliſq; coctionis eſſe imaduertiſſent.

Quanā ex picis facilius humanā vocem æmuletur?

Picarum pulli viſui acuendo conferunt.

Aduncas aues & carniuoras fere omnes, baniores atq; liberaliores homines in ci-s non admittunt, vt ſunt aquilæ, vultures, ilui, accipitres ambo, fringillarius & pa-mbari*, multo inter ſe magnitudine diffe-ntes, & buteo, magnitudine miluum quans, quem græci æſalona vocant, ſolus

Adunca & carniuora.

enim

enim omni tempore apparet, cæteri hiem abeunt: triorchis etiam à teſtium numer dicitur, principatumque ei in auguriis Phœ monoe dedit: buteonem appellarunt Ro mani, familiaque ex eo cognominata, cum proſpero auſpicio in ducis naui ſediſſet. I menſarum autem honore hic fuiſſe inueni tur, ſicut & accipitrum pullos ſuaues admo dum eſſe, pingueſque reddi Ariſtoteles te ſtis eſt l. 9. hiſtor. animal. Palumbarios quoq accipitres cibis omnino abdicare inhuman & inſipidi palati eſt, quod tamen lautioru menſarum veniâ dictum volo. Plura au tem eorum genera, quæ ex auiditate diſtin gui poſſunt. Alii enim non niſi ex terra a vem rapiunt, alii non niſi circa arbores vol tantem, alii ſedentem in ſublimi, alii volan tem in aperto: vnde columbæ nouêre e iis periculum, viſoque eo conſidunt, v ſubvolant, contra naturam ejus ſibi auxilian tes. Cæterum non prætereundum, accip tres ſcalpendo lactucam, quæ hieracium d citur, ſuccoque oculos tingendo obſcurita tem, cum ſenſere, diſcutere. Et certiſſim experimenti eſt, oculorum vitiis, hunc ſu cum apprime mederi.

Diſtinctio accipitrum ex auditate.

NB.

Vultur.

De Vulturis, inexplebilis ſcilicet ed citatis alitis pelle ſeu plumoſo tegmine L mnius l. 4. de occ. naturæ miracul. ſcribit, f ris admotum robur ventriculo debili afferr

co

coctionique adminiculari, cibique auiditatem efficacius excitare, quam zinziber conditum. Est autem cæterarum pellium modo arte pellicea subigenda ac concussione complananda. Cum enim omnia hæc auis, & quidem avide appetat, inoffenseque consumat, tegmini ejus ea est vis infusa, vt ventriculum humanum roboret, nauseantiq; stomacho vires appetendi concoquendiq; cibi conferat: qua de causa etiam carnes ejus cibo sumtas ventriculo debili, appetentiæque ejectæ ac postratæ prodesse, extra omnem dubitationem affirmo ex sympathetico influxu & operatione. Plinius l.29.c.4. scribit, cor hujus alitis habentes, tutos non solum à serpentum impetu esse, sed etiam ferarum, latronumque insidiis & Regum ira. *Carnes vulturina ventriculo utiles.* *NB.*

Sed hæc Magiæ Studiosis vlterius perscrutanda relinquimus, parum enim ad nostrum institutum.

Ex nocturnis auibus vnum asionum genus affert Aristoteles corpulentia pingui, autumno quandoque apparens, ac vno tantum atque alrero die immorans, esui est valdeque probatur, perennes vero omnibusque anni temporibus apparentes esui non esse asseuerat ob carnis vitium, malum succum, coctionisque contumaciam. Pulli nihilominus nocturnarum auium, à quibusdam non insalubriter appetuntur. Carnes no- *Aues nocturnæ.*

ctua-

ctuarum membris paralyticis auxiliari com-pertum habetur, cerebrumque vino co-ctum capitis doloribus. Porro bubone funebres & maxime abominatos public-præcipue auspiciis, deserta incolere, nec tan-tum desolata, sed dira etiam & inaccessa, no-ctis monstrum, nec cantu aliquo vocales es-se, sed gemitu potius, nemo fere est, qui no-norit. De bubonis augurio historia memo-ratu dignissima est apud Nicolaum Cle-mangium Bajocensis Ecclesiæ in Gallia olim Archidiaconum, qui Pisani concilii impro-bitate offensus, in quandam de conciliis di-sputationem incidit. Agens autem de conci-lio Romano, quod Johannes XXIV. Ponti-fex, in Esquilino monte æde D. Martini ce-lebrauit, sequens narrat prodigium. Con-vocauerat, inquit, ante 4. annos Romę Con-cilium, maxima quorundam impulsus con-tentione, Balthasar Cossa perfidissimus, nu-per è Petri sede, quam turpissime fœdabat, ejectus. in quo paucissimis præsentibus, et aliquibus, qui aderant, Italis & aulicis sui, sessiones aliquot tenuit de rebus supervaca-neis, nihilq; ad ecclesiæ vtilitatem pertinen-tibus. Cum autem ante primam concilii cō-gressionem pro inuocatione Spiritus S. sacra de more fuissent facta, Patres assederunt, & Balthasar sublimi in loco præsedit, ecce di-rus ac feralis bubo, funeris aut alterius cala-

Memorabiles de bubone historia.

m

nitatis fere ſemper nuncius, è latebris pro-
umpens, voce ſua illa horrifica, continuo
duolat, ſuperque trabem templi mediam,
culis in Balthaſarem intentis, aſtitit. Uni-
erſis mirantibus, quod nocturna auis & lu-
fuga, in turbam diurna luce aduolaſſet,
alumq; ex prodigio ominantibus, Baltha-
r, in quem fixa acie oculos intendebat, an-
,ſudare, atque intra ſemetipſum cœpit
ſtuare, & dimiſſis patribus, ſolutoque con-
entu diſceſſit. Aliqui prodigium verte-
ant in riſum, dicentes, ſpecie bubonis in
ongregationem improborum adveniſſe
piritum S. Secuta altera deinceps ſeſſio, in
uam eodem modo rurſus bubo aduenit,
rſo ſemper in Balthaſarem contuitu, qui
ajore pudore, quam prius perturbatus, a-
em ominoſam clamoribus abigi & ma-
uum ſupploſione terreri præcepit, ſed illa
on prius amota fuit, quam fuſtium ictibus
ulſata in conſpectu omnium exanimis de-
deret. Hic autem bubonis adventus augu-
o ſuo non caruit: nam & concilium cum
decore Pontificis diſſolutum, & Balthaſar
ulo poſt Conſtantiæ exauctoratus eſt,
onheimiique in oppido Principis Palatini
vinculis fuit detentus. Refert Haithonus
libro de tartaris, Changium Can Impera-
rem tartarorum victum ab hoſtibus inter
buſta latitaſſe, inter quæ, cum forte
bo inſideret, victores dum perquirunt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

victos passim occultatos neminem later putârunt, quasi ave illic minime mansura, hominum quisquam adesset. Itaque factum est, vt silentio noctis secutæ Imperator a suos euaserit, & salutis suæ causam expo suerit.

A quo tempore Tartari bubonem se auem felicem, auspicatam & sacram reve rentur, plumasque ejus ceu amuletum & prosperitatis causam in capitibus gestan ac felices se prædicant, quicunque eas habe re possunt.

De grandioribus alitibus.

AVium grandissimi & pene bestiarum generis sunt Struthocameli. In Afric & Æthiopia altitudinem equitis ins dentis equo excedunt, celeritate vincunt, nec ta men sunt volucres, nec à terra tolluntur. Xeno phon expeditionis Cyri lib. 1. tradit in Arab repertos Struthocamelos, quos nemo ex toto ex ercitu capere potuerit. Athenæus Arabic Regum Persarum mensis epulisq; adhiberi sol tos scripsit. Galenus quoq; in ciborum censu e reposuit, horumq; alas deteriores cæterarum v lucrum alis non esse promittit, carnes tamen ex crementis abunde refertas concoctioneq; e pertinaces. Concoquendi sine delectu devora mi

ira in iis natura est, nam ipsum ferrum perfi-ere certo dicuntur, quod absurde & inepte uidam ventriculi calori vehementiori crassi-tudiniq; ejus attribuunt, ut supra quoq; anno-tum est. Ex ovis ipsorum caput infantis ma-itud:ne referentibus olim vasa fiebant potoria : transuerso secta, teste Plin. l. 10. cap. 1. Mira ero stol.ditatis esse idem autor est in tanta enim rporis altitudine, cum colla frutice occulta-erint, toto se latere corpore existimant.

De Gruibus.

ALtitudine carnisque duritie succe-dunt, frugilegæ grues, Augusti Prin-cipatu in cibis gratæ, teste Nepote ornelio: Plinii vero ætate inter primas petebantur: hodie hibernos cibos nobi-ant, & præsertim in claris amplisque fa-iliis.

Inaflantur autem, garyophyllisq; per-diuntur & pipere, solidæque postea appo-ntur. Quibusdam repositæ & infrigi-tæ placent magis quam calentes, & sic pa-tæ durant in multos dies.

Aues duram habentes carnẽ qua ratione tenerescant?

Cæterum, quia fibrosæ ac prædurae rnes ipsarum sunt, tenerescere eas sinunt ndendo, si scil. graue aliquod pondus pe-bus alligetur. Inuenitur quoque aues prę-ras teneritudinem adipisci, si è ficu pen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

deant, tantam enim arbori huic inesse vi[illegible]
dicunt. Minores grues vipiones appella[illegible]
tæ in maximo quondam mensarum hono[illegible]
fuerunt Balearicis. Extremos fluuii Gan[illegible]
gis accolas spithamæos, pygmæos, tern[illegible]
spithamas longitudine, hoc est, ternos d[illegible]
drantes non excedentes à gruibus infesta[illegible]
Homerus prodidit. Quin & Plinius l. 4. c. 11.
ex Gerania, Thraciæ regione, eos ab illis fu[illegible]
gatos, autor est.

Pygmæi à gruibus infestantur.

Cæterum de volatu & migratione gruu[illegible]
mira sunt, quæ apud Aristot. Ælianum, Pl[illegible]
nium, Plutarchum, Isidorum, & Gilliu[illegible]
scripta reperiuntur. Thraciam in qua n[illegible]
scuntur, vt patriam amore prosequuntur,
eaque æstiuo tempore patriæ sedis amore
studio captæ, ætatem ducunt, medio aut[illegible]
mno, salutis ergo frigoris vim non sustine[illegible]
tes, tanquam cœli mutationem temporu[illegible]
que varietatem scientia & cognitione, co[illegible]
prehenderint, frequentes in Ægyptum, L[illegible]
byam ac Æthiopiam proficiscuntur. S[illegible]
ptembri autem discedere incipiunt, ac mo[illegible]
Regis Persarum æstiua & hiberna confic[illegible]
unt. Inducias autem habet Pygmæoru[illegible]
gens abscessu gruum cum iis dimicantiu[illegible]
Cum vero jam proximum est, vt auolent h[illegible]
berni, circa Nilum victus desiderio incen[illegible]
grus quæ inter alias extremo ætatis tempo[illegible]
affecta fuerit, ter circa vniuersum grege[illegible]
volan[illegible]

Notatu digna de gruum volatu.

olans, ſupremum vitæ diem conficit. Hanc rimò ſepulturâ reliquæ afficiunt, rectaque einde in Ægyptum iter faciunt, neq; imenſa elagi ſpatia alarum robore tranſmittentes quam interquieſcunt. Volant autem alte, t procul poſſint proſpicere, & ſi nubes tempeſtatemq; viderint, conferunt ſe in terram imiq; quieſcunt. Volantes trianguli figurã rmant; vt facilius hac forma aerem aduerm ſecent, & ex triquetra figura quandoq; iunt ſexangulum. Prouectiores ætate in rimum ordinem volando collocant, ne ſe fatigent nimium ſequendo, ſi juniores æcederent; Clamorem etiam edunt, ne ſeentur nimium aliæ ab aliis. Siq; quam nſere defeſſam, aliæ duæ vtrinq; eam alis bleuant, aut etiam ſuper dorſis aut pedibus runt, retrorſum enim ſereno cœlo pedes lent extendere, ſecundos ventos & retro ntes obſeruare norunt. Ducem habẽt etiã, eos qui clament diſpoſitos in extremo agne, vt vox percipi poſſit. Cũ conſiſtũt, cæræ dormiunt, capite ſubter alã condito, alrnis pedib. inſiſtentes. Dux nudo capite pcit, & quod ſenſerit, voce ſignificat. Cũ in terdeſcẽderint cibi gratiâ, dux earũ caput in um erigit in cuſtodiam omnium, cæteris urè paſcentib. In tergo præuolantiũ colla capita reponũt, quod quia dux ipſe facere poteſt, nõ habẽs quo nitat, reuolat, vt ipſe ieſcat quoq; in ejus vero locũ ſuccedit alia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

ex sequentibus, eaque vicissitudo in omni cursu ab iis obseruatur. Custodes semper duces circumeunt, & siue homo, siue fera accedat, exclamant, altaq; voce insidias indicant, vt de fuga reliquæ in tempore sibi consulant. Vigiles etiam constituunt, & decima quæq; excubias custodit. Quæ noctu excubant in terra crurum alterutri corpore innituntur, alteroq; adducto prehensum tenent lapillum. Quæ in retinendo jugitas obrepere diutius somnum non sinit, sed statim remisêre, decidens calculus excitat, arguit negligentem. Igitur non est, cur istud Herculis quisquam admiretur, quod alę subdens arcum hærentem brachio, & dextra clauam regens manu quiesceret. Certum deniq; pontum transuolaturas, primum omnium angustias petere inter duo promontoria Criumetopum & Carambin, mox sabur stabiliri, cum medium transierint, abiici lapillos è pedibus, cum attigerint continentem & è gutture arenam. Lapidibus vero non omnes inter volandum, sed quædam onerant, quæ aliis leuiores sunt & velociores, ne reliquas celeritate volandi præueniant, & defessæ posteriores aciem deserant. Lapides ab eis proiici à nautis obseruatum est, in quorum aliquando naues inciderunt, quos ideo etiam ferunt, vt ex eorum casu percipiant supra mare ne an terram volent.

NB.

enim ad mare lapides deferantur, iter susceptum facere pergunt, sin ad terram decidant, à volando requiescunt. Fessis aliquibus ad terram omnes descendunt, vt se inuicem expectent.

Hæc de volatu gruum, quæ licet ad propositum nostrum nihil faciant, vtilem tamen commonefactionem ob oculos ponunt de societate & amicitia fideliter colenda, nec temere dirimenda. Rara auis in terris, mihi crede, est fidus amicus.

De Cygnis.

INter epulas lautiorum quoq; spectantur olores, & præcipue pulli, qui laudabilis succi sunt. Inassantur autem et solidi apponuntur. ...ixi insuaues sunt. Temperamenti, quidam ...unt, eos esse cholerici, quibus non assentior, contrarium probante experientiâ. Corporis quippe amplitudo victusq; ratio naturam ipsorum satis indicant non absimilem cæteris palustribus alitibus. Degunt in aquis, Proceresq; ac Magnates eos alunt in aquis perennib. & riuu..., qui domos arcesq; alluunt. Aquilam si pugnam cœperit, vincunt, nunquam enim nisi lacessiti dimicant. Socrates apud Platonem Apollini cygnos consecratos asserit, ob diuinationem quandam, quâ prouidentes, quid in morte boni ..., cum cantu moriuntur. Cantant autem, ait Plato, non ex tristitia, sed potius lætitia, propinquante

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

quante fato, quod immortales se sentiant, & a[d] Apollinem suum remigraturos. Itaq; allegoria cygnus animæ boni viri comparari potest, qu[i] lætus mortem obit. Cælius tamen cygnum canentem, ait, paucissimos audiuisse, etiam vulgatior fama tenet, ingruente fatali momen[to]. Et Ælianus l. 1 histor. variæ, inquit, nun[quam] se audiuisse cygnum canere, & fortas[se] neq; alium. Alexander Mindius apu[d] Atheneum complures se cygnos morientes secu[tum] asserit, nec vnquam eorum cantum aud[i]visse. Mea sententia est tunc canturos cygno[s] cum graculi tacuerint.

De Ciconia.

AUgusti principatu gruibus in cibis c[i]conias prælatas Cornelius Nepos au[]ctor est, postea vero nemo attigi[sse] voluit: vnde inuentorum auctoritatem pre[]tiosiores res facere dubium non est, ideoqu[e]

Si quis nunc mergos suaues edixerit aßos,
Parebit pravi docilis Romana juventus.

Hodie magnatum mensæ nullum iis hono[]rem tribuunt, cum tamen carnes ipsarum o[]culis lippientibus venenisq; aduersari in ex[]perimentis sit, tum etiam comitiales adjuua[]re. Verum de ciconiarum esu pluribus à m[e] supra est annotatum, vt & in tractatu me[o] de peste. Cæterum admirandæ naturæ do[]tes, vt ingenium, prudentia, justitia, & grat[i]tud[o]

ndo in hoc alite historiarum monumentis celebrantur. Magna cura exacta ætate parentes alunt, etsi humanis hoc facere legibus nullis jubeantur, sed sola naturæ bonitate ad id impelluntur. Quantum enim curę sobolis curam & educationem conferunt, tantum senio cōfectis rependitur, quod vere ἀντιπελαργεῖν est, hoc est, mutuum beneficium & gratitudinem iis, à quibus vel enutritus, vel institutus fueris, exhibere. Vnde ab Aristophane νόμος πελαργικὸς dicitur, quâ liberi parentes alere jubentur. Æliani historiam de ciconiarum gratitudine, & Oppiani Ixeuticis Paraphrastes sic expressit. Mirabilis omnino & solertis ingenii ciconię sunt, siue iniuria cauēda, siue gratitudinis aliquod edendum signum fuerit. Nam & hoc accidisse fertur. Cum quidam ciconiæ crus lapide confregisset, eaq; in nidum, vt poterat, se reciperet, à mulierib. quæ claudicantem viderant, restituta est, & cum cęteris auolauit. Sequentis deinde anni vere cum ad eundem locum rediisset (agnoscebatur autē ex claudicationis signo) & mulieres conspectu sui, ceu quæ libenter apud ipsas diuerteret, exhilarasset, mox è rostro oblongo egregiam & pretiosam gemmam ad pedes mulierum euomuit, quod quidem illæ gratitudinis ergo fieri intellexerunt.

Ciconiarum admiranda natura bonitas et prastātia.

Huic plane similis historia est, quam

Justinus Goblerus J. C. ab avis & majoribus suis sæpe commemoratam scripsit se audiuisse, contigisse videl. non procul ab ipsius patria (Sanctogoarinum appellant) in civitate quondam imperii libera Wesalia superiore, vt ciconia nidum in cujusdam ciu tecto haberet, in quo per multos annos ov ex more excluderet, & pullos nutricare. Tanto autem tempore eadem avis benig hospitis clementiam experta, vt, quæ à ne mine domesticorum, (pio patrefamiliâs i cavente) infestaretur, quotannis suo tempo re auolare & redire, eundemq; nidum repe tere solebat. Habuit autem in more præte cæteras sui generis aues hæc bestia, hospit frugi modestia & humanitate ducta, siue cō moditate loci ædiumq;, siue, quod verisimi lius est, naturâ ad hoc ipsum irritante, vt bis nimirum sub veris & autumni tempus pri die ferè antequam auolaret, & postridie cum rediret, circum limen ac porticum dom⁹ ho spitis sui volitaret, & stridenti rostro se præ senté velut indicaret, semp lętabundo ac ce applaudente gestu voceq; à patrefamiliâs ac cepta ac rursus dimissa. Hæc cū jā multis an nis inter auē & hospitē consuetudo fuisset, tā dē aliquando ex more sub autumnū auolatu ra ante ad porticum dom⁹ obstrepo impet fert, ac crepitanti rostro, ceu hospiti valedi ctura insolentius aliquāto gestire visa est, cu

bea

enè precatus herus amico ore auem quasi
loquens, iubet vt salua & incolumis redeat.
ub ver igitur postmodum reuersa ex more
ospitem in foribus ædium rostri crepitu sa-
tat, ac mox ante pedes viri, radicem magnã
ecentis zinziberis è gutture exerens tanquã
ratulabunda collocat, rostro vtplurimum
bstrepero, in symbolum hospitalitatis. Ad-
iratus hospes, peregrinum & informe
uodammodo munus accipit, vicinisque vi-
endum præbet, certo cognoscentibus gu-
ando veram ac viridem zinziberis esse radi-
em. Et quandoquidem hactenus apud
ultos fuit dubium, & quodammodo in-
ompertum, (inter quos etiam Plinius est)
uonam è loco veniant, aut quo se referant
coniæ, vel ex hoc facto constabit, calidas
s terras & vltramarinas, vbi zinziber ho-
è nasci dicitur, cum à nobis auolant, pete-
. Verum & hoc exemplo qualicunque,
non aliud, certè admoneri nos arbitrarer,
ter homines cum pietatem, tum hospitali-
tem plurimi fieri oportere. Extat & aliud
culentum super ciconiarum mirifica grati-
dine exemplum in Ixeuticis oppiani. In
alia, inquit, vt fertur, cum serpens quidam
nidum prorepens ciconiarum pullos de-
rasset, & alteram deinde sequẽtis anni fœ-
ram similiter perdidisset, ciconiæ tertio de-
um anno reuersæ, nouam quandam auem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

& prius non visam,(quæ breuior quidem ci-coniis erat,sed rostrum magnum & acutum instar ensis è capite exerebat) secum adduxere,indicatâ nimirum ei fœtus sui calamitate vt opem ferret inuitatam, siue pollicitationibus vllis siue verbis. Nam vtrum aues & animantes aliæ, suum inter se colloquium nobis ignotum misceant, in dubium vocari potest. Auis hæc nondum absoluto ciconiarum fœtu, coniuncta eis non erat, pullis verò iam exclusis, cum parentes ad comparandum pullis auiq; custodi victum longius auolarent, ipsa nidum non deserunt, vt serpenti obsisteret. Serpens igitur paulò post progressus è latibulo, pullos aggreditur, & licet ab aue custode rostro impeteretur, non tamen statim recessit, sed erectus corpore caudæque innitens se opposuit, & secundò iam ictus spiris inuoluere custodem frustra molitus est, vtcunq; pluribus se flexibus insinuaret, nam facilè euasit auis in sublime se recipiens, sic dum ille perdere, hæc seruare pullos annituntur, pluribus tandem ille vulneribus confossus iacuit, at non impunè, auem enim in conflictu dentibus venenatis adeò læsit, vt omnes ei pennæ defluerent. Cum verò reuertendi tempus appetiisset ac reliquæ ciconiæ iam auolassent, parentes cum pullis seruatis, vt beneficii se memores declararent, tantisper mansêre, donec noui

pennis renatis simul auolarent. Hæc Oppianus.

Riuali quoque inuidia laborare ciconias Ælianus testatur. Nam cum in Cranone Thessaliæ eximia forma mulier, cui nomen Alcinoe, à coniuge peregrè profecto domi relicta stupri consuetudinē fecisset, hoc quidem ipsum ciconia intelligens, seruiles iniurias in Dominum non sustinuit, quo minus mox facto impetu eum oculorum sensu orbans, iniuriam in Dominum illaram vlciscetur. Sed hæc virtus potius castitatis quam riualis inuidia in hac aue appellanda. Nam, vt autor libri de natura rerum scribit, non dubium est ciconias castitatis sectatrices esse, fœdusq; coniugii inuicē seruare. Fertur enim quod in eminentiori loco domus cuiusdam par ciconiarū habitârit: vnde mare ad pastum procedente, frequenter alius mas adueniens fœminam adulterina coniunctione polluebat. At illa statim eminus in fonte se mergebat, sic scelus adulterii per aquæ lauacrū delens, marem proprium deludebat. Huiusmodi factum dominus habitationis frequenter aduertit, & quodam post adulterium die eam à fonte, ne lauaretur, prohibuit: nec mora masculus è pastu rediens in fœmina sua sceleris adulterii deprehendit, & in præsentia dissimulans abiit. Reuersusque secunda die maximam multitudinem secum adduxit,

quæ ſingulæ adulteram aggreſſæ miſeram crudeli morte dilaniarunt. Auentinus id factum eſſe ſcripſit ſub duce Bauariæ Humberto, in pago quodam Bauarico nomine Thengen, in quo frequentia fuerint adulteria: additque hanc ciconiam adulteram coactam fuiſſe ſolam educare & paſcere pullos excluſos, mare operam ipſi ſuam negante: hunc verò ſub illud tempus, quo à nobis in alias migrare terras ciconiæ ſolent, veniſſe comitatum agmine ciconiarum, à quibus adultera confixa & dicerpta ſit.

Occidiſſe ciconiam in Theſſalia capitale eſt. Ad extremum honos ciconiis in Theſſalia tantus, vt capitale ſit occidiſſe, eademque legibus pœna, quæ in homicidam, teſte Plin. *lib. 10. cap. 23.* In ea namque regione tantam aiunt ſerpentum prouenire vim, vt, nisi à ciconiis conficerentur, incolas pellerent. *Ciconiæ futura præſentiunt.* Præſenſionum quoque quandam vim ineſſe ciconiis teſtatur Alexander ab Alexandria. Anno enim à Chriſti natiuitate 454. cum Attila Aquileiam obſideret, ciconias animaduertit, quæ in turribus ciuitatis nidificauerant, vno impetu ex vrbe migrare, atque ſuos fœtus exportare, vnde milites hoc auſpicio exhortatus tanquam vrbem interitui proximam ciconiæ deſererent, vrbem cepit. *Ciconiarum prudentia.* Prudentia denique ciconiarum ex eo apparet, quod ante abitum vno in loco cōgregentur, conſilia quaſi publica de abitione ineuntes

commurmurátes, tum verò maximè, quod
pituræ aquilonis secundum flatum pruden-
r expectent, in calidas & meridionales ter-
s se recipientes, ex his enim illas ad nos
dire multorum non incerta persuadet opi-
io. Hæc de ciconiis.

De ardea.

*ARdeam quasi arduam, quod altè volet, dictam putant. Circa aquas & in aquis victum quæritat. Quæ coloris ci-
rei est, in maximo apud gentes quasdam nunc
nore est, non ob cibos tantum, sed ob volupta-
m, quam Magnates hodiè in venatu eius per
lcones, qui ad eius capturam mansuefiunt &,
curantur, impetuoso volatu eam prosternentes
piunt, quo quidem in Magnatum aulis nihil
dmirabilius ferè iucundiusq; cernitur. Hieme
tem potissimum potentiorum subit mensas,
re enim æstateq; fœtificat, quo tempore pulli
agis expetuntur. Pectore verò tantum pla-
re in cibatu gulæ norunt artifices. Porro specta-
ilis & planè nobilis est ardearum cum accipi-
ibus dimicatio, quibus podicem obuertentes
nnas earum conspurcant, quæ postea compu-
escunt. Optimum augurium aiunt esse, cum
d austrum volant vel Septentrionem, solui e-
im pericula & metus, Plinius* l. 11. cap. 37. *In
edijs arenis tristes futuram tempestatem sen-
tire*

tire atque præsagire animaduersum est, quo tamen de leucis seu albis intelligendum Plinius vult.

Submonitio de aquaticis alitibus.

TRactus Oceano vicinos aquaticarum auium omni genere abundare cōstat, quarum captura hibernis præcipue mensibus fit ingens. Vere enim appetente abeunt gregatim, cateruatimq́; volant, capiunturq́; in pratibus retibus protentis: earum autem quædam in cibis ob carnium suauitatem magnam obtinuerunt auctoritatem: quædam etiam rariores sunt, ideoq́; pretiosiores epulisq́; commendabiliores.

Hoc obseruatu hîc dignum, omnium aquaticarum carnes pro corporis magnitudine duras esse, concoctionisq́; sua naturâ difficilis, ac excrementis abundantes: quasdam etiam algę odorem, limiq́; ac piscium subolere, vnde stomacho nausea fastidiumq́; prouritatur, quasdam sapore suaui abblandiri, quarum assiduo vsu graues sensim accersuntur morbi. Itaq́; vt concoctu euadant faciliores, ventriculoq́; minus noxæ inferant, teneritudinē eas adipisci oportet, postmodumq́ culinis cōmendentur & coquis. Vide locum de gruibus, vbi hæc fusius explicantur. Assas deniq́;, cuiuscunq; generis etiā sint inter aquaticas, bonitate ac suauitate elixis salubriores esse, longo experimēto cōprobatū habe-

D

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

De cuculo.

AVium, quæ in humanos usus & cibos admittuntur, agmen claudet cuculus, cuius carnes omnium esse suauissimas, grauissimus Philosophus, locupletissima, velut alterum copiæ cornu, veterum autorum bibliotheca, linius lib. 10. cap. 9. *prodidit. Nec mirum, uod in alienis pariat nidis, maximè palumbin, alaudæ & curruca atque etiam luteo; singula quoque ponat oua, bona raro uodnulla alia auis; pullus item eius subdatur educetur, auidusq; is ex natura cibos reliquis llis præripiat, indeq; pinguescat, nitidusq; nuicem in se conuertat ac deuoret, ut nullam ita uium suauitate carnes comparari cum cuculi rne posse verisimile sit quidem, dubium tamẽ, n nutriendi vi succiq; probitate cum aliis sit uiparanda. Ego quod hîc statuam, non habeo, cscio, gulæ proceribus experimentum relinquo. e pullis cuculi, minus certi aliquid licet affirare, quos Aristoteles ait, neminem vidisse, nam* lib. 6. & 9. histor. *cuculum non facere nidum nstantem asserit. Et hæc de cuculo. Hactenus de alimentis quæ veniunt à volucribus, seu volatilibus, sequuntur humi gradientia.*

Cap. XIV.

De alimentis, quæ veniunt ab animali-bus humi gradientibus.

Humi gradientia vel ambulant, vt ho-mo, & quadrupes vel repant, vt re-ptilia.

De carne humana.

SCytharum multa genera esse, qui co-poribus humanis vescerentur, olim f-isse, & esse nostro seculo in noua Ind Cannibales vocatos, historiarum monum-tis proditum legimus. Quin & in remediis deliciis summis quidam habuerunt, visce ossaq; humana vorare, in epulis præserti funebribus & parentalibus.

Horrēda & ferina parenta-lia.

Essedones Scythiæ populi parentum suo rum funera cantibus læti prosequi fueru soliti, conuocatisque propinquorum cæ-bus, cadauera ipsa dentibus laniârunt, pec-rumque visceribus mixta, conuiuis inter pulas apposuerunt: cranio autem poculi lo sunt vsi, quod & auro circum ornârunt, te Solino *cap. 20.*

De Padæis Indica gente, scribit Herod-tus, ægrotantes eos interimere, ac epula mulieresque mulieribus idem officii præs

retiamsi se negent ægrotare, qua de causa, inquit, pauci apud eos ad senectutem peruenire dicuntur, etsi perueniant, mactati itidē comeduntur. Sic Massagethæ quoque Scythæ gens, eos miserrimos ac infelicissimos putabant, qui infirmitate ac morbo decumbentes morerentur, talesque feris bestiisque vorandos proiiciebant. Vnde cum parentes ac propinqui in senium vergerent, iugulabant, eosque in frusta concisos, & ouiū pecudumque carne permixtos in mensa appositos absumebāt, satius rati à se illos, quam vermibus consumi. Herodot. *l. 1.*

Idem Ponticis quoque gentibus asscribit Tertullianus in libris aduersus Marcionem. Parentum, inquit, cadauera cum pecudibus cæsa conuiuio conuorant, qui non ita decessit, vt escatilis esset, maledicta mors existimabatur.

Indorum, ac eorum inprimis qui Calatí nominantur, parentes suos, priusquam annis aut morbo aliquo in maciem Seniumq; abirent, velut Deorum hostias mactare, cæsorumque visceribus epulari mos fuit, idque maximè pium iudicabant. Quare Darius Indos, qui in sua ditione erant, græcos, percunctatus est, quanta pecunia vellent defunctis parentibus vesci. Illis negantibus, vlla pecunia hoc esse facturos, Darius deinde Græcis præsentibus, & quæ dicebantur per

interpretem diſcentibus, interrogauit ill[illegible] Indos, quantum accipere pecuniarum ve[illegible] lent, vt patres defunctos comburerent, In[illegible] vehementer reclamantes, meliora illum om[illegible] nari iubebant, vnde Herodotus horum o[illegible] mnium teſtis addit, rectè Pindarum dixiſſ[illegible] morem omnium eſſe regem.

Derbices ſimiliter gens Scythica, Hircan[illegible] proximi, eos qui ſexageſimum annum ia[illegible] exceſſiſſent, iugulabant, & in conuiuiis appo[illegible] ſitos, neceſſarios & propinquos ad epul[illegible] conuocabant, abſtinebant verò vetularu[illegible] carnibus, vt viroſis, eas enim tantum præfo[illegible] catas condebant. Atqui ſi ante id tempo[illegible] ſpatium fato aliquis ceſſiſſet, non eſſe, ſed te[illegible] ra condere ſolebant. Atq; hæc de antiquis i[illegible] lis antropophagis, feriſſimisq; ac immaniſſ[illegible] mis eorundem epulis, in quibus potiora fe[illegible] cula demortuorum fuerunt carnes.

His perſimiles ſunt Americenſes, aliiq[illegible] noſtri æui anthropophagi, qui hoſtiũ ſuor[illegible] quos præſertim in bello ceperunt, per di[illegible] aliquot prius benè ſaginatorum cadauera a[illegible] ſata, ceu ſuauiſſimas delitias magna cum læ[illegible] titia, laſciuia, atque tripudiis deuorare co[illegible] ſueuerunt, prodente Ioh. Leryenſi Gallo o[illegible] culato teſte, in ſua illa nauigationis hiſtori[illegible] gallico ſermone in lucem edita Verum fer[illegible] num illum morem anthropophagis iſtis r[illegible] linquamus, ac Chriſtiano homine indignu[illegible]

exiſt

xistimemus hominis viscera persequi, quæ
dicere horret animus, quantò magis man-
re. In confesso quidem est, etiam à Chri-
anis cadauera hominum in morborum &
lnerũ auxilia adhiberi, mumiam appellant: NB.
umq; sanguinem humanum destillatum
præparatum comitiali morbo vexatis pro-
ari, verum ex homine ipso illum adhuc
idum, & quidem vena secta sorbere, vt
idam literis prodiderunt, horror est. Gale-
s aliâs carnes humanas gustatu dulces, pa-
mq; à bubula differre, à quibusdam, qui ea-
n periculum fecerant, se accepisse tradit.
apud Græcos fuerunt, qui scrupulosè ho-
nis viscera sunt persecuti, eorumque sapo-
. Nos anthropophagis valere iussis, ad ci-
s, qui ex quadrupedibus homini veniunt,
ogrediemur.

De alimentis ex quadrupedibus.

ORdinem vitæ materiaeq; tractandæ se-quendo vt nullum prætermittatur na-turæ & artis munus, commodum nunc differere de cibariis, quæ sumuntur ex qua-pedibus, cumprimis verò pecoribus. Experi-nto enim compertum est, ac quotidianus vi-s id comprobat, mitiores longè salubrioresque s præbere mortalibus animantia, quam ole-arborum poma, aut glandes. Vnde non pau-etiam rerum naturæ callentissimi certis mmentariis in lucem emissis docuerunt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

explicaruntq́ue, quam multipliciter hominib[...] pecora præstent alimenta, quamquam elegant[...] tum lautiorum tum rusticorum mensas instru[...]ant, exornent, ac opulentent. Prima quidem il[...] ac innocens vita ætasq́ue carnis inprimis desid[...]ria damnauit, pecora agriculturæ tantum na[...] existimans, ideoq́ue tam capitale erat bouem o[...]cidisse, quàm ciuem, primumq́ue morem alimen[...] hominum gratiâ pecudes interimendi à victim[...] & placationibus Deorum, quæ ex iis laudatiss[...]ma erant, emanasse quidam statuunt, sicq́ue [...] posteros transiisse.

Cæterum ex quadrupedibus animalibus in c[...]bum veniunt, mensisq́ue adhiberi possunt, leo, el[...]phantus, panthera, vrsus, camelus, equus, asinu[...] canis, feles, mustela, mus, meles, sciurus, erinac[...]us, vulpes, cuniculus, lepus, ceruus, hircus, capr[...] pecus ouillũ, bubulum, suillum. Quæ verò ex h[...] hominis naturæ & temperaturæ magis sint f[...]miliaria ac amica, vel longius ab ea, vitaq́ue hu[...]maniore discedant, suo dicetur loco, ad quem l[...]ctorem remitto. Hoc ἐν παρόδῳ hîc, & obit[...] addo, esse gentem aliquam quæ lupinis v[...]xerit, adhuc me legisse vel audiuisse non mem[...]nisse.

De carne generatim, notatu digna.

CArnes, inquit Aristoteles, & quicqu[...] iis, simile est, in genere sanguine[...] sunt, cui astipulatur Galenus *2. de tem[...]*

pe[...]

r. Carnis abundantiam, dicens, à sanguinis
pia nasci, vbi mediocri corporis habitu
æditos eusarcos nominat, vt quibus humi-
um non abundat. Idem in fine *lib. 1.* car-
em dicit multi sanguinis esse & calidum, vt
caliditatem humiditatemq; quam conti-
et, à sanguine acceperit, aq; boni sanguinis
pia corpulentiam augeri in confesso sit.
nde pro confesso etiam & confirmato te-
endum, carnem ferè talem esse, qualis san-
is, ex quo tota cõstat, colorem etiam à san-
inis bonitate, cuius index est, dependere.
ærerum, plus alimenti inesse carnibus
am in vllo cibo alio, ob affinitatem scilicet
iam habent cum natura nostra, copiosum
iam, quod suppeditant, nutrimentum,
sanguinem, præsertim si sint animantium
oni succi, nemo est qui non norit. Verum
fferentias carnis in re alimentaria corporis
lubritatem desideranti ad vnguem explo-
tas habere vtilissimum erit. *Differentiæ carnium probè cognoscendæ.*

Ab animalium enim ætate, à pabulo, à se-
, à castratione, parandi ratione, & vt vno
cam multa, pro proportione & tempera-
ra eorundem multifaria. In genere quidem
imò sciendum omnem carnem naturâ esse
lidam & humidam, aliam tamen plus, aliã
inus, pro ætatis & nutrimenti ratione.

. Non omnes quemuis hominem nutrire,
d quasdam quibusdam esse lethales.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

3. Sicut extenuatorũ nimis & macrorum ita obesorum & nimis saginatorum carn improbantur, illic ob nimiam siccitatem probiq; succi carentiam, hîc ob contrarium

4. Vetulorum quoq; & nuper natoru deteriores sunt, illorum enim aridæ sunt & prædurę, concoctuque contumaces, horu verò immodicè madescunt, excrementisqu abundant, præsertim verò quæ humidior sunt naturæ, vt oues, sues.

5. Et certè standum hîc iudicio, quod lon go experimento innititur, standum ab anti quorum obseruatione præsertim rationibu consentientibus, inter quas plurimu valet quæ ab ipsius carnis sumitur sub stantia: durities enim in carne facit, v serò & paulatim nutriat, teste Gal. *in exposi tione aph.18.l.2.* Quemadmodũ enim, inqui idem, *in fin.l.3.de temper.* quod facilè conco quitur & citò nutrit, respectu nostri calidu est, ita è contrario, ꝙ tardè & paulatim, frigi dum: facilè n. in substantiam nostram cõuer titur, quod cum ea habet maiorẽ similitudi nem, difficilius id quod magis dissimile. Præ terea eadem durities euidens indicium sicci tatis est, teste Gal. *l.2.de temper.* Licet enim n omne durum sit siccum, id tamen durum, q neq; à vehementi calido induratum est, neq à frigore vehementi congelatũ, siccũ procul dubio censebitur. Tantam autẽ caliditatẽ i

Quænam carnes verè siccæ sint?

qui

comprobat quotidiana experientia. Vnde il- læ naturis humidioribus, hæ verò ſiccioribu temperaturis magis conueniunt.

11. Ad extremum in ouillo pecore mare præſtare fœminis, & in bubalo quoq; , quo calidiores ſint, minusque excrementis abun dent: caſtratorum verò etiam quadrupedum carnes plurimum ſuauitatis ac ſalubritati afferre immò plus quam non caſtratorum præter experientiam multorum cõſenſu tra- ditur, rationem hanc quidam aſſignant, quod ipſa qualitas carnium in non caſtratis ſimile quid teſtium qualitati præ ſe ferat graue, & viroſum ad odorem vſq; ſimilitudine porre- cta: tum etiam quod caſtrata nullo à calido & ſicco morbo ſubiecta ſint. Hoc inuento ca- ſtrantur gallinæ cæteris gratiſſimæ. Galenus *l. 1.* de ſemine, ſues fœminas caſtrari in Aſia, & in ſuperioribus nationibus Cappadociam vſ- que docet, quæ caſtratis maribus ſimiles eua- dunt. Obeſantur enim admodum, carnisque ſuauitate aliis prçſtant fœminis, quemadmo- *Cenſura.* dum & caſtrati mares non caſtratis. Error de- niq; quorundam detegendus hîc eſt, qui car- nes quomodolibet teneras recentibus ſem- per præferunt, haud cogitantes teneritudinē illam velut putredinē quandã, aut ſaltem ad putredinem, quandam præparationem eſſe, q̃ cibũ dentib⁹ quidē faciliorē reddat & gra- tiorē, ſed q poſtea in venis deteriores ſuccos,

&

quibusdam carnibus esse non posse constat, ab ea indurentur, nec tantã etiam frigiditatẽ, vt congelet. Quare cum sint nihilominus duræ, siccas etiam esse oportebit, ob idq; numero bonarum carnium excludendæ.

6. Animalium quoq; non exercitatorum carnes Galen. damnat, ob nimium illorũ humorem excrementitium, contra verò montanorum, syluestrium & exercitatorũ, quæq; boneis vescuntur pabulis, liberamq; agunt vitã, laudat. Certissimũ enim est, quod in plenum dixisse sufficiat, pro temporum, pascuorumq; ac pabuli ratione pecora macrescere, et obesari, succiq; melioris aut peioris fieri.

7. Quæ domi aluntur, vt sues &c. aut frumentorũ farina, aut rapis, aut alio huiusmodi, pondi quidem plus obtinebunt, verum non perinde vtilis in cibis censetur caro.

8. Recenter edita animalia & adhuc lactentia plurimum lentoris & viuidi humoris continere obscurũ non est: ac veterib. maximè in cibis commendata testatur Plin. *l. 29. c. 4.* quantoque magis sicca efficiuntur, quanto abierint à partu longius, ætateque processerint.

9. Dulcẽ ac delicatissimũ sanguinẽ habẽtia, quemadmodũ de sanguine leporino scripsit Gal. *l. 3. de alim fac.* bonitatis alimõia pstare creditu difficile non est. Sed de lepore suo loco.

10. Assas & in sartagine frixas licciores esse, aqua v. dulci exlixas humidius corpori alimentũ pbere, testat Gal. *3. de al. fac.* & idipsum

& longo tẽpore prauas affectiones ꝓgignat. Recentes enim carnes plus roboris afferre corporibus præter Hippocr. rationem 2. de diæta (vbi recentia omnia plus virium aliis præbere dicit, eo quod viuenti sint proximiora, vieta vero & marcida recentibus excernantur magis, quod ad putredinem proxime accedant) bruta omnia carniuora demonstrant, quæ carnes recentissimas, immo calentes & quasi viuentes comedentia omnium aliorum sunt robustissima. Verum aliquam hîc rationem habendam, tum hominum edentium, tum carnium edendarum etiam, patescet ex speciali singulorum tractatione: in generalibus hisce non sine ratione præmissis, haud pigebit nec pœnitebit paululum immorari lectorem.

De Leonina, Elephantina, Camelina, Pantherina, Vrsina, & Lupina carne.

AGriophagos Æthiopiæ gentem, Pantherarum carnibus atq; Leonum victitasse, sicut & orientis populos quosdam Africæq; leoninâ, vera historia proditum est. Solinus c.33. Plin. l. 6. c. 30 Elephantos similiter in victu quorundam Nomadum frequentes fuisse idem testis est.

Verum ab hominis temperatura horum

animalium carnes alienas esse, præsertim pantherarum & leonum, arbitrandum est, nam Leonis tradunt tantum esse virus, ut halitu suo odorem cibis fœdum relinquat, eoq; proscissa interiora ejus gravissime olent: flatus præterea emittit acerrimos, urinamque graviter olentem, quemadmodum testantur, qui in Magnorum Principum aulis Leonum domitores fuerunt & custodes.

Orientis gentes quasdam, ut Bactros, Camelorum carnibus vesci certum est. Aristoteles lac ac carnes camelorum omnium suavissima esse testatus est, qui tamen locus eruditioribus quibusdam suspectus est, ut Hieron. Mercuriali variar. lect. l. 2. putat enim τὰ κρέα ab aliquo ex marginibus interserta, tum etiam quod Plinius l. 28. solum lac & non carnes Camelarum ab hominum lacte facit dulcissimum. Ac de lacte convenit inter omnes. Galenus 3. de aliment. carnes camelinas valde damnat. Solinus c. 52. scribit lutulentas aquas Camelos captare, refugere puras, & nisi cœnosior fuerit liquor, assidua conculcatione limum excitare, ut turbetur, quod vel maxime ab illorum esu aliquem deterreri debeat. Antiphanes Comœdiarum scriptor apud Atheneum tradit, Græcos aliquando solitos Camelum solidum assum apponere etiam regibus. Qui de situ novi orbis posteris monumenta reliquerunt,

quas-

quasdam esse Insulas affirmant, quarum incolæ camelina vescantur, illicq; esse armenta camelorum ingentia, quin etiam ... Ægyptii, dum Sultano parebant, Camelos in cibatu habuerunt, ut ita non plane extra humanos mores sit Camelis vesci.

Sed vrsinum plane videbitur vrsos in cibos vocare, quorum tamen catulos, seu vrsulos conditos tantæ esse suauitatis quidam prodidere[u]nt, ut non minorem saporis gratiam habeant, quam alia ferina. Heluetios quosdam & Allobroges, nec non Septentrionis gentes plurimas vrsorum venatui deditas, horumque carnibus vesci, dubium non est. Omnivorum animal est, & carnivorum etiam, non solum enim ceruos, sed & feros sues invadit. Cerebro eius inesse veneficium Hispanias existimasse Plinius testatum reliquit l.8.c.36. ideoq; occisorum capita in spectaculis cremasse, exploratum enim, potum in vrsinam rabiem egisse.

Vnde illiberalem plane escam, & insalubrem vrsinam carnem esse quidam arbitrantur, ut quæ iniquum creet succum & atrabilarium, stomachoque ut difficilis concoctu adversetur, præsertim vero genitorum catulorum tolerabilior foret. Adipes vrsorum multis remediis nobilitantur. Animam ferunt iis adeo virosam esse, ut contacta eâ nulla fera attingat, cuius rei causam nullam video aliam produci, quam quod omnivorum animal vrsus est, vescitur

namq;

namq; fructibus arborum, leguminibus, apibus formicis & carnibus præmaceratis ac pene putridis, tum etiam, quod veterno in antris reconditi pinguescant.

Lupinam ullam gentem in cibatu habuisse, nec me legisse, nec audiuisse memini, cum tamen cætera animantia asperrima & ferocissima in cibatum venerint. Quidam non minus maleficii in carne esse credunt, quam in eorum visu. Pastores oves à lupis jugulatas, boves, sues, ceterasq; pecudes plurimum in cibis reformidant, credentes aliquod inesse iis venefici vim. Epar eorum, si vescatur, epaticis prodesse eparq́; vitiatum recreare medicorum docent placitum, sicut & cor eorundem torre factum asservatumq; bonum de se odorem præbere, Comitialibus quoq; tritum in potu auxiliari. Dentem lupi caninum dextrum in magnis haberi operibus Plinius autor est l.11, c.37. Tantamq́; inesse huic animali vim, ut vestigia eius calcata equis torporem afferant, ac rostrum eius veneficiis restat, ob idq́; villarum portis præfigatur eundem effectum præstare & pellem, è cervice solida idem testis est l. 28. cap. 10.

De

De equina, asinina, canina.

EQuinam, asininam, caninamque obsessos etiam homines durasse cum aliâs, tum nostrâ memoria compertum habetur. Et vrgente fame fœdiora etiam animalia, vt feles, glires, ac mures, in dura obsidione cinctis vrbibus homines attingere coguntur.

Pullos equarum alpini quidam populi epulari dicuntur. Turcas quoqua in bello equinam siccatam, inque farinam molitam cibis adhibere fertur: olim barbaris quibusdam gentibus in vsu fuit, lac cum sanguine equino potare, & hoc quoque æuo lac vel sanguis milio commixtus à Sarmatis & Asianis pultis instar editur. Improbi autem omnino succi putatur equina, ideoque nisi summa vrgeat necessitas, eâ abstinendum. Lac equi fœminæ potum matricis dolores sedare, comitialesque subuenire quidam in secretis habent.

In asinorum numero à quibusdam censentur, qui eorum carnes edunt. Sapore enim esse insuaui, succumque improbum parere, crassum & atrabiliarium, stomachoque aduersari à quibusdam notatum est.

Verum asinorum carnes in cibatu fuisse quibusdam familiares Galenus autor est. Et pullos præcipue expetitos, tanquam suauio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

uiores & gratiores epulas subministrante memoriæ proditum reperitur. Mecœnas apud Romanos epulari eos primus instituit, eoq; tempore magnam autoritatem iis faciebant vescentes. Erat autem Mecœnas Augusto Imp. mire carus, suo pene nutu Remp. gubernans, post eum tamen autoritas saporis interiit. Nostro æuo Galliarum & Hispaniarum proceres quidam (inter quos Ant. Pratensis Gall. Cancellarius.) avidissimi Mecœnatis extitere in eo escæ genere imitatores, sed cum ipsis, carnis quoque illius gratia sepulta est.

Certum autem est priscis illis temporibus Mecœnatem greges asinarum generosissimarum habuisse ex agro Rheatino, vbi amplitudinis dignitate præstabant. Popea Neronis conjunx, asinarum greges secum duxisse fertur, propter lactis gratiam ad candorem cutis conciliandum, quoties enim è balneo exiret, lacte asinino corpus abluisse legimus.

Unde facile conjectare licet, tunc temporis hujus animalis pretium admodum fuisse adauctum. Meminit Plinius asinam Rheatinam suo æuo diuenditam quadringentis millibus nummûm, quæ summa intra fidem stabit, si quis æstimationem ejus ad calculum retulerit, lib. 8. c. 43. Porro de asinarum lacte eiusque viribus dicetur seorsim

cap.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

cap, de Lacte. In medicinis præcipue commendantur splen, pulmo, lingua, jecur, vngulæ. Tradit Plin. ex vngulis & ossibus asini confectum annulum, non tamen nigri coloris à comitiali morbo præseruare.

Gulæ insaniam aliquando apud Romanos experti sunt, & canes fidelissimi ante omnia homini: lactentes enim catulos adeo puros existimarunt ad cibum, vt placandis etiam numinibus hostiarum vice iis vterentur, teste Plin. l. 29. c. 4. Hippocrates quoque grauissimus autor pluribus in locis non parum eos in variis ægritudinibus commendauit, sicut etiam Oribasius in primo collect. ex sententia Mnesithei Atheniensis. Galenus catulos præpingues similiter videtur commendare, quos tamen noster orbis in epulas non admittit. Qui in ædibus educantur ad custodiam, aliisq; animalib. non insidiantur, in cibis non damnari possunt, ob victũ non plane ferinum. Africæ gentes quasdã, vt Ptoembaros & Sambris proximos, canẽ pro rege habere, motuq; ejus imperia augurari Solinus autor est c. 33. Genito mane catulo rẽ apud Priscos fieri diuinam, Plin. testis est, ca. 4. l. 29. & in cœnis Deûm etiamnum poni catulinam. Plautinę quoq; fabulę indicio sunt, adiicialib. in epulis cœnisq; catulinam fuisse celebrẽ. Præclarus hujus animalis est in medicinis vsus. Sanguine enim eius contra toxica nihil præstantius putatur. Vo- *Canum in medicina vsus notabiles.*

Vomitiones quoque homini can[...] monstrasse videtur, aliosque ex eo mire lau[...] datos usus, hîc referre operæ pretium eri[...] quia hoc animali nullum fere familiari[...] homini. In canis rabidi morsu tuetur a[...] hydrophobia seu pauore aquæ, capitis cani[...] cinis illitus vulneri. Oportet autem, inqu[...] Plinius l. 29. c. 5. omnia comburi in vase fict[...] li nouo argilla circumlito atque in furnum indito. Idem & in potione proficit. Quida[...] ob id edendum dederunt: alii vermem è ca[...] dauere canino adalligauere, menstruaue i[...] panno subdidere calici, aut intus ipsius cau[...] dæ pilos combustos insuêre vulneri. Cor ca[...] ninum habentes fugiunt canes. Non latran[...] vero linguâ canina in calceamento subdit[...] pollici. Jecur caninum vtilissime in rabi[...] morsis datur, si possit fieri, crudum manden[...] dum, si minus, quoque modo coctum, au[...] jus coctis carnibus. Saliuntur & carnes eo[...] rum qui rabidi fuerunt ad eadem remedia i[...] cibo dandæ. Quin & catuli statim necan[...] tur in aqua, ad sexum ejus qui momorderit, vt jecur crudum ex iis deuoretur. Caninu[...] dens sinister maximus, circumscarificato eo qui doleat, dolorem tollit. Idem præsta[...] collutio caninis dentibus decoctis in vin[...] ad dimidias, nec non cinis eorum, qui rabi[...] perierunt, capitum crematorum sine carnibus. Lien caninus viuenti exemtus inqu[...]

cib[...]

Toxica. *morsus rabidi. hydrophobia.* *Dolor dentium.* *Lienosi.*

ibo sumtus à lienis vitio liberat. Alii recen-
em superalligant. Alii duorum dierum ca-
uli lienem ex aceto scillitico dant ignoranti.
Laterum doloribus rabiosi canis caluariæ ci-
is medetur potioni inspersus. Sedis vitiis
anini capitis cinis efficacissimus est, nec
non fimi canini candidi cinis cum rosaceo,
eruntq; inuentum Æsculapii esse, eodemq;
errucas efficacissime tolli. Ac verrucas qui-
em omnium generum vrinam canis recen-
em cum suo luto illitam auerruncare Plin.
30.c.8.& 9.testis est. Nigri canis masculi fel
muletum esse domus totius suffitæ eo puri-
catæue, contra omnia mala medicamenta
Magia naturalis docet. Sanguine item canis
esperfis parietibus, genitalique ejus sub li-
mine januæ defosso. Minus autem miran-
um hoc, cum fœdissimum animalium rici-
um, vermiculum seu pediculum canum,
cui vni, inquit Plinius, nullus est exitus sa-
inæ diutius in fame viuenti) in tantum ma-
nificent: hunc enim ex aure sinistra canis,
dalligatum omnes dolores sedare ajunt.
undemque in augurio vitalium habent,
am si æger ei respondeat qui intulerit, à Pe-
ibus stanti interrogantiq; de morbo, spem
itæ certam esse, moriturum respondere ni-
il, voluntque evellendum ex aure læua ca-
is, cui non sit alius, quam niger color.

Pleuritis.

Sedis vitia.

Verrucæ.

Amuletũ

Dolor.

Auguriũ vitæ.

Philothrũ Lac porro canis primi partus cum c... nere per ſe mixtum depilatorium eſt, evul... prius pilis quos renaſci nolumus.

Angina. Dyſenteria. Ulcera. Ad extremum, anginæ, dyſenteriæ, v... ceribuſque inueteratis, ſtercus canis, ſol... oſſibus per biduum nutriti, durum, cand... dum, minimeque fœtens exiccatum, inq... pollinem redactum, aliis conuenientib... his affectibus medicinis admixtum, mede... ac opitulari, multis documentis manifeſt... tum eſt. Ad dyſenteriam lacti decocto, a... quod ſilices candentes extinxerit, iniicien... dum. Felle denique canino cum melle ſuffu... ſiones & albugines oculorum curauit Apo... lonius.

De murium acerrimo hoſte, fele.

Gulæ inſidias & feles effugere non potue... runt. Sunt enim qui pro delicatiſſim... epulis vtantur, tantum poteſtatis habe... venter pro cibo porrigendi quicquid velit. Ho... die in confeſſa damnatione relinquuntur. Ce... rebrum namq; veneficio infamatur, animamq... illorum adeo eſſe ajunt peſtiferam homini, vt ta... bem afferat, qua de cauſa etiam minus eos qui... *NB.* *dam contrectant. Excrementa felis cum digit... bubonis adalligata quartanis febribus adver... ſari tradit Plin. l. 28. c. 15. & ne recidant, non... remoueri ſeptena circuitu quidam jubent. Qui...*

hæ

hæc quæso invenire potuit? quæve est ista mistura, & cur digitus potissimum bubonis electus est? antipathias certe misterium hic admirandum fatendumq́ concordiam istam rerum, aut repugnantiam medicinas gignere & genuisse. Alij jecur felis decrescente Luna occisi sale inveteratum, bibendum ex vino ante accessiones quartanarum mandant.

De Mustelina.

MAgna autorum asseueratione commendantur multæ mustelæ partes aduersus comitialem morbum, vt cerebrum, jecur, (quod peculiariter etiam ratcinoriis vitiis medetur) testes, ventriculus, vulva. Et quidem Comitiales tota in cibo sumta liberare dicitur: quod tamen catulus præstat efficacius. Syluestrem Plinius totam in cibis prædicat. Vetustate non corrumpi, & à muribus non attingi caseos, affirmant, si coagulo misceatur mustelæ cerebrum. Cæterum Italos mustelas inter cupedias ponere ac comedere non est ignotum.

De Muribus.

QVi portenta terrarum verterunt in ganeam, torpidique palati extiterunt, in delitiis gulæ quoque habuerunt mures,

*quos omnes quadrupedes conscia refugiunt, so-
fele excepto : ex putredine enim maxima ex
parte ortum eos habere constat, ingentemque eo-
rum vim navibus innasci. Pontici duntaxat
albi sunt. In annalibus reperitur venisse mu-
rem ducentis nummis Casilinũ obsidente Han-
nibale, eumque qui vendiderat, fame interiisse,
emptorem vixisse. In Hispania murium copiam
pestilentem strabo auctor est.*

*Pulmonum vitiis detracta cute exenter-
tosque sale oleoque decoctos, & in cibo sumtos, me-
deri Plinius autor est. Urinam quoque non con-
tinentes, ut pueri, elixatis esitatisque praeclare ju-
vantur. Dissecti & impositi serpentum ictibus
efficaciter medentur, verrucasque exedunt, est
eorum natura hic non spernẽda, praesertim in si-
derum assensu, cum Lunae lumine fibrarum nu-
mero crescente ac decrescente, quod de epate pe-
culiariter quidam intelligendum asserunt. Ca-
pitum caudarumque murinarum cinerem e
melle inunctum claritatem visus restituere gra-
ves autores produnt. Commendantur autem
magis sylvestres, aut glires. Sed in hoc spectatur
vel maxime naturae potentia, si verum est, quod
alvum laxare muscerdam potu sumtam, qui-
dam se expertos ajunt. Experimentum
cuique relinquitur liberum.*

DE

De Gliribus.

TAnta fuit vorago, tantuſque gurges, tam inſanus gulæ ventriſque luxus priſci illius ſeculi vt cognata muribus nim alia glires, in epulis lautioribus Romanorum gloriam non obſcuram obtinuerint. Nam qui apris vivaria primus inſtituit Fulius Hirpinus, gliribus quoque in doliis inſtituiſſe fertur. Et glirarium quo pacto conſtruendum ſit Varro docuit. Sed in cœnis enſoriâ tandem lege prohibiti, non alio modo, quam conchilia aut aves peregrinæ quædam. Pinguia glirium ſoricumque decoctorum paralyſin timentibus vtiliſſima eſſe graues autores tradunt. Quin & deplorata aurium vitia ſanari gliribus, detracta felle, inteſtinis exemtis, melle in vaſe nouo decoctis, vel è nardo, vt malunt alii, vſque ad tertias, atque ita aſſervatis, cumque opus it, tepide infuſis, Plinius teſtis eſt l.29. c.vlt. iſtq; hoc remedii genus in ſecretis. NB.

De Melina.

MEllis hoc animal auidiſſimum, alveariiſque infeſtum ſemper perhibetur. Carnes ejus ferum guſtatu aporem redolere, ac viroſum quid exhalare tradunt, potiſſimumq; cum canibus exagi-

tatum capitur, ideoque liberaliorem ac hu-
maniorem sectantibus vitam in epulis e-
abstinendum. Septentrionis tamen gent-
bus quibusdam in cibis meles non sorde-
scio. Adeps huius animalis ad multa mill-
remediorum vtilis est, inprimis vero renu-
juncturarumque doloribus commoda-
Sanguis ejus distillatus in canicularibus a-
zii sumtus pestifero veneno aduersatur.

De Sciuro.

*QVi aridius & atrabiliarium alimen-
tum Sciuros præstare scripserunt, me
quidem judicio, quod tamen pace illo-
rum dixerim animalculi huius naturam plen-
non habuerunt cognitam. Dulci enim gau-
det cibo, quem in recentibus, tum fructibus, tum
omnis generis nucibus studiose exquirit, has et-
iam in cavernas suas comportat, ad futuram
sibi prospiciens hiemem. Quare inter deli-
catiores suauisq́ succi cibos non immerito qui-
dam Sciuros reponunt: & fuisse olim Martia-
lis testatur. Assos mire gratos ipse sum ex-
pertus in Suecia & Dania, vt verisimile sit, qu-
cibis eos abdicarunt, nunquam degustass-
Summa in eorum venatu voluptas est, quipp-
ex arbore in arborem transiliunt, cursuq́ ac re-
cursu pernici, quo libuerit, exultant. Porr-
amuen*

amnem aliquem transiturus Sciurus lignum leve cui insidet , aqua imponit , cauda veli vice, vento flante , vtens. Vulgus comitia- li tentari existimat fabulose magis, quam vere.

De Erinaceo.

ET hoc animal ventribus humanis na- sci portentosæ culinarum artes ganeæ- que artifices docuerunt : licet alii vi- æ hominum supervacuum esse dicere non lubitârunt.

Certum est carnes eius ventrem sol- iendi, ventriculumque corroborandi , nec non vrinas exinaniendi vi pollere, iisq; pro- lesse in cibis , quorum natura ad lepram vergit & malignas pustulas. Tergum viuis detrahitur, postea curatur, interaneis abje- ctis, & inassatur. Urinam in extrema spe, seu desperatione tergori suo spinisque no- xiam & tabificam reddere Plinius testatur, l. 8.c.37. quo maleficio non potest fieri , quin & caro perfundatur , vnde plus periculi ti- mendum , quam suauitatis sperandum , quamobrem exinanita prius vrina venari, ars est. Capite autem percusso, si vno ictu perimatur , minus periculi est.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

De Vulpina.

AVtumno, quo tempore maxime vulp pinguescunt, esu sc. uuarum, palatæ gr tissimas esse iecino coq; Venatores ap Græcos tunc ipsas esitasse consueuisse, Galenus de vict. acut. comment. & 3. de alim facult scr psit. Seipsis enim circa id tempus meliores eva dunt. Rura in multis locis diligenter eas venan tur, captasq; elixant & inassant, suavissime mandunt. Nitidior vita eas damnavit. Magnatum tamen aulis non raro degustantur Sed fraudem detexit virosum quasi quiddam & in carne agreste. Pulmo vulpis ad pulmon vitia insignis est, sumitur enim in cibis à lauti oribus etiam, qui pulmonis tabem reformidant. Adeps ad podagras & convulsiones nobilita tur. Pellis humidioribus naturis prodest, calid enim est, & confortat humidum, frigidumqu ventriculum foris admota.

De Cuniculis.

Fertur in occultis habitare cuniculus antris,
Monstrauit tacitas hostibus ille vias.

Quo carmine Martialis cuniculorum in bello inuentionem huic animali ascribere visus est. Innumeræ autem fœcunditatis animal est cuniculus, vrbib. quandoq; oppidisq fodiendo parans exitiũ, vt M. Varro autor est.

Balea-

Balearicis insulis famem frugibus populatis attulisse, Balearicosque auxilium militare per legatos ab Augusto petiisse aduersus eorum prouentum, Strabo, qui sub Augusto vixit, & Plinius certò prodiderunt. Satis autem patet veteres Romanos horum fecisse mentioné. Obtinent verò in opiparis epulis summam gratiam, præsertim verò infantibus pullis habetur honor. Fœtus ventre exectos vel vberibus ablatos non repurgatis interaneis, gratissimo in cibatu esse Plinius testatur, *lib.8. cap.55.* Certum est, carnem eorum capacem esse alterius odoris saporisque. Itaque cuniculi, quo in loco alantur, plurimum interesse arbitrantur, pabuli enim, sicut & perdices, gratiam referunt, aut vitiũ: à leporario genistis consito genistã referent, si iuniperis iuniperum, si pinastris pinastrũ, aut aliud huiusmodi odoratius vibrans, quod in leporibus contingere non deprehenditur. Porro assantur omnes, & nunquam aut rarissimè elixantur, sunt enim humentioris naturæ. Non pinguescere, vt & leporem Plinius *lib. 11. cap.37.* affirmat, & sensus id confirmat. Venantur multis modis cuniculos, sed maximè viuerris, ad hoc gratia est, quas in specus iniiciunt, in quos subeuntes mirabili pernicitate cuniculos inuadunt, qui perterriti ab iis vel iugulantur, vel foras prorumpunt inque casses prætensos incidentes capiuntur. E cu- *Nota.*

 niculo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

niculorum quoq; genere videntur esse, quo
porcellos Indicos nominant, passim nunc a
educariq; cœpti.

De leporina scitu digna, & ad vitam prorogandam necessaria.

Venatio huius animalis peculiaris est nobilitati & Magnatibus, & nisi natur benignitas tantam lepori fœcunditatem tribuisset, genus iamdudum desiisset, nam omni ferè prædæ nasci videtur, aliarum sc. ferarum, volucrum & hominum. Superfœtare lepores, aliud educantes, aliud in vtero pilis vestitum, aliud implume, aliud incoato partu gerentes, & vtramq; vim singulos habere, sineq; mare concipere posse, Herodotus auctor est. Quare desinat illi mirari, qui nihil mirabilius se videre aiunt, quàm quod quotidianis epulis matres atq; infantes absumantur, & tamen gulæ populationi tam constanter resistere atque sufficere. Cæterum de animalis huius natura & temperatura inter eruditos non conuenit. Quidam carnem eius faciunt boni succi, facilisq; concoctionis, eamq; ab omni melancholica fece abesse aiunt, adducti autoritate Galeni, qui 3. de alim. *leporum sanguinem bonitatis & alimoniæ præstantiâ, aliis omnibus præferi ob suauitatem & dulcedinem, qua de causa plerisq; consuetudo est, illum cum hepate cæterisque leporis visceribus decoquere ac comedere. Indeq; concludunt, leporinam carnẽ melancholicum non esse, quia sanguis talis non est,*

est, tum etiam, quod grauissimi autores, (inter quos est Plinius) qui rerum naturalium historiã conscripserunt, & Poetæ tradunt, (inter quos Martialis) esu leporis venustatis decorem in 7. aut 9. vsq; diem prorogari. Alii leporinas, vt & omnium oblongas aures habentium animalium carnes, melancholicum succum parere, proindeq́; ex leporum esu puellarum genas rosarum rubore efflorere non posse contrastatuunt, pro se adducentes venerandam antiquitatem, & per tot secula inculcatam mordicusq́; receptam sententiã, quæ ab Hippocrate vetustissimo cœpit autore. Scribitur enim in lib. 2. de diæt. qui Hippocrati ab omnibus asscribitur, in hunc modum, Leporina caro sicca & astringens, lotium aliquatisper mouet. Post hunc Galenus, vel quisquis ille fuerit, l. 2 de escis ait, leporum caro sanguinem gignit crassiorem: & in comment. de attenuante victu, vtilem eam esse ait in victu exiccante, non autem attenuante, quia crassum sanguinem gignit. Et lib. 3. de locis aff. magnam eam habere vim dicit in melancholici sanguinis generatione. Psellus & Paulus iisdem ferè verbis subscribunt Galeno, & post hos omnes Simeon Sethi lib. de escis inter cibaria atrã bilẽ gignentia leporinam connumeramit, Carnes inquiens, leporis his conducunt, quibus exiccare corpus animus est, minimè vero sicciori temperatura præditis, sanguinem enim crassarum partium gignunt & melancholicum.

Circa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

NB. *Circa hanc opinionum diuersitatem prin[...] lectorem haud dubito meminisse, quod in ve[...] philosophantium scholis receptum est, sc. ration[...] bus disputandum esse non autoritate, nec à pur[...] autoritate standum, sed rationum pondera [...] momenta consideranda esse. Quod & nos in pr[...] senti velitatione conabimur. Sciendum pri[...] verò, q̃ certi quid concludatur, Medicos, cum [...] temperatura alicuius rei loquuntur, nõ de ea l[...] qui, q̃ qualibet res per se considerata adepta est [...] (ad philosophum enim spectat hæc consideratio) sed hominis respectu, vt calidum, humidum, fri[...] gidũ vel siccũ dicatur, quod humanũ corpus ca[...] lefacere vel frigefacere potest. Nõ igitur cibo[...] natura, vt & leporinæ carnis tẽperatura exter[...] næ cuiusdam rei consideratione vel compara[...] tione metienda est, sed relatione ad corpus hu[...] manum iudicium formandum, ex eo enim, qui[...] homini cibus sit, an talem habeat cum homin[...] similitudinem, vt conuerti in eius substantiam possit, dignoscitur, atq; hoc est & non aliud, quod facit aliquam rem, & dici & esse escam hominis. Si quis igitur rectè iudicare voluerit leporinæ carnis temperaturam, vt esca est, cognoscere e[...] inprimis oportet, in quos humores à calore humano vertatur, quod certè longam requirit experientiam, teste Hipp. in Epidem. Cibi & potus experientia egent. Hoc ergo iudicio standum, huicq; innitendum, quod experientia ac obseruatione, nec non rationibus consentientibus est*

Alimentorum temperaturæ ex corpore humano iudicandæ.

suffult-

ffultum. Inter has validior aliis omnibus est, quæ à carnium substantia sumitur, quæ in lepo- e statu dura est: quæcunque autem dura carne onstant, ait Galenus in expositione aphoris. 8. lib. 2 c. 5. de san. tuen. *tardius & paulatim utriunt, idq; non leue frigiditatis & siccitatis rgumentũ existimant, exanguis enim & veluti ita vaporeq; omni atque humore ferè destituta porina videtur, quin & friabilis fibrisq; abun- ans, quæ omnia siccam, duram, difficilem conco- tu leporinam ostendunt. An verò omne durum t siccum, supra, vbi de carnium differentiis, an- otatum reperitur. De altero, dura, quæq; ardius & paulatim nutriunt, frigida, vt vult Manardus, ea verò quæ celeriter concoquun- ur & nutriunt, esse calida, qui affirmant, vehe- enter mihi videntur errare. Multa enim nt dura substantia cibaria, quæ quidem longo ost assumtionem tempore atque paulatim nu- riunt vt sunt casei duri, carnes infumata & sa- a, nec non oua ad indurationem elixata: nam hæc inter duras escas Galenus connumerat lo- o citato: Quis autem hæc frigida dixerit, pro- terea quod durioris sint substantiæ, tardiusq; onficiantur, ac tardiorem habeant excretionẽ? (Nam quæ velociter nutriunt, veloces habent eiectiones, inquit Hipp.* aph. citato.) *Et econtra ulta velociter concoquuntur, velocesq; habent eiectiones, quæ tamen calida omnia nemo sanus Etè dixerit, nisi qui velociter, leuiter ac infir- mius*

An omne durum sit siccum & frigidum?

Vitæ prorogandæ nota vtilissima.

minus nutriri cupit. *Quin potius contrarium astrui optimâ ratione posse existimo, quo scili- quicquam solidius est ac durius, eò firmius humidum & calidum innatum id asseruare & contí- nere, & ècontra quò quid tenerius est ac tenuius, eò citius & facilius etiam calidum innatum ex- halare & difflare.* *Firmius igitur nutriunt escæ duriores, licet tardius & concoquantur & deiiciantur.* *Fundamentum huius assertion rationibus, experientia & autoritate nititu. Galenus namq; ipse testis est,* in fine expos. cita aphor. *ea, quæcunq; tenuem habent humorem distribuendum, celeritate quidem distribution atq; appositionis exuperare, stabilem verò natu- ram non habere, sed facilè difflare: quæ verò cras- siores habent humores & tenaciores, tardius qui- dem distribuuntur, sed stabilius adhærent parti- bus alendis. Qua de causa verè & rectè Aristote- les assa elixis humidiora statuit, congenita vide humiditatis ratione, quæ in assatione asseruatur elixatione deperditur, nam elixa aduentitio, as- sa proprio humore abundant. Intelligendus ver Arist. de modice assis est, aliâs in confesso est ign assantem, si immodicus sit, exteriora & interio- ra plus nimio exiccare, imò non rarius exurere. Ex his ita se habẽtibus (ita autem se habere, cer- tis documẽtis patefactũ est) facilè est pronuncia- re, duritiem in leporina (vt & in ceruina, de qua in sequentibus) frigiditatis indicium certum non esse, nec vnquam esse posse, argumento inter alia,*

quod

uod sanguis eius saporis ac dulcedinis suauitate raſtet, nec dilutus tenuisq; nimis nec crassus ni- is sit, sed consistentiæ mediocris: carnem autem nguinis sequi temperaturam & dispositionẽ, æter alia color, qui à sanguinis boni ate vel vi- o dependet, ostendit. In hyposarca enim, mensi- m suppressione, febribus & splenetici, quibus n vel epar, alterum vel vtrumq; procreandi et depurandi sanguinis organum, induratum l obstructum, aut quouis modo affectum est, li- re vultus pallescere animaduertimus, qui me- ncholicis peculiaris color est. At Alexandrum uerum Imper. quotidiano leporum esu venu- tem ruboremq; vultus adeptum esse testatur tum illud, & non illepidum hendecasyllabum,

Caro leporina ad venustaté confert.

Pulcrum quod vides esse nostrum regem,
Quem Syrum sua detulit propago,
Venatus facit, & lepus comesus.
Ex quo continuum capit leporem.

Et Plinius l. 28. c. 19. *gratiam corpori conci- re leporem esum in 7. dies, vel etiam 9. venu- tisq; decorẽ prorogare scribit, ac in tanta per- asione addit causam aliquam subesse debere. uapropter leporina, licet melancholica sit tẽ- ratura (tales autẽ escæ firmius apponunt nu- mentũ, vt alibi demonstratum est) sicca, dura, n tamen ideo frigidũ, durũ, siccũq; procreabit guinẽ in corporis officina. Veterũ n. omniũ li- is & memoria celebratũ & proditũ est omne mentũ tũ calidũ tũ frigidũ, cũ in sanguinem abierit,*

Leporina melãcholicæ temperaturæ est, & ob id firmiter nutrit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

abierit, calefacere, non quidem sanguinis & ca
lidi innati qualitatem calorisq; gradum, vt Fe
nelius quoq; annotauit lib.1.de morb.caussis, *c*
14. *sed horum substantiam: lactucam enim aeq*
calidum sanguinem, atque vinum, aut piper v
allium gignere qui censuerit, omnium efficient
caussarum vires & naturas euertet. Ergo etia
leporina sanguinem humoresq; suae naturae con
sentaneos proferet, hoc est, consistentia crassior
firmiores & tenaciores, sanguinemq; talem, q
spiritus contentos, calidumq; innatum non faci
patitur exhalare ac difflare, & quouis exter
occursu erroreq; dissipari, in quo vno vel max
mè vitae nostrae prorogandae ars consistit. Ad ex
tremum, quod quidam leporinae carnis frigidit
tem ex animalis timiditate ostendere mordic
contendunt, eamq; ex sanguinis crassitie nigr
req;, vel etiam tenuitate & aquositate aiun
promanere, sciendum, hoc obiectum non mag
momenti esse. Quemadmodum enim crass
ties aterq; sanguinis color non semper sunt frig
ditatis indicium (tauri enim sanguis, Aristote
etiā teste, crassissimus est & nigerrimus, ipsum
animal calidum valdè est) sic etiam ex sangu
ne dilutiori, tenuiori & aquosiori quocunq; frig
ditas, & ex hac timor tanquam illius signum
non semper & protinus est arguenda. In leon
quidem siccitati coniuncta caliditas facit auda
ciam & magnanimitatem, in lepore verò non
item. Itaq; omni prorsus ratione caret, & com

serandum

randum potius quam vlterius refutandum est lorum obiectum, quo leporinæ frigiditatem denſant. Caliditas inquiunt, & ſiccitas in leone ciunt audaciam, ergo etiam in lepore, ſi talis ſet, eam excitarent.

Amygdalæ amaræ reſiſtunt ebrietati, ergo nnia amara reſiſtunt ebrietati. Logicis artib. el leuiter initiati vitium agnoſcent. Caliditas im & ſiccitas in leone excitant audaciam, non ꝗ tales, ſed quatenus in leone excellunt, est eim ſummè calidus & ſiccus. Sic amygdalina maritudo, non etiam alia quæuis, ebrietatem rcet, ex indiuiduifica enim & ſpecifica totius bſtantiæ familiaritate ac proprietate potenam illam promanare occultior philoſophia dot. Hactenus de lepore, cuius in cibatu gratia, cciq; bonitas ac præſtantia paulò diutius me guſtantem immorata est, fœcundi namq; lepos armos ſapienti ſectandos Horatius docuit, gaæ non imperitus. Sunt qui clunes ſectentur adiſſimè. Vetulorum armi totaq; anterior pars culinis elixatur, ex aqua & vino addito pipe, poſtrema vel inaſſantur, vel panificio incruntur, ſicq; durant in multos dies, potiſſimum berno tempore. Pulli & iuuenes inter lautiſſias dapes apponuntur, bimeſtres, & trimeſtres etioſiores ſunt & ſuauiores, octimeſtres quoque mmendantur, nec non ſemeſtres. Anniculi m ſordeſcere incipiunt, vltra in confeſſa danatione ſunt apud quoſdam. Vulgata enim

Nō quæuis caliditas parit audaciam, nec quæuis amaritudo ebrietatem arcet.

In lepore quid potiſſimum à ganeæ peritis approbetur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

parœmia dicitur, veteres lepores anſereſq; mal-rum dæmonum eſcam eſſe: Certiſſimum eſt, ta-tò deteriores reddi, quantò magis ætas proceſſer-Antiqui loco clauſo faciebant pingues è lepor-riis exceptos, (veteres enim Romani lepores non neglexerunt) quod hodie non obſeruatur, paſſi-enim omnifere tempore capiuntur, nã ſic clan-virus quoddam redolere deprehenduntur. L-porum fœcundiſſimam eſſe inſulam Aſtipalea-Heſizander Delphicus ſcripſit, idq; eueniſſe op-ra cuiuſdam Anaphei, qui in inſulam iſtam perdicibus refertam, duos lepores intulit, inde tanta exorta multitudo eſt, vt quotannis cap-rentur multa millia, antea vero non fuiſſe id nimal in inſula illa, ſed perdices. Sale aſſerua-ac comeſi inſalubres cenſentur, perinde mustelæ ſalſæ.

De cernina.

GVlæ delitiis & ceruinam ſeruire in primis, notum eſt, Magnatum eni-Procerumque menſas opulentant. E-in exemplis fœminas quaſdam Principes o-mnibus diebus matutinis, carnem ceruina-deguſtare ſolitas, longoque æuo caruiſſe fe-bribus, quoniam id animal febrium morbo non ſentire Plinius tradit *l.8.c.32.* quin potiu-huic timori mederi. Verum ita demum id r-tum exiſtimatur, ſi vulnere vno interieri-

Lib-

Libidinis tempore caro ceruorum vitiatur, fœtet enim perinde ac hircorum, quare cibis omninò tunc abdicanda, ſicut & æſtatis tempore, quo viperis veſcuntur & ſerpentibus, unde ſiticuloſi fiunt, ſitim tamen tolerant, aque incenduntur, ipſi enim norunt, quod, ſi aquam ante illorum coctionem hauſerint, intereant: per hiemem tutius ſumuntur, meliusque concoquuntur. Ex hinnulis verò generoſæ principibus ac potentibus epulæ cōdinnantur, eorũ enim carnes ſalubres, ſaporeq; mirè ſuaues ſentiuntur. Porro vita ceruis in confeſſo longa, poſt 100. annos aliquos captos cum torquibus aureis, quos Alexander Magnus addiderat, adopertis iam cute in magna obeſitate, Plin. *l.8.c.32.* teſtis eſt. Ariſtoteles tamen videtur dubitare, cum nec geſtatio nec incrementum hinnuli ita eueniat, quaſi vita eſſet prælonga. Certum eſt, ſi ad tantam ſenectutem pertingerent, carnes eorum omnis ſucci eſſe expertes, cibisq; hominum penitus abdicandas. Singulis annis aprili menſe cornua amittere dicuntur, quo tempore etiamnũ occultantur interdiu, noctuq; paſcuntur, donec cornua recipiant, quę primum quaſi cute veſtita, & molli lanugine plumata emittunt, quibus portentoſa etiam gula non pepercit, elixata enim in frusula poſtea friguntur, Regumq; is cibus habetur, de cuius natura dici aliud nihil poteſt, quam *ſunt.*

Ceruina cornua teneriuscula in ciborum etiã gloria

quam quod vires habere ſit exiſtimandu
quales ceruorum cornua, quę millibus rem
diorum nobilitantur, præcipuè verò adu
ſantur venenis, ſuffituque eorum abigun
ſerpentes. Ad multos quoq; vſus celebran
adeps, medulla & ſanguis.

De caprilla, hœdina, hircina.

CApris ſacerdotem adeo abſtinere v
luerunt priſci, vt non modo attinge
ſed ne nominare quidem aut appel
re liceret, ſiue quod id animal luxurioſum
olidũ abhorrent, ſiue ꝙ tanquã morbidũ
merent. Comitiali enim morbo laborare
pras, nec non febribus graues autores trad
ideoq; animam forſan iis quam ouibus ar
tiorem, concubitusq; calidiores eſſe. Fla
ructusq; ciere, choleramq; morbum pa
re, Hippocr. auctor eſt, quod tamen de ni
tenellis, nimisq; adultis, & non probè coc
vel præparatis accipiendum eſſe quidam e
ſtimant. Suauiorem caprinam eſſe, minusq
malam, cum ſyluæ primum noua frequent
fronde germinant, virgultaque turgeſcu
experientia docuit. Eſt in exemplis, athlet
quendam Thebanum cunctos alios robo
Caro caprilla cur valentiſſimè nutriat? præcelluiſſe, quod ſc. caprilla carne veſce
tur, quam valentiſſimi eſſe alimẽti, ob firm
lentumque ſuccum, nec facilè diſſipabil
apud Atheneum reperitur.

Sed hœdina inter eximias & præcipuè
lubi

lubres epulas perpetuò adnumerata eſt, ſicciorem enim agnina, eſuique aptiorem eſſe communi conſenſu traditur, quin & cæterorum quadrupedum carnibus anteponitur: Heſiodus *l.2. περὶ ἔργων &c.* hœdorum primogenitorum carnem maximè commendat, vt boni ſucci, facilisque coctionis. Gedeoné hœdum caprarium coxiſſe, angeloq;, quem inuitarat, in conuiuio appoſuiſſe, ſacra monimenta teſtantur. Sapiunt autem tunc maximè hœdi cum herbarum ſunt expertes, bimeſtres, atque etiam trimeſtres, ſi mater lacte abundet, adultiores enim & ab vbere depulſi ſaporis ſuauitatisq; gratiam amittunt. Nullam autem aliam magis idoneam à morbo ſe recolligentibus quidam promittunt, quin etiam otio deditis, & non laborantibus ſalubriter editur, grauiores verò operas exercentibus inſalubriter, facilè enim alimentum eius diſſipatur atque euaneſcit. Galenus *3.de ſan.tuen.* Senibus non incommodam ſpondet. Manditur elixa pariter atque roſta, & quidem recens. Cocta, quæ refrixerit, calente cęſetur vtilior Mauritanorum opinione. Galenus frigidam eſſe edendam voluit in commentario *l.4.de rat.vict.in acutis.* Quod Plutarchus prodidit de caprina, qui eam guſtarint aut attigerint, comitiali morbo affici, auditur verius quàm creditur.

Cæterum pręclaram in medicinis laudem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

ad varios vſus obtinuerunt,caprinũ lac, ſan-
guis,fel,adeps, pilus,fimus,vrina, cornu, ie-
cur,femina,caput. De lacte eiusq; inprimis
ſero ſuo loco,vbi de lactis differentiis. San-
Venena. guis cum medulla coctus cõtra toxica vene-
na ſumitur,nec non dyſenteriam & hydrop-
ſin,arefactus verò calculi medicamentis vti-
liter adhibetur. Iecur caprinum eſitatum ve-
ſpertinam aciem reſtituere dicitur his, quo-
luſciosos & nyctalopas vocant. Fel plurimis
Amblyo-pia. modis ad oculorum caligines, cicatrices, al-
bugines,pterygia,rupturas tunicularũ, cele-
bratur cum melle vel mulieris lacte, aut alio
cõueniente liquore diſtemperatũ. Adeps in
Inteſtina læſa: rupta. ſorbitione aliqua ſumptus inteſtina læſa &
corroſa mirè ſarcit,ita tamẽ vt protinus hau-
riatur frigida: hœdi verò feminũ cinerẽ rupta
inteſtina efficaciter reſarcire à grauib.autori-
bus proditũ reperio. Cornuũ pilorũq; fumo
fugari ſerpentes priſcæ autoritatis eſt. Pilorũ
verò cinis calculos pellit. Cornu ipſo ſuffiri
Apoſte-mata. vuluam vtiliſſimũ putatur. Vrinâ apoſtemata
& ſuppurationes ſanari,cum melle permixta
quidam certo promittunt.Caprini capitis cũ
ſuis pilis decocti ſuccũ laudatiſſimũ aiunt in
Inteſtina rupta. inteſtinis ruptis.Sed caprarũ fimus,cuius cre-
berrimus vſus eſt,Galeno teſte, digerentis &
Podagra. acris facultatis eſt,vt induratis ſcirrhorum in
Calculus. modũ tumorib.etiam congruat. Ad aquã in-
Splen induratus. tercutẽ,ſplenis affectus, calculos pellendos,
dolo-

dolores podagricos & Iſchiadicos mitigandos varius eius vſus eſt, nec non in extergendis pſoricis humiditatib⁹, digerendiſq; parotidib⁹, ac diuturniorib⁹ bubonibus. Hœdorũ deniq; ſanguinem recentem cum aceto calfactum vtiliſſimè dyſentericis propinari certis documẽtis patefactũ eſt. Supereſt hircina, q̃ omniũ animaliũ ab omnib⁹ fœdiſſima habita eſt, ſicut ipſum animal fœdiſſimũ eſſe in confeſſo eſt, ideoq; in cibo damnatũ. Caſtratos tamen eximiè obeſari ac pingueſcere, guſtatuq; non ingratos eſſe quidã experti ſunt. Sanguiné hircorũ præſentiſſimũ ac validum lithontribon eſſe experimenta docuerunt. Iecoris eorũ diſſecti ſanies efficaciter ſanguiné ſiſtere dicitur. Hircinus verò adeps cũ capræ fimo & croco, ſinapiq; podagricis non inutiliter illinitur. Carnes deniq; hircinas epilepticis auxiliari Clem. Alexandrinus tradit, quod equidé mirum, cũ de capris contrarium ſit proditũ, quod tamen de ouib. veriſimilius videri quidã non vulgaris literaturæ exiſtimant, nempe, quoniã capite fere ſemper in terrã inclinato, halitus prauos, humiditatemq; ſæpe malignã in caput trahunt, ſubindeq; ob id in ſacrũ morbũ incurrant: capræ verò, q̃ alto capite vtplurimũ paſcunt̃, ſiccęq; ſunt, ac febrire magis dicunt̃, quomodo ouibus epilepſię magis, vt q̃ à larga pituita oriat̃, ſubiiciant̃, nõ admodũ ſe intelligere fatẽtur,

Pſora, lepra, parotides.

dyſenterici.

Calculus renalis.

Sanguis fluens.

Podagra.

Epilepſia.

nisi cæteris animalib. comitiali morbo mag capras tentari quis dixerit ob meatuũ den tatem & angustiam, quam arguit vocis t nuitas. Arist. in probl. quærens, cur homin soli vel maximè inter animalia oculis perue tantur, inter alia hanc affert causam, quc sc. soli in animalium genere fiant epileptic epilepsia autẽ oculorũ peruersionẽ induca Quam sententiã falsam omninò esse quida arbitrantur moti duobus: vnũ est, quod ip Arist. l. de animalib. nonnulla recenset, qu iisdem morbis, quib. homines tentari scribi vt oues: alterũ, quod in *lib. de sacro morbo*, q vt Hipp. à Galeno *in 1. progn. text. 4. & lib. a sanguis in arteriis contineatur*, nec non à Cæ lio Aureliano *l. 1. pass. chron. c. 4.* citatur, scr ptum est, oues & maximè capras epileptic morbo nõ parũ obnoxias esse. Qui certè Hip pocratis locus Aristoteli repugnat, cuius sen tentiã sic moderandã esse Mercurialis *l. 4. va riar. lect.* docet, quod homo vel maximè ocu lis peruertitur, quoniã vel solus vel maxim in infantia epilepticus fit. Vnde *in l. de somn & vigil* præceptũ dedit, vt non solum puer verum etiã nutrices à vino, præsertim nigr abstinerent, tanquã id magis quam album a caput euaporet. Pueros autem & infantiam epilepsia maxime tentari experientia notum est, tum quia superfluitatibus abundant, tum quia neruosas partes non habẽt validas, teste Gal. *in expositione aphor. 25. l. 3.*

De caprilla ferina.

NUmerosissimum ferarum caprarum esse genus constat, inque plurimas similitudines reperire est transfiguratas. Sunt capreæ, sunt rupicapræ, sunt ibices velocitatis admirandæ, & damæ seu capreæ platycornes à cornuum latitudine. Inter agrestia autem animalia posterior & moderna medicina jucundioris saporis carnes capreas & capreolos obtinere, facile concoqui, probumque præstare alimentum experimento vult, eaque omnia pernicitati, cursibus recursibusque accepta refert. Elixas vero quam assas salubriores quidam putant, sic enim siccitatem ajunt temperari. Hodie magnatum ac potentiorum mensas exornant, sed inassatæ magis quam elixæ. De caprarum porro ferarum jecore spectabilior potentia in medicina est, quam villicarum, tostum enim id & commanducatum aciem oculorum recreare, obtusamque clariorem reddere locupletissimis autoribus est proditum. Caprearum meminit Martialis, cum inquit, Ambly-opia.

Pendentem summâ capream de rupe videbis,
Casuram speres, decipit illa canes,

quod tamen de rupicapris, quæ cursu atque recursu pernici per petras & montes, quo libuerit, exultant, intelligendum est.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

De agnina, vervecina, arietina, ovilla.

PEcus ovillum mille in re alimentari præſtat vſus: quanta enim gloria eſt i lanificio pro corporis tutela, tanta e carni, lacti, caſeoque ad idem cibandum. Ex ordiri autem prius placuit ab infantibus, qu à parentibus.

Agninam in antiquorum epulis preti oſam fuiſſe Græcorum latinorumq; monu menta teſtantur. Frequentius hodie mandi tur hieme aſſa magis quam elixa, ſunt enim agni humidioris & vividioris naturæ, qua d cauſa ſiccioris temperaturæ naturis, tabidi item & extenuatis præſtant. Summam no bilitatem & gloriam obtinuerunt in elegan tioribus menſis, qui à binis ouibus diutiu aluntur, nec herbarum nouerunt pabula tum enim ſuauiores ſalubrioreſque depre henduntur, quanto enim junior agnus, tan to pituitoſior concoctuque difficilior. Ut autem ſuaues, ſalubrioreſque evadant agni requiritur ouium plenus nutricatus, hæ e nim ſi bene alantur, bonos præſtabunt fœ tus, à parentibus enim male enutritis mor bidiſve, fieri qui poteſt, vt fœtus vitiatum temperamentum non contrahat? Apud Homerum in epulis agnina celebrata repe ritur, quam tamen Samaritanis & Hieroſo lymi-

lymitanis Amos cap. 6. exprobrat, vt qui co-
medèrent agnos de grege, hoc eſt, egregias,
pingues, & ex toto ouium grege lectiſſi-
mas. Tenellas oues, quod omittere hîc no-
luerim, ante maturum tempus venere pru-
rientes futuræ peſtis indicium eſſe quidam
affirmant, quod quidem ego quotidianæ ob-
ſeruationi relinquo.

Ouillam, ſicut & arietinam, elegantio-
rum quidem in epulis damnari inuenio,
propterea, quod illa excrementoſior ſit ſuc-
cique pariter iniquioris, hæc vero odorem
& ſaporem viroſum referat, ſucci bonitate
careat, vixque conficiatur, & ab hircina de-
terrima habeatur. Verum multorum men-
ſas ovillam opulentare, nec infimam grati-
am retinere notum eſt. Pabula ovium ſale
reſperſa efficaciora ſentiuntur, magiſque eas
opimant, carneſq; reddunt ſalubriores. An-
niculæ non improbantur, ſed quo plus vltra,
eo difficilioris cenſentur coctionis. Vere
porro primo ac medio ouillum pecus præ-
ſtantius haberi, ſicut omnia animantia, quę
humili veſcuntur herba, Galenus voluit.
Iuuenibus etiam ovillam non malum ci-
bum eſſe, ſenibus vero eandem minus
commodare, atque hac multo minus agni-
nam idem 5. de ſanitat. tuenda ſcriptum reli-
quit.

Ouilla quibus magis in cibo conueniat?

Mirabilis hujus animalis merito ducitur
fœcun-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Veruecina. fœcunditas, vt quæ quotidianæ populationi gulæ sufficere queat, quippe locupletes plebs media, pariterq; infima vervecinam vorant: & paucos reperias, qui eam fastidiant. Mauritanam autem Medicinam au- *Mauritanorum omnium acerrimus Auerrhoes.* ctoritatem illam, quam in cibis tenet, vervecinæ tribuisse reperitur, antiquior non inuenitur. Verueces porro appellant arietes castratos, quibus sc. testiculi exemti sunt, habitioris acquirendi corporis gratiâ, qui enim ad prolem generandam tenetur, dicitur aries. Anniculos verueces, bimos etiam trimosve, inprimis commendari certum est, quos & altiles facere inuentum est. Constat Ludoicum Borbonium Cardinalem in Belgica Gallia, nec non plures alios, nostris vulgaribus proceriores amplioresque verveces aluisse, quos obesitare insignes aulicis proceribus ostentabat, dabatque epulandos. Generosissimos & suauissimos ad cibos educant Germania & Gallia. Italia non vsq; adeo his nobilitatur. Pistorienses tamen in gloria esse compertum est. Castrari denique agnos, nisi quinquemestres, præmaturum tradunt.

De

De bubula, bubalina, vaccina, vitulina, taurina, iuuencorum & iuuencarum carnibus.

Posteritati minime probro dandum est, quod ad vitæ vsus bubulum pecus, in tanta præsertim fœcunditate transtulerit: Licet enim apud majores olim bubulis visceribus vesci, scelus haberetur, maxima tamen & innumera mortalibus præstare cibaria expertum & compertum habetur.

Bubulam summo olim apud Græcos in honore fuisse, satis testatur Heroum victus apud Homerum, conviviorumq; & nuptialium epularum structura: Constat enim nõ solum bubulam, sed quorumuis animaliũ carnes, assas semper fere fuisse appositas. Agamemnon Rex convivio excipiens Ajacem aut Nestorem, costas boum assas posuit: Menelaus Telemacho, Vlyssis filio, hospitio comiter accepto, costam bubulam apposuit, ac in summa, bubulæ esum Homeri temporibus vsitatum fuisse Atheneus quoque probat 1. lib. cap. 4. Nullo autem non tempore epulas præbet bubula. Verum hieme magis placet & frequentior est: Elixatur pariter atque inassatur, & vtraq; coctura gratissima est, præsertim opima & præpinguis. Aulicis culinis ampla & pinguedine refertiora vocantur frusta regia,

regia, quasi regia mensa digna, solentq; prim fere mensa apponi elixa, eque sinapis intinct eduntur magna gulæ aviditate & irritamen to: rarius assantur, præter enim costas e toto bove verubus nihil torreri solet, quæ inte elegantiores escas hiemis reponuntur à quibus dam, salviaque confixæ expetuntur: crebri eduntur ex condimento atro, vini acetiq; me mento, sale ac pipere concinnato. Lautior piperatum condimentum vocant. Cæterum laniariorum fraus & dolus hic detegenda mor bosos sæpe boues mactantium, quos tamen ma ctare in amplioribus vrbibus lege cautum est. Cognoscuntur autem morbosi, cum fœno au pabulo objecto abstinent, quo neglecto certum est magnas sæpe clades vescentibus accidisse præsertim cum deprehensum sit, tabe pulmonis morbisq; aliis pene confectos jugulatos esse, inq cibos admissos, carnibus scilicet sale alendo fa mulitio asservatis. Quâ avaritia quid quæs pestilentius? vitiatam enim carnem vitio sos humores ac sanguinem generare non verisi mile, sed verissimum est. Iidem qui scilice ad cultrum boves emunt, non considerant, qu rei rusticæ & pastoritiæ periti examinant, æta tem scilicet calorem & nutricatum, tantum si pingues sint & habitiori corpore, prægrandi- bus enim amplisq; dignitas, & laus maxima, cu jusmodi nobilissimæ graminosissimæq; regione alunt, perq; vniuersum fere Germaniæ orbem alti-

Circa bubulã carnem quid præcipue obseruandum vitę prorogatori?

altiles pleneque saginatos mittunt. Sed & hodie in plerisque Germaniæ locis saginati amplitudinisq; dignitate spectabiles atque insignes cernuntur. Est vero certa boues saginandi ars, quæ ad tantam pinguitudinis molem eos extumescere faciat. Galenus herba adulta & proceriore facta, jamq; ad semen properante boues opimiores, crassiores bonoq; succo pleniores fieri censet. Multi herba autumnali & post prata secta proueniente, eleganter saginari boves existimant, quem morem multi germaniæ populi studiose obseruant, in isto enim pabulo multum emolumenti esse compererunt. Quidam bubulæ alimentum in sanitate proroganda improbant, atramq; bilem, crassioremq; generare sanguinem affirmant, propterea q; largius crebriusq; ea vescentes, si obnoxii fuerint alicui ægritudini splenicæ, vt quartanæ, scabiei, lepræ, cibo esuq; eius oportuniores reddi, faciliusq; tentari. Verum de sale condita & suspensa ad accipiendum. In amplis enim familiis boves mares simul ac fœminæ condiuntur ad cibaria annua famulorum operarumq;, deinde muriâ exemta pensilis servatur caro, quæ adeo induratur, vt longiori etiam coctura postea pertinacissime dometur, gustatuq; interdum suauitatem referat nullam. Potores hāc commendatā sibi habent tanq̄ acerrimum sitis stimulū, æq; ac pernas suillas. Ego otiosis et sellulariis, literarūq; studiosis parcius hanc attingendam præmoneo, vtpote

Bubula à quibusdam cur improbata?

NB.

vtpote parum vel nihil alentem, diutissimeq; stomacho morantem, concoctuq; difficilimam & coctam licet vel confectam, pessimum tam crassumq; succum in corpus distribuentem dissecta enim rubet & insigniter dura est. Interim negari non potest, appetentiam quando momento eius assumto excitari atq; recrea praesertim in vini avidioribus.

Hinc septentrionalibus & maritimis illis populis pessimus ille corporis inquilinus conducitur Scorbutus.

Ad extremum non praetereundum, Galenum 2. de simplic. medicam. referre, coquo antequam vel pisces, vel carnes assarent, oleo in ungere solitos, creditq; ideo hoc ab ipsis factit tum esse, ne exteriores partes vi ignis exustae co sumerentur, interiorumq; coctionem impea rent. Mercurialis l. 1. variar. lect. id fa ctum potius esse existimat, ne carnium intestin & proprius humor extra flueret, sed intus coh bitus coctusq; jucundiorem cibum palato re deret. Oleum enim occludere extimos corp rum meatus, quo minus quicquam effluere qu at, & Galenus fassus est, & Alexander, qui in probl. ea ratione animalia insecta ab oleo eneca disputat, prohibita ex olei obstipatione nativ eorum spiratione: & hoc pacto assata intellexi se Aristotelem verisimile est, quando in 4. a mixtorum affectibus lib. ea elixatis humidior facit. Quanquam assata etiam intus hum diora evadunt, cum multo igne statim extim crusta ceu lorica inducitur, qua inducta humo intraneus non ita promte valet exorbere atqu fora

Veteres cur carnes oleo inunxerint priusquam eas assarent?

Assata an elixis, & qua ratione humidiora?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

foras erumpere, quod in assandis cumprimis observandum. in pluribus enim humor ille nutrimentalis vi ignis, elicitur atq; consumitur, nihilq; genuini humoris retinetur, unde minus etiam nutrimenti vescentium corporibus accedere in confesso est.

Vaccina.

Boves fœminas notum est plerunq; vetulas lanio tradi, cum aut senectute sterilescunt, aut alia de causa inutiles evadunt. Sed sic effœtæ ad elegantiores cibos damnantur, pauperumque præcipue vulgiq; mensas subeunt, magis enim insalubris earum caro, quam vitulorum bonum censetur.

Bubalina

Veteribus bubalum seu bufalum (quo nomine bouem ferum & sylvestrem significari invenio) non fuisse incognitum (ut quidam putarunt) probari potest ex Flavio Iosepho l. 8. antiquit. ubi quotidianos sumtus mensæ regiæ Salomonis enumerans etiam feros bubalos una cum cervis refert. Quin & Amos horum mentionem facit, Numquid, inquit, currere queunt in petris equi, aut arari potest in bubalis? ubi Bened. Arias Montanus stupidius, quam boui bubalo ingenium esse & indocilius. Armenta horum in Italia circa Pisas videntur, & in Romanorum agris, nam Romæ carnem eorum non venalem tantum esse, Iudæis in gratissimo cibatu, verum etiam ex lacte eius animalis caseos confici Romæ aliisq; in locis in pretio, maximi etiam cibi, sed qui sumti difficilius transeant.

Columella scribit. Phil. Camerarius in medit-tion. hist. cent. 2. testatur de caseo hæc vera es-eumq; cum nausea id expertum, atq; buba-nam carnem insuetis duræ esse coctionis, dulc-req; suo insipidam. Alii tanto lentore pr-ditam eam asserunt, ut in parietem adacta ten-cissime adhæreat, qua de causa mensis nitidio-bus abdicandam censent, idq; juratissimis aff-mant verbis. Sed forsan ventriculo illi non u-adeo fuerunt robusto.

Taurina. *Boves adulti nondum castrati, quiq; a-missuræ servantur, tauri vocantur. Horum carnem omnium fere sententiis proscriptam r-perio atq; damnatam. Castrati autem ante b-matum (postea enim non debent, nam duri fiu-Varrone teste) nondum laboribus fracti, media-ætatis, utiliores habentur, vehementer enim al-alimentumq; quod subministrant, non fac-dissipatur. Raro tamen macellum intrant, n-crure fracto, aut alia causa inutiles ad agricu-turam fuerint. Laudem taurorum siluisse h-naturalium rerum periti vitio vertent, qui o-servarunt, licet hoc animal in libidinem adm-dum efferatum sit & concitatum, non tamen-pius, quam bis in die inscendere. a conceptu ve-ipsius vaccæ, modestum castumq; ulterius nih-moliri. unde taur⁹ in hieroglyphicis Ægyptio-temperantiæ & continentiæ fuit symbolum. Q-libidinosi monentur. ut ab hoc bruto exemplu-sumentes in conjugio alienos amores non sectentur.*

Vitu-

amplisq; vrbibus vulgatissimi cibi est vitulin... inter grandiorum animalium carnes facile te... nens primas siue elixetur, siue assetur: unde ru... stici ita rem suam dispensant, vt nullo non tem... pore supersint, ex quo commodum percipiant ... lucrum. Cæterum vitulinam jurulentam ... magis alere quam assam, assamque mag... quam frixam, seu butyro tostam; experiu... tur, qui crebrius ac largius ea vescuntur. M... giricum etiam artificium hic jure requiritur, ... exquisite scil. vitulina probeq; vel elixetur, v... inassetur, ita quidem, ne humiditas illa nutr... mentalis plane exorbeat, vt supra quoq; annot... tum est.

De juvencorum porro & juvencarum carnibus non adeo difficile est aliquid astrue... vel judicare, si modo dicta ad memoriam re... centur. Ætatem duritiem & siccitatem p... rere in confesso est. Vitulinis quoq; auctorita... inferiores esse ex præcedentibus & antedictis p... tere arbitror. Semestres & anniculæ, bimæ, tr... meq; in cibis a quibusdam mire expetuntur, v... lenter enim nutrire experimentis multis patef... ctum est. Iuvenci tamen rarius à quibusda... mactantur. Iuvencæ venerem non expertæ la... dabiliores existimantur, ampliusq; eo augentu... quo plus temporis venereorum expertes degun... recentiores autem, quam anniculas venerem non pati aiunt.

De Suilla memoratu digna.

EX nullo animali numerosiores ganeæ dapes præparari, suesque nihil habere præter escam, tantumq; donatas à natura ad epulandum, antiquissimi pariter ac prudentissimi Philosophi prodiderunt.

Itaq; iis animam pro sale datam, ne carо viuenti putresceret, Chrysippus ait. Nihil enim fere in hac pecude reperias, quod edendo non sit, suamq; propriam suauitatē repræsentet. Hinc abdomina priscis celebrata, glandia, testiculi, vuluæ, jecinora, verrina, & nostra memoria maxime nobilitantur latera, coxæ tam priores, quam posteriores salsæ maceratæ & suffitæ pernæ dictę & petasones, aures, pedes, costæ, spina, sanguis & intestina ipsa, & operosum esset singula recensere cibaria, quæ ex illis parantur. Titus Quintius ante tribunatum & pręturam consul designatus, in chalcide apud hospitem cœnans miratus esse traditur carnium copiam varietatemq;, hospitē vero affirmasse, illas omnes suillas esse, condimentis saltem & præparationib. differentes. Conuenit autem inter omnes percelebres medicos, suillam boni succi esse, valentissimeq; omnium escarum nutrire: testantur id fossores, messores, huiusmodiq; alii grauiorum operarum, hos enim, si alio cibo pascere velis, imbecilliores red-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

des. Nam etsi parem alterius obsonii mole pridie assumserint, postridie si æq; laborauerint, infirmiores erunt minusque validi, & ad opera promti. Qui igitur suillam frequenter comedunt, plene se nutriri deprehédent, celerrimeq; excrementorũ copia abundabunt, ꝙ arctissime meminisse velim literarum studiosos, & qui domi sedent otiosi: congesta illa excrementa laborib. & vehementioribus frictionib. dissipanda sunt ac discutiéda. Cæterum teterrima antiqui porci caro censetur, vt q̃ ægre concoquatur, concoctaq; sanguinem atra bile contaminet: optima vero & ad gulæ illecebras & ad corporis alimoniã est porcorum mediæ ætatis caro, non obesa nimis, nec macra nimis, porcorũ inq̃, qui veteris victimæ, vel non excesserint, vel nondum annum assecuti sint, hi enim facile concoquuntur, sanguinemq; probum generant, & ad bonos gignendos succos carnem habent aptissimam & probatissimam. teste Gal. l. 4. reg. acut. Et l. 1. ad Glauc. exquisita tertiana affectis, præter testiculos & alas gallorum, vitellaq; ouorũ sorbilia, porcorũ pedes & cerebra, porcellorumq; carnes in jure albo liquefactas probet, effœtasq; à morbo conualescentiũ vires illarum esu reficere præcipit his verbis: Suillas ait, carnes edere à pedib. in Ptisana elixis incipient, post vero etiam imum crus recumet, ab hoc etiam reliquas partes primum

NB.

Suilla sanis & ægris commẽdatur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

quidem porcelli juvenis, qui, si hiems sit, etiam pridie mactetur, nam hesternus, quã recens mactatus facilius concoquitur: æstate ut fuerit, si mane immolatus porcellus sit, ac circa solis occasum comedatur. Gal. 7. meth. Nec abs re hoc pcepisse videtur, omnium n. esculentorũ, q̃ nota sunt, caro porcina valentissime nutrit, si modo concocta fuerit, (nihil enim nutrit, nisi naturæ viribus concoctum) ideoq; magnã habet cum humana affinitatem & similitudinem, vt non modo nostro ævo in Gallia, sed & Galeni tempore Romæ, scelerati quidam Pandochei & caupones, carnem humanam cum aromatib. in pastillis coctam pro suilla magni vendiderint, nec comestores alteram ab altera sapore, odore aut colore discernere poterant, donec humanus digitus per negligentiã cum sua vngue coctus & repertus atrox mox coci facinus pdidit, q & meritas supplicio in furca pepẽdit pœnas. Porro recentẽ suillam, h.e. nuper mactatæ suis, saleq; non aspersam, stomacho esse grauem, difficulter concoqui, aluique quandoq; pfluuium liberali⁹ vescentib. ciere quotidiano experimento constat. Mucosa n. & præhumida est, qua de causa pituitosis & frigidis naturis crebrior illius vsus noxius est. Porcellos seu lacteos porcos opipara convivia admittũt, mẽsæq; elegãtiores, sed magno errore prandiis potius, q̃ cœnis hodie edunt,

Porcelli quando mactandi

Caro humana pro suilla divendita.

Porcelli subrumi.

in quibus valentiora & vtiliora alimen-
plærique promittunt. Assi autem frequentissi-
me mensas subeunt, elixi raro: calidique e-
dendi potius quam frigidi, & absque cute,
quam tamen igne retorridam jucundissim-
quidam vorant. Olim quoq; in pretio e-
fuisse testatur, Martialis l.13.

Lacte mero pastum pigræ mihi matris alumn-
Ponat, & Ætolo de sue diuas edat.

Sed de Suillæ carnis alimonia omnia ha-
ctenus dicta, nemini non perspecta esse arb-
tror. Unus Hippocrates l.4. de Ptisana, &
regimin. acut. de suillæ carnis differenti-
multorum ingenia torsit, vbi carnes porci-
nas vituperat, suillas vero commendat: Por-
cinæ carnes, inquit, siue ambustæ, siue sub-
crudæ, malæ, nam & bilem pariunt, & turba-
tionem: Suillis nullæ aliæ meliores sunt, id-
si non admodum pingues, neque etiam per-
tenues sunt, ac neque veteris victimæ æta-
tem sint assecutæ: at vero rejecta pelle, &
subfrigidæ edendę sunt. Ubi sciendum, vete-
res græcos porcellos lactentes & adhuc sub-
rumes χόιρȣς appellasse, horumq; esum ob
viscidos & crudos humores carnis, Hippoc-
improbasse, cui subscribit Gal. 3. de alim. &
2. de temper. merito, inquiens porcelli tant-
magis excrementitiam prębent nobis alimo-
niā, quanto sunt magnis suib. humidiores, &
min⁹ quoq; nutriūt. Nup. n. editi quouis ani-
mali

Suillæ carnis differentia ex hippoc. & veteribus græcis

nali terrestri, quo homo vescitur, carnem habent humidiorem, sanguinis à phlegmate viscosi comitem. Differentiam hanc apud Homerum Eumæus Subulcus Vlyssis, quem ex bello Troiano & naufragio sibi tum ignotum, reducem hospitio excepit, obseruat dicens, Ede ô hospes, nam hęc choerea, porcellorum carnes, debentur & supersunt famulis, proci verò Penelopes obesos, & spumantes sues adultos edunt, qui delphaces dicebantur, sic enim nominabant sues corpus robore compactum habentes, & qui adoleuerunt. Vt autem carnes suauitatem adipiscantur & iucunditatem, adq; pinguedinem sues adolescant, glande maximè aluntur, faba, hordeo, cęterisque frumentis, facilè enim ad quoduis pabulum assuescunt. Vrbium pistores frugum farina & furfuribus saginant ad tantam sæpe pinguitudinem, vt vix loco se mouere queant, & si alio quis transferre velit, plaustro id faciendum esse. Pinguedo & adeps horum, aptissimum aliarum escarum condimentum est. Carnes pro glandium natura variare certum est: fagineam enim suem hilarem facere, carnem coctibilem, leuē, stomachoque vtilem: ilignam suem nitidam, angustam, ponderosam: quernam diffusam, grauissimam, certi autores tradunt. Montanorum quoque caro domesticarum carni præfertur, grata enim his in luto volutatio,

Sagina suum notanda.

Suilla caro pro pabuli & glandiū ratione variat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Boni Porculæ oris officium. locisque obscœnis. Quare, qui sues do... alunt, curabunt, vt cubile semper sit mund... crebroque suilia verrantur, hæc enim cu... ad carnis suauitatem, salubritatemque plu... mum facit. Quoad tempora, præstantior... quæ sub hiemis initium nascuntur, deter... mæ, quæ æstate, plærunque enim grandi... redduntur obnoxiæ, præsertim autem gra... dinosi fiunt, Aristotele teste, quorum cru... collum & armi carne constant, quibus par... bus vel plures grandines innasci conspic... untur. Dulcior autem caro est, cum pauci... res sunt grandines, sin multas habet, humi... valdè & insipida est. Certum est non paru... dotibus, & gloriæ suillæ detrahere grandin... vt & pretio. Qui grandent probantur an... emtionem, facileque cognoscuntur, parte ... nim linguæ inferiore habentur grandines, ... si setam dorso euellas, cruorem in radice p... euulsi videris, cum lactent, grandine caren... Morbosas igitur, visceraque habentes viti... ta non attingent sanitatis vitæque proroga... dæ studiosi, sunt etenim, quibus lien in t... morem attollitur atque induratur, quod no... accidit, nisi à corporis temperamento viti... to.

Sues grandinosi fiunt, germanic. Finnig.

Sues grandinosi quomodo cognoscantur?

Iudæi cur ab esu suillæ abstineant? Ad extremum perfida Iudæorum gens ... sum suillæ temerè infamauit. Nam, pr... dente Iustino *lib. 36.* & Cornelio Tacito *li.* *21.* cum hæc gens in Ægypto Diis homini... busq...

usque inuisa, fœda scabiei porrigine & tabe
borarret, eiusque contagium totam Ægy-
tum inficeret, Iuppiter Hammonius de re-
medio per Bochorim Ægypti Regem, con-
ltus, Iudæos Ægypto respondit arcendos,
uorum exulum dux designatus Moses, me-
ior quàm fœda scabies & vitiligo ipsorum
orpora deturpasset, simulque quod porci
randine & scabie eadem infestarentur, Iu-
eis suillæ carnis esui interdixit, nec verò
uod insalubris sit suillæ esus, vetuit, sed, vt
oc Mosis decretum rectius intellexit Euse-
ius *de præpar. Euan. l. 8. c. 3.* cum sus sit amica
to, locisque vliginosis, in quibus se volu-
t, vt ea quæ externè corpus, intus verò ani-
am coinquinarent, sedulò cauerent, & so-
iè non vt sues in crapula & sagina viuerēt.
leminit huius quoq; Plutarch *in 4. sympos.
obl. 5*, vbi rationem reddit, cur Iudæi carni-
us suillis abstineant.

De feris suibus.

*APrugnam Magnates & Potentes studio-
sissimè hodie venantur, non sine vitæ peri-
culo, tantaq; est gulæ insania apud quos-
am, vt mori satius existiment, quàm eo cibo carere.
omani solidos apros epulis apponere soliti sunt,
eiusq; luxuriæ auctor fuit P. Seruilius Rullus,
enim Romanorum primus integrum aprum
pposuit, vt testantur annales. In huiusmodi
ores clamat Satyricus,*

Quan-

Quanta est gula, quæ sibi totos
Ponit apros, animal propter conuiuia n[atum].

Et sub finem.

Semesum leporem atq; aliquid de clun[i]bus apri.

Huius autem lumbus, omnibus aliis partib[us] preponebatur; quem Plautus & Cato aprugn[am] vocarunt. Sed idem Martialis vix vnquam cœnas aut nobiles escas memorat, quin inter ip[sas] apro nobiliorem prope locum tradat, quem sic[ut] hodie variis iuribus ac delicatis liquoribus co[n]diunt, exquisitissimeq́; apparare consueueru[nt], coqui, vt eius syluestrem odorem occultent, [id] quoque maiores nostros factitasse intelliget, qu[i]cunque Apitii illius opsodædali varias cond[i]turas examinauerit. Obseruatum quippe ganeæ proceribus est, aprugnam meliorem [e] carne suum domesticorum, propterea quod ta[n]tas non habeat superfluitates, nec glutinosum adeò tenacemq́; procreet succum. Caput ve[ro] aprinum inter nobiliores cibos hodie prædicat[ur] optimiq́; ac grati saporis est, præsertim eorum aprorum qui liberè vagantur, non qui in viu[a]riis nati cicures, aut feri capti includuntur, [hi] enim non perinde gratam ac iucundam carne[m] salubremq́; obtinent. Montanos enim gulæ pr[o]ceres preferunt, vt & medici, minus enim excr[e]mentis abundant. Hactenus de suibus.

Adhuc de alimentis, quæ veniunt ab anim[a]libus.

ius humi gradientibus, sequuntur reptilia, ut rpens, vipera, omnisq; generis vermes & inse-a, ut formica, scorpius, aranei, cimices, pediculi, iorum erucæ : nec non pennata quadam, ut uscæ, papiliones, apes, vespæ, scarabæi.

CAP. XV.

De serpentina & viperina.

ESse ophiophagos, serpentibus vesci assuetos, Candeos vocatos, à grauissimis auctoribus proditum reperitur. Solin. *c*.16. Plin.*l.6.c.29*. Et fuisse in Africa Marsos, Psyllos, nec non Ophiogenes in Cypro, iorum illis exitiale virus serpentibus ingetum erat, vt odore solo eas sopirent, his vesserpentum ictus solo cotactu leuare, maque imposita venenum corpori extrahe-, huiusque experimenti causa ex Ophionarum famila legatus Exagon nomine, à onsulibus Romæ in dolium serpentum niectus circummulcentibus linguis miralum præbuit : Signumque eius familiæ t, si adhuc durat, vernis temporibus odoris tus. Plin.*l.28.c.3*. Qui Athon montem colunt viperinis carnibus vescuntur, itaq; ec capiti nec vestibus eorum noxia corpori nasci animalia, certi autores tradunt. Certissimis experimentis patefactum est, viperi- *Mirat[a] digna.*

nam

nam validè ſiccare & digerere, proindeq;
inſanabilia eam perſanare vlcera, cacoch
miæ mederi & elephantiaſi, pruritibus c
tisq; fœditati, nec non pediculos expelle
toto corpore, in cibis ſumptam, Plinio & G
leno teſtibus, meminitq; Galenus harum b
neficio & vſu, duos integræ ſanitati reſtit
tos elephantiaſis contagione contaminat
Cauda autem & ceruice abſciſſis viperæ
no priꝰ ſuffocandæ, vel vt Plinius tradit *l.2*
c.6. primum occiſis ſal in os addunt, donec
quiſcat humor, vtrinque poſtea præciſas e
emtisq; interaneis diſcoquunt cum aqua, v
vino, quod melius eſt, oleo, ſale & anetho,
mnibusq; aut ſtatim veſcuntur, aut pane co
ligunt vt ſæpius vtantur. Dioſcorides viper
nas carnes claritatem oculis afferre, neru
rumq; vitiis auxiliari autor eſt, coctas ac e
tatas. Antonius Muſa quoq; inſanabilia
maligna vlcera, vſu vini viperini perſanata
ſe certis experimentis teſtatus eſt: eligend
verò eſſe fœtas & iuxta mare degentes præc
piunt. Venenis deniq; vinum viperinu
potenter reſiſtere clari autores promittun
Cætera reptilia & inſecta, quibus nihil præ
ter luridum, fuſcum, craſſumq; lentoré, qu
terræ, aeriſq; vt plurimum inquinaméta ſu
& purgamenta, cibariorum albo excludun
tur. Vnum meminiſſe tamen non indignum
quod prægrandes arborum vermes, coſſi ap
pella

[.]ellati, in delicatiori cibo Romanis olim fue[r]unt, quos farina saginatos altiles fecerunt, [t]anta fuit seculi istius prodigiosa & vesana [l]uxuria, vt ventris irritamenta & delitias in [f]œdis etiam insectis quæsiuerit, saporesq; ex [c]auis & putridis arborum corticibus.

Hactenus de alimentis quæ homini in ci[b]os veniunt ex animalibus in aere degenti[b]us, sequuntur, quæ in aqua viuunt, vt [p]isces.

CAP. XVI.

TAm apud Græcos antiquos quam Romanos etiam summo semper in mensarum pretio atq; honore fuisse pisces, [v]t eorundem conscripti de iis libri satis superq; testantur. Alexander ille Macedo Ori[e]ntis dominator maximus & potentissimus [c]upidine animalium naturas noscendi in[fla]mmatus Aristotelem præceptorem inci[tau]it, vt studiosissimè ac prolixissimè anima[liu]m, aquatilium verò potissimum naturas [&] partes fuerit persecutus, proque tam præ[cla]ro & mirabili opere fertur accepisse ab A[lex]andro octingenta talenta quam summam [i]mmodicam nemo existimare debet, si huius [re]gis opulentiam immensam, diuinamque [er]ga omnium bonarum artium Magistros li[be]ralitatem considerauerit.

Obtre-

Obtrectatoribus autem non caruit Ar-
ſtoteles maximè verò in iis quæ de piſcib
diſputauit, in quibus eum plus iuſto curi
ſiorem fuiſſe & ſcrupuloſiorem prodid
runt, vix enim ſciri poſſe affirmarunt, quæ d
generatione & coitu aquatilium tradid
Conſtanter hoc aſſerendum, omnia ferè, q
de piſcibus cognita ſunt, Ariſtoteli debe
accepta referri, & q aliorũ libros, quos de p
ſcib. exararũt, (vt ſunt Oppian⁹, Ælianus, S
leucus Tarſenſis) euoluerit, comperiet ab A
riſtotele tanquam limpidiſſimo & abunda
tiſſimo fonte riuulos eorum defluxiſſe. A
pud latinos pauci admodum ex antiquis re
piſcariam attigerunt. Solus Plinius in h
materia videtur latinos adiuuiſſe, in atctu
enim fatetur ipſe collegiſſe, quæ Ariſtotel
de animalibus prodidit, quo nobis labore l
tine loquitur Ariſtoteles. Mirari ſubit à R
manis tam oſcitanter rem piſcariam fui
prætermiſſam, cum conſtet ſtatim ab vr
condita piſces marinos in vſu fuiſſe, poſt
verò orbe deuicto luxuriaque vrbem in
dente, cœperunt Proceres Romani piſcin
inſtituere, in quibus pretioſiſſimos piſces
lerent educarentque, ex quibus etiam m
gnos reditus capiebant. Claudebant aute
dulcibus aquis piſces marinos, eoſque gu
maximè probabat, quia in ſuburbanis litt
tibus inueniretur, quod ab ipſis Gadibus a

Solus Ariſtoteles accuratiſſimè ſcripſit halieutica.

ma

mari aliâs extremo peteretur. Inprimis verò Luculli Euripus, (quo exciso monte maria admittebat) fuit admirabilis. Reliquorum piscium viuaria inuenit Licinius Murena, quem postea nobilitas secuta est. Philippum & Hortensium Cicero non sine mordaci aceto piscinarios appellasse prædicatur, quod scilicet piscinas, piscibus ad gulæ incendia idoneis refertissimas possiderent. Sergius Orata primus omnium ostrearum viuaria in Baiano instituit, non gulæ gratiâ tantum, sed auaritiæ etiam, magna enim ex iis vectigalia percipiebat. Constat quoq; nonnullos ex mari externo in freta Italica deuectos, estque in exemplis Optatus Tyberii Cęsaris libertus classisque præfectus, qui Scarum vndis Italicis ignotum nomineq; vacantem latino, inter Ostiam & Campaniæ littus in mare sparsum disseminauit, & nouo exemplo nouum Italis dedit incolam. Verum tanta impensa, antique sumtus & studium ventris gulæque causa magis fiebant, quam valetudinis prorogandę. Nam quos Magnatum Principumque libido in cibos admittebat, statim alii in pretio atque auctoritate habebant, vt ita indubitatum sit, nullam valetudinis eos rationem habuisse, vt nec rerum naturæ cognitionis. Cæterum pisces à maioribus etiam nostris non fuisse neglectos Mosis, libri & sacri vates testatum faciunt. Nam & ipsa aquatilia

Luculli Euripus admirabilis.

Piscinarum inuentores.

Piscium vsus antiquissimus.

primũ à Deo Opt. Max. creata ſcribit & cr[...] dit Chriſto quin ipſi piſciũ eſum fuiſſe fam[...] liariſſimum legimus, & poſt reſurrectione[...] piſcem allatum deguſtaſſe, Lucas teſtis e[...]

Cenſura. Meritò igitur mirari ſubit noſtri ſeculi [...] ctiones quorundam, qui piſcium eſum n[...] damnant tantum, ſed etiam ex Chriſtiano[...] menſis penitus abdicare annituntur, cum p[...] tres noſtros mille quingentis annis in eo v[...] ctu perduraſſe inueniantur. Et certè, (ſi h[...] ſtoriis fides adhibeatur, aliiſque ſcriptorib[...] antiquis) in cibis omnibus ferè, nationib[...] placuiſſe reperiuntur. Alexandro potenti[...] mo atque opulentiſſimo regi in delitiis fu[...] runt, ad amicos enim pro ſummo mune[...] piſciculos miſiſſe proditum eſt.

Piſcina Gelonis longa & lata paſſus 875. Agrigentini Geloni tyranno gulæ & l[...] xui dedito piſcinam extruxerunt magnific[...] tiſſimam, 7. ſtadia tum longitudinis, tum la[...] tudinis, altitudinis verò continentem cub[...] tos viginti. Noſtris in terris paſſim ad ale[...] dos piſces, lacuſtres viſuntur, omnibus f[...] rè in tractatibus piſcinæ, quibus non quide[...] ad luxum ſemper omnes, ſed ad neceſſitate[...] vtuntur & voluptatem, educantur verò ta[...] tum in iis aut lucii, percæ, anguillæ, cypri[...] tincæ & alii quidam, quorum apud antiqu[...] Romanos nullum fuiſſe in menſis vſum, ſi[...] ut nec aliorum fluuiatilium & lacuſtrium, [...] confeſſo eſt.

Piſciu[...]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Piscium differentiæ variæ: quinam & quando in cibis præstantiores?

Piscium discrimina & species enumerare omnes, immensi foret laboris, & extra institutum. Quis enim marinos seu in mari egentes vastoq; Oceano, totoq; fretis ac fluctibus eneratos numero explicare queat, cum qui in ostris fluminibus, amnibus, lacubus ac stagnis gentes vix exploratos habeamus & compertis.

Differentias tamen pisciū præbet generatio & ictus eorundem. Sunt enim qui ex coitu prouen-iant, sunt alii qui in limo vel arena, vel spuma aris, imbribus excitati: alii carne victitant, a-i alga & cœno, alii humore dulci & potulento, lii lentore quodam suo, omnes autem genera-one constitutionis suæ talem materiam partici-ant, qualem in pastu sibi assumunt, vt ita in cō-ffo sit, innumera piscium genera, variisq; locis aria esse & diuersa, difficile propterea cunctos scribere. Sufficiat hic nosse ac de piscibus pro-re, quæ ad sanorum ægrotantiumq; commo-itatem facere videntur, maximè verò quinam tæ sanitatiq; prorogandæ conducant, nec non ni maliq; succi existāt. Cōstat inter omnes Ma-cinæ sciētiā claros ac peritos, q̄ de pisciū alimē-& natura sagacissimè ac prudētissimè pariter

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Qui pisces optimi ac saluberrimi, quibusq; signis dignoscantur? & è contra.

historiam posteris reliquerunt, eorum piscium carnem, qui in aquis degunt cœnosis, sordidis, stagnis tranquillis, & à ventis silentibus, fluctibus minimè commotis, amnesq; præterea grandes admittentibus, fontes non habentibus, neque largum effluxum, deterrimam esse malig; succi. Nam stagna, quæ nullas emittunt aquas, sed pigra & immota tantum permanent, Galeni testimonio, l. de mali boniq; succi cibis, nec non quæ de aliment. facult. scripsit voluminibus, sunt in confessa damnatione, omninoq; carnem improbissimam obtinent, qui in lacubus ac paludibus aquisq; stantibus aluntur. Minus enim natant exercenturq;, aëreq; vtuntur & victu deteriori, maximè verò si in eorum lacum aqua ex magnis ciuitatibus, latrinas, balnea, macella ac culinas, fullonumq; qui vestes & lintea eluunt, sordes expurgans, effluit, pessima enim in tam fœculenta aqua degentibus caro nascitur, quæ commestæ corporis nostri alimoniam facilè conspurcare apta est. Et ècontra, quemadmodum pisces marini saxatiles, in alto æquore degentibus sunt salubriores, sic quoq; fluuiatiles, qui aduersus torrentium impetu exercentur ac fatigantur, atq; occurrentibus abruptis vadorum petris illiduntur, his qui in stagnis limosisq; lacubus tranquillè degunt & torpent, castigatiora habere sumina, inq; salubri victus ratione præferendos esse existimandum est. In aquis rapidis & currentibus nati probam carnem habent & succum,

NB.

Marini cur fluuiatilib⁹ præstent?

praes

referũtur his marini, quia salsus æquoris liquor & fluxus inter saxa collisio, viscidum illorum liquorem vel potius mucorem attenuat & digerit. Unde Cornelius Celsus l. 2. c. 17. inquit, leuior piscis est inter saxa editus quam in arena, leuior in arena quam in limo, quo fit, vt ex stagno vel lacu eadem piscium genera grauiora sint, leuiorq́; qui in alto, quam qui in vado vixit.

Leues pisces sunt qui mollem teneramq́; , non glutinosam habent carnem.

Saxatiles omnium iudicio celebrantur, quiq; omnibus puris, limpidis, saxeisq́; aquis littoribusq́; eduntur ac degunt, proinde horum esus febricitantibus nonnunquam conceditur, vt fundulorum, auratarum, luciorum, barbatulorum, percarum, quia qualitates habent febricitantibus contrarias, frigiditatem sc. & humiditatem, tum etiam quia excrementis, vt cæteri, non adeò abundant, interq́; scopulos & saxa, seu in saxosis locis sese exercent, hæc enim fluxus inter saxa, scopulosq́; collisio mucum illorum absorbet atque absterget. Unde arbitror facilè pisces verè saxatiles discerni posse ab iis qui in lenibus, arenosis aut terreis littoribus aquisq́; natant, qui impropriè & perperam à quibusdam saxatiles nominantur, cum potius ita appellari à græcis auctoribus inueniantur, qui in saxosis locis ac circa promontoria scopulosq́; maris delitescunt sese q́; exercent.

Qui pisces ęgris concessi? & ob quã causam?

Pisces saxatiles quinam verè dicantur?

Porro alimentorum, quibus vtuntur pisces, habenda ratio est, nam alimenta carnis bonitatem vel malignitatem faciunt, succiq́; probita-

Alimenta pisciũ notanda.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

tem vel improbitatem. Certum est, vbi herb... rum radicumq; copia nascitur, excellentiores ... cibis fieri & salubriores pisces. Qui limosas he... bas maliq; succi radices attingunt, improbantu... Qui in amnibus, magnas & populosas vrbes pr... terfluentibus hominum stercoribus, aliisq; id g... nus sordidissimis escis nutriuntur, omninò ci... sunt abdicandi, pestilentis n. succi tales esse in... patet, quod pauco tempore, si extincti seruentu... putredinem concipiant & fœtorem, quod Au... nius de coruo dixit,

Nec duraturi post bina trichoria corui.

Quin & lucium à victu damnare visus est à l... co in quo versatur, ait enim,

Lucius obscuras vlua, cœnoq; lacunas
Obsidet hic nullos mensarũ lectus ad v...
Feruet fumosis olido nidore popinis.

Sic Mosellam idem Poeta à puritate comme... dat, inquiens,

Tu neq; limigeris ripam prætexeris vlu...
Nec piger immundo perfundis litto... cœno: (pha...
Sicca sed in primas spargis vestigia lyn...

Et paulò post:

Spectaris vitreo per lenia terga profund...
Secreti nihil amnis habens, atque alm... aperto
Panditur intuitu liquidis obtutibus aer...
Nec placidi prohibent oculos per inan... venti.

S...

Sic demersa procul durante per inania visu
Cernimus, arcaniq; patet penetrale fluenti.

Ex quibus Ausonii verbis pisces Mosellæ mirè salubres esse facile est colligere, vt ita certum sit, & in confesso, vitæ suæ adferre detrimentum nō pœnitendum, sanitatiq́ parum consulere, qui piscibus vescuntur malo pabulo pastis & enutritis. Sed & locorum, in quibus educantur pisces, delectus habendus, à quibus magnæ exurgunt differentiæ, tum quo ad habitum vegetiorem acquirendum, tum etiam magnitudinem; teste Aristotele, sicut in animantibus cæteris, stirpibusq́ ex regionibus plurima spectantur discrimina. Sunt enim quædam loca piscibus singulis propria, in quibus rectius valent, commodiora siquidem sunt ea, quæ algarum copiâ scatent, pinguiores enim iis in locis solent pabulari. Nam quibus alga pabulum est, affatim pascuntur, pluresq́ ibi pisces reperiuntur. Pontum gregales petunt cibi gratiâ, qui vberior & commodior illic est propter dulcium aquarum admixtionem, nam humor dulcior & potulentior ad partum & fœtum educandum commodior. Apud Cretã insulam gobiones, genusq́ omne saxatile satis pinguescit. Qui in Euripo Pyræo sunt, fo- ras omnes per hiemem enatant, excepto vno gobione, sed veris circa principium eò redeunt.

Locorū, in quib⁹ educantur pisces, consideratio.

Qui in purissimo mari degunt cæteris perpetuò præstant, maximè vbi littora, quæ aquam orbem ambiunt, terra non abundant, nec leui sed aut arenosa sunt aut aspera. Quod si præterea ad boream vergāt, longe erunt excellentior puritas enim aquilonis, qui aquæ commiscetur substantiæ ipsorum probitatem adauget. Aristoteles plurimum interesse voluit aquilonia sint loca an austrina. Lacus aut piscinæ sic positæ, insequens vel maris vnda, vel fluuii aut perennis fontis vel torrentis priorem submoueat, nec intra conseptum veterem sinat remanere, pisces alunt commendabiliores, similes enim sunt pelagi eiusmodi lacus, quod ventis concussum assiduè renouatur, vel flumini perpetuò decurrenti allabenti. Ab austro perflante lacus ingrati præbent pisces. Galenus perspicuum esse ait, mare alterum alteri præstare, quod aut maximè purum est, aut fluuios multos & grandes admittit, vt Pontus.

Stagna & lacus aquilonares meliores alunt pisces.

Piscinæ & lacus quinam optimi?

Purissimi maris pisces præferuntur omnibus. Stagnales Pontici bonitate quidem vincunt, sed sunt illis inferiores, eodem teste, propter aquarum dulcium ingentem abundantiam. Itaque multum interest, ho an illo educentur loco. Non enim, vt Varro ait, si murenæ optimæ sint in Sicilia, & hellops Rhodi, continuò hi pisces omni mari tales existunt: omnium enim & aquarum mirabiles vires, pisces, in iis degentes sentire nemi

Puri maris pisces omnibus præferuntur.

nemo dubitauerit: quin & earundem bonitate aut pravitate discrimina memoranda oriri necesse est, tales quippe sunt aquæ, qualis terra per quam fluunt, qualesq; herbarum, quas lauant, succi: & iidem amnes reperiuntur parte quadam salubres, alia insalubres. Ctesias tradit in Armenia esse fontem nigris piscibus abundantem, qui in cibis sumti afferant mortem. Theophrastus præterea in fonte quodam Arcadiæ lethales tradidit. Borysthenes amnis suauissimos fert pisces, qui tamen æstate ex rivis influentibus saporemq; eius mutantibus deteriores efficiuntur, influentes enim alias aquas saporem immutare in ponto perspicuum est, in quem multitudo fluminum influit. Tigris à celeritate sic dictus in lacum influit Rhetussam, omnia illa pondera sustinentem, & nitrum nebulis exhalantem, cui vnum genus est piscium, quod aquæ transcurrentis alveo non miscetur: existimantur autem pisces illi è lacu Rhetussa homini pestilentes, Tigris vero vtiles, nam hi è Tigri in lacum Rhetussam non transnatant. vtriusq; autem lacus pisces non nominatos hactenus a quoquam inueni, quod equidem mirum, cum aliarum aquarum pisces suis nominibus, vt plurimum appellati reperiantur. Nilum, auctor est Strabo in libris de situ orbis, permultos diversosque educare pisces, propriam quandam & suam habentes formam, omninoq; gratissimi saporis esse prædicantur, præcipue vero qui coracini dicuntur:

Differentiæ piscium à natura aquarum. Fontes lethiferos alentes pisces

Lacus piscium bonitate & fertilitate nobilitati.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

cuntur: latum quoq; piscem pregrandem a 20. vltraq; libras in eodem crescentem, omni apparatus ratione suauissimum & gratum alimentum esse Atheneus testis est. Non tamen desunt, qui Niloticos pisces minus salubres existimant, forsan quoniam ventis Nilus non agitatur. Gangis anguillæ ad tricenos pedes longæ sunt memorabiles. Borysthenis piscium nomina non inueniuntur, tantum laudantur saporis suauitate, prædicanturq; sine ossibus spinisq;. In Indiæ amnibus piscium genus est in terram exeuntium, ac deinde resilientium. In Eloro amne lupi, anguillæq; magnitudine insignes. Ptolomæus Ægypti Rex apud Atheneum testatur, circa Berenicen Libyæ fluuium esse luporum, murænarum, anguillarumq; copiâ refertissimum. In Aorno vocales reperiri pisces turdis similes certi autores tradunt, quos varios appellant. In Syria, Xenophonte in expeditione Cyri narrante, est Achelois, in quo sunt pisces prægrandes & mansuetissimi, quos violare nefas erat. Salmo fluuiatilis in Aquitania marinis omnibus præfertur. Ticinus in Insubria peculiariter alit thynnum piscem odoris suauissimi, teste D. Ambrosio. In Lario Italiæ lacu percæ suaues aluntur & amplæ, trottæ etiam grandissimæ, quas ad 100. quandoq; libras peruenisse testatur Paulus Iouius. Mintium Benacus, qui est in agro Veronensi, mirabili anguillarum captura mense Octobri nobilitatur. E

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

tur. Et quis flumina illa grandia Italiæ, Galliæq́ue, fluviolos item rivos & torrentes piscibus scatentes enumerare queat? non operæ pretium duco, cum Paulus Iovius aliiq́ue Itali, qui de piscium esu monumenta posteris reliquerunt, abunde eorum meminerint. Qui porro peregrinationes sponte susceperunt, aut legationibus functi terras septentrionales adierunt, testantur lacus illic esse ingentes, omniumque generum piscibus mire abundantes, sponte enim illic nascuntur, & felicissime proveniunt. Moscouia, Suecia, atq́ue etiam vicini tractus lacubus huiusmodi abundant.

Cæterum ex aquarum pisculentarum civis in frequentiori apud nos esu sunt, mensarumque delitiis habentur utplurimum, delphinus, balena, lucius, cyprinus, seu carpio, accipenser, salmo, trotta, anguilla, prasinus, barbus, perca, mullus, scarus, scombrus, tinca, murena, lampetra, salpa, raja, platessæ seu pectines, harengi, gobius, alburnus, aliiq́ue complures maritimis populis magis cogniti. Horum autem alii sunt pelagii, altum tenentes mare, inq́ue eius penetralibus profundoq́ue degentes, terram litoraq́ue fugientes, huiusmodi sunt congri, aselli, thynni, rajæ, &c. alii littorales, qui in vado degunt, ac in littorib. & circa ea victitant, ut mulli, gobii, mugiles, canthari, oculatæ: alii saxatiles, qui scil. in mari inter saxa degunt, quos ante cunctos Medicina magnificat. Optime inqt Col. l. 9. c. 16. saxosum mare

Piscium tres præcipuæ differentiæ.

Veri veterum saxatiles.

mare nominis sui pisces alit, qui quod in petr stabulentur, saxatiles dicti sunt, vt merulæ, tu di, melanuri, quos Galenus l. 3. de aliment. fa cult. recenset, & perspicue, scaros, cottyphos, ju das, phycidas, percas, petræos nominat pisces, à l cis in quibus inueniuntur & diuersantur, no enim in lubricis, arenosis, aut terrestribus æqu ris littoribus, sed vbi petræ & saxosa sunt littor sese illatebrant & parturiunt. Alimonia e his non modo concoctu facilis, sed humanis qu que corporibus saluberrima est, sanguinem e nim substantiâ mediocrem generant: vnde Ga lenus in esculento piscium jure albo elixatos, m rasmo aut sincope ex spirituum inopia languen tibus, & lassitudine vlcerosa defessis salutar eos esse statuit, quibus vires effœtas reficere no uit, nec illorum esum febri aut pleuritide labo rantibus à morbi statu denegauit.

De Delphino.

CElsus inter eos cibos, qui plurimum præbent alimenti retulit omnes beluas marinas. Galenus omnes cetaceos pisces duram prauique succi, excrementisque plenam carnem obtinere constanter affirmat, proinde sale eos condiendos esse, quâ conditura alimentum ex ipsis proveniens, promtius faciliusque in corpus distribuitur faciliusque concoquitur. Delphinum

hinum, certum est, in cibos venire, nec feinum ejus gulam fastidire saporem. Ex mai mediterraneo adfertur in Galliam, Itaamque, habeturque in pretio. Maritimis amen gentibus raro editur, imo nec plebs nfima eum attingit. Porro epar commenari video & linguam, ipsam vero carnem, uia præpinguis est, nauseam excitare, ventriculumq; relaxare verisimile est. Adeps ius ad eosdem vsus, ad quos græci oleum, n testis repositus inuentus est à Græcis apud Mosynecos, sicut & ex carne ejus salsamen, teste Xenoph. in expeditionis Cyri l. 5.

De Balena.

Hujus caro vilissima habetur. Sed lingua in præcipua autoritate est præsertim diebus quadragenarii jejunii apud Ponficios. Caro pinguis est & dura, coquitur um pisis, vicemq; non raro supplet suillæ: quiam verubus eam figunt, torrentq;: admodum utem noxia recens deprehensa est, salita innontior: qui colico dolori sunt obnoxii, ab illius u sibi omnino temperent: otiosis quoq; insaluberrima est, graves vero labores subeuntibus aut vehementer exercitatis non adeo inutilis.

De

De Lucio.

Lucius alius à lupo piscis est, ille enim fluviatilis, hic marinus:

NOn leuem inter celebres autor diglatiationem concitauit lucius, fi re enim omnes lupum appellandu censuerunt non lucium, propterea quod pisces non secus ac lupus in oues grassetu Verum hic error doctè pariter ac diligent à Paulo Jouio explosus est. Porro Ausoni in Mosella de lucio ita canit.

Hic etiam Latio risus prænomine cultor
Stagnorum, querulis vis infestissima rani
Lucius, obscuras vluâ cœnoq; lacunas
Obsidet hic nullos mensarum lectus ad vsu
Feruet fumosis olido nidore popinis.

Ex quibus intelligere facile est, oli nullo in honore mensarum fuisse.

Nunc passim inter lautissimos pisc amnicos annumeratur. Certum autem e quasdam gentes parum luciis delectari ob a liorum marinorum præsertim abundan tiam. Et Itali parua in gloria eos haben ob saporem insuauem ac pene fastidiosum Gulosissimus enim est & voracissimus, præ cipueque carniuorus, suique generis pisci bus vescitur gratissime, sicut & ranis. Qui tanta est gula hujus piscis, vt anserculos ana ticulasque in aquis natantes deglutiat. Qu in fluuiis rapidis ac puris aluntur mag commendantur, limosum virus gustatu re

feren

erentes, cibis vt inutiles, abdicandi. Porro n coquendo elixandoq; artificium adhibe- ur non paruum, vt durior evadat, durâ enim iscium caro gratior est, mollis insalubris. pparatum hunc culinæ germanorum pri- um videntur docuisse alios, nam condi- nenta, quæ hodie luciis adhibentur, lautio- a, à populis quibusdam germanica appel- ntur. Fit autem id genus condimenti ex si- api & butyro prunis liquato. Alii edunt ex ceto piperato : alii & quidem lautiores igunt, exque liquore mali aurantii assu- nunt : alii craticula, præsertim vero lucio- os, torrent, prius tamen vtrinque scarifica- onibus cute apertâ, vt butyrum, quo li- uato in craticula humectatur, penitus sub- at.

Anglia præcipuæ nobilitatis lucios o- entat, ventribusque eorum cultro apertis, tuum pingueque, vendentes ementibus o- endunt, & si non emantur, (mirum dictu) n aquas eos rursum coniiciunt, nec inter- ant, sed vulnus celerrime coalescit, quod uidam contactui tincarum asscribunt, tin- a enim glutinosa admodum est, alii rectius am vim iis inesse à natura affirmant, inven- tum enim est interaneis lucii coagulari lac, ac glaciari æque ac coa- gulo.

Anglia luciis no- bilitata.

De

De Cyprino.

Cyprinum piscem eruditi existimant es[se] qui à nostris Carpio, Carpus & Carpe[...] vocatur, quem Aristoteles inter lac[u]stres & amnicos retulit. Linguam eius seu p[a]latum, lautissimos inter cibos reponunt gan[eae] periti, de quo Aristoteles 2. de animalium pa[r]tibus sic prodidit compluribus piscibus carn[o]sum est palatum, & quidem inter fluviatiles c[y]prinis admodum carnosum & molle. Est in e[x]emplis Lurco quidam Borbonensis Verdelet[...] nomine, qui in vivariis aut piscinis Illustriss. f[a]miliæ Borboniæ ad duo triave millia Cyprin[o]rum cepit, iisq; singulis linguam seu palatum detraxit, ut quid in gloria palati, palatum possit, experiretur, gulamq; suam, quæ postea [in] insaniam tantam à carnifice laqueo eis fracta es[t] expleret. Carne autem constant molli & phle[g]matica, seu aquea, non glutinosa. Qui educa[n]tur stercoribus & sordibus urbium, cibis omn[i]no abdicandos censent eruditiores. Nec enim ullum dubium est, quin pro piscinarum ac vi[variorum] situ ac natura magnas alimenti [so]tiantur differentias, cum alibi pinguiores, ali[bi] graciliores, alibi glutinosiores, & lentulentior[es] qui omnium pessimi sunt, esse deprehendantu[r]. Itaq;, quo loco piscinæ instituendæ ac ponend[æ] sint, diligenter considerandum. Pabulum namq; gratiæ & salubritati addit vel detrah[it]. Porro multifariam coquuntur apud German[os]

NB.

ad[...]

dē varios vsus in re cibaria adhibentur. Mo-os coquendi relinquemus coquis. Vt verò in multos dies coctus duret, sumendæ sunt vini & aquæ partes æquales, quibus aceti, aut omphacii nonnihil additur ad acorem conciliandum, deinde piperis, garyophillorum, zinziberis & nucis moschatæ pollinem liberalius adiicere oportet, atq; colorem elegantem inducendum, crocum, quæ postea cum cyprino diutius sunt coquenda.

Cyprin⁹ coctus vt in multos dies duret.

Cum squamis quoque elixare eos expedit, sic enim sapidum illum pinguemq́; succum, totus seruari, qui desquamatis aliàs deperiret, constat. Aristoteles miram cyprino fertilitatem tribuit, quinquies aut sexies anno parere affirmans. Plinius marinum tantum nominat, eumq; canicula exortu siderari, tonitruq́; sopiri in mari ab aliquibus existimari, prodidit, quod in fluuiatilibus nondum accidisse obseruatum est.

De Accipensere.

PIscium apud antiquos nobilissimum fuisse accipenserem Plin. l. 9. c. 17. autor est, hodieque in summo mensarum honore habetur apud eos, in quorum fluminibus capitur, subit enim è mari flumina. Rhodanum delicatissimos & suauissimos, nobilissimosq; præbere constat, vt & Albim,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

prope Hamburgum inprimis, vbi vasto c
In Oceanum germanicum exoluitur.

De nomine inter eruditos non conuen
alio atq; alio eum appellantes. Paulus Ioui
Silurum Ausonii existimauit : Hermola
Hiccam apud Athen. alii Tursionem Pli
esse crediderunt, cuius etiam opinionis fui
Christoph. Longolium inuenio. Rondele
his omnibus scriptor recentior Accipen
rem Romanorum literis nobilitatum St
rionem esse putauit, & Dorionis ὀνίσκον, f
Galeni galaxian lib. 5. aliment. Sturio igi
mire ingenia doctorum torsit, gulam inter
suauiter demulcens, boni enim suauis
succi est, carnisque duræ & candidæ, ad
tioris vitulæ carnibus haud absimilis: vr
nutriendi vi Sturionem pollere certum
modo bene in ventre perficiatur, secus en
negotium facessit ventriculo. Coctus in a
to seruatur ad aliquot dies. Præfertur m
in cibo: Sed fœmina ouis grauida autori
tem quoque retinuit. Quidam succ
crassum & glutinosum eum obtinere aju
quod de crudo, vel etiam non probe co
ac præparato concessero. Porro in mag
fuisse autoritate & honore in mensis R
manorum accipenserem testatur Hora
l. 2. serm. satyra 2. sic scribens,

Piscium nobilissimus olim accipenser.

——— *haud ita pridem*

Gal

Galloni praeconis erat accipere mensa
Infamis.

Et Lucillius apud Cic. l. 2. de finib. Ô Publi, inquit, ô gurges Galloni, es homo miser, cœnasti in vita nunquam bene, cum omnia in ista consumis squilla atque accipensere cum decumano. Unde apparet hunc Gallonium obsoniorum gurgitem, accipensere, vt carissimo & suauissimo pisce ornasse instruxisseque conuiuium. Archestratus apud Athen. lib. 8. existimat γαλεὸν eundem piscem esse, atque eum qui apud Romanos cum tibiis & coronis ad cœnas cum pompa quadam circumfertur, coronatis etiam iis qui eum ferunt, & appellatur accipenser. De eodem quoque Ciceronis illa verba ex lib. de fato leguntur apud Macrob. l. 13. Nam cum esset apud se ad Lauernium Scipio, vnaque Pontius, allatus est forte Scipioni accipenser, qui admodum raro capitur, sed est piscis, vt ferunt, inprimis nobilis. Cum autem Scipio vnum & alterum ex iis, qui ipsum salutatum venerant, inuitasset, pluresq; etiam inuitaturus videretur, in aure pontius, Scipio, inquit, vide quid agas, accipenser iste paucorum hominum est. Comendatur quoq; à Martiali hoc disticho,

Accipenser cum tibiis & coronis conuiuiis illatus.

Ad palatinas accipensera mittite mensas
Ambrosias ornent munera rara dapes.

Ex ouis ejus nigris conditis paratur edu-

lium Venetiis laudatissimum, quod Caniac appellatur, inassuetisque mouet nauseam, assuefactis vero gratissimum. Salsamen quoq; parantur ex eius dorsi spina, reliq caro sale fumoq; asseruatur.

De Salmone.

Nec te puniceo rutilantem viscere Salmo
Transierim, latæ cuius vaga verbera caudæ,
Gurgite de medio summas referuntur in vnd
Occultus placido cum proditur æquore pulsu
Tu loricato squamosus pectore, frontem
Lubricus, & dubiæ facturus fercula cœnæ,
Tempora longarum fers incorrupte morarum
Præsignis maculis capitis, cui prodiga nutat
Aluus, opimatoq; fluens abdomine venter.

Ex his Ausonii carminibus facile est licere Salmonis dotes in re cibaria.

Intelligit autem Aquitanicum fluui tilem, quem Plinius marinis omnibus pr ferri affirmat, lib.9. cap.18. Massarius om bus, tam marinis, quam fluuiatilibus an ponere videtur, in quo tamen ab aliis n immerito reprehenditur, cum esu Salm nis colica passione plures correptos e constet, ob crassum & flatuosum succu quo abundat. Verum probe præparat hoc est, elixatus in vino cum garyophyl pipere, cinnamomo, zinzibere, vel eti

cra

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

craticula tostus in assulas dissectus, & garyophyllis confixus, tum, quod præcipue spectandum, perfectè in ventre coctus confectusq;, alit egregie, extraq; noxam est, quod Rheni, Albis, Rhodanique accolæ, Salmone namque clarent isti fluuii, contestantur. Venter adiposus in præcipua ciborum gloria est: quin caput etiam magnificatur à ganeæ peritis. Recens suauissimus est: sale quoque conditus atque, vt cæteri grandiores pisces, asseruatus, gratus est, nec insalubris, mutatoque nomine dicitur esox. E mari flumina subeuntes meliores evadunt, marinum illud virus exuentes, vel ad minimum emendantes. Constat tamen non semper è mari in flumina ascendisse, sed pluribus in locis natos & educatos. Rhodanicos & Ligerinos præcipue commendatos apud certos autores invenio. Mirum vero nullam à græcis Salmonis mentionem factam esse, & a Latinorum, præter Plinium & Ausonium, nullo: quidam trottam fluuiatilem volunt esse Salmonem, quam opinionem relinquo ego in medio.

De trutta, aurata & variola.

NEC tu, trutta, silentio damnanda [...] adeo in mensarum aulicarum glori[...] præ aliis nobilitata, saporeq; suaui cele[...]brata, vt etiam Ausonius in sua Mosella te no[...] conticuerit, sic canens,

Teque inter geminas species, neutrumq[...]
& vtrumque,
Qui nec dum Salamo, nec tam Salar am[...]
biguusque
Amborum medio fario intercepte su[...]
æuo

Ex quibus versibus colligitur, farionem[...] variolam seu forellam, salarem & salmonem[...] eundem esse piscem, diciq; salarem forellam a[...]huc teneram, farionem mediæ ætatis, jam ve[...] grandem forellam Salmonem, seu truttam Sa[...]moneam, cujusmodi plurimi Germaniæ amn[...] rivi, rivuli, torrentes, fertilissimi sunt. Cel[...]brãtur inprimis, quæ in fluminibus fontium sc[...]turiginibus abundantibus capiuntur. Por[...] elixæ assis præstant, eduntur q; ex aceto, rari[...] friguntur, nec alia condimenta patiuntur, [...] enim sapore satis placent.

Quænã forellæ optimæ?

Sale quoq; condiuntur, laquearibu[...] ædium appensæ aßervantur. Cæterum nobili[...]res semper habentur & pretiosiores purpur[...] aureisq; maculis variegatæ, & quibus caro r[...]tilescens, & dura est: candidæ, & quibus est c[...]

ro [...]

albida mollisq́; insipidæ sunt, & minus pretio-. Illas nobiliores culinæ commendant præcipue t sapidissimas. Attamen,

Non omnis laudem pretiumq́; aurata meretur,

mente Martiali.

De Prasmo, Barbo, Perca.

IN ciborum quoque gloria, palatique deliciis sunt Prasmus seu Erythrophthalmus (sic dictus à rubro oculorum colore) arbus seu barbatus (sic cognominatus à arbula vtrinque in inferiori labro propenente) & Perca. (per antiphrasin sic appellata, quod nemini parcat, iratus namque pies alios pinnis suis vulnerat.) De hoc pisce usonius in Mosella eleganti carmine ita cenit, quem etiam pretiosissimis mullis non eritus est comparare,

Nec te delitias mensarum Perca silebo,
Amnigeros inter pisces dignande, marinis
Solus puniceis facilis contendere mullis,
Namq́; & gustus iners, solidoq́; in corpore partes
Segmentis coeunt, sed dissociantur aristis.

Et hodie certe nobilitatem illam atq; præstantiam pertinacissime retinuit, nec de jus in cibis salubritate ac suauitate etiam dubitandum est, ob carnem candidam, dum, parumque obtinentem lentoris: amnitamen & fluuiatilis lacustrib. semper præ-

fertur, tum enim bene valentibus, tum et-
iam ægrotantibus præsertim febricitantibus
in cibatu posterior medicina vtilem eam esse
prodidit.

De barbo præterea, nullum Latino-
rum, præter Ausonium, mentionem fecisse
inuenio, cuius elegantissima carmina huc
asscribere placuit, graphicè enim barbum
ita pingit,

Tuq; per obliqui fauces vexate Satani,
Quà bis terna fremunt scopulosis ostia pilis,
Cum defluxisti famæ majoris in amnem,
Liberior, laxos exerces barbe natatus,
Tu melior pejore æuo, tibi contigit vni
Spirantum ex numero non illaudata senectus.

Hæc Ausonius. Adultiores autem &
seniores inter lautiores habentur, præsertim
æstatis temporibus, cibos, tunc enim cum vi-
no & aqua elixantur, ac eduntur. Barbu-
lones hoc est, minores & juniores in cibo
quoq; veniunt, sed non adeo lauti sunt. Por-
ro rostrum barbi, quam sit gulæ proceribus
gratum, quamq; auidè expetatur, nemini non
est notum. Vnde Germanorum vulgatum
jactatur & joculare prouerbium,

Deß Hechts Zungen/
Deß Karpffen Siten/
Deß Barben Mäulchen / brachten
mich vmb mein Apffelgrawes Gäulchen.

id extremum infamantur barbi ouorum
ıalitia & vitio, eſitata enim intolerabiles al-
i cruciatus concitaſſe expertum eſt , tum
ſam etiam aluum immodicè ſoluiſſe, quod
biter hîc memoriæ causâ adiicio.

De anguilla.

AB anguium ſimilitudine videtur nomen ſortita, unde Iuuenalis in ſua Satyra,

Vos anguilla manet, longæ cogna-
ta colubræ.

dvulgus falsò coire eas cum ſerpentibus credit, cq; modo veneficiis impleri, unde æſtiuo tem- re menſis planè abdicant. De ortu anguil- rum inter autores non conuenit. Ariſtoteles turarum callentiſſimus, ſine coitu, ſine ouo, guillas procreari, inq; iis nec maſculinum nec mininum genus eſſe conſtanter affirmat. Prio- rationem videtur afferre hanc, quod ſcilicet in nullis fæculentis ſtagnis, aqua omninò ex- ſtâ, limoq; detracto, anguillæ denuo generen- , vbi aqua acceſſerit pluuia. Plinius atterere opulis, eaq; ſtrigmenta reuiuiſcere, nec eſſe a- m earum procreationem aſſerit. Oppianus .I. aliter ſentit, cuius carmina, Lippio ver- te, ſubnectere, non erit incongruum.

Anguillæ ſpiris, multoq; volumine nexæ
Concūbunt, lentor deſtillat corpore toto,
Qui ſpumæ ſimilis, bibula cælatur arena,

Accipit hunc cœnum, quid enim fœcundiu[s] i[...]
illo?
Concipit accepto, naſcuntur lubrica turba
Sic coeunt congri, ſic lubrica membra reſol[...]
uunt.

Sed nobis perinde eſt, ſiue ex cœno ſiue ex fœ[...] no, ſiue ex limo, ſiue ex fimo procreentur. Quid i[...] gloria œſophagi valeant, inquiramus. Certum[...] eſt anguillarum carnem medicos pleroſq; omn[...] damnaſſe, tum in ſanorum tum in ægrorum ci[...] bis, ſed nulla probali ratione, quod tamen pa[...] illorum dictum volo. Lenta enim illa & glut[...] noſa pituita, quam veſcentibus peſtem, imo lar[...] gius crebriusq; ſumtam, mortem afferre dicunt[...] elixatione, vel aſſatione ſudando facilè extilla[...] nullo relicto vel alieni ſaporis, vel lenti illius glu[...] tini pigmento. Parandi igitur ratio hîc, qu[...] varia eſt, non ignoranda. In confeſſo eſt uberio[...] ris alimenti eſſe anguillas ob carnem mollem &[...] dulcem, adeoq; ſuauem, vt ad largius edendum[...] diuturno morbo confectos & extenuatos non a[...] liciat modo, verum etiam citò reficiat, vi[...] resq; reſtauret. Non eo inficias, uberiu[...] in cibis, crebriusq; ſumtam, pernitioſam eſſe, vi[...] taq; periculum afferre non aſſuetis. Itaq; di[...] gentes in iis locis, vbi anguillarũ abundantia e[...] (ſic Homerus Phæacas appellat πλωλικωτάτ[...] quaſi anguillis abundantiſſimos) & propterea[...] quotidiano ſunt vſu, paulatim iis edendis aſſu[...] ſcent, aſſuefacti impunè poſtea iis veſcentur. V[...]

Cenſura.

Anguillæ cur valenter nutriãt?

Præc.

mem[...]

meminiſſe quoq; vitæ prorogandæ ſtudioſum ve-
n, crebro anguillarum cibo calculos gigni in re-
bus & veſica, glutino illo lento non probè ab-
rſo: eum quoq; nigra illa venulâ per ſpinæ me-
um porrecta, non exemta, antequam coqua-
r, veneni enim particeps eſſe creditur. Diphi-
s apud Atheneum lacuſtrem anguillam mari-
quidem inſuauiorem aſſerit eſſe, verum vbe-
ris alimenti. Nota.

Quæ ex fluminibus in mare deſcen-
nt, (ſalsâ enim delectantur) ſalubriores
ci aqua maris & nutrimento, omnium con-
ſu traditur, exuere enim illas lentum illud
tinum, periculoſamq; illam pinguedinem,
cq; ratione mirè agiles effici, minusq; lubricas,
que eſui ſalubriores, teſtantur maritimi piſca-
res, qui circa catarrhactas (Schlůſen vocāt,
laudendo) quæ apertis valuis aquam, quā
bernis menſibus agri opprimuntur, violento
petu in mare profundunt, inuſitatæ ma-
tudinis anguillas naſſis ac ſagenis exi-
unt.

Porrò coctura rationem quod attinet,
xantur ex aqua & vino detracto corio,
iectis pipere, cinnamomo, Zinzibere &
oco. Ratio coquendi anguillas.

Alii,

Alii, & quidem salubriori inuento eas torren[t] craticula, & quæ sunt ampliores, verubus. Sa[le] quoque condiuntur, quibus vulgus suauissimè ve[scitur] per illos præsertim dies quibus carnib[us] abstinet. Arcanũ. *In vino suffocata abstemios redder[e] homines, si ex eo bibant, qui plus satis mero indu[l]gent, & hinc offenduntur, atque delinquunt, Mi[]zaldus prodidit, cuius quoque commeminit Plin[i]us* l.32.c.10. *Ad extremum non prætereund[u]m singularem anguillis etiam extra aquam viua[] citatem esse, aquiloneque flante plures viuere d[ies] austro pauciores. Turbidam aquam omninò r[e]formidant, profundam & puram appetente[s] non leue salubrioris alimenti indicium. De ali[]mento ipsorum nihil certi proditum inuenio, ni[si] quod quibusdam in locis vescantur limo, atque a[] liis eduliis si quis apposuerit. Atheneus se vidi[sse] ait in Arethusa circa Chalcidem anguillas man[] suetas, inauresque aureas & argenteas habente[s] & capientes ab offerentibus cibos. Cuius quo[que] rei Plinius meminit* lib.32.cap.2. *Idem in amn[e] Gange ad tricenos pedes longas reperiri* lib.6.c.[] *autor est. Lacustres carniuoras esse certò consta[t] pisciculos enim ranasque persequuntur. Vitium indubitatè manifestant odor & gustatus: incul[] patæ nihil virosum sapiunt aut redolent. Exa[] nimes, piscium solas non fluitare Aristoteles &[] Plinius prodiderunt, quod mirum quidem, ra[] t[io]ne tamen non planè carens. Capiuntur vt plu[] rimum*

imum circa Virgilias, fluminibus sc. tum precipuè turbidis.

De Mullo, Scaro, Scombro.

QVanta fuerit imperii Romani in alendis piscibus luxuria, quamque insana & portentosa eorundem pretia ...tirent, docet vel vnus mullus tantoperè ...ctatus ac nominatus à Plinio, Iuuenale, Macrobio. Hunc octo millibus ab Asinio ce...re viro consulari, Clodio Principe, emtum, ...linius tradidit, id est, æstimatione Budæi, ...centis aureis. Iuuenalis verò quasi dubitans ait, *Mullus vnus ducentis aureis emtus.*

Mullum sex millibus emit
Æquantem sanè paribus sextertia libris.
...t perhibent qui de magnis maiora loquuntur.

Macrobius septem millibus emtum meminit, vt ita duo millia, teste Budeo, maneant ...controuersia. Ex quibus satis superque vi...re est, in admirabili honore mensarum fu...e mullum, magnopereque gulæ placuisse, ...deò quidem, vt nec accipenseris apud anti...uos pretiosissimi gustus, nec scari, nec lupi ...lebratissimorum piscium pretium tanto...re sit decantatum. Galenus *lib. de facult. alment.* mulli in cibis sua ætate autoritatem ...on tacuit, ait enim, magnificari ab homini...s, ac si cunctos alios sapiditate præcelleret.

At

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

At causas cur tantoperè gulæ placeret, cap-
re non potuit, quippe nec saporis gratian
nec pariter salubritatis in eo se reperire fat
tur. Refert idem, cum aliquando quendam
rogasset, cur tam immani pretio mullos præ
grandes esset mercatus, respondisse, propt
iecur inprimis, deinde propter caput tanta
impendisse pecuniam. Horatius 2. serm
Satyra 2. epar, caput, & denique ipsas carn
vocat pulmenta. Et epar in delitiis popin
libus fuisse Galenus testis est, qui carnē mu
li d'urissimā esse dicit, admodumq; friabile
hoc est, lentoris omnis atque pinguedin
expertem, ideoque, si probè conficiatur, v
lentius & vberius alere quam cæterorum p
scium. Idem tamen priusquam iis coctis v
scamur, ventres esse reserandos præcipi
quod scilicet in ventre crebrò alimenta r
periantur venenata, quæ ab ipsis deuoran
tur, vt nos sæpissimè in luciis spectamus. Q
enim in cœnosis obscœnisque littoribu
versantur, grauiter olent, gustatuque sun
insuaues, malique succi. Sed adhuc peiore
qui lepore marino venenatissimo vescuntu
mullos autem eo vesci clari autores tradun
Ideoque & mullorum auctoritas in tanto gu
læ desiderio ac pretio, vitæ insidias struit
Sale asseruati mille remedia præstant, verum
cibis minus idonei. Cocti panificioque in
crustat

rustati diutius durant, alias facile compu-
tescunt. Optimos Galenus censet, qui in
uro versantur pelago, quique bona alimen-
a pascuntur. Oceanus Britannicus fert
mplissimos. LXXX. librarum mullum
a mari rubro captum Licinius Mutianus
rodidit, referente Plinio. Bilibres alias, tri-
bres, atque etiam quadrilibres vsitati sunt.
ertum est, ætatem amplitudinem & pon-
us augere.

Non omittendum hîc, Apitium ad o-
mne luxus ingenium mirum, in associorum
aro, (quæ quoque res cognomen inuenit) *Garus associorum ex piscib. & aliquando ex carnibus sale maceratis, liquamen erat: vel sale conditorum putredo. Plin. l. 31. c. 7. & 8. Dioscor. l. 2. c. 31.*
ecari eos præcellens putasse, atque è iecore
orum halecẽ excogitare prouocasse. Quod
uidem facilius est dixisse, quam quis vicerit,
linio *l. 9. c. 7.* teste. Ex quibus omnibus con-
icuum euadit, mullum (sic dictum à molli-
e, quod seruitutis sit impatientissimus, &
uariorum claustrorumque indignantissi-
us) à barbo nostro fluuiatili longè diuer-
m esse, licet imperitè à quibusdam confun-
ntur, german. nominari potest, ein Meer-
arbel / mullus marinus, qui si barbatulus est,
que alto alitur mari, præstantissimus est, &
c in tam mirabili priscis Romanis fuit ho-
ore & pretio: barbæ expertes inglorii ha-
entur, german. glatte Meerbarbeln. Solus
ullus ter parit, Plin. & Aristotele prodenti-
s, vnde τρίγλα dicitur græcis.

Scarum

Scarus. Scarum quoque in luxus patina princip[...] tum olim tenuisse non leues autores mem[...] riæ prodiderunt. Solus piscium rumina[...] dicitur, (vnde à quibusdam ruminalis dic[...] tur) herbisque vesci, mari Carpathio max[...] mè frequens. Optatus Tiberii Cæsaris cla[...] sis præfectus scarum piscem nouum incola[...] mari Italico dedit, aduectum è promonto[...] Troadis Lecto, quod sponte nunquã trans[...] Adeò gula ex piscibus sapores sibi admou[...] De eius alimento minimè dubitandum, cu[...] omnium eruditorum consensu primatu[...] gerat inter saxatiles. Carnem habet, teste A[...] theneo, facile coctibilem, & quæ celerit[...] distribuitur, aluoque molliendæ non inu[...] lem: assari autem solet in craticula aut sart[...] gine, quin & elixari. Intestina eius ac iec[...] inter popinales delitias à ganeæ peritis rep[...] sita inuenio. Martialis de scaro cecinit,

Visceribus bonus est: cætera bile sapit.

Mirum, quod piscium omnibus serrati su[...] *Astus scarorum.* dentes, vni aquatilium scaro plani. Sed ne[...] conticendus astus scarorum est, nassis eni[...] inclusi non fronte erumpunt, nec infest[...] viminibus caput inserunt, sed auersum ca[...] dæ ictibus crebris fores laxant, atque ita re[...] trorsum erumpunt. Quem eorum luctatu[...] si forsan alius scarus extrinsecus videat, ap[...] prehensa mordicus cauda adiuuat erumpen[...] tis nixus. Germ. appellari audio, ein Meuer

Heuwer

euwer/ oder Reuwbrassen/ &c. Vsum
uili, recentisq; eius è capite cineris in me-
cinis, aduersus omnia venena & venenata
imalia insignem esse Plinius grauiter pro-
dit, *lib. 32. cap. 5.* Sumitur autem in cibo, vel
initur.

Ex laudatissimorum quoque piscium ma-
norum & gregalium genere est Scomber,
Matrell/ vel Matrill/ qui recenter captus
elior est, mensisq; lautioribus primis die-
s gratior, sed gratia breui perit ob fastidiũ,
od ex diuturniori asseruatione parit. Olim
Scombris, Plinio teste, præstantissimum
nficiebatur garum, cuius Atheneus quoq;
minit *lib. 3.* Torrentur autem in craticula,
idi inuoluta fœniculo & butyro: quibus-
n in locis irrorantur ex butyro vel oleo.
: etiam condiuntur, & asseruantur. Benè
em alere, boniq; succi esse non est dubi-
. Scombros in aceto putrefactos vuluæ
ngulatu oppressas excitari Plinius grauis-
ius scriptor autor est. Sumendus autem est
ps linamentaq; eo sunt accendenda.

Scombrus.

Vsus in medic.

De Tinca.

H*Odie in lautioribus mensis exiguam ob-*
tinet autoritatem tinca seu tencha, per-
suasissimum enim habent, insaluberri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

*mam esse, propterea quod cœnosis & limosis la-
sponte vel proueniat, vel quod luto &
cœno gaudeat & alatur, unde germa-*
Schleyen *appellatur, vel à lubricitate, v-
muco, quem Germani* Schleim *nominant.
lacustribus seu palustribus non iuerim infi-
glutinosi eas esse & difficilis succende aquatili-
non item, has enim elixas, frixas, vel cratic-
tostas, oleribus odoratis vel aromatis fartas, co-
mendatas à grauibus au[c]toribus reperio. Po-*
NB. *nalis lautitiæ & ganeæ studiosissimum quenda-
allio laridoq́ꝫ eas con[d]itas, additis odoratis ole-
bus & multo aromate, ad vaporem tepidi
furno felicissimè percoxisse, Paulus Iouius p-
didit. Discissas per dorsi longitudinem plant-*
Vsus in Medic. *pedum appositas, febrium ardentium flam-
sedare Medici quidam experti sunt.*

De Muræna, lampetra, asellis, raia, p-tessis, harengis, gobio, alburno, &c.

Muræna. TAnta fuit priscos apud Romanos h-
ius piscis gratia, tantoperéque ab-
honoratus, vt etiam nobiles ab eo
miliæ fuerint denominatæ. Plurimum
tem inter se differre murænas Galenus v-
pessimamq́ue earum carnem asserit, qui
ostiis fluminum degunt latrinas cloacasq́
expurgantium, aut culinas aut balnea, aut

stit-

ium, aut linteolorum sordes, aut si quæ alia
nt in vrbibus, per quas medias fluunt, ex-
rganda, potissimum si populosæ fuerint.
aq; murænis non semper contingit esse o-
imas.

Traduntur & alia, quæ murænas ab-
candas cibis suadeant, concipere enim eas
serpentibus autores non dilutæ fidei affir-
arunt. Prodidit id Plinius *l.9.c.23.& l.32.c.2.*
toritate Licinii Macri, cuius etiam opinio-
m secutus est Oppianus, murænam scil. &
pentem mutuo amore ardere, ac serpenté
neno mortifero in saxis deposito è littore
ilo murænam euocare, quem si au-
t muræna, ex aquis confestim proruat,
oletoq; Veneris desiderio serpentem ve-
num depositum repetere, quod si non in-
niat, dolore emoriatur. Aristoteles tamen
letur negare cum serpentibus eas misceri
generare; marem enim proprium vocat
rum, qui generat. Porro fuisse in delitiis
hore mensarum Poetæ multi latini aliique
iptores prodiderunt. D. Ambrosius *l.5.* sui
cameri ait, Muræna, quam ferunt ali-
id habere noxium, esca pretiosior est.
ulæ pretiosiores erant, testante Iuue-
e,

Virroni muræna datur, qua maxima ve-
nit
Gurgite de Siculo:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Horatius Sat. vlt. l. 2. Serm. grauidam co-
mendat his versibus,

Affertur squillas inter murena natantes,
In patina porrecta sub hoc herus, hæc grauida, [...]
quit,
Capta est, deterior post partum carne futura.

Venenatam vim inesse dentibus ipsar[...]
piscatores certò sibi persuasum habent, [...]
uam enim manibus non attingunt sed fo[...]
pe. Lactes earum mirè commendãtur. Re[...]
Ælius Lampridius Heliogabalum au[...]
omnem & rusticos aliquando iis pauisse. [...]
uarium muranarum primus instituit & [...]
cogitauit C. Hirius ante alios, Plinio *l. 9. c.* [...]
teste. Cœnis is triumphalibus Cæsaris [...]
ctatoris sex millia numero muranarum [...]
tuò appendit, nam permutare quidem [...]
tio noluit aliaue mercede.

Crassus cognomento diues, muræn[...]
altilem adeò adamauit, vt fato functam [...]
quando luxerit. Cumque à L. Domitio [...]
modum ob id rideretur, respondit, mi[...]
quidem esse quod extinctum piscem la[...]
mis prosequeretur, sed multò admirabil[...]
quod ipse tres à se elatas vxores non luge[...]
Tres enim è medio sustulerat, vt dotibus [...]
tiretur.

Vsus in Medic. Cinerem muranarum cum melle Lic[...]
nas & lepras sanare proditum est.

Lampetra. Non est mirandum, si cibo plures pere[...]
qu

...am gladio, quia nulla extat lex, quæ vesa- *Lamprea-*
...m gulam puniat, solisque culinis homines *ta.*
...rimentibus non impunitas solum promit- *Mustela.*
...ur, sed & in summa gloria habetur. Lam-
...rociolis enim, hoc est, lampetris exiguis,
...dos configere atq; assare quandoque, gu-
...insanæ inuentum est, quin & capos iis in
...ras detortis implicare, verubusque torre-
...quo tamen cibo omnes postridiè cõuiuæ
...grauiter narrarunt conflictatos, stomacho
...m negotium facesserat. Porro Illustria
...enia torsit lampetra, dum quisque pro e-
...itionis suæ ostentatione nomen eius an-
...uum docere contendit. Nos de nomi-
...parum contendentes, quæ ad propositum
...trum pertinere videbuntur attingemus.
...ambendis autem & sugendis petris lam-
...ram nominatam reperio, murenæ simi-
...b, longam, lubricam, sine pinnis, septem
...aminibus læua parte distinctam, quibus
...ræna caret. Fertur autem primo vere pre-
...issimus esse cibus, cum scilicet cartilago
...quæ pro vertebris & spina illi inest, non-
...n induruit, illa enim indurata insuauio-
...esse incipiunt, gratiamque ac pretium a-
...tere. Cæterum apparatus culinarum cir-
...as varius & operosus magnique impen-
... est, & verissimum est condimentum
...lto pretiosius esse & carius quam ipsam
...petram,

Vnde facilè quis poteſt coniicere, non admo-
dum ſuaues ſalubreſque eſſe eſcas, quæ t-
adulteriis & pigmentis placere coguntu-
nam lora & coria ipſa eo modo apparata
condita placere poſſent veru toſta. Magnat-
ex liquore arantii ſuauiter mandunt: elixa-
tur quoque & incruſtantur panificio à piſt-
ribus dulciariis. Ad extremum lampetra-
muſtelam eſſe Auſonii Pliniique inter erud-
tos pleroſque conuenit, à maculati hui-
nominis quadrupedis tegminis ſimilitudin-
hoc eſt, longitudine candoreque ventris, a-
tergoris ſuperioris ſubluteo colore.

Huius generis eſt Enneopthalmus, lam-
preta fluuiatilis, ein Neunauge / aliâs lum-
bricus aquatilis: item lampreta longior, e-
Bricke. Fluuiatilis quoque muſtelæ gen-
eſt piſcis, qui vulgò vocatur Allrupp / pr-
pter ſimilitudinem quam habet cum angui-
la, cuius piſcis epar cum conueniente ſuc-
oculis obſcuris & caligantibus tenebric-
ſiſq; miraculo mederi expertum eſt.

Secretum non reuelandum.

Aſelli.

Aſellorum permultæ ſunt ſpecies, quæ d-
ſtinguendæ ſunt. Prima eſt marlucius, h-
eſt, lucius marinus à ſimilitudine lucii fluui-
tilis: huic magnam fuiſſe olim auctoritate-
Plinius ſcribit ex Cornelii Nepotis & Lab-
rii Poetæ teſtimonio. 2. Merlanus pl-
beis in frequentiſſimo cibo, quem lautior-
etiam quandoque menſæ, rarius tamen, a-

m-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

ntunt, voluptatis magis quam vtilitatis
ctiâ. 3. Tertius asellus capite est magno,
s scissura magna, oculis magnis. 4. Spe-
s aselli maris Oceani est, qui ex terræ par-
uper reperta salitus aduehitur. 5. Spe-
s est asellus varius, seu molua maior. Est
oque de asellorum genere Anglorum
lfisch/ à nigredine forsan sic dictus. No-
n germanicum Stockfisch/ (sic appella-
à trunco, cui aridus hic piscis tundendus
ponitur) diuersas asellorum species com-
hendit. A quo longe alius est piscis, qui
a dicitur, ein Goldstriemer/ à striis seu
eis aureis. Aselli partes circa ventrem
innas resectæ & seorsim salitæ, doliisque
lusæ variis nominibus appellantur. Ali-
Stockfisch & Dorsch/ Rauchfisch/
chfisch vocitant: cuius quoque generis
Capellarius vulgò dictus, Bolch/ Ka-
aw: quamuis Kabelaw vocetur piscis vi-
s aut recens, Bolch verò capite iam mu-
tus & salsus Huius quoque census est,
em piscem Rhenanum nuncupant, & cal-
um Schellfisch/ à scabra cute ac squa-
ta, vnde cum elixandus est, torreri enim
usat, cultro deradendus est ac desqua-
ndus) vel à fluuio Schelt/ quod in O-
ni ostiis, in quæ flumen hoc se exonerat,
hamo vel retibus subducatur.

Salpa nunquã rectè nominatur.

Stockfisch/ à baculo.

Cæterum Galen. in re cibaria tale profert

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

de asellis iudicium, quod, si inculpato ala-
tur nutrimento, inque puro versentur ma-
carnis succique probitatem adipiscantur
adque saxatilium carnes proximè acc-
dant.

Idem in methodo medendi boni succi
concoctu faciles tradit, minimeque glutin-
sos: & alio in loco, molli esse carne, nec m-
nus laudandos quam saxatiles, atque ex iu-
albo febricitantibus esse adponendos. In l-
bello de boni maliq; succi cibis, molles qu-
dem esse carnis asellos asserit, sed non æq-
ac saxatilium friabilem. Iecur in popinal-
bus delitiis haberi reperio. Eduntur aute-
aselli, inprimis verò truncus cum suis speci-
bus, ex butyro bono & synapi, adiectis pipe-
re, cinnamomo vel zinzibere: quin & frixu-
ex synapi cum pipere: vel ex arantii succ-
Sale condiuntur & asseruãtur aselli in Angli-
Scotia, Dania, Noruegia, indeque in alias re-
giones deportantur. Sic autem sale cond-
ti pessimi esse nutrimenti vel inde consta-
quod septentrionis & maritimæ gentes fre-
quentiori vberiorique asellorum salitorum
esu pessimo conducto in corporibus inqui-
lino scorbuto, conflictentur, huiusque ma-
li causam crebriori salitorum esui assignatam
reperio.

Causa scorbuti.

De harengis sale cõditis idem esto iudici-

Messa

Messorum, fossorum, bajulorum, & helciariorum palato magis sapiunt.

Usus in medic. Lapillos ex asello pisce plena luna inuentos in capite linteolo alligatos febrium circuitus tollere Plinius autor est.

Raja, Rochen Piscis est planus, cartilagineus totus, aculeis præcipue circa caudam asper, fœcundissimus, maximeque varius, gustatu jucundus teste Atheneo, tenerioris & probi succi, præsertim qui asterias dicitur, **ein Stein-Roch**. Lejobatus hoc est, læuis raja, **ein glatter Roch**/difficulter ventrem subit, virusque redolet. Galenus de nutrimento cartilagineorum differens rajam pastinaca (cui similis est, vnde Pastinacam, rajam quidam appellant) duriorem asseruit, difficulterque in ventriculo perfici. Certum est abundanter alere, quod nautæ, qui eam in deliciis habent, testantur. Subit quoque lautiorum mensas elixata, quandoque frixaque. Jecur gratissimè edi ajunt ex aceto piperato. Archestratus apud Atheneum, hibernum esse cibum voluit. Dorion dixisse fertur, rajam perinde bonam esse escam atque pallium elixatum, quod jocose magis, quam verè eum dixisse autumo. Ad Venerem denique incitare rajam largius comesam sæpius me audiuisse memini ab iis, qui piscis hujus naturam longo esu probe cognoverant.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Platessa. E planorum piscium genere sunt passeres, quos Ausonius Platessas nominat,

Lethalisq́; Trygon, mollesq́; Platessæ.

Hodie in lautiorum quidem ciborum albo non habentur, sunt tamen nutrimenti non mali præsertim recentes, & quæ in arenosis gurgitibus aluntur. Marinos autem fluuiatilibus & stagnalibus præferri æquum est. Passeres quoque & planos omnes in limosis locis bene educari Columella testis est. Certum est, aquas quasdam passeres alere saporis miram obtinentes gratiam. Ligerinas mirè audio commendari. Aridæ, quæ ad nos exportantur, quia duriores sunt, diligentem probamq; apparandi coquẽdiq; requirunt rationem. Suauiter eduntur ex jure pisorum adjecto zinzibere, mace & croci momento, vel etiam ex butyro & lacte, adjectis petroselini foliis. Mulctandi sunt, qui calce maceratas, vt teneriores fiant & mollescant eas vendunt, ac debet magistratus officii sui memor in has insidias animadvertere. Injurato mihi æquus lector credat, magna inde incommoda concitari, vt torsiones & rosiones in ventriculo, quod expertus ipse sum.

NB. Magistratus officii sui admonetur.

Harengi. Suauissimi saporis sunt recentes cocti. Sed incautius ac largius esitati facile febres generant, quod mihi contigit Hafniæ. Saporis enim suauitas ad vberius vescendum

allicit

illicit. Itaque ex jure bene piperato & butyro salito edendi sunt. Torrentur etiam in craticula, butyroque irrorantur salubri invento. Magnatum quoque mensas subeunt, exornantque. Saliti & muriati pessimi nutrimenti sunt, cibisque omnino abdicandi. Macerati minus mali, infumati plane difficilis coctionis sunt, nisi aliorum cibariorum beneficio vna conficiantur. Qui eruditioris sunt palati, abstineant.

Harengulus, paruus Harengus Sardina & Trichis dicitur ob spinarum copiam. Porro sciendum alecem non esse harengum. Significat enim alec pisciculum omnem vilem, vel muria conditum, vel etiam liquamẽ ex intestinis piscium: vnde Horatius,

Ego fœcem, inquit, primus & alec,
Primus & inueni piper album.

Et Hermolaus piscem omnem vilem alecularium dixit. Harengus vero piscis est ex thrissarum genere, qui in Oceano tantum reperitur, minoribus thrissis, & sardinis majoribus plane similis. Spinosissimus autem est, adeo vt vescentibus infestissimæ sint spinæ, æque ac alosarum & thrissarum, deglutitæ enim grauissimam adferunt molestiam & pene strangulant, si gulæ hæreant infixæ.

Tu quoq; flumineas inter memorande cohortes Gobius.
Gobio, non major geminis sine pollice palmis,

Præpin-

Præpinguis, teres, ovipara congestior alvo,
Propexiq́; jubas imitatus gobio barbi.

Hæc Auſonius in Moſella. Eundem quoque Martialis laudauit in Xeniis,

In venetis ſint lauta licet conuiuia terra,
Principium cœnæ gobius eſſe ſolet.

Sunt autem gobii piſces vix excedentes duorum pollicum craſſitiem aut palm longitudinem, lubrici, & tamen ſquamis tecti: marini ſunt & fluuiatiles: fluuiatilis à noſtris dicitur, Creſſio, Kreßling/Grundelen/ forſan quod circa fundum ſeu vadum aquæ degere ſoleant, limpidis enim aquis gaudent, vnde fundulos alii appellitant. Hujus generis eſt Cottus, qui inter fundulos capitur, & etiam venditur, aliâs capito Keuling/ & papa à capitis mole mitram referente papalem. Marini gobii appellantur Meergoben/Meergroppen: Suntque albi & nigri. Cæterum gobiones in arenoſis littoribus, limpidiſque aquis degentes optimi ſunt, ſuaues & jucundi, ad coctionem & diſtributionem faciles, probique nutrimenti & ſucci: qui in cœnoſis aluntur locis, aquiſque vrbes expurgantibus à Galeno pro damnatiſſimis habentur. Candidos ait Diphilus teneros eſſe, probi ſucci, concoctuque faciles, deterrimi virides, licet grandes ſint: Atheneus quoque lib. 7. gobiones plurimi eſſe nutrimenti ſcribit, facileſque excretu

differr

differre autem albos ab atris: viridium vero carnem macriorem, aridiorem, tenuiorisq; succi esse, & pinguitudinis expertes. Diocles saxatiles gobios mollioris esse carnis dixit, quod tamen Galenus mullorum respectu vult esse verum, ait enim, gobionum caro saxatilium carne durior est, & mollior, quam mullorum.

Pisces candidi, Leucisci, Alburni, german. dicuntur Weißfische / Gleißling / à squamarum splendore, Zwibelfischlein / quod nimirum cum cœpis coquantur. Rotäuglein / ab oculis rubicundis, & à vilitate Schneiderfischlein / item Breitling à corporis latitudine. Meminit horum Ausonius, cum inquit, *Alburni.*

Et alburnos prædam puerilibus hamis.

Porro carnes eorum molles sunt & pituitosæ. Certum est aquis exemtos diutinsq; seruatos cito corrumpi, virus enim quoddam redolent, id quod odore facile cognoscitur ventre resecto interaneisque exemtis. Ex jure autem piperato non inutiliter eduntur.

Adhuc de alimentis quæ veniunt ab animalibus sanguineis simplicis vitæ, sequuntur amphibia, quæ ancipitis sunt naturæ, vt ranæ, lutra, fiber.

CAP.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

CAP. XVII.

De ranis memorabilia & scitu digna.

RAnarum in re alimentaria usus non es proscribendus, licet rustici & ineruditi palati homines eas aversentur. D. Ambrosius in suo hexamero omnibus ferè aliment præstare asserit. Et licet Romanorum gane de iis tacuerit, hac tamen tempestate velut del catissimæ gustantur à multis nationibus, præsertim Italis, quos hoc nomine batrachophagos ap pellari animadverti.

Certe vivaria Romani instituissent, ranarum delitias habuissent exploratas, nam cossos arborumq́; vermes in rem cibariam ver terunt. Commendantur autem, edules sunt, ac valenter alunt, si probe perficiantur fluviatiles, in aqua pura, fluviis, fontibusq́; de gentes ac rivulis, palustres & cœnosis in locis na tæ perniciosæ & venenatæ sunt. Refert Alvi sius Mundella Epist. 8. Se ranas sale oleoq́; con ditas, partim ex jure albo coctas, partim frixa in cœna sumpsisse, pauloq́; post tribus fere di bus continuis tanta sensisse symtomata, ut in ve neni assumti suspicionem venerit, postea ait comperisse ranas illas stagnantis cujusdam & palustris loci fuisse incolas, longoq́; ex itinere al latas continuo calore & agitatione semicorru pta

ptas fuisse. Itaq; recenter capiendæ sunt, & quidem ex aquis puris, diligenterq; denudandæ, tum abjecto capite elixandæ, inq; sartagine frigendæ. aspersa farina, & tandem apio. Gula generosior piperis polline salubriores & delicatiores reddit. Cibum non sentientibus, quos græci ἀτρόφες appellant, nec non tabidis vtilissime sumuntur. Antiquitas adversus venena eas magnificauit. Ætius l. 2. c. 162. & l. 13. c. 5. Item Ægineta l. 7. prodiderunt, ranarum jus tum sale oleoq; haustum mirifice illis prodesse, qui à venenatis reptilibus essent percussi. Plinius his suffragatur l. 32. c. 5. vbi leguntur sequentia. Fluviatiles ranæ, si carnes earum edantur, jusq; vel decoctum sorbeatur, prosunt contra leporem marinum & contra serpentes. Item ranarum marinarum ex vino & aceto decoctarum succus contra venena bibitur & contra rubetæ venenum. Est autem rubeta in vepribus tantum vivens rana, plena veneficii.

Præc.

Tabidis ranæ vtiles: norunt hoc Italæ fœminæ, q̃ vt bene curato & succoso sint corpore iis vtuntur crebrius.

Mira sunt quæ Plinius certatim à scriptoribus tradita de rubeta prodidit. Illatas sc. in populum silentium fieri. Ossiculo quod sit in dextro latere, in aquam ferventem dejecto, refrigerari vas, nec postea fervere, nisi exemto. Inveniri autem id objectâ rana formicis carnibusq; erosis. Et aliud esse in sinistro latere, quo dejecto fervere videatur, apocynum vocari: eo cohiberi canum impetus, amorē concitari, et jurgia addito in potionem: venerem adalligatum stimulare.

Rur-

Rursus dextro adalligato in pellicula agnin[a] recenti quartanas sanari aliasq; febres: amo[rem] item inhiberi eo. Lienem quoq; ex his ra[nis] contra ipsarum valere venena, & cor etiam efficacius esse. Hæc Plinius de rubeta. Cæte[rum] rana oculum dextrum dextro, sinistrum lævo, suspensos è collo natiui coloris panno, lippi[tudines] sanare idem c. 7 refert: & si per coitum ranæ eruantur, albuginem quoq; adalligatas si[militer] in putamine ovi, reliquas carnes imposi[tas] suggillationem rapere. Tussim quoq; sanar[i] ranas expertum est piscium modo è jure deco[ctas], pedibus autem suspensas, destillante in pa[tinam] salivâ earum, exenterandas, abjectisq; in[teraneis] condiendas esse idem c. 8. retulit. Ra[nam] præterea esse parvam arbores scandentem, exq; ea vociferantem, in cujus os si quis expuat, ipsamq; dimittat, tussi liberari narratur, experi[mentum] cuiq; liberum.

Ranarũ varius in medicina vsus.

Ranarum adipe aurium dolores tolli, ar[thriticosq;] affectus sedari, tabida membra corro[borari] ac refoveri, multis experimentis patefa[ctum] est. Nec conticendum, singulas ranas i[n] aceto decoctas, ut dentes colluantur, dolorem sedare. Siq; fastidium obstaret, Salustius Dio[nysius] suspendebat plures ranas pedibus posterio[ribus], ut flueret ex ore virus in acetum feruens, quo maxillares sanari præcipue dentes putant, mobiles vero stabiliri. Alii ad idem binarum ranarum corpora præcisis pedibus in vino mace[rant]

rant

rant, colluíq́; eo labantes dentes jubent: alii totas adalligant maxillis: alii 36. ranarum co da in oleo vetere sub ærea testa discoxere, ut infunderent per aurem dolentis maxillæ: alii jecur ranæ decoctum & cum melle tritum dentibus imponunt. Ad extremum parvam illam ranam in herbis & arundinetis maxime viventem, mutam & sine voce, viridem, boum ventres distendentem oculis tenebricosis, nebulosisq́; mederi quidam abstrusorum naturæ periti in arcanis habent. Præcipue autem id præstare dicitur corporis humor specillis derasus inunctusq́;, ipsæ vero carnes doloribus oculorum superponuntur. Secretũ.

De Lutra, & Fibro.

EJusdem fere sunt generis lutra & fiber, nisi quod cauda differant, quam fiber habet piscibus similem, cætera lutræ species. Utrumq; animal horrendi est morsus, & lutra non desistit, nisi fracti ossis, vt ajunt, crepitum senserit. Lutram autem in cibos venire notum est, præsertim autem manditur à rusticis circa pisculentos lacus syluis aut nemorosis locis proximos, habitantibus. Pisces hujus carnem olere certum est, ideoque de natura ejus non difficile est judicare: quidam lenti eam, crassi & pituitosi succi esse affirmant, difficulterque con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

coqui. In fibro, priori parte pro carne, po-
steriori verò pro pisce vescuntur nation[es]
quædam: de vlteriori in re alimentaria po-
tentia nihil aut parum constat. Cæterum ca-
storii, h.e. Castoris seu fibri testium execto-
rum, milleni in medicina vsus, Vide Plin.
l. 32. c. 3. Dioscor. *l. 2. c. 22.*

Adhuc de alimentis quæ veniunt ab a-
nimalibus sanguineis, sequuntur sanguin[is]
expertia.

Cap XVIII.

Hujusmodi sunt sepia, loligo, polypus: ite[m]
crustacea, hoc est, crustis cōtecta, græc[è]
μαλακόστρακα, ut cancer, squilla, l[o]-
custa: &c. nec non testacea testis inclusa, græ[cè]
ὀστρακόδερμα, ut limaces terrestres, cochle[æ]
marinæ, ostreæ, pectines conchæ.

De Sepia, Loligine, & Polypo.

Sepias, Polypos & Loligines germani-
no nomine vocant Blackfisch / an[g]
Kuttel/Kuttelfisch: attamen rectè d[i]-
stinguuntur: si longo major sit, ein groß[er]
langer Blackfisch/ad differentiam loligin[is]
minoris, sepia generatim Blackfisch nom[i]-
netur: Polypus vero sit ein Blackfisch m[it]
einem kleinem Leibe / vnnd langen Füsse[n]
darauff er gehen kan/ quib. etiam à pri[o]ri
discernitur, qui pedes habent breuiores, at
plus[...]

liusq; corpus. Sepia & loligo cruore tanum differunt, qui in sepia ater, in loligine uber effunditur. Nutrimentum horum piium quod attinet, graues autores testantur alenter alere polypum, si probè conficiatur, veneremq; ciere vehementer. Unde acetabula & extremitates cirrorum à senibus expetuntur ad parandam sobolem. In aqua & atramento suo si elixetur melior euadit. Venetias adferuntur ex Illyrico & Dalmatia le inueterati. Loliginem sepiâ concoctu esfaciliorem, verum insuauiorem græci autores quidam tradiderunt. Parua, quam Casronem quidam vocant, inter lautas epulas habetur. Diphilus apud Atheneum de sepia t, teneram eam esse, ori suauem, concoctu cilem, quin etiam succum ejus sanguinem tenuare, excretioneq; per hemorrhoidas incitare. Celsus quoq; sepiæ atramentum lum mollire scribit. Recentes fastidium tim pariunt. De attamento sepiæ scribit inius, tantam ei inesse vim, vt in lucerna dito æthiopas videri ablato priori lumine, naxilaus tradat. Porro sepias & loligines num & quinum cubitorum captas, polym vero pendentem pondo 700. inauditæ agnitudinis monstrum, sub L. Lucullo pronsule Boeticæ, Plinius refert, prodente ebio Nigro Luculli Comite, cujus etiam lypi reliqæ miraculi loco asseruatæ. Plin. c.30.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

De Ostracodermis.

OMnibus Ostracodermis hoc est, silic[...] testa intectis commune est, ut salsum [...] carne succum contineant, qui alvum [...] soluit. Unicuiq; vero is inest proprius secundu[...] majus & minus, pro quantitatis & qualita[...] ratione.

Ostreæ. Hic salsus succus in ostreis magis abu[n]dat, ideoq; ad emolliendum alvum utiles mag[is] quam cætera dura carnis testacea. Roma[...] diligentes admodum circa ostreas fu[i]sse gan[...] nibusq; earum escam ar[...]isse in confesso e[st]. Nam vivaria ostreis instituta inveniuntur, q[...] primus invenisse legitur Sergius Orata, primu[s] optimum saporem lucrinis adjudicauit, hæ e[...] suauiores & meliores habebantur. Cochlear[...] vivaria instituisse Hirpinum, easq; altiles a[...] grandes factas, ut singularum calices 80. qu[a]drantes caperent, Plinius autor est. Verum[...] qui absq; vitæ suæ insidiis & noxa testaceis q[ui]buscunq; vesci gaudet, unice ventriculi sui c[on]stitutionem ac naturam exploratam habe[...]. Quæ mollissima constant carne, ut ostreæ, [...] moreq; fœtifico abundant (quemadmodum [...] ostreariis compertum est humorem iis fœt[...] cum lactis modo effluere) exhibenda su[nt] ventriculo à vitiatis succis vacuo ac expurg[ato;] quæ vero durioris sunt carnis, ut testacea c[...] ra, iis danda sunt, quibus facile cibi vitian[...]

Præceptũ aur. Ostracodermophagis inprimis obseruãdum in vitę prorogatione.

in v[...]

in ventriculo ob improbos succos vel ex epate in ipsum confluentes, vel tunicis ipsius infixos atq; contentos. Sicut igitur ostreæ magis alvum emolliunt, alunt vero levius, ita carnem habentes duriorem difficilius quidem conficiuntur, at valentius nutriunt. Ut autem ostreæ difficilius corrumpantur, alvum reprimant, nutriantq; valentius, succum illum salsum, quo abundare ostreas dictum est, eas deponere necesse est. Mirandum, (deplorandum volebam dicere,) eo gulæ insaniam rediisse, ut salutaribus escis neglectis, veneficia in cibos vertat. Ostracoderma enim omnia & inprimus ostreas humidam nimis mucosamq; obtinere carnem, in confesso est, testante id Galen. quoq; 2. de temper. & per consequens malum generare alimentum cruda illa pituita in ventriculo non probe confecta. Gulosissimi igitur phagones sunt, qui ostreas crudas devorant, & quidem cum pituita sua integras. Sunt, qui quinquagenas, sunt, qui centenas devorant prima mensa. Persuasum habent quidem gulæ illi ganeaq; ostentatores, humiditatem illam pituitamq; crudam, à vino forti largius superbibito confici atq; edomari, ut ita haud facile ventriculo officere possit. Non attendunt vero quam promte & inpute vinum cruditatem illam mucumque ostrearum secum rapiens in corpus omne distribuat, venas repleat, corpusq; reddat cacochymum. Qui nitidioris sunt palati, vitæq;

NB.

NB.

salubrioris curiosi, nec non ventriculi imbecil-liores, ostreas in ollis elixant, adiiciuntq; piper, cinnamomum & garyophyllos: alii reclusas sal-mamento addito, prunis imponunt, parum concalefactas vorant: Galenus in sartagine coqui a quibusdam docet. Alibi sale condi- aut garo friguntur, quo cibo gentes quadam utuntur frequenter. Ganeones ad Venerem stimulandam experimento iis vescuntur. Pli-nius lib. 32. cap. 6. *stomachum unice refice-indistinctè asserit, fastidiisq; mederi, alvum quoque leniter mollire, atq; omnia testacea me-dicè in cibis oportere collui, quia saporis grat- perit.*

Ostreæ quomodo ad comedendum prę parandę.

NB.

Celsus Cornelius lib. 2. eo capite, *quo r- stomacho idoneas explicat, pisces ex media ma-teria ponit ostrea, pectines, cochleas. Idem ten-ros pisces & ostrea in his cibis numerat, qui fac-le corrumpuntur, muricesq; & purpuras int- ea, quæ intus minus vitiantur. Præterea a- vum moventibus contribuit ostrea, omnesq; f- rè conchulas maximeq; jus earum. Veteres in principio cœnæ ostreas præbere consuevisse Plu-tarchus innuit* 8. sympos. 9. *hodie mos invalu- apud quosdam exitialis, ostreas post alios cib- ingluttire, cum primis si præcesserint cibi duri- res & astringentes, quiq; difficulter corrumpu-tur: coctionem enim sic devoratæ impediunt caloremque nativum ventriculi, coctionem*

jam

iam aggreßurum interturbant. Non parum enim interest, quo ordine fercula aut cibi ingerantur. Galenus lib. 3. de symt. caus. cap. 1. *inquit, Cibus parum conveniente ordine aut intempestivè sumtus concoctionem vitiat.* Et eod. in libr. cap. eod. *Ciborum inconveniens ordo est, cum fructus primo, deinde alia emollientia, ut oleum ex garo sumuntur.* Idem lib. 2. de aliment. facultat. de sycaminis. *Ex cibis qui subducuntur, posteriores quidem sumendi, qui tardè permeant, omnium autem primi, qui celeriter pervadunt, ut sunt ostrea. Celsus* lib. 1. cap. 2. inquit, *Cibus à salsamentis, oleribus similibusq; rebus melius incipit, tum caro assumenda, quæ aßa optima aut elixa est. Secunda mensa stomacho nihil nocet, in imbecillo coacescit. Si quis itaq; hoc parum valet, palmulas pomaq; & similia melius primo assumit cibo. Valerio-* la l. 2. loc. comm. cap. 6 *hunc esse debere ordinem ait, ut quæ levia sunt, alvumq; subducentia prius, posterius verò, quæ plenius alunt, ingerantur, nec dura mollibus, nec astringentia subducentibus, nec crassiora tenuibus, nec concoctu gravia facilibus præmittantur. Eo igitur ordine alimenta ingerenda esse omnes præcipere videntur, ut æquo tempore omnia coquantur, ne sic crudum misceatur cocto, vel coctum crudo: quod fit, si ea, quæ liquida sunt, lubrica, vitiosiq; succi præ aliis obsoniis comedantur, ita enim & ipsa facile egeruntur, & cæteris iter parant.*

De ordine ciborum alimentorumq; ingerendorum, notatu digna.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Ex quibus perspicuum evadit, & ostre secundo cibo assumta concoctionem vitiare, tum quia à natura superata coctaq; descendere non possunt ob cibos præmissos nondum coctos, in im ventriculi parte adhuc existentes, & sic retenta quæ jam concocta sunt, corrumpuntur: tum quod hoc modo coctum crudo miscebitur. Expediet igitur præcedere ea, quæ facilius coquuntur, ut cocta citius statim descendant, neq; ab aliis impediantur, aut eisdem misceantur & confundantur. Quidam pro evidenti veritati assecutione & clarioris doctrinæ gratia utuntur hac distinctione. Alimentorum quædam habent liquidam, quædam solidam substantiam.

Alimentorum necessaria distinctio.

Ex solidis quædam citius, quædam tardius superantur a ventriculo. Ventriculus autem non habet in partibus suprema & infima parem calorem, siquidem infima crassior est & carnosior, jecoriq; propior. Ubi alimenta eam habent differentiam, ut quædam sint liquida tenuisq; substantiæ, quædam solida nihil omnino refert, si in simul, sive præcedant liquida, sive sequantur. Exemplo est jus carnis & caro ipsa. Si quis enim hec duo eadem mensa assumere debeat, nihil refert jus antecedere, vel subsequi. Si enim antecedat, adveniente carne, facile invicem misceantur, inq; unam deducuntur substantiam masticatâ ac comminuta prius carne. Si vero caro præcedat jusq; sequatur, totam carnis substantiam jus pervadet, cui exacte commisce-

misce-

tur, quoniam, inquiunt, venter magis calidus e... in fundo ea scilicet parte, qua carnosior est & iecori propior: ideoque tali ordine alimenta esse ingerenda, vt æquo tempore coquantur omnia, nec crudum cocto misceatur, quod tum fieri aiunt, vbi, quod difficilius coquitur, antecedat, imamq́; ventris partem, quæ calidior est præoccupet, quod verò facilius coquitur, superiorem & minus calidam. Exploditur quoque illorum opinio, qui statuunt, quod si pari interuallo distent ciborum natura cum calore partium ventris, eum antecedere debere, qui coctioni magis reluctatur, vt vno tempore omnino coquantur: inde enim fieret, vt totum alimentum in breuissimo tempore descenderet, aut superior pars corrumperetur. Primum autem non fi... quoniam quiuis facilè intelliget, plus quam duarum horarum tempore ventrem onus in intestina deponere, quo tempore leuior sensim redditur venter. Secundum igitur, id est, alimentum in ventre corrumpi, accidet, si duarum horarum spatio coctum retineatur in ventre. Vide infra Præceptum 3, capitis 3. Ad extremum, vt ad ostreas reuertamur, non ignorandum, mensa... palmam tribui Oceanicis, damnari verò fluuiatiles, quæq́; putrescente limo, aut fæce spumo... circa nauigia diutius stante, defixosq́; palos a... nascuntur. Sic autem generari ostreas Aristoteles & Plinius prodiderunt. Et verissimum id e... se nostro seculo cōprobauit Franciscus Gall. Re...

qu...

qui,cum ad fossam Marianã Carolum V. Imper. excepturus, nauigasset, sermoq́ʒ de ostreis incidisset, ac ciues illius loci nautaq́ʒ constanter affirmarent, mare illud ostreas non alere, statim iussit, vt nauigiorum carinas & inferiora foris scrutarentur diligenter, ipsoq́ʒ præsente ostrea inuenta sunt tenuem saporem, pelagiis & Oceanicis longè ignobiliorem referentes. Nec prætereundum hic, ostrearum, concharumq́ʒ corpora, quin & Cancrarium genus vniuersum, lunari potestate grandescere, augeri, minuiq́ʒ, præsertim verò pleniluniis restitui, plenioraq́ʒ fieri, magisq́ʒ in cibis placere, Aristoteles & Plinius graues autores testantur. Id autem non euenit ab vberiore pabulo, vt alii existimãt, sed ob tepidiores noctes, quia plenior lux est, calorem enim desiderant rigori patentes. Præcipuè verò ait Plinius l.32.c. circa æstatis initia multo lacte prægnantes spectantur, atq́ʒ vbi sol penetret in vada. Hæcq́ʒ videtur causa, cur minora aliis in locis reperiantur: Opacitas enim incrementum prohibet & amplitudinem, adeò rebus omnibus vitali suo lumine sol prodest, etiam in profundo mersis maris. Venenis ostreas aduersari, viuasq́ʒ pestilentes carbones loco transferre, virusq́ʒ omne ad se trahere non leues autores tradunt, sunt autem brachio agglutinandæ, ea parte qua axillaris decurrit, si bubo in alis est, si verò inguen obsederit, femoribus.

Cur ostreæ in pleniluniis grãdescant, & augeantur?

Ostreæ venenis aduersantur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Submonitio de ostracodermis.

NE in cæteris ostracodermis & testa ceis describendis, enumerandisque diutius immorer, ostrearum natur & conditionem aliquantò prolixius persecu tus sum, aliis, quibus plenior est de his cogni tio, quiq; diu multumq; in locis illis mariti mis versati sunt, pleniorem scribendi occa sionem relinquens. Quæ igitur de ostreis hu sunt inserta, de cæteris testaceis quoque in telligantur: In specie verò cochleas, conchas que fluuiatiles virosas esse, vepribus verò ad hærentes ventrem turbare, vomitumque cie re. Testudines autem, quas Græcorum pa riter atque latinorum autoritas in vsu ciba rio reposuit, carnes habere à vitulina no multum discrepantes, tum odoris suauitat tum odoris gratiâ, graues autores affirman Sanguinem earum contra venena præclar auxiliari vno ore prædicant omnes. Terre stres, quæ formosiores sunt, inque nemori bus & syluis degentes gracilibus & tabidi ab orco reuocandis mirè commendat poste rior medicina, caliditati enim habituali i membris resistant. Marinæ circa omopla tas posterioraque crura suaues ac delicat prædicantur. Certissimum aiunt, probè i ventre confectas valenter alere: elixantu prius exquisitè, deinde in frusta dissectæ fr guntu

De testudinibus & cochleis.

NB.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

guntur. Mare Indicum tantæ amplitudinis testudines mittere, Plinius *lib. 9. cap 10.* autor est, vt singularum superficies habitabiles casas integant, atque inter insulas rubri maris præcipuè his nauigent, velut cymbis. Qui de nouæ Indiæ rebus monimenta tradiderũt, testudines illic reperiri aiunt ex quarum tegumento magni fiant clypei. Vnde à scuti seu peltæ figura Schiltkrotten appellantur à Germanis. Hactenus de Ostracodermis.

De Malacostracis, hoc est, crustis intectis, seu crustaceis.

CRustatorum nomina tam apud Latinos quam Græcos confundi certum est. Aristoteles quatuor eorum fecit genera, locustas, astacos, squillas, cancros, 4. *animal. lib.* Et cancros appellasse visus est, quibus corpus est rotundum, & cauda deest. Capite enim secundo ait, Cancris ex crustaceis solis cauda deest, & corpus rotundum est, cùm locustis squillisque longum est. Plinius summus alioquin Aristotelis imitator, omnes qui crusta teguntur, tam caudatos, quam non caudatos sub cancri appellatione complectitur. Porro cancrorum genus multiplex esse Aristoteles scribit, nec

facilè

facilè enumerandum, ob nominum multitudinem. Generatim, quæ de his constant leguntúrque, depromam. Duritate autem ostracodermis similia esse, sed minus quam illa salsi liquoris continere, Galenus *lib. de alimens.3.* scripsit. Confirmat hoc Simeon Sethi de vsu cancrorum prodens, Cancri, inquit, salsum quendam succum habent, minus tamen quam testacea: ventrem nihilo minus sistunt, nec leuiter alunt, in aqua potulenta prius elixati, qua ratione salsum succum amittunt. Cæterum nomina malacostracorum sic distinguenda sunt. vt cancer sit **ein Krabbe**/ cancer marinus, **ein Meerkrabbe**/ astacus verò, **ein Krebs**/ astacus marinus, gammarus **ein Meerkrebs**/ astacus fluuiatilis, **ein süsser Wasserkrebs**/ cancer locustrarius, **ein langer Krebs.** Cancri maiæ omnium cancrorum maximi, **grosse Meerspinnen**/ squillæ, **kleine Meerkrebs oder kleine Krabben**/ locustis similes ferè, nisi quod forcipe carent. Vt autem nominibus malacostraca distinguuntur, ita etiam viribus & facultatibus, pro sc. aquæ, loci, aeris ac pabuli natura ac conditione diuersa.

Crustaceorum & cancrorum vsus in victu cibaria & medica.

Omnia crustacea esse tabidis, extenuatis ac macilentis salubria, feruidos adustosque humores refrigerare ac diluere omnium pene consensu traditur: verum fluuiatilia marinis efficaciora existere, quoniam his salsugini

is aliquid admixtum reperitur, qua quidem appetentiam excitant, ac palato gratificantur, sed magis exiccant, quocirca sanis maritimi cancri aptiores sunt, nec non iis qui insalubri corporis sunt habitu, vitiosisq; humoribus scatent, humorum enim putredini obsistunt, superuacuaque excrementa exiccant atque absumunt: fluuiatiles verò humectant & nutriunt magis, natiuumque homorem, quo corpus subsistit ac nutritur, adaugent, adhibito vino dulci & calorifico, cuius adiumento concoctio perficitur. Efficacius omnia præstant in aqua hordei loti, inque carnium vel capi iure cocti. Salis quoque & aromatum vsum non incõsulto hic adhibent, qui ad aquilonios tractus vergunt, hac enim ratione minus pituitosi efficiuntur, minusq; computrescunt, liquescit enim salitis adeps, vt videre est in limacibus, quæ asperso sale, minus sunt opimæ ac mõstrosè obesæ. Squillas præterea astacos & locustas in eo quod hecticis atque morbo extenuatis eximiè prosint, vincere reperio, carnisque dulcedine superare, easdemque non in vilibus apud Romanos fuisse cibis, Satyrographorum carminibus satis testantur, de qua re Iuuenalis,

Inualetudine affectis amnici cancri salubriores.

Aspice quam magno distentat pectore lancem,
Quæ fertur Domino Squilla.

Et Horatius,

Affertur Squillas inter murena natantes
In patina porrecta.

Non

Non conticendum hîc remedium can-crorum fluuiatilium caudâ carentium, i- patella crematorum ac deustorum, quoru- puluis cinisque singulari pollet virtute, i- expugnando exitiali canis rabidi veneno. E- hibetur cum gentianæ radice thurisque mo- mento cochleari mensura, frequentius ite- rando, quo rabies aquæque pauor propulsa- tur.

Cineris cancrorũ cremato-rũ virus. Stillatitium quoq; cancrorũm liquorem plenilunii tempore in balneo Mariæ elicit- sicut & ius eorundem accuratè prius ablut- rum, astmaticis & tabescentibus, nec no- apoplecticis bis in die potam, prodesse com- pertum est.

Oleo coctos aurium dolores calidos san- re, si instilletur id, si verò hauriatur, venen- tam potionem, aut venenatum morsum di- ficultur ferentibus succurrere, apud doctis- mos autores reperio.

De oculis cancrorum sciptum inueni- collo adalligatos lippitudini mederi: tuso- que eosdem aduersus laterum puncturas b- bi & calculum, necnon venena, & febres.

Secreta. Non omiserim, quod Plinius de fluuiat- libus cancris scribit, eos tritos in oleo & aq- ante accessiones inunctis febricitantib- prodesse: alii decoctos ad quartas in vino balneis egressis bibere suadent in quartan- alii sinistrum oculum deuorari iubent

a-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

lii oculos eorum ante solis ortum ægro ad-
lligari mandant, ita vt cæcæ dimittantur in
quas, sicque tertianas abigi promittunt. Mi-
abile, & in naturæ maiestate planè recondi-
um atque abstrusum, febricitanti, si vngues *Arcanū naturæ.*
n pedibus & manibus resecentur, viuique
ancri dorso adalligentur, cancerque in a-
uam fluentem viuus coniiciatur, febrim re-
nissuram, cuius experimenti, possem, si opus
sset, producere testes, qui id non semel do-
umento comprobarunt. Et tantum etiam de
nimalibus exanguibus, eorumque in re ci-
aria vsu dixisse sufficiat.

Hactenus de esculentis vitæ prorogandæ
onducentibus ex animalibus sanguineis &
anguibus: Sequuntur nunc ordine par-
s animalium quorundam, quæ sunt e-
endo.

CAP. XIX.

*IN animalibus partes reperiuntur tum car-
nosæ, & sanguineæ, tum carnes, sanguinisque
expertes, adiposæ item ac pingues, suaque natu-
humidæ ac fluidæ.*

*Primi generis sunt lingua, glandia, testes,
lua, renes, iecur, lien, pulmo, cor, ventres.*

Secundi, pedes, aures, rostra.

*Tertii, ossium medulla, cerebrum, sanguis,
eps.*

De Lingua.

ESse animalia, & homines lingua carentes. Plinius *l. 8. & 6.* testatur: esse quoqu[e] miram linguarum diuersitatem iden[...] eleganter ostendit *libro naturalis suæ histor[iæ]* *11.* Itaque quæ in cibis magis placeant, inqu[i]rendum. Inuenio autem suillam & bubula[m] à culinis magis commendari, vtramque qu[i]dem quandoque elixam, sępius tamen assam [...] gariophyllisque confixam. In multis Germaniæ locis bubulæ sale condiuntur, pens[i]lesque asseruantur in annuos vsus. Hac zy[thi] thi meriq; seu vini potores ad excitandam [si]tim nihil præclarius habent, vinum siqui[dem] iucundioris gustus fieri huius esu affirmar[...]. Veruecinæ elixæ ex aceto febricitantibus, [...] à valetudine sese colligentibus exhibent[ur]. Cæterum, probum pariunt succum, carniu[m] succo similem, si commodè præparentur, [...] in ventre conficiantur. Cinnamomo, gary[o]phyllis, pipereque ganeæ artifices eas præparare inuenerunt: ex auibus nullam linguam in mensarum olim honore fuisse [...] perio, præterquam phœnicopteri, & anserum, quam libidinem mouere quidam tradiderunt.

De glandiis, & glandulis.

GLandia ipsas esse ceruices quidam volunt, quod in his glandulæ sint: Plinio pars illa apri, in qua sunt glandulæ: quibusdam sunt vbera. Censoriis olim legibus cœnis interdicta fuisse Plinius narrat. Cæterùm glandulas inter salubres animalium partes, quæ in cibos veniunt, repositas reperio, alimentumq́ue, si probè conficiantur, præbere vescentibus carnium naturæ proximum. Si exactè non concoquantur, duriores quæ sunt, crudum, humidiores pituitosum aggenerant succum. Præcipua autem inter hodiernæ gulæ ganeæq́ue cibaria mammillares glandulas lacte refertas, præcipuam auctoritatem obtinuisse, & etiamnum obtinere video suilla & bubula, vbera gulæ proceres inprimis magnificant. Assa autem elixis præstant.

De testibus.

TEstes nitidiores in cibos raro admittunt, seminis enim virosum odorem redolent. Insalubres autem planè esse taurorum, arietum & hircorum inde constat, quod nemo elegantioris vitæ eos vnquam attigerit.

De testiculis vulpis, & gallinaceis, experimento quidam compererunt, venerem languinam & desidiosam eos mirè excitare, in cibis adhibitos, Quin gallinaceos probitate alimenti præstare graues autores tradunt. Suum testiculos censoriis legibus interdictos cœnis Plin. *l.8.c.51.* autor est.

De vulua.

Vluam in animalibus interiorem fœtus conceptaculi cauitatem appellant eruditiores, quæ in homine vterus dicitur & matrix. Porro ex omnibus, suillam Romanæ gulæ proceribus in cibo placuisse, à grauibus autoribus reperitur proditum, ferculum enim ex ea conficiebant ab Apitio & Horatio celebratum

Ferculũ ex vulua suilla.

Cum sit obeso

Nil melius turdo, vuluâ nil dulcius ampl

Tres autem erant eius differentiæ, cuius delectum Plinius indicat lib.11.c.36. *his verbis. Vulua suis eiecto partu melior, quam edito, eiectitia vocatur illa, hæc porcaria. Primiparæ suis optima, contra effœtis. A partu, præterquam eodem die suis occisæ, liuida & macra. Nec nouellarum præterquam primiperarum laudatur, potius veterum, dum ne effœtarum, nec biduo ante partum, aut post partum, aut quo eiecerint die. Proxima eiectitiæ est occiso vno die post partum huius & sumen optimum, si modo fœtus non*

Quæ vulua in cibis optima.

ha

hauserit, eiectitiæ deterrimum. Vulua verò de virgine, porca sterilis dicta, lasere Cyrenaico pipere, menthæ siccæ foliis, addito liquamine, melle & aceti modico, condita, in muria tamē prius cocta, cæteris præferebatur, de qua Martialis,

Vulua condita cæteris præstantior.

Te fortaſſe magis capiet de virgine porca,
Me materna graui de ſue vulua capit.

Languidum autem ventriculum sterilem vuluam Apitii conditurâ præparatam reficere proditum est. *Celsus Cornelius* lib.2.cap.24. *de sue scribit, stomacho prosunt vngulæ, rostra, aures, vuluæq; steriles. Vuluas quoque proiucundissimo edulio olim habitas Plutarchus* 8. Symp.problem.9.*testatur. Qui nostro sæculo in mensas eas recipiant, nulli sunt aut pauci, nisi libidinis proritandæ, vel etiam conceptionis iuuandæ spe, &c.*

Vulua ſuilla ad quid prodeſt?

De renibus.

NB.

IN Brileto & Tharne Aſiæ regionibus ceruis quaternos renes eſſe Plinius commemorat *lib.11. cap. 27.* Vitulini aliorumque quadrupedum iuniorum, quibuſdam in cibis arrident: alias difficulter in ventriculo confici veriſimile eſt, iniquoſque & improbos ſuccos generare, quia vrinæ naturam quandam iu ſe receperunt, id quod fœdus etiam odor manifeſtat, quem renes omnium

Renes cur cibis abdicandi?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

aliorum viſcerum maximè reddunt, corpo-
ris enim humores per eos colantur. Quan-
ruſticis relinquantur & meſſoribus.

De iecore & liene.

Iecur cibis lautioribus non eſt abdicandum, habito tamen reſpectu animalium, quorum eſt proprium, naturæ, ætatis, pabuli. Multum enim refert horum notitia. Eſt autem epatis caro ſanguini proxima, quare optimum epar eſt, quod puro & ſanguineo colore rube- Porrò multorum animalium iecinora medicin- potius quàm culinæ præſtant opem, ad præclar- enim remedia magnificantur epar caprarum, arrinum, hircinum, item piſcis, qui dicitu- Alruppe/ *huius enim epar oculis obſcuris, & ex imminuta v ſione imbecillis miraculo med- expertum eſt, vt & epar caprarum aciem ocu- lorum reſtituere dicitur veſpertinam his, qu- nyctalopas vocant.*

Secretũ non manifeſtandum.

In cibis verò ſapore ſalubritateque com- mendari reperio apud autores non proletari- epar gallinarum & gallinaceorum, anſerum ſuum, vitulorum, raiæ, piſciúq; qui dicitur Al- ruppe. *Suillum tum græcis, tum Romanis in laudibus ciborum fuit.*

Quænã iecinora in cibis commendentur?

Inuen-

Inuentum Apitii esse Plinius voluit caricâ saginare sues fœminas, easque à satietate necare repente potu mulsi dato. Galenus has sagina censuit, multò iucundius iecur esse, alisq; dotione ac virtutibus cæteris præferri debere. In anserum iecoribus quantam curam veteres Romani adhibuerint, infra, vbi de anseribus dictum est, annotauimus.

Fartilibus enim in magnam crescere amplitudinem, exemtaq; lacte augeri & mulso, Scipio, Metellus vir consularis, & Sessius eques Romanus inuenisse dicuntur. Non obscuram enim esse oportuit huius ganeæ inuentionem. Vitulinum in cibis, multis gratissimum est, garyophyllis id confixum assant, eduntq; ex intinctu quodam nigro & prædulci, quod vino, aceto, pipere, sacchar oq;, vel in defectu huius, melle, temperatur.

Eodemq; modo & pulmones, lienesq; præparari possunt, epar item veruecinum, bubalum & ouillum, quæ tamen vulgo peculiariter eduntur in sartagine frixa, vel etiam elixa frustulatimq; concisa, cum pipere & butyro, estq; hoc edulium non insuaue, nec insalubre.

Raiæ epar ganeæ artifices in summo honore habent, elixum id ex aceto piperato editur plerunque, communiter frigitur in sartagine. Aliorum animalium iecinora crassi esse succi concoctuque pertinacia, ac difficulter

permeare ventrem, dubium nullum est. Qu indistinctè hæc de omnibus pronunciant, erran naturæ rerum causarumq; imperiti. Nobi apud quosdam prouerbium est, iecinora esita vescentium iecinora exhilarare, similia enim si milibus delectari, conseruariq;. Tabe nam pulmonis laborantes pulmo humanus, tabe re num, renes humani ob substantiæ similtiudinem restituunt. atrophia igitur perire malle, vel pla nè contabescere, quam appropriatum remedi adhibere, est vitam sibi ipsi abbreuiare. Mult paradoxon videbitur, hominis pulmones tabid auxiliari, caliditatemq; habitualem & hecti cam præpedire. Sed expedimentum cuiq; libe rum est.

In vita prorogã-da maximè notandum.

Experiantur tabidi, senes, & marasm seu marcore aridi, comperient natiuam sibi hu miditatem iis reparari ac restitui, quod anno tasse hîc operæ pretium duxi.

Lienis carnes rariores, suauiores, leuio resq; esse quam epatis constat, sanguis tamen minus rubicundus, melancholico enim succ nutritur, vnde ad carnis huius speciem ad por tionem alentis se habebit succi.

Itaque quo is improbior est, fæculentior & crassior, tanto carnem ipsam deteriorem esse ve risimile est. Porro lienē vituli, sicut & bubalum

recen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

ecentem assum vel elixum in cibo ad splenis dolores præsentaneum esse remedium quidam tradiderunt. Ursorum, Luporum, Leonum, Pantherarum, & similium lienes esculentos non esse inde constat, quod, qui horum animalium carnibus vescuntur homines, iis abstineant.

De Pulmone.

DIfferentiæ Pulmonum variæ sunt, pro sanguinis, quo pulmo alitur, diuersa constitutione; Carnem habet xissimam & levissimam, quasi ex spuma uadam coagulatam, alitur enim sanguine d vnguem elaborato, flavo, tenui, puro, spitali, ad alentis igitur succi naturam se acommodat. In cibis certum est, tanto faciis jecore & splene perfici, quanto vtroque t rarior, tantoque magis vires reficere & iritus reparare, quanto puriore & tenuioalitur sanguine. Suilli autem pulmones agis commendantur, habenturque in deiis; bubali & vervecini inter populares bos referuntur. Assi quoque & à jejunis æsumti, eo die ebrietatem arcere dicunr. Sed hoc miratu & cognitu dignum, uod à Plutarcho de ficubus scribitur, qui causis naturalibus tradit Mnesitheum edicum à Galeno in Prœmio libri ad *NB.*

 glauc.

glauc.commendatum narrasse, eos qui in principio pulmonariæ morbi cepas appe- tunt seruari, qui vero ficus, interire, ideo quia appetitus temperaturas, temperaturæ autem morbos consequuntur. Galenus 3.*de alim. facult.* ait, pulmone jecorem conco- ctu esse faciliorem, minus nutrire, pituito- sumque magis succum facere. At 6.de vs partium cap.10, tradit, pulmonem tenui, le- & vaporoso nutriri sanguine, jecur vero li- moso & crasso.

Unde si tale est nutrimentum, quali est substantia nutrientis, videtur substanti- pulmonis, vt est jecore tenuior, sic succum tenuiorem parere non pituitosiorem. Ætiu- *l.2.c.127.* hanc dubitationem tollit, dicen- pulmonis nutrimentum esse magis pituito- sum ob cartilagineum, sc. asperæ arteriæ pu- moni inexistenti corpus perpetuo mador- scatens.

Admoni- tio. Ad extremum monitum vitæ proro- gandæ studiosum hîc velim, epata, lienes & pulmones in pecudibus mactatis non rar- vitiata & infecta videri, quæ postea mandu- cata non leue vitæ periculum attulisse expe- rientia satis comprobauit, & etiamnunc cō- probat. Itaque vitæ ejusmodi insidiæ cautè euitentur.

De Corde.

SYmbolo Pythagorico jubebatur, cor non esse edendum. Et elegantioris victus homines raro in cibos corda admittunt, quia ex fibris multiplicibus contexta sunt, carnemque habent duram, spissam, egreque alterabilem. Exacte tamen elaborata alimentum validum præstare, minimeque iniqui succi nullum est dubium. Cæterum ventriculum frigidum & flaccidum, ciboque retinere non valentem, animalium quorundam corda, vt vituli, leporis, cervi, suumque, ex avibus vero, cornicis gallinarum, phasianorum, turdorum, & similium, leviter ex butyro modicoque aceti assa garyophyllisque confixa, corroborare ac fovere novis experimentis patefactum est quod reticere hic nolui. Neque enim decet posterorum commodis consulturum, vel prætermittere necessaria scitu & utilia, vel ad caligine involutam doctrinam, inextricabilesque perplexitates lectorem invitare.

Nouitiũ experimentum ad vitam progandam.

Candor in scribendo ꝓbatur.

De Ventribus,

VEntres animalium, qui in cibos hominum veniunt, nec magnitudine nec specie inter se similes sunt & quibusdam sunt multiplices, vt cornigeris, quibusdam, vt in auium genere gallinæ sunt,

De quaternis cornigerarũ ventrib. vide Io. Bruer. de re cibar. l. 12. c. 20.

ſunt, anſeres &c. validum, prædurum & car-
noſum quid vice illius partis, quæ cibum re-
cipit, obtinuerunt, quin & ingluuiem quan-
dam habent, in quam cibum recentem & in-
confectum recondunt, ſed in cibos non ve-
nit. Porro ſi exactè ventres perficiuntur,
quod longiori fit tempore, ſuccum pariunt
nec ſanguineum, nec inculpatum, gelidum
tamen & pituitoſum. Qui validos habent
ventriculos, laboreſque validos aggreſſu
ſunt, minus noxie iis veſcuntur. De inte-
ſtinis idem ſit judicium, hoc tamen intereſt,
quod citius conficiantur, & cum pinguedi-
ne ſua plus nutriant, ſine tamen pane, ſale-
ſufficiente deglutita inſigniter noxia depre-
henduntur, cogitur enim & concreſcit pin-
guedo in ventriculo, tuniciſque ejus adhæ-
reſcit.

De pedibus, auribus, roſtro.

*Bubalos, vitulinos, vervecinos, hœdinos, o-
villos, pedes & ſuillos, in cibis frequenter
vſurpari video, multiplicique ratione à co-
linis præparari, ſed interdum non ſine noxa.
pedibus ovillis anterioribus & poſterioribus
parte qua terram calcant vermiculos inhærere ſi-
rotonda forma, lanuginoſa intus & crinita co-
gerie implicitos, experientia & obſeruatio teſ-
eſt, qui, ſi ex incuria aut hujus rei ignorant-
cu-*

rum concretione illa, exemti non fuerint, edenti villos illos pedes confestim nauseam stomachique cruciatum excitabunt cum ructu & vomitione. Verisimile enim est venenosum quiddam subesse capillatæ huic congeriei, quod coctioni obsit. Vide Lemn. l. 3. cap. 5. Cæterum aures suillæ, rostrum, & pedes in summo honore mensarum sunt, hi tamen illo præstant, hoc vero cruribus. Vervecinos quidam aqua incoctos ex aceto mandunt, apio virente asperso. quandoque frigunt, prunisque torrent: bubalos elixos exacte quidã frigunt: sed male, quia humiditatem nutrimentalem plane eliciunt.

Commendant etiam vitulinos elixos piperis & croci condimento addito: suilli cratiula assantur, & ex cœpis concisis acetoque aspersis sumuntur. Aures suillas ex garo, veteres acetoque & sinapi edendas voluerunt, vel ex garo oleoque affuso vino. Hodie culinæ ganeæque artifices pro variæ præparationis principatu certant. Anserini pedes, omniumque ferè Planipedum, quod omittere nefas ferè duxerim, succi suavitate, elixi præstant multis aliis, cumprimis vero in palati delitiis est membrana illa, quâ interveniente, vngues conjunguntur.

De cerebro, adipe, ossium medulla, sanguine.

EX medullarum genere existere cerebrum Galenus *2. de temperamentis*, & *2. de vsu part.* scripsit. Cujus quoqu sententiæ videtur fuisse Plato in Timæo, vb medullæ morbum omnium periculosissi mum esse scriptum reliquit, sub medull nomine cerebrum intelligens, non spina lem medullam, vt aliqui putant, vel alias me dullas, quod verba Platonis ostendunt. Vid Mercurial. *variar. lect. lib. 1. c. 9.* Cæterum ce rebra animalium, tempore Plutarchi man ducari cœpisse, quæ tamen antiquitas abo minata projecerit, idem affirmat *8. symp. prob 9.* Hodie inter præcipuas epulas quædam re poni video, præcipuè verò vitulorum, hœ dorum, leporum, suum, quin & auium mul tarum atq; piscium. Inter damnatos autem cibos à grauibus autoribus cerebra colloca ri reperio, ob naturam pituitosiorem, diffi cilemque concoctionem, tum etiam, quo stomacho aduersentur, fastidium-q; afferant Unde Galenus postremo cibo cerebrun pinguiter conditum vomitu indigentibu exhibendum suadet, sic enim faciliorem fo re vomitionem. Coquuntur multis modis elixantur interdum, quandoq; friguntur, ve carbonibus assantur. Suillum marasmo ta bescen-

bescentibus vtile esse Galenus affirmat, sed
vel diligenter assum, vel in albo jure legiti-
nè elixum, porro & anetho injectis. Cru-
lum devoratum lædit summopere, vt & o-
nnium aliorum animantium. Leporis ad
remores membrorum magnificari video,
icut cuniculorum in confessa damnatione
eperio, quoniam memoriæ, officere credi-
at: Cerebrum cerebro, epar epate recrea-
i Averrhoistarum proculdubio placitum
ur.

Avium cerebrum tanto quadrupe-
um præstantius est, quanto durius. Vitel-
us cerebella phasianorum & pauonum ap-
osuit, in passim illa sua ab autoribus cele-
rata patina.

Concretis quosdam ossibus, ac sine
edullis viuere Plinius autor est, signumque *Medulla*
orum esse, nec sitim sentire, nec sodorem *ossium, &*
mittere. Cæterum, quoniam medulla ali- *spinæ:*
ienti est sanguinei in ossa spinamque dorsi
istributi, dulcis, pinguis, mollis, & humida,
tra dubium est, eam probe ac valenter ale-
, quin & tabidis membris foris & intus au-
liari, quod multis documentis patefactum
t: In exemplis nostris est paupercula, quæ-
am mulier, si recte memini, Lipsica, cui *Memo-*
tegrum & vltra annum bacillo innixæ & *rabile.*
cruribus tabescentibus claudicanti, Me-
ci illius loci, publicam tunc anatomen
exer-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

exercentes, porrexerunt tibiam, vt huju medulla ad ignem crura tabida inungeret. Illa protinus, certâ fiducia ducta, accen igne, medullam liquefactam & extillante vasculo excipiens, partim cruribus perunxi partim, quod tamen Medici non præcepe rant, in ventrem absumpsit: vnde postrid ejus diei, recuperato & integrato gradu, Me dicis, gratias actura, quærentibus, quana ratione tibiæ medullam adhibuisset, omn exposuit, sicque quasi miraculo fuit rest tuta.

Cæterum bubalorum medullam su uissimum condimentum esse ad olera pi guefacienda, quin & tosti panis frustis ea cum sale illinere, procerum & delicatoru gula experta est. Laudatissima tamen me dullarum Plinio teste, est cervina, mox vit lina, hircina & caprina. emolliunt omn ac excalfaciunt, explentq;.

Adeps. Adeps, & pinguedo licet inter se diffe rant, confundi tamen vtramque quandoq alterumque pro altero poni testatur Gale *11. de simplicibus medicamen.* Idem tamen ib dem distinguit, quod pinguedo humidiori bus animantibus, vt suibus, proveniat, cel riterque ad ignem colliquescat, nec semel l quata, rursus facilè concrescat: Adeps ve crassior sit, non facilè fundatur & liquesca liquatus celerrimè congeletur. A renibu autem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

autem detractus adeps omnis laudatissimus est, antiqui enim medici eum maxime probarunt, Plinio teste *l.20.cap.9.* Cæterum ex Aristotelis sententia dicentis, adipem & pinguedinem esse sanguinem concoctum, item ex sanguinis percoctione adipem gigni, facile exploditur illorum placitum, qui volunt, omnem pinguedinem absolutè esse malam, piscium vero pessimam, pinguedinemque ex alimentorum censu proscribunt. Alimenti enim, & condimenti simul, vt & medicamenti vicem præstant pinguedo, & adeps. Pinguedo quo oleosior & humidior, eo salubrior, quo crassior & siccior, eo insalubrior præsertim largius si sumatur: Illa enim igneam, aeriamque naturam participat, inque corpus sumta, corpus ab occursu malorum vaporum venenatorumque præsertim immune, permeare enim illos non finit in intimos corporis meatus, præsertim vero hoc præstat jus capi pingue, huic enim pinguedo supernatans inducit pelliculam, quæ noxiis halitibus, vnà cum cibo vel potu in ventrem exceptis, fortiter resistit, quod crassior & siccior præstare nequit. Unum hic occurrit, quod memorià dignissimum est, videl. pinguia, vini vel zythi liberalius hausti vapores reprimere, eorumque evaporationem in cerebrum prohibere, quod iis, qui facilè ex vini potu inebriantur, capiteq; postea

Omnis pinguedo mala, falsissimum est.

Quæ pinguedo melior?

Veneno aduersantur pinguia.

NB.

NB.

Pinguia vapores vini largius sumti, ad caput evaporare non sinunt.

postea vexantur, obseruandum præcipitu & hoc ita se habere vel inde patet, quod ol um vino aut aquis odoratis affusum exhal re eorum odores non sinit, humori en subjecto pelliculam inducit, per quam su ditus humor evaporare non potest: S raphanus cum oleo commestus, eructati nes ventriculi, quas aliâs solet, ciere n potest. Probè igitur faciunt Westphal populi, dum cerevisiam tepidè cum butyr vel oleo affuso jejuno stomacho bibunt, enim eo die à veneno se reddunt saluos.

VVestphalorũ laudabilis mos.

Sanguis.

Esse hæmapotas, qui sanguinem quidem humanum ex ipso homine calidu adhuc sorbeant cap. 14. ostensum est. An ig tur & qualis in cibum sit assumendus, nu inquirendum. Sanguinem (de humano l quar) omnibus humoribus natura esse te peratiorem, humanæque temperaturæ fa liariorem, nutrimenti totius corporis au rem, humorem benignum, dilectum fili naturæ, succum naturæ familiarissimum, quem natura semper in superpurgationib ad extremum tanquam pretiosissimum th saurum conseruet atque custodiat, omn quotquot aut sunt aut extiterunt Philos phi & Medici, vno ore professi sunt. Pro de recte Marsilius Ficinus *l. 1. c. 2.* è Medic rum tradidit placitis, talem penè esse co templationem, qualis est sensus, talisq; se

Superpurgationes hypercathartica sunt, h. e. violenter purgantia.

NB. Qualis sensus, talis ratio.

ſus, qualis ſanguis: quę ſententia hanc habet rationem, quia ex cibo fit ſanguis, talis igitur fuerit ſanguis, qualis cibus fuit; neceſſe eſt, & quia ſanguis inſeruit ſpiritui, ſpiritus ſenſibus, ſenſus rationi & intellectui, ſequitur ſanguine exiſtente impuro, ſpiritum turbari, ſenſus obtundi, rationemque ſtupefieri. Ratio euidentiæ. Sanguinis enim tenuiſſima pars in cordis fluit fontem, vbi facultas viget vitalis; indeque generati ſpiritus in cerebri arcem aſcendunt, in quibus ſentiendi mouendique virtus dominatur. Nam vigente ſpiritu viget motus & ſenſus. Cacochyma igitur, difficiliſque coctionis alimenta in ſublimium rerum contemplatione verſaturo ſunt vitanda, craſſum enim & prauum ſanguinem, vnde ſpiritus turbidi & tenebricoſi, generant. Qui laborioſum & negotioſum vitæ genus ſuſceperunt, peregrinationeſq; ſubire coguntur, durioribus cibis vti interdum non inconſultum eſt. Sed ad rem.

Spirituũ generatio

Axioma aureum.

Cæterum in cibos lautiorum ſanguinem præcipuè leporinum, qui Galeni iudicio 3. *de aliment. facultatibus*, ſuauiſſimus eſt, & illum, qui ad farcimina expetitur, hœdorum, item vervecũ & agnorum admitti, notũ eſt: cæterorum animalium raro aut nunquã elegantioris vitæ homines attingũt, niſi ſanguinem hirci, caprarũ, vel cerui in ſartagine

tostum aduersus calculum, dysenteriam ... toxica.

Taurorum & aprorum fibris referti... est, & quia taurorum sanguis celerrime co... & durescit, inter pestifera recens, præserti... habitus est potus. Hircorũ tanta vis prædic... tur, vt ferramentorum subtilitas non alit... acrius induretur, scabritia tollatur veh... mentius, quam lima. Quin & inuicta il... vis adamantis, rerum violentissimarum fer... & ignis contemtrix, hircino sanguine rum... pitur calido ac recenti. Unde remediis a... uersus calculum recte admiscent medici.

Miraculum naturæ.

Caprinum celebrauit Homerus: ga... linarum quoque & columbarum, & potiss... mum saginatarum à quibusdam edi comp... rio, qui tum suauitate, tum coctionis facil... tate eum commendant: Leporinus cu... jecore cæterisque visceribus elixatur. Quo... cumque autem modo præparaueris sangu... nem, inuenies eum vtplurimũ concoctio... contumacem esse & excrementosum. Tu... turum sanguinis tribus guttis puero exhib... tis, epileptico auxiliari, experimentis indu... bitatis patefactum est: Vulnerandus au... tem leuiter alter pes est, sanguisque excip... endus. Non conticendum, Hippocrate... negare sanguinem esse calidum contra o... mnium opinionem, rationem affert han... quod in animali mortuo calorem non ret... nea...

Arcanũ.

Sanguis Hippocrati non est calidus.

-eat, calidum vero euadere, quod calorem à corde tanquam fonte & foco caloris mutuetur, ſpirituumque beneficio, qui calorem communione quadam ſanguini impertit. Grauiſſimi autoris grauis ſententia, & vera, qua quidem omnis ſanguis cibo abdicandus venit, præcipuè verò, ex quo farcimina concinnantur, probatur. Conſtat ſanguinem extra ſua vaſa effuſum atque emiſſum coagulari & putreſcere, quod indubitatum eſt: Si igitur aliena tantum & non propria etiam caliditate calet, vt Hippocrates vult, extra vero vaſa emiſſus ſtatim putreſcit, quid quæſo aliud eſt, ex quo hodie farcimina conflantur, quam quoddam cadauer, ſanguiſque putridus ſpiritu & calore deſtitutus: is verò in alimoniam corporis noſtri magna cum auiditate expetitur, animalis, magis famis ſedandæ, quam naturalis gratiâ, quâ quodlibet membrum ſibi amicum ac familiare ad ſe trahit alimentum, inimicum vero averſatur, verum, qua ſalubritate, iis iudicandum relinquo, qui ſanguineis iſtis farciminibus ſolis, ventrem probe expleverint. Quid alimoniæ ſit in his, nitidiores ventres nondum experiri potuerunt. Sed plura de hoc paradoxo alio loco.

Farcimina omnia ſanguinea cibis abdicanda, quæ vitæ ſanitatisq́ꝫ prorogatori obſeruandum relinquitur.

Adhuc de alimentis, quæ veniunt in vſos humanos ex partibus animalium quorundam: ſequuntur ordine alimenta earum

rerum, quæ ab animalibus proveniunt, vt sunt, lac, ova, mel.

Cap. XX.

De Lacte memorabilia.

Lacte plerasq; vixisse gentes, & hodie quoq; viuere, in confesso est. Gethas, Scythas, Nomadas, omnesq; eius tractus, galactophagos, hoc est, lac edentes, alios galactopotas, hoc est, lactis potores, vocatos, Homerus retulit. Nomadas cynocephalorum lacte viuere Plinius l. 6. cap. 30. *prodidit. Nostrâ memoria satis constat, Belgas, & non paucas septentrionis gentes lacticiniis nihil ferè habere in cibis frequentius, ac multa præclara opera lactaria conficere. Et certe mitis, humana nitidaque vita, absq; operis lactarii vsu, nulla dicenda est. Quis ignorat, lac, caseum, & butyrum non rura solum saturare, sed etiam vrbium, & nobilitatis elegantiores mensas jucundis & numerosis dapibus exornare. Quare bruti prorsus, stupidi sordidiq; palati sunt, qui lactis vsum interdicunt. Verum, quoniam variæ sunt pro diversorum animantium temperaturâ & naturâ, tum etiam pabuli alimentiq; varietate, lactis differentiæ, diligenter inquirendum, quodnam lac optimum, maximeq; nutriat, tum quibus prosit vel obsit, & quo tempore magis conueniat.*

Variæ lactis differentiæ obseruandæ.

Scien-

Sciendum itaq; præstantissimum omni-
m, quæ eduntur succum esse lac, Galeno &
Ætio testibus, modo secundum naturam se ha-
at, minusq; morbidum sit, vitiosum vel viro-
m, tunc enim saniora, quam sanguis, symto-
ata inducit. Constat namq; lac ex sanguine Lac vitiosum cur sanguine malo peius? lactis generatio: lactis boni & vitiati notæ: lactis bonę vel malæ cōctionis signa.
actissime cocto in colorem album beneficio
ammillarum & glandularum generari, imo
actiore elaboratione, quam sanguinem, con
qui, omnem quoq; mutationem in contrari-
a abire, omnesq; eius optimas qualitates muta-
in pessimas, & quæ naturaliter optima sunt,
ntraria ratione præternaturaliter lapsa pessi-
a fieri. Ergo & habiliorem ad corruptionem
putredinem substantiam sanguine ipso ac-
isivit lac, ob exactiorem scilicet & exquisi-
rem elaborationem & concoctionem, quia fit
sanguine in venis prius elaborato. Lactis
item naturaliter se habentis & optimi signa &
ta sunt color candidus, vel secundum Arist.
livorem vergens, odor suauis, sapor dulcis,
n salsus, acidus vel amarus, est enim dulcedo
cti peculiaris, substantiâ mediocri & omni ex
rte æquali, in vngue hærens, non defluens,
n fœtidum quid aut putrilaginem redolente,
m cum probe in ventriculo concoquitur, cu-
indicium est, si neq; ructus acidos aut fumi-
s concitat, præcordiaque & ventriculum Optimi lactis indicia.
n gravat, hæc enim signa, si adfuerint,
in ventriculo non probè concoqui arguunt.

Huic sententiæ patrocinatur Galenus lib. 1. de sanit. tuen. *ubi de lacte nutricis ait, debere id esse bene temperatum, quale certe erit, si sanguis eius, quam optimus sit. Is autem talis est, qui nec flaua, nec atra bile, nec serosa aut aquosa abundat substantia. Et paulo post ibidem. Optimum lac est, quod gustanti olfacientique plane suaue aspicienti seu intuenti candidum, et æquale, liquidique & crassi medium apparebit; quod vitiosum est, aut crassum, aut caseosum, aut liquidum, aut serosum ac lividum, tum consistentiâ coloreque ipso inæquale videbitur, gustantibusque amarorem, aut salsedinem, aut qualitatem saltem exhibebit extraneam. Idem* l. 7. de morb. curandis *bonum lac appellat, quod nullam externam qualitatem odore, vel gustu præ se fert, sed quam dulcissimum est, sibique ipsi continuum, & prout lacti convenit, splendens, & super omnia, similes habet partes. Hæc Galenus. Cæterum cum probatissimum lac insigni vi nutriendi polleat, perbelleque alat, vsus tamen eius non omnibus æquè sit salubris, videndum vlterius, quibus sumpsisse ex vsu sit, quibus non. Certum est, si bene concoquatur, nutrire, probosque humores generare, & dum concoquitur ilia attollit & inflat, petitque caput etiam in sanis,* teste Gal. in expositione aphorism. 64. l. 5. Hipp. *Vnde, si hoc sanis accidit, quanto magis capite dolentibus, vel ilia habentibus suspensa. In quibusdam etiam acescit, in alijs*

Lac quibus prosit, vel obsit.

lius euaporat: in ventriculo frigidiore acescit, racordiaq; flatibus distenditur: in calidiori corpo- s temperamẽto aduritur, inq; nidorosos halitus umat, capitiq; affert grauedinem. Ergo, cum us naturæ sit lac, vt calore densescat ac spisse- r frigore verò liquescat, fit vt in æstuanti sto- acho promtius coaguletur, coagulatum & in- umos conuersum periculosa sæpe accidentia citet, præsertim in fœminis, coagulatio illa lla re efficacius inhiberi potest, quam melle vel charo saliq; momento: Confirmat id Galenus 5. de morbis curandis, his verbis, porro hoc & quid de lactis vsu pro maximo præcepto sit, vt ii bus eo opus est, omninò id astante animali im mulctum bibant etiam melle iniecto, si cui in ventriculo solet, & si ipsum descendere ad um citius cupis, etiam sale. Quapropter de- andus nobilium quarundã fœminarum a- scentularumq; mos est, quæ inter cœnæ & ndii tempus, vel etiam statim à prandio co- is ac lactis cremore, aliisq; lactariis se infar- t, vinoq; postea affatim cà perfundere non ntur maximo valetudinis detrimento. No- est, plurimos ex lacte sic coagulato, coq; in nos cõcreto strangulari, spirandiq; difficul- oborto vomitu, opprimi. Vinum enim coa- re facit lac, atque in casei consistentiam lobari, quo cum offendatur stomachus, ac in- repugnantia elaborare nequeat, omnia ad dinem vergere necesse est, grauiumq; mor-

Lac in vẽtriculo coagulatum pessimum, quid coagulationem prohibeat.

Censura.

Vinum lac facit coalescere.

 borum

borum seminaria coaceruari. Sic pisces & lac, omniaq; acida lacti admixta, vinoq; psusa scabiem generant & lepram. Sic enim impromiscuè ingesta computrescunt, ac corruptioni efficiuntur obnoxia.

Lac quibus non admiscédum.

Colostra fœtante enixaq; boue quidam gulæ ganeaq; proceres, in delitiis habent, sed nocentissimè, adeo vt infantibus etiam triduo à partu lac degustasse maternum perniciosum sit, concrescit enim & crassescit in ventre, venasq; ac sanguinarios obstruit, vt minus commodè alimenta possint permeare ac distribui. Quæ verò lac coagulatum dissoluant, multa sunt, præcipua tamen cyminum, angelica, oximel, & acetum scylliticum.

Colostra noxia: nihilque sunt aliud, quã lactis prima spongiosa dẽsitas à partu.

Lac concretum resoluentia.

Lactis porrò differentias ab animalibus sumtas vel oxias opera pretium est hîc considerare. Plinius quodcunque humanum maximè & valentissimè alere prodidit. Verba eius lib. 28. c. 9. placuit subnectere. Maximè autem, inquit, quodcunque humanum alit, mox caprinum, vnde fortassis fabulæ Iouem ita nutritum dixere dulcissimum ab humano Camelinum, efficacissimum ex asinis. Magnorum animalium & corporum facilius redditur. Stomacho accommodatissimum caprinum, quoniam fronde magis quam herbâ vescuntur.

Lactis differentiæ ab animalibus.

Bubulum medicatius: ouillum dulcius & magis alit, stomacho minus vtile, quoniam pinguius: omne autem vernum aquatius æstiuo, & a

uellis: Probatissimum verò quod in vngue hæ-
r,nec defluit: Innocentius decoctum præcipuè
in calculis marinis: aluus maximè soluitur
bulo: minus inflat quodcunque decoctum. Hæc
tinus.

Lac probatissimmum & innocens quodnā?

Alii bubulum lac crassissimum & pinguis-
mum esse volunt, quapropter etiam ocyus in
omacho concrescere ac glaciari, minusq; aluo
uendæ vtile, valentius tamen nutrire: ouillum
orillo crassius habetur, caprillum verò medio
habet loco, teste Galeno lib. de bono & malo
cco, vtrumq; tamen pinguitudinis obtinet
guum, vnde & paucum ex iis colligitur bu-
um.

Alii aliter sentiunt, non certè experti vi-
& naturam veri & boni lactis. Lubet huc
ducere versus Baptistæ Fieræ de lacte, qui sunt
usmodi,

ulce sapit, subitò cur lac putrescit? aquosum est.
Quod præstat? capræ. post? ouis. inde bouis.
ui nocuum? capiti, putridis & febribus, ora
Inficit & neruos, sed benè pectus alit.
uando bibam? primum cum sugis ab vbere. Somnus
Huic (moneo) & motus, mixtaq; mensa nocent.
ot petis? vnum oro, cur in contraria fertur,
Et modo lac reserat, & modo fluxa tenet.

Hæc ille. Certum

Lac verè bonum quale, & quando.

Certum est & inconcussum, optimum lac illud esse, quod in florenti ætate ab animal sano emulgetur, suauibus odoratisq; pascuis enu trito, cum scilicet succis turgent herbæ, vt in ve re, medicanturq; vbera pascuis, vt loquitur Pli nius l.25.c.8. *Cum autem omniuora ferè in her bis sint boues, frondeq; & herba vescantur simu sequitur bubulum lac tempore verno præcipu*

NB.

tamen Maio, in terris verò septentrionem ver sus sitis, Iunio optimum esse. Cuius sententiæ ve ritatem ratio ipsa & experientia comprobat, a nemo, opinor, erit, nisi planè ἄλογος & ration carens, qui contradicturus sit. Caprarum la aliâs salubrius.

Asininũ hecticis salubre.

Asininum pthisicis commo dissimum prædicant, sed protinus bibendum es nullâ interpositâ mora: vnde Galenus lib. 10. d morb. curand. *induci in ipsum cubiculum asi num iubet. Et* lib. 7. *vbi de siccitatum diffe rentiis agit in corpore humano, celeriter, exicca tum & tabidum sanari scribit, si ipse asinam sugeret, id si grauaretur, expedire vt quam mi nimo tempore in aere lac moretur, propterea quod celerrimè mutari sit aptum. Et paulò pos ibidem. Ac sanè vtilissimum lac est, cum e ipsis mammillis quis hauserit, veluti Euryphon Herodotus & Prodicus censent, qui tantam in eo ad corpora reficienda fiduciam habuerunt, v etiam qui pthoe tabescerent, ex ipsa mulieris pa pilla lac sugere iuberēt: quod cum plerisq; displi*

ceat

eat, asininum ipsis dari conueniet. Hæc Galen. Conferre quoque aliquid & candori mulierum uti existimatur. Poppæa Domitii Neronis oniux quingentas secum per omnia trahens asinas fœtas asininum nobilitauit, balneorum etiā olio totum corpus illo lacte macerauit, sic candeeri cutē extendiq; existimans. Sed longè asinino pthisi, humanum præstantius est, nam pecuariter extenuatis plurimum & frugi alimentum confert, corporisq; robur restituit. In experimentis sunt, qui iam tabe & atrophia cōsumti lo lacte ex vegetæ & florentis mulieris vberibus ēlo sunt restituti. Sic David septuagenarius cū nili torpore frigeret, nec pellib. coopertus incasceret, in spectati decoris puellæ amplexib⁹ castè ndormiuit, vt eius calore robur stomachi fouetur. Equino septentrionis gentes quadā in cibis potu vtuntur, quod hîc meminisse lectorē volo, ut & illud, quod in Ponto fluuius Astaces rit campos, in quibus pastæ nigro lacte equæ genm alant. Lactariæ pulticulæ, (quæ fiunt ex te similagini misto, inq; sartagine decocto, frementiusq; cum spatula versato in lenta pruna, sartigini adhærescat, vsq; ad modicam crassidinem, & donec crusta tenui obducatur,) apud ftrates quasdam fœminas Principes in summis itiis habentur, sunt enim suauissimi saporis, odoris, si addatur crocus, optimiq; ac firmi trimenti. Sosistratum nullo cibo & potu o quam lacte toto vitæ suæ curriculo vsum fuisse

De lacte humano memorabilia.

Lac nigrum.

Pulticulæ lactariæ.

isse Plutarchus lib.4.Symposiacorum *scriptu[m] reliquit.*

De tribus diuersis lactis partibus, sero-sa, caseosa, & butyrosa.

TRes in lacte substantias contineri, præter has nullam esse quartam, qu[æ] lactis nomine designetur, sed totu[m] quod ex iis tribus legitimè temperatis con[sti]tit, lactis nomen sibi assumere, in confes[so] est.

Serum quid? & vnde dicatur?

Serum vnumquodq; lactis genus con[ti]net, estq; aquosior & tenuior lactis substa[n]tia, à qua caseus, hoc est, crassior & densi[or] pars est separata: græcis ὀῤῥὸν dicitur, qu[asi] separatum à ὀῤῥίζω, id est, findo, separo, ger[m.] Molcken. Porro antiquitati celebratissimu[m] semper fuit, obq; vim abstergendi, attenua[n]di, aluumq; abluendæ ac soluendæ nobilit[a]tum, hodie caprinum in laude magis habe[tur.] Estq; serum ipsum tantò melius ac præsta[n]tius, quantò lac ipsum melius fuerit. Por[ro] de temperatura seri autores, & inter se & Galeno dissentire videntur: alii enim cali[dum] alii frigidum esse contendunt. Galen[us] *lib.4.simpl. medicam.* frigidum, *libro verò* [...] *sicut & libro 3.alimentor.* calidum id esse a[sse]rit. Qui serum simpliciter & absolutè idi[o]

tar[...]

ratum more, frigidum pronunciant, crasse hallucinantur. Exploranda enim lactis hîc natura est, quæ in variis eius generibus & differentiis non est vniusmodi, alterum enim altero frigidius est vel calidius pro temporis c. pabuli ac soli diuersa cõstitutione. Si itaq; ac & serum eius dicuntur frigida, non ita accipiendum est, ac si caliditatis omninò sint xpertia, sed quod frigiditas calori prævaleat, el quod cum præ frigiditate habeat imbeilliorem. Ioan. Manardus *Epist. 5. l. 16.* lac seumq; eius absolutè frigidum statuit, & tamẽ em ibidem sero acrimoniam tribuit, atteandiq; ac detergendi facultatem: quas vis inquit, quia lactis tota substantia à serosis ptissimum partibus nanciscitur, minimè irandum est, si illis deperditis, simul & vires æ a lacte in totum submoueantur. Quare, rgit, cui serum ademtum est, ventrem pois abstinet quam subducit, & in quantums calido ventriculo ad nidorem non amius conuertitur, resolutis sc. non solum sesis partibus, in quibus calor aliquis supra mperamẽtum inueniebatur, sed & pinguis, quæ temperatam habent caliditatem, n autem tantam vt butyrum reddant absoè calidum: Hæc Manardus: ex quibus euinter perspicitur, in sero lactis frigiditatem n præpollere, sed calorem potius cum friitate temperatum. Hæc de sero.

Lac & serum nõ sunt idiotarum more frigida dicenda.

Manardus sibi ipsi contrarius.

N. B.

Caseum

Casei boni maliq́ signa.

Caseum omnem ægrè confici, succosq́ue improbos subministrare, ventriculum flatibus replere, multorum erronea opinio est. Recentes enim laxiores & molliores, ex dulci, bono, laudabiliq́ue lacte, butyro non separato, confectos, ac puriores, aliis videlicet succis aut rebus non commixtis, induratis ac veteribus in cibis præferri debere omnium penè consensu traditur. Immodico quoque sale imbuti casei improbantur, & qui nullo pariter noxii sunt: humore destituti vetustateque corrupti, putres quoque vermibus scatentes pernitiosissimi sunt: acriores & callidiores certum est difficulter concoqui. Veteres, si in frequentiorem cibatum admissi fuerint, animæ grauitatem afferre, compluribus experimentis percognitum est. Verum facilè ex iis, quæ de lacte fuerunt prodita, iudicare est, quinam prę stantiores, & qui ignobiliores sint. Operosissimum enim esset omnium regionum & tractuum dotes persequi. Nominatissimi sunt hodie, quos mittit Hollandia, Heluetica, Mediolanum, quos placentinos appellant, nec non Westphalia. Suecia & suos miris effert laudibus, & certum est Parmensibus parum cedere. In septentrionis quibusdam tractibus certum est caseos in tantam ab incolis molem cogi atque densari, vt vni ferendo vix quatuor robustissimi baiuli sufficiant. Soli autem ratio plurimu

mum hic confert. Solum enim graminosissimum & restibule, pascuaque generosissima caseorum copiam bonitatemq; prębent. Galenus scribit caseum dignosci substantia & gustu, nempe molli vel dura, densa vel laxa, lenta vel friabili: vnde mollem duro, rarum & laxum denso præstare ait: gustus quoque certissimus testis est, qui suauitatem nullamq; vehementem & peregrinam qualitatem in caseo solet deprehendere. Casei quoq; dotes sequenti vetustas comprehendit disticho, *Gustus certissim⁹ casei dignoscendi index.*

Non Argus, largus, nō Magdalena, Matuslem,
Non Abacuc, Lazarus, caseus iste bonus.

hoc est, si non multis oculis luceat, si non nimium fuerit salsus, si non capillis intrinsecus sordeat, si non nimis vetustus, si non nimis durus, & non fœtens. Ad extremum mirum ait esse Plinius lib. 11. c. 41. barbaras gentes, quæ lacte viuant, spreuisse aut ignorasse tot seculis casei dotem. Tradit idem Zoroastrem in desertis caseo victitasse annis 20. ita temperato vt vetustatem non sentiret. Sapientes quoque à quibusdam vocari reperio, qui à caseo abstinent. Verum extremis epulis parce sumtus parum aut nihil negotii facessit, ventriculum enim sic roborat, cibumque vnà digerit.

Lactis pinguedinem interpretatur butyrum Rabbi Salomon Prouer. 30. Qui expri- *Butyrū.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

mitlac, educet butyrum & mel comed
Deuteron. 32. butyro boum & lacte ouiu
Esaiæ 7. butyrum & mel comedet. Hebr. d
citur hæmach à chamam calere, quia semp
calet, & nunquam frigescit seu congelatu
Lacti autem demitur pinguedo illa, tunc
turque donec in massam coeat. Plinius l
ctis spumam appellat: quantos in re ciba
& medica præstet vsus, nemini non est n
tum. Est autem butyrum modicè calidu
digerit, nutrit, emollit, laxat & purgat. Ed
tur crudum, adque omnis generis cibos a
ditur. Belgarum & Septentrionis gentiu
quarundam laudatissima consuetudo e
mane & ieiuno stomacho butyrum cum p
ne esitare, omnibusque aliis cibis id pr
mandere. Econtra pernitiosè faciunt, qu
postquam impromiscue variis cibis vent
probe infarserunt, tandem butyro quoq
eundem aggrauant. Causam huius rei inu
niet æquus lector infra cap. 18. vbi de ordi
ciborum ingerendorum prolixius dictu
est.

Belgarũ mos laudatur. Galli ludentes butyrophagos appellant Flãdros, aiuntq; Flãdriam potenti cultro opus esse, alioquin elegantibus butyri bolis eum fraudari.

Hîc vnum meminisse lectorẽ volo, veter
habuisse varia butyri genera, sed pharma
potius loco quam cibi illis in vsu fuisse
vt non immeritò Plinius butyrum ge
tium barbararum laudatissimum cibum
quique diuites à plebe discerneret, a

pellari

pellârit, Et Athenæus, qui in ſuo conuiuio nullum cibi genus præteriit, butyri nunquam mentionem fecerit. Porro ruffeſcens & maiale magnificatur, candidum & rancidum viruſque redolens damnatur.

Weſtphaliæ populi potibus ſuis butyrum indunt, ac ieiuno bibunt ſtomacho ſalubri inuento: alii cum allii capite vno aut altero viridi, vel etiam ruthæ foliis mane aduerſus venenorum ſuſpiciones peſtilentiſque aeris contagia mandunt, nec non ventris animalia. Vires quoque corporis per ſe cum pane toſto mane comeſum conſeruat, ſed ſalitum, ſic enim in annuos durat vſus. *Butyri dotes.*

Placentarum quoque innumera genera concinnare norunt piſtores dulciarii & matresfamiliâs, quæ butyro condiuntur verrimè, ſuntque ſuauiſſima & ſaluberrima gulæ irritamenta probè confecta, alendi enim corporiſque vires roborandi vim habent inſignem. Liquefactum butyrum atque epotum quidam ad inteſtinorum exulcerationes commendant, alii in clyſteres addunt ſucceſſu non infelici.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Contra sanguisugas potas butyrum reme dio esse cum aceto ferro calefacto, Plin. au tor est l.28.c.10. vbi quoq; acetum calefact per se venenis aduersari tradit.

De butyro Scytharum confecto ex lact equino digna lectu inueniuntur apud Me curialem lib.1.variar. lect. vbi de variis eiu generibus apud veteres, vsuque tum in cibo tum in vngendis corporibus post balneun olei loco, fit mentio.

Serum butyri. Tenuior à butyro separata substantia, du videlicet lactis pinguedo tusione in massa cogitur, serum butyri dicitur, germ. Stoß molcken/ q. serum, quod ex tusione fit, ru vocant Buttermilch/ æstiuisq; temporibu haud insalubriter aduersus sitim febrium ardores eo vtuntur.

Oxygala. Aphrogala. Sed oxygala, hoc est, lac acidum, plurim apud veteres æstimatum fuisse reperio. I Plin.l.11.c.41. scribens, consueuisse barbar gentes lac in iucundum acorem condensar & butyrum pingue quod spuma lactis esse nihil aliud intelligit quam oxygala & aphro gala apud Romanos niue refrigerari sol tum, testante Galen. 7. meth. Et aphroga hodie apud multos inter suauissima edul reputatur. Porro confectionem oxygalæ do

Oxygalæ confectio. cet Columella l.13.c.8. cum scribit recipe o lam nouam, eamque fundum iuxta terebr to, deinde surculo cauum obturato, lacte

ouill

ouillo (ex hoc enim optimum fit) quam recentiſſimo vas repleto, adiicitoque viridium cõdimentorum faſciculos, origani, menthę, cepæ, coriandri. Has herbas in lacte demitto, vt ligamenta earum extent. Poſt diem quintum, quo cauum obturaueras ſurculum eximito ſerumq; emittito. Cum deinde lac cœperit manare, eodem ſurculo cauum obturato, intermiſſoque triduo, ſerum iterum emittito, & faſculos condimentorum exemptos adiicito. Deinde exiguum aridi thymi & cunilæ aridæ ſuper lac diſtringito conciſique ſectiui porri quantum ſatis videbitur adiicito & permiſceto: mox intermiſſo biduo rurſus ſerum emittito, cauumque obturato, ac ſalis triti quantum ſatis erit, adiicito & miſceto. Operculo deinde impoſito & oblito non ante aperueris quam vſus exegerit. Plinius l. 28. c. 9. oxygalæ mentionem faciens, ſcribit, fieri ex acido lacte in recens quod aceſcere velit, addito, ſtomachoque id utiliſſimum eſſe: Et cap. eod. quod maximè pactum eſt, in ſummo fluitat, id exemtum ſale addito appellatur oxygala, reliqua decoquunt in ollis, ibi quod ſupernatat, butyrum eſt oleoſum naturâ. Hæc Plinius.

Magno autem oxygala eſſe auxilio in caloribus ad temperandos internos æſtus febriumque ardores peſtilentes, indubitatis experimentis recentior medicina comprobauit. *Vires oxygalæ & aphrogalæ.*

bauit. Aphrogala verò, flos, cremor ſeu ſpu-
ma lactis, quantam æſtate inprimis gratia
Pomeridianis epulis, atque etiam in cœn
ſecunda menſa obtinuerit, miſcentibus hu
nobilibus fœminis humi naſcentia fra
ſacchariq; pollinem (Sic enim innocenti
rem eſſe vſum eius compererunt) nemi
non eſt notum, niſi omnium ſalubrium r
rum ignaro.

De ouis.

NVllum eſſe alimentum, quod æqu
in ægritudine alat, neque oneret, ſ
militerque vim ac cibi vſum habea
quam ouum, Plinius lib. 29. cap. 3. prodidi
Quemadmodum enim lac quadrupedu
ſanguis eſt percoctus, ſic ouum eſt ſangu
auium ſemine conſperſus, nutritioni vbe
Oua ab Hipp. improbata. rimè accommodatus. Verum Hippocra
tes lib. de diæta ob nutrimenti diſſimilitud
nem ouum admodum videtur improbar
Naturam enim vitellus & albumen haber
contrariam, non colore tantum, ſed virtut
etiam. Vitellus enim temperatus eſt, fac
lius concoquitur, magis humet, frigoreq
ſpiſſatur, album contra frigidius eſt, & cra
ſius ac igne ſpiſſatur, cum vitellus moll
perſiſtat, magisque in aqua feruente quan

d ignem coquatur atq; induretur. Sed hoc
ncommodum facilè tollitur, si reiiciatur, vel
octuræ, in qua summa differentia est, dili-
ens habeatur ratio. Infinitis enim modis
ulinæ oua parant, sed apparatus non rarò
uadunt pestilentes ob aliorum societatem
t mixturam, vt alibi quoque notatum est.
Iodicè cocta, seu mediocrem consistentiã
er coctura adepta, qualia sunt tremula &
ollia, græc. τρομητὰ, eademque recentia,
uemadmodum omnium consensu excel-
ntissimè alunt, cæterisq; in virium restau-
tione præstant, ita econtra ἕφθα dicta, id
t, ad indurationem cocta, difficulter perfi-
untur, crassumq; præbent nutrimentum:
verò in vniuersum cocta sunt, ἀυγοκοῦλικα
æc. cibis abdicata sunt, quamuis sordidi
uibusdam palati hominibus ea in æstiuis a-
tariis maximè placere sciam non sine vale-
dinis iactura, & bruto planè appetitu. Sor-
lia & ῥύφητα vix parantur calida, vtiliter-
ue in faucium gutturisque morbis sorben-
r, aluũ quoq; probè molliunt, sed propter
lerem descensum minus nutriunt: in ven-
e verò calidiore impurioreq; iusto diutius
tenta facilimè alterãtur inq; nocentissimã
rtũtur bilẽ, quare in his deglutiendis cau- NB.
o obseruanda est, facilimè enim febrim ac-
ndunt, ꝙ ipse voluptatis magis q̃ vtilitatis
atiâ aliquãdo bina sic absorbẽs expt⁹ sum,

 idque

idq; nullam ob aliam euenire causam veri-
simile est, quam ex duabus repugnantibus
naturis per cocturam non vnitis & contem-
peratis, sed maximam adhuc partem crudis.
Vnde celebriores quidam Practici oua fe-
bricitantibus, vt omnino pernitiosa interdi-
cunt, nouum enim inde febri fomentum
suppeditari rectè sibi persuasum habent.

Oua febricitantibus mala, & cur?

In cineribus præterea assa, frixa, vel in sar-
tagine cocta & rotundata improbantur. Suf-
focata à veteribus celebrata reperio, græcè
πνικτὰ, quæ sc. rupto putamine in patinam
in qua butyrum sit liquatum, coniecta co-
quuntur prunis subditis, igne molli & conti-
nente, donec vitelli in mediũ coeant, albu-
mina autẽ circũdent, seq; in oras constituãt.

Hæc Græcos Medicos oleo garoq; & vi-
no conspergenda esse, censuisse reperio, fri-
xisq; assis ac elixis vtiliora promisisse, sed a-
liter tamen præparasse. vbi notandum, per-
petuò moderatam in iis coctionem obser-
uandam esse. Vetustate vel incubatu magna
ex parte deprauata virosa sunt & pessima,
nec sine magna edentis ruina edi possunt.

Ad extremum, licet multarum, imò fere
omnium auium oua sint esculenta, nulla ta-
men magis frequentiusq; rem cibariam ad-
iuuant quam gallinarum, hodieq; gallinarũ
Indicarum oua mirifice commendari cœpe-
runt, cætera vix à vita lautiori attinguntur
nisi

nisi vel voluptatis gratia vel in aliorum penuria, vt anserina, anatumque, quæ, licet minus probè nutriant, quam gallinacea, naturam tamen confortant, Veneremq; proritant experimento.

De melle apum notatu digna.

NOn minorem esse mellis in esculentis auctoritatem atque præstantiam quam sacchari, ex multis omniq; ex arte homini vtilissimis viribus atque dotibus, quas à natura obtinuit, manifestum est. Quin & veteribus in maximis fuisse delitiis, qui innumera escarum genera melle conficiebant, multaque ex eo panificia ac potus concinnabant, in confesso est. Id quod hodie quoq; Septentrionis Sarmatiæque populi in Moscouia, Lithuania, terrisque vicinis factitant, vberrimus enim laudatissimi mellis apud eos prouentus est, quod apum mellificio ex floribus myricæ, thymi, aliarumque arborum ac herbarum succo in alvearibus elaboratur, nec non in syluis in arborum cauis atque petris etiam copiosissime colligitur, quod mel syluestre propterea vocant. Laudatissimum autem ac optimum, præter quod Hymettus Atticæ regionis mons profert, in nominatis Sarmatiæ regionibus prouenire testatur nobile illud ac

celebratissimum hydromel, quod tantope-
re ab omnibus expetitur, indeque in alia lo-
ca exportatur. Nam in tanto apud Mosco-
uiæ, vicinarumque terrarum Proceres ho-
nore est, vt generosis vinis etiam præferr-
non vereantur, peregreque aduentantibu-
missisque legatis etiamnunc felicis omini
aduentusque ergo plenis id propinent cya-
this, & quidem prima statim mensa.

NB. de hydromelite.

Porro mel τρόφιμον esse, corporisqu-
ac animi viribus reficiendis accommodatis-
simum, præter experientiam grauissimi au-
tores prodiderunt, cumprimis vero senibu-
& pituitosis naturis saluberrime estur, cali-
dioribus vero, adolescentibus, ætateque flo-
rentibus & biliosis non æque conuenit, fa-
cile enim iis in bilem vertitur. Gal. 2. de nat.
facult. ex sententia Hipp. Unde Galenus i-
febribus hecticis à mellis vsu abstinendum
suadet l. 10. de morbis cur. propterea quo-
protinus vertatur in bilem, & ficciores acri-
orisq; caloris reddat febres. Plin. l. 11. c. 12. 13.
& seq. multa de melle scitu digna prodidit.
Et l. 22. ca. 24. inquit, mellis natura talis est v-
putrescere corpora non sinat, iucundo sapo-
re atque non aspero, alia quam salis natura.
Faucibus, tonsillis, anginæ, omnibusq; or-
desideriis vtilissimum, arescentiq; in febrib-
linguæ &c. Hæc Plin.

Mellis vires: quib. salutare vel non, & quodnam optimum?

Columell. l. 12. scribit, exanimum corpu-
homi-

nominis per annos plurimos iñoxium con-
seruare. Et Plin. refert, Principatu Claudii se
vidisse Hippocentaurum in Thessalia natũ,
ex Ægypto ad Imperatorem in melle allatũ.
Ante vero Plin. Xenophon in S. rerum græc.
morem quandoque sepeliendi mortuos in
melle, vt conseruarentur, extitisse tradidit,
quod in 3. Lucret. intellexisse putatur, cum
scribit,

Aut in melle situm suffocari atq; rigere
Frigore, cum in summo gelidi cubat æquore saxi.

Insigne quoque exemplum est 1. Sam. 14.
quo probatur mellis vtilitas in viribus refi-
ciendis & restaurandis. Cum enim Saul in
bello, quod gessit contra Palæstinos graui e-
dicto prohibuisset militibus ante vesperam
& partam victoriam cibum vllum capere,
Ionathan edicti illius ignarus fame impul-
sus mel quod in sylua quadam decurrebat,
cæteris ab eo abstinentibus, degustauit, cuius
vi oculi eius fuerunt illuminati, hoc est to-
tius corporis vires inediâ fractæ ac debilita-
tæ fuerunt instauratæ. Nam vt inediâ oculi
siccantur atque excæcantur & caligant, ita
cibo reficiũtur ac q. illuminantur. Est in exé-
plis Pollio Romulus, qui excedés annũ cen-
tesimũ, cũ ab Aug. Imp. interrogaret, quanã
ratione maxime vigoré illũ animi corporisq;
conseruasset, respõdit, intus mulso, foris oleo.

De-

Democritus quoque Abderides ſenex interrogatus, quanam ratione quiſpiam ſan degeret, reſpondit, ſi interiora melle, exteriora oleo madefierent, melle enim ipſum plurimum delectatum tradunt, ſicut & Pythagoram, qui cum frugaliſſime viueret, ſolo ſępe melle fuit contentus.

Cyrnios Sardiniam incolentes ideo diutius viuere quidam tradiderunt, quod ipſis mel perpetuum erat eſcarium. Valleriola in locis ſuis comm. l. 3. melle, ob detergendi calefaciendiq; poteſtatem inſignem ſenibus plurimo vtendum conſulit, ſi modo illæſam ſenectam in multum æui producere velint, idque probat Antiochi Medici & Telephi Grammatici exemplo, qui ſenes anno ſi, attico melle & pane plurimum vtebantur, Gal. 5. de ſan. tuenda teſte. Quin & ipſe Saluator Chriſtus à mellis vſu non abſtinuit, teſtatur enim Lucas ſpectantibus poſt reſurrectionem diſcipulis ipſum de mellis fauo comediſſe, non quidem φυσικῶς, vt inquit Theophylactus, cibo enim non amplius indigebat, ſed οἰκονομικῶς, nempe reſurrectionis, & veri ſui corporis confirmandi gratiâ. Non omittendum autem in hac de melle hiſtoria, Eudoxum Cindium apud Apollonium referre, in Aphrica quandam gentem eſſe, quæ ſupra Syrtes & Chartaginem

NB.

Mel artificiale.

em incolat, gyzanteres vocatam, hancque
xercere artem, vt flores in istis locis colli-
at, melque ex iis ea copia & qualitate con-
ciat, vt apum æquet mellificium. Mellis
quoque boni vel mali indicia minime præ-
teunda sunt: iudicatur autem optimum,
aue, acre, flauum, odoratum, modiceque
ngue & tenue, vernum & æstiuum. Pli-
us scriptor inter latinos grauissimus lib.
ca.14. sensisse videtur, optimum mel Sirio
oriente produci, & proculdubio ex Ari-
telis sententia, nam, vt Mercurialis l.2.
riarum lectionum notauit, in vetustissi-
o Scipionis Carteromachi codice scriptũ
peritur, mel maxime tunc ab aere cadere,
m inter astra Sirius exoritur: eo namque
npore ardere terram, siccitatesque maio-
instare, vnde roris mellei vbertas gene-
tur, nemo ignorat: vt ita consequens sit
ellis prouentum maxime præmonstrare
nmas siccitates, in quibus maior mellis
pia super herbas, quas depascuntur apes,
ndare deprehenditur. Idem Plin. maxi-
laudabile mel esse scribit quod per se
t vt oleum. Galenus 7. de morb. curand.
timi mellis indicia esse ait, si colore flauo
odore suaui, tum purum adeo, vt totum
luceat, gustantique acutum, iucundissi-
mque, tamque sibi cohærens, vt si digito
bllatur, continuum sibi nec intercisum
ad

Mellis boni & mali nota.

Optimi mellis indicia.

ad humum defluat. Deſpumatum quoq
minus excrementoſum eſſe, frigido ventr
culo optimum nutrimentum, magiſq; nu
trire idem aſſerit lib. eodem. Crudum eni
aluum inflare tuſſimq; laceſſere depreher
ſum eſt. Coquendum eſt autem ſupra pru
nas aut arida ligna ſine fumo, ac probè d
ſpumandum. Vnde tutior etiam eius in m
dicinis eſt vſus, medicique ad occurrendu
corruptionibus, putredinemq; compeſcen
dam in mellis vſu ſunt audaciores.

Saccharũ Ad extremum non ignorandum, eſſe a
huc alia duo mellis genera, vnum Sacch
rum vocatum Indi, quod India fert & f
Arabia, mel videlicet in arundinib. concr
tum gummi aut ſalis modo candidum ac fr
abile, vnde Megaſthenes græcus India
mel, ſine apum opificio gignere tradit: alt
rum ab aeris rore ἀερόμελι id eſt mel roſc
Manna. dum aut aerium, ab hebr. manna, latin. r
Syriacus dicitur, quoniam interdiu ſublat
æſtiui ſolis vapore in aera, qui tandem ſere
næ noctis frigore concretus, in Syria & m
te Libani, Neapolis, in Oenotria campo,
Calabria, antelucano tempore ſupra ſax
aut laricis arboris, aut thymi, aliarumq; pl
tarum folia deſtillat, id collectum inq; ma
ſam globuloſue effictum ad vſum ſeponi
tur. De hoc plura legantur apud Galenum

3.d

de alim. & 4. de comp. med. ſecundum lo-
a: Athen. l. 11.

Sardiniam, quod præterire nefas eſt, ex
pum abſinthii pabulo mel amarum, Hera-
eam vero ponti ob herbas noxias virulen-
um proferre autores non protarii tradunt:
ellis autem ita venenati indicia eſſe, ſi om-
ino non denſatur, ſi color magis rutilus
t, odor alienus, ſternutamenta protinus
ouens, quod ponderoſius innoxio, & qui
derunt ſi humi ſe abiiciunt quærentes re-
igerationem, Plin. li. 21. c. 13. ſcriptum reli-
uit, vbi quoq; remedium mellis venenati
e eſſe mulſum vetus è melle optimo & ru-
a, ſalſamenta etiam crebro ſumta.

Mel amarum ac virulentum *Mellis venenati ſigna.*

Hactenus de variis cibis & alimentis ad
tam prorogandam conſeruandamque ne-
ſſariis.

Cap. XXI.

De Condimentis.

OPtimum cibi condimentum eſſe famem, potionis ſitim, Cicero l. 1. de finibus ſcribit: Et certe melius ha-
nt, qui ita ſimpliciter cibos ſuos condi-
t, quam qui ſaccharo, pipere vel garyo-
yllis, ſine quibus millia gentium elegan-
& feliciter vixerunt ac etiamnunc de-
nt. Sunt enim Condimenta aliud
nihil

Condimenta quid, & quæ dicantur?

nihil quam gulæ irritamenta, quæ ad cond
enda obſonia fiunt, græcis ὑδύσματα dič
& ἀρτύματα. Varia autem olim fuiſ
condimentorum genera in confeſſo eſt,
garum, muriam, oxigarum, ſinapidium, &
Verum ſingula ea pertractare immenſu
foret, præcipua ſaltem, quæque in vita hu
mana magis neceſſaria, quorumque vir
compertæ habentur, attingam, qualia ſu
ſal, mel, ſaccharum, acetum.

De Sale notatu & lectu digniſ-ſima.

PRincipem inter condimenta locu merito obtinet Sal, vt, ſine quo vit humanior degere non poſſit, adeoq vt ait Plin. l. 30. c. 7. neceſſarium elementu ſit, vt tranſierit intellectus ad voluptates a nimi quoque: nam ita ſales appellantur, o mniſque vitæ lepos & ſumma hilaritas la borumque requies non alio magis vocabu lo conſtat, vnde etiam gratiarum nomen ſa libus à nonnullis impoſitum videtur, e quod ſales in ſuauitatem, cibi neceſſitate conuertant.

Cum igitur Sale & Sole, eodem teſte vtilius corporibus nihil ſit, adq; excitan dum ſopitum ac deperditum cibarioru

ſapo-

ıporem,ac putredinem arcendã,ac diutur-
iorem carnium piſciumque inprimis con-
ſeruationem Sal præcipue conferat, & in v-
niuerſum memorandos mortalibus præſtet
ſus, merito condimentum iucundiſſimum,
que adeo obſoniorum & condimentorum
obſonium ac condimentum, quibus ſuaui-
tem conciliat, cenſebitur.

Quare fatui & inſulſi plane ſunt, qui à
le abſtinent, inſulſoque pane vtuntur &
bo, quod de ſacerdotibus Ægyptiis Plutar-
hus 5. ſympoſ. probl. 10. prodidit, ii enim à
lis vſu omnino abſtinuerunt, forſan ob
nc cauſam, vt Lemnius quoque l. 2. ca. 36.
nat. miracul. notauit, quod Venerem ir-
are perſuaſum haberent: quapropter in-
ida potius ſumenda exiſtimabant, quam
ndimento omnium vulgatiſſimo vti &
cundiſſimo. Sed an ſatis valetudini conſu-
erint, (cum à corporibus hominum pu-
laginem ſal arceat, humores alienos ex-
ementitiosque abſorbeat, ac eſculenta
æuis ſapida reddat guſtuique grata) dici
n poteſt, ſed potius nimis ſuperſtitioſè id
s obſeruaſſe ſtatuendum eſt. Adde quod
cunditatem conferat, ſeu fœcunditatis
ogignendæque ſobolis, atque ſterilitatis
pugnandæ vis ſali inſit, præter experien-
m eruditiores quoſdam literis mandaſſe,
ctis enim rationibus perſuaſum habent,

Sal Venerem prouitat experimẽto.

Vires ſalis mirificæ.

Sal ſteriles fœcundat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

mulieres obesas, quæ magna ex parte sunt steriles & effœtæ moderato salis in cibis vsu fœcundas fieri conceptuiq; idoneas, abstergere enim sic omnem vliginem, matricemque plus iusto vdam madidamque exiccare efficereque vt genitale semen firmius vteri adhæreſcat: Viris quoq; tentiginem mouere lumbosq; excitare, testantur populi salitis tum carnibus tum piscibus marinis crebrius vtentes, idq; nullam aliam ob causam euenire affirmant quam mordacis caliditatis ratione. Accedit & illud fœcunditatis inducendæ argumentum, quod immensa vis murium in marinis nauibus soleat procreari, & quod mulieres salinariæ continenter pruriant, multarumq; prolium sint feraces. Hinc quoque in nonnullis regionibus coloni iumentorum pabulo nonnihil inspergunt salis, quo sint ad cibum auidiores, gignendũque magis alacres & erecti: agros deniq; steriles vbi plus æquo palustres sunt & vliginosi, feraces effici illius conspersu experientia compertum habetur. Exiccandi autem, abstergendi, corporaque nimia humiditate luxuriantia à putredine conseruandi, in sale vis vel hoc vno quoq; illustrior euadit, quod cum Ægyptii plures haberent modos, quibus mortuos à putredine conseruarent immunes, primus tamen omnium atq; etiam frequentius vsurpatus fuit

qu

qui ſolo conſtabat ſale, vnde etiam merito condire corpora dicebatur ſalire, & condita τεταριχευμένα, vt notauit Merc.l.3.variar. lect.c.2. Idem Plutarchi ſententiam iuſte e- *Plutarch. iuſte reprehenſus.* mendat in quęſt.nat. de carnib.ſalib.aſſeren-is ſal & ſalſa ad pinguefacienda corpora maxime valere, cum ſal extenuandi potius quam craſſefaciendi facultate præditum eſſe xperientia comprobet, dulcia vero plus in orporibus craſſęfaciendis valere, ſalſorum utem vſum eſſe, ſua ſiccitate aperiendique i alimentum ad partes nutriendas perferre. *Salſa qd præſtent.?* Cæterum non prætereundum, quod Lan-ius epiſt.27.etiam ex Athen.l.10.annotauit, pud veterum conuiuas non illaudatã olim uiſſe conſuetudinem, vt qui gryphum pro-oſitum diſſoluere non poſſet, is poculum lſuginis humore mixtum vno exhaurire piritu cogeretur.

Qui hodie ſalem poculis inſpergunt *Sal vino inſperſus id depurat.* ytinam vero id fieret crebrius, minus enim nc noxæ fœculenta vina bibentes contra-erent) ideo id factitare intelligo, vt, ſi vi-um ſit fœculentum, ſal id depuret, non odo enim vini fœculentiam ob grauitatẽ am trahit in fundum, & à corruptione ni-iaq; æſtus ebullitione pręſeruat, ſed etiam nge ſalubrius quàm ſulphur efficit. Vnde rcularia marina aqua eluere & irrigare adent: Græci quoq; & Romani, vt vinum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

defœcatius ac delicatius redderent, mustu
aquâ maris aut muria ad tertias vsque dec
cta certa mensura miscebant, teste Colum
3. vbi quoque modus decoctionis tradit
Ob eam vero causam sale mustum reddi
fæcatius quidam existimant, quod salis
quor vini fœculentiam ei implicitam
terrestri grauitate in fundum cadi velut h
postasin trahat, quam tamen rationem ab
liis improbari video, obiicientibus sa
pinguedinem, ob quam enatare potius
bebat quam subsidere. Verum plus ter
quam aeris sali inesse paruulus eius grum
in vino vel aqua subsidens clare demonst
cum vter oleo plenus emergat. Huc co
mode quoque referri potest, quare pota
res sale frequentius vtantur inter bibe
dum, & an bene hoc ipso sibi prospicia
vbi responderi potest ex salis natura, id
hoc ipsos facere, quia compererunt sal te
pentem ventriculi excitare appetentia
stomachique fastidium tollere, testante
iam Plin. l. 31. cap. 9. & Plutarch l. de caus.
tur. 3. tum vt illa salsugo stimulet natur
ad celeriorem excretionem, ne videlice
tres nimium distendantur. Ad extremu
quoniam salis natura est, vt ex prædictis
tet, corporum, quibus inspergitur & adm
uetur superfluos humores extenuare, ac
rigere, ipsa quoq; corpora in sese cogere
li

Ob quam causam sal vinum depuret?

Potatores frequẽter comedant sal?

Ad salituram quænam esculenta sint apta, vel non?

ligare & condensare, consequens est, ipsâ etiam experientia suffragante, arida sale aspersa cibis inepta fieri, vt si quis lepores sale asseruare tentet, edentibus admodum noxios reddet: sues contra bene saginatæ obesæq; summam à sale accipiunt commendationem: pisces quoque mollis carnis, excrementisque vacuos ad saliendum ineptos deprehendes, cuiusmodi sunt saxatiles. Grandiores vero humidioresque idonei sunt duranique sale conditi per secula. Quanto enim pituitosiores, humidiores, excrementosioresque carnes extiterint, tanto ad saliendum sunt aptiores, id quod de cæteris omnibus cibariis intellexisse lectorem velim. NB. Quapropter æstate modicum salis vsum prodesse experimentis quotidianis compertum est, sicut hieme, terris naturisque frigidioribus & pituitosioribus, obesioribus & crassioribus liberalior vsus haud noxius est: atrabiliarios vero, macros, graciles & calidiores præter modum sumtus lædit, adurit atque resiccat. *Sal quib. ex vsu sit, & quibus non?* Vnde pessimus in corporibus nostrorum conducitur inquilinus Scorbutus, maritimis accolis, crebriusque ac quotidie ferè salsamentis salitisq; tum carnibus tum piscibus vescentibus peculiaris, gingiuas primo & pedes inficiens, pluribus latenter lethalis, præcipue vero fœminarum choro. *Scorbuti origo.* Noui in Dania Nobiles vere fœminas eo ex-

tinctas, quæ sale maccratis piscibus carn[illegible]
busq; admodum delectabantur, ac crebri[illegible]
vescebantur. Certissimum est exta & visc[illegible]
ra vitiari ac tabescere, oraq; cum anima gr[illegible]
ue illius virus exhalare ex salsamentoru[illegible]
omnis generis immodico vsu. Ergo sal, q[illegible]
defunctorum corpora per secula à putref[illegible]
ctione vindicat, viuentia corrumpit ac en[illegible]
cat.

Viri quia in exercitamentis sunt impigr[illegible]
ores, lentius scorbuto inficiuntur. Qui no[illegible]
orbis res literis mandarunt, aiunt Nigrit[illegible]
sale valetudinem tueri, & pene cum au[illegible]
æquare.

Et tantum de sale, quod falso Arist. puta[illegible]
frigore & humore dissolui, calido ac sic[illegible]
cogi, cũ calido & humido quoq; eliquesc[illegible]
nã raphano aspersus, aut si raphani, q natu[illegible]
calidus est & humidus, frusta salis aceruo i[illegible]
deris, sal totus liquescet. Vide Langium [illegible]
epist. 28 Plura de salis natura, conficiendi [illegible]
lius ratione singulari, vsu ac differentiis, [illegible]
etiam herbis quibusdam maritimis salsug[illegible]
noso succo imbutis, & ex quibus sal elici[illegible]
tur, inueniet lector apud Lemnium l. 3.[illegible]
naturæ occult. mirac. c. 9. Plin. l. 31. c. 7. &
Plutarch. 5. sympos. probl. 10. & 4.
symp. probl. 4.

De Melle & Saccharo.

De mellis natura & viribus dictum est c. præcedente inter ea quæ ab animalibus proueniunt. Hodie vice eius vsurpari plurimum cœpit saccharum, maximasque in tribu medicorum id excitauit lites, quas tandem Lusitanorum ac Hispanorum nauigationes ac negotiationes cum Alexandriæ, nouæque Indiæ incolis videntur sedasse. Vix autem explicare est, quantum ad condimenta obsoniaque expetatur, adeo ventri gulæq; exotica magis placent, domestica vero vbiq; sordent, vnde fit, vt mel, quia vbique fere prouenit, & vltro se porrigit, minoris nunc quam olim sit autoritatis, licet viribus, facultateque tum ciariâ tum medica saccharo non cedat. Porro de sacchari natura variæ fuerunt eruditorum opiniones, & præsertim Mauritanorum sententiæ mire euariarunt. Constat tamen inter omnes, calidæ, humectantis, abstergentisq; naturæ esse, multaque præstare melle inualidius, idemque plurima posse validius. Et vno dicã verbo, omnium saporum videri potest domitor, acria leniendo, acida retundendo, salsa suauiora reddendo, austera vincendo, acerba mitigando, fatuis & insipidis sensum tribuendo. Æstate & in temperamentis calidioribus verti in bilem, obstructionibusq; nimiũ ei⁹ vsum implicare

Sacchari vires.

Quibus vtile, & noxium?

viſcera proditum reperio, pulmonibus ta-
men veſicæque, gutturi atque tracheæ arte-
riæ vtile ac ſalutare, ſed dentibus inimiciſſi-
mum, quibus nigredinem, rubiginem indu-
cit ac mobilitatem, quare ab eius eſu os col-
luendum quidam docuerunt. Vires porr-
pro coctura ratione atque differentia ſort-
ri conſtat. Quo enim coctum exactius eſ-
eo calere magis arbitrantur.

Piſtores dulciarios in varia panificio-
rum genera ſaccharum digerere, nec no-
Seplaſiarios varias ei figuras effigiesque tri-
buere, totque eo incruſtari ad delitias ſemi-
na, & vno verbo, nihil hodie pene ſine ſac-
charo condiri, inque eo monſtrificum pla-
ne eſſe gulæ ingenium pluſquam notum eſ-
Panificiis additur, vinis miſcetur, aqua e-
ſuauior efficitur ſalubriorque, carnes eodem
aſperguntur & piſces, nec non oua crebriu-
quam ſale. Eruditi palati homines præſtan-
tiſſimas eas eſcas putant, quæ ſuapte natu-
placent abſque eiuſmodi exoticis condi-
mentis.

Quænam eſcæ ſalubriores?

De aceto, eiuſq; vſu ac viribus in cib- & potu, ſitiq; reſtinguenda.

Acetum quid?

Mirum certe, & vini cereuiſiæqu-
vitium tranſire in alimentum. E-
enim nihil aliud acetum quam vi-
num vel cereuiſia vetuſtate corruptum
& in acidi liquoris ſaporem conuerſum

Pra

Præclarè autem cibos & sapores quosdã commendabiles reddit atque sapidos, proximumq; à sale in conseruandis eduliis tenet locum, at non tam vi diuturna, nisi enim post aliquot menses priori effuso recens rebus conditiis affundatur, mucore limoque obducuntur. Vires eius in medicorum schola excitauerunt controuersias. Omnes tamen vel maior pars vim ei tribuit refrigerandi, repellendi, exiccandi, penetrandique. Qui tamen absolutè frigidum id cõtendunt, hallucinantur. Plinius lib. 23. c. 1. summam ei vim esse in refrigerando, nec minorẽ discutiendi affirmat, vnde terræ infusum spumare, medicosque nesciuisse, quantum aspides contra polleret, ab aspide enim calcata percussum vtrem aceti ferentem, quoties deposuisset, ictum sensisse, illæso aliâs similem. Sed mirabile & hoc in eo exemplum, quod idem addit. Nam M. Agrippa supremis suis annis conflictatus graui pedum morbo, cum dolorem illum perpeti nequiret, vnius medicorum portentosa scientiâ, ignorante D. Augusto, tanti putauit vsu pedum sensuque omni carere, dummodo & dolore illo careret, demersis in acetum calidum cruribus in acerrimo impetu morbi. Galen. lib. 10. de morbis curand. acetum, omnium, quæ nota sunt, potestate refrigerantium tenuissimarũ esse partium, admixtamque aliquam sibi caliditatem

Acetum in condiẽdis esc[i]is sale inualidius.

Nota de aceti viribus.

M. Agrippa in vehementissimo pedum dolore, crura in acetum calidum demersit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

liditatem habere, propterea corpora, qu[a]
contingit, exiccare, scriptum reliquit, vnd[e]
in iis affectibus, inquit, qui refrigerationem
postulant & humectationem, non solo ace-
to vtendum, sed aquæ frigidæ tantum admini-
scendum, vt bibi possit. Hæc Galen. Qua-
propter immodicũ aceti vsum cerebro ner-
uisque siccitatem inferre, somnumque ex-
cutere, pallorem inducere, exanguesq; red-
dere inficiari nemo potest, quia humorem o-
mnem natiuum exiccando absorbet. Modi-
cus contra eius vsus ad condimenta & in-
tinctus stomacho vtilis est, fastidia enim dis-
cutit, singultus cohibet, & sternutament[a]
olfactu, testante Plin. Vnde Seruius, & pot[u]
& fotu stomacho conducit acetum. Dio-
scorides quoque vini aceti dicit esse εὐστομα-
χικὴν li.5.c.11. Hippocrates atram bilem pa-
rere inq; massam attollere, biliosis verò sa-
lubre asserit lib.3.de rat.victus acut. Et ibi-
dem tamen Galenus quartanis ad inciden-
dum & attenuandum dari meminit. Quod
idem 14.de morb.curand.expresse his verbis
significauit, siquidem, inquit, aceti vis modò
eo quis modicè & debito tempore vtatur, sa-
lutaris eiusmodi affectibus est, (loquitur au-
tem de scirrhosis) ceu tenaces ac crassos hu-
mores dissecans ac resoluens, sin vel immo-
moderatius vel in tempore non idoneo, te-
nuiores

Nimius aceti vsus insigniter noxius.

Aceti vtilitates.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

nuiores partes violenter absumens quod reliquum est sinit lapidescere. Sed si quis eo diutius vtatur, ipsam neruorum substantiam delibauerit. Ob id igitur nec sæpe, ac inter initia, nec longo tempore, medicamentis ex aceto ad ligamenta & tendines vtendum: at in liene & carnosis musculi partibus scirrho affectis tutus eius vsus est. Hæc Galenus. Alii, quantò fuerit acrius, tantò minus frigidæ naturæ esse contendunt, acoremque illum & mordacitatem saccharo aut vuis passis in eo decoctis corrigunt. Ruellius in Dioscoridem cap. 11. lib. 5. asserit, acetum crassis partibus, fæcibus, seu fæci proportione respondentibus calidum esse, tenuibus verò partibus frigidum, idque magis quam calidum, aut fortè frigidum per se, calidum verò per accidens: & quo acrius est, minusq; vini naturam & qualitates repræsentat, tantò tenuium magis esse partium idem affirmat. Vide quoque Galenum lib. 1. simplic. lib. de composit. medic. per gen. & lib. 1. 2. & 6. de comp. med. per part. Experientia quoq; vires aceti manifestat. Nam si ouum in acerrimo aceto triduo maceretur, aut plus paulò, testa in eam teneritatem mollescit, vt velut tenuis membrana per annuli adigatur angustiam. Quin & coticula, aut silex aceto septem dierum spatio iniectus digiti attritu in puluerem redigitur.

Aceti vires vlterius manifestātur.

Hinc

Hinc Hannibal Alpes sibi peruias faciens Italiæque inhians feruenti aceto saxa dissoluere ac dissilire coegit. Vnde sanè penetrabilis aceti vis conspicitur, quâ saxa etiam corrodit & comminuit, & margaritæ resoluuntur in tabem. Sed & venenis resistit potenter, valetque aduersus omnium aculeatorum animalium ictus, morsúsque venenatos, nec non pruritus vlceraque manantia, testante etiam Plinio. Quare non inconsultò faciunt, qui, grassante morbo populari & pestilenti modicum aceti vsum sibi reddunt familiarem, dissipat enim ac discutit vitiosum aerem, & si quid in corpus est haustum, prohibet humores infici ac putrescere, æstũ quoq; in corpore vehementiorem insigniter arcet. Verum ne cerebro neruorũ principio ipsisq; neruis sit nocumento, prudentiores aquam rosaceam admisceri iubent, pauxillumq; vini Rhenani, ac croci momẽtum, sic enim minus capiti incommodare experti sunt. Porrò Romanos in expeditionibus suis eo vsos plurimum fuisse constat, vt mirum non sit (id quod nonnulli in admirationem trahunt) quod Suetonius scribat, Asiaticum Vitellii Imperatoris libertum, Puteolis poscam vendidisse, quoniam is potus non solum medicum in vsum, intus & extra adhiberetur, sed etiam, cum milites, vilisque plebecula illo in quotidiano victu in magnis præ-

Acetum resistit venenis omnibus.

Acetum quomodo temperãdum, ne capiti & neruis noxium sit?

præſertim caloribus vterentur, inſigniter enim refrigerat & humectat. Fit autem ex aceto vel vino acido & aqua. Secundum veteres concinnatur ex aquæ partibus ii, & vini acidi part. 3. Ita hæc temperanda ſunt, vt poſſint bibi. M. Catonem in militia ſemper aquam bibiſſe ferunt, niſi quando ſitiebat ardentius, tunc enim acetum potaſſe legimus. Mirum itaque non eſt, milites Rom. Chriſto ſitienti acetum porrexiſſe. Et hodie quoque milites acetum ſemper ſecum ferre conſtat. *Poſca præſtans ἄδιψον:*

Sciendum enim & notandum diligenter eſt, nec vinum per ſe, quia calidum, nec acetum, quia ſiccum, nec aquam, quia tardius permeat & diſtribuitur, miſtam autem aquã alterutri horum certa portione & quãtitate ſitim probè extinguere. Nam hæc vini caliditatem acetique ſiccitatem ſua frigiditate & humiditate corrigit atque attemperat. Tam vinum autem quam acetum eſſentiæ ſuæ tenuitate ipſi aquę celeritatem permeandique promptitudinem impertit. Quare prudenter quidam aquam inſalubriorem admiſto aceto corrigunt, præterquam enim quod, vt celerius hypochondria tranſeat, minuſq; inflet, præſtat efficitque. *NB. circa potum ſitimq; reſtinguendam.* *Aqua inſalubris quomodo corrigenda?*

Verum enimuerò cum ſitis ſit humidę ſubſtantiæ appetentia, (ſine qua animalium tota moles, quia in perpetuò fluore eſt, pro- *Sitis quid?*

tinus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

tinus collaberetur atque concideret, nisi simile quid, quod defluxit, restauraretur) eaq; duplex, vna quæ à feruore calorisq; abundātia, altera quæ ab humoris penuria ac inopia concitatur, discrimen aperiendum est, aqua aceto diluta ac temperata quam sitim restinguat? Certum est & in confesso, feruorem & ariditatē, si concurrerint, vehementem excitare sitim. Quod si verò humor calori coniungatur, fiunt quidem homines siticulosi, sed moderatè, ideoque facilè illa sitis sedatur. Vnde ex aceti quoque natura consequens est, sitim, quæ à feruore concipitur, poscâ salubriter leniri, eam verò, quæ ab humoris oritur penuria, nullum sentire auxilium. Acetum enim insigniter refrigerare ostensum est, sed leuius humectare, ideoque siti ab ariditate humorisque inopia manante, aut caliditate siccitateque coeuntibus, minimè proderit, si solum potetur, quin potius irritabit acriusque stimulabit. At si humiditas cum caliditate cōiuncta est, (quod tamen rarò vsu venit, nisi in hydropisi & ventriculo salsa pituita scatente) generosum leuamen est, cuius rei experientia quoque testis est. Non omittam Plinii testimonium lib. 23. cap. 1. asserentis, æstus in balineis calorisque vim acetum arcere ore detentum, vel etiam aquâ potum, &c. Quid hîc dicitur aliud, quam in vehementibus calo-

Duplex sitis caussarum ratione. Posca, cui siti restinguendæ conueniat, vitæ prorogandæ cupido probè notandum.

caloribus homines ſitientes aquam illam a-
ceto dilutam vtiliſſimè bibere.

Cæterum, quoniam pleroſque noctu ſitis fatigat , non immeritò & præter ordinem inſtitutique rationem quæritur, an noctu ſitientibus potus ſit dandus? Æſtate, aliaue temporis conditione feruenti, terriſque æſtuoſis & calidioribus, quin & victu ciboque tali homines fieri ſiticuloſiores, nemo, niſi omnium rerum iners, ibit inficias. Nihil hîc faſtidioſi dicetur & fabuloſi. Ipſa veritas cum experientia aget. Me quod attinet, intra limites & metas conſiſtam, nec extra Pomœria euagabor. De ſitis nocturnæ origine & cauſis operæ pretium eſt aliquid huc apponere.

De ſiti nocturna, eiuſq́ cauſis, vitæ prorogatori ſcitu digna & neceſſaria.

Qui ob inexplebilem illam & inexhauſtam potandi cupiditatem vitam immaturè relinquunt, ſtudioſéque irritamenta exquirunt, quæ in ſiticuloſam voraginem eos demergant, diligentiori, aiunt, potu potum prouocari , non aliter ac ſomno ſomnum, ideoque nocturnas potationes veſpertinasque promtiores & paratiores ad diurnas reddere perſuaſiſſimum habent. Bibendi enim conſuetudo auiditatem auget , monſtrificamque ſitim comparat , adeò ut lecto ſe committentes dormituri cantharos vini plenos aut lagenas condormire & aſtare velint , digniſſimi ſanè, qui mediis

In bibaces

Monſtrifica ſitis.

mediis in vndis æquoris immensi, Tanta[li]
instar, perpetua siti excrucientur.

Sitis irritamenta qualia?

Sitis verò nocturnæ irritamenta esse præ[-]
cipua, liberaliorem vini potẽtis & meracio[-]
ris potum, qui fit interdiu, vel etiam à cœn[a:]
piperis, zinziberis, & id genus Indica escar[um]
adulteria immodicè sumpta, tum acriũ quo[-]
que salsorumque saporum coaceruatione[m]
vsumque immoderatum, quibus ventricu[-]
lus visceraque intus omnia intolerabili fer[-]
uore incenduntur, abundè testatum faciun[t]
qui crebrius iis ad vinarias & cereuisiari[as]
cellas exhauriendas, vtuntur. Hinc tot m[a-]
gni sæpe in corpore tumultus immensiqu[e]
æstus non sine maxima valetudinis ruina [&]
noxa, orisq; ac animæ exhalans virus. Co[n-]
stat namque ora vino nimio fœtere, eaqu[e]
contactis etiam contagionem afferre. Qu[a-]
propter detestanda illorum sententia est, v[el]
potius nostra memoriâ vulgatissimum bib[a-]
cium prouerbium, nihil æquè sitim sedar[e]
atque assiduos liberalioresque haustus. I[n-]
digna certè homine liberali sententia. Ia[m]
enim indicatum est intemperantiam illam[...]
bibendi auiditate accendi.

Vino nimio ora fœtent.

Errores quorundam de siti extinguẽda refelluntur.

An vinũ meraci⁹, dilutiusue sitim magis sedet?

Quin & errorem illorum detegere h[...]
vitæ proroganda intereſt, qui volunt, vi[num]
meraciorem potum magis quam dilutiore[m]
sitim restinguere, cum vinum perpetuo si[t]
calore ac flamma sitim augeat magis atq[ue]
pro[-]

prouitet, consequenterque exiccando tabefaciat, membraq; efficiat tremula, adq; munia obeunda inepta. De aqua grauissimi autores prodiderunt in hypochondriis diutius commorari atque hærere solam potam, nec adeò promptè sitim leuare, penetrare, adq; partes permeare, nisi modico vino mixtam, quo tanquam deductore ac vehiculo opus habet, ad quod ipsum etiam acetum non parum momenti obtinere statuendum est.

Vini meraci immoderatius sumti miserabiles effectus.

Aqua an per se sitis sedatiuum sit?

Nunc ad quæstionem propositam.

Qui noctu bibere appetunt, inquit doctiss. Hippoc. aph. 27. l. 5. iis admodum sitientibus, si superdormierint, bonum. Quem aphorismum explicans Galenus censet omninò dandum potum iis, qui vehementi siti torrentur, siue à penuria & defectu potus & humidi, siue ex vini meracioris vberiorisque haustu fuerit prouocata. Nam & defectui, inquit, succurrere confert, illamque quæ facta est ex vino, caliditaté, aquâ restinguere, theorema salubre est, & remedium certissimum, est enim aqua frigida maximeq; omniũ humida. Quod si verò quis modicè nec adeò vehementer sitiat, iis potum dandũ non esse idem censet, sed considerandũ, nunquid ex defectu humidi tale quid patiatur, an verò ex nimia vini potatione, satisq; auxilii somnum præstiturum, qui solet concoquere & pro-

An noctu sitientib. bibere expediat?

pulsare quod sitim induxerit. Si verò à
mno excitato modica sitis permanserit,
Prae. notabile. gilia porrò medebitur. Verum qui pauc
intus calorem habent, ab immodico frig
potu abstinebunt. Galenus non proletar
Aduersus sitim quo modo pugnandũ? autor affirmat aquæ frigidæ potu Æthio
extingui, ob paucum, quem intus obtin
calorem. Vnde quæ nitidioris vrbanior
que vitæ sunt omnibus modis aduersus
tim illam pugnant, sed inprimis aquâ, in
panem friatum macerant. Alii cautio
adhuc, si vel interdiu vel noctu sitis obst
pat, solent cibarium panem friatum in ca
cem coniicere, deinde frigidam superad
re, sæpius transuasare, sicque potum effic
quo liberalissimè salubriterq; vtuntur. C
carius & pretiosius bibere concupiscunt
saccharatam, vel iulepum, & cinnamomi
concinnant, cuius potu mirificè elegant
res atque aulicas fœminas delectari noru
qui extillandis eiusmodi liquoribus aulic
impendunt operam. Præstantissimus ad
Potus saluberrimus. tim quamuis feruoribus inprimis cont
ctam, potus est, qui in quibusdam celebr
ribus vrbibus conficitur ex radice glycyrr
zæ hordeo, caricis, vuis passis & prunis, i
in Seplasiariorum quorundam tabernis p
stat venalis, aiuntq; eius haustu somnos
perturbatos mirè reuocari. Quare noctu
inqu

inquietudine vexatis potus ſalutaris. Sed de calido frigidoq́; potu, pauca, p̄ſenti rei conuenientia, attigiſſe, non diſplicebit ſanitatis & vitæ prorogādæ ſtudioſis. Non ſolum autem hominem, vt Ioh. Bruerinus l.15. de re cibaria vult, ſed & alia animantia calidis potibus delectari, imò quadrupedum maximā partem iis pingueſcere, inq́; quibuſdam regionibus obeſari, mirum videbitur forſan ei, qui à patrio ſolo nuſquam diſceſſit. Maiorem verò inſaniam gulæ in frigidis potionibus prodigioſa ingenia commenta eſſe, diuerticulaq́; omni ſtudio quæſiuiſſe, quibus ludificetur vita, vel inde patet maximè, ꝙ quidam potus ſuos æſtate hiemant, niues iis addunt, alii glaciem, ſeruantq́; algorē æſtib⁹, vt nix alienis menſibus algeat. Nero ſua hîc laude non fraudandus eſt, alioqui teterrim⁹ toto principatu ſuo generis humani hoſtis, qui primus aquā decoquere inſtituit, vitroq́; demiſſam in niues refrigerare, ita enim voluptatem ſine vitiis niuis contingere. Verum Andromachi medici eius id inuentum fuiſſe quidam autumant. Galenus qui poſteriori ſeculo vixit & ſcripſit, aquam calefactam eodem modo refrigerari imperatoribus indicauit. Quin & ſi nix deſit in amnem profluentem, aut puteum demittere vaſculum præcipit, id quod crebrius à ſe factitatū teſtatur, ægrotanti alicui frigidā exhibiturus

Calidi frigidiq́; potus commoda & incommoda, ac quibus calēs vel algidus potus conducat vel obſit?

Qui in mari nauigant, vini lagenas noctu
malos appendũt, vt à roſcido cœlo vina al
rem aſſumerent, vbi verò dilucuit, eas mu
veſte obuelant, ita enim conceptam ill
cœli frigiditatem durare in confeſſo habe
Hîc verò vinarii negotiatores ementes ſa
& facile deludunt, dum etiam infirmiſſi
vina & vappida, quę generoſum pretioſu
que in cellis vinariis algidis rigidisq; acq
runt ſaporem, vendunt, obſtupeſcente ſ
hebetatoq; palato algore vini. Quant
autem inſidiarum potu eiuſmodi frigido
tæ obtendatur, ii experiuntur, qui mod
nullum adhibent galam que in gelidiſſi
cellis algidi vini potu emori penéque ob
peſcere conqueruntur. Certiſſimum eſt,
lido tepidoq; potu immodico vires ſto
chi elangueſcere, cibi auiditatem minui,
ſtidia concitari, corporisque totius robu
molliri atq; effœminari. Frigido contra p
vitiari fauces & pectus, pulmones, ſtomac
inteſtina & ipſa viſcera, excitariq; non r
tuſſes, raucitates, colica tormenta quotid
na manifeſtat experientia. Conſtat epar
quæ frigidæ potione ſæpius adeo corrum
vt morbus diuturnus inſuperabilis atq;
mors ſequatur. Felix certè qui alienâ ſa
Potu frigido qui egeant?
inſania, Galeno teſte, qui frigidiore eg
potu arbitratur eos, qui rerumpublica
magiſtratus adminiſtrant, quiq; aſſiduis
cup

upantur negotiis, qui castra sequuntur & ella, qui peregrinantur ac viatores agunt. Qui liberi sunt & soluti, suiq; iuris ac spon- rarò frigida eiusmodi potione indigent. ruida, inquit, æstate calore pressi, exerci- isq; non subiecti, bibant fontanã, niuemq; nninò vitent. Plura de calido frigidoq; po- videat lector ap. Athen. l. 3.

Porrò non omittenda in hoc discursu est uæstio, quæ inter epulas plerumq; moueri let, de famis sitisq; tolerantia, famisne sc. vero sitis facilior tolerantia sit. Tria gra- ssima tormenta esse, quæ hominem suis æ- bus deturbent, famem, fumum & fœmi- m, communi apud quosdam iactatur pro- rbio. Constat autem inter omnes grauis- os autores animalia propemodum cun- diutius perdurare in siti quam fame, ci- q; contabescere ac gracilescere, corrum- ; inedia quam potionis penuria. Et lon- n sane foret referre, qui fame mortem si- consciuisse antiquorum monumentis re- iuntur. In exemplis est, grauesq; historiæ hibent, quosdam annos totos sine cibo uque vixisse, & quod inter ostenta magis rodigia quam naturæ insignia reponen- n est, puellam quandam natam plus mi- annos 20. sine cibo permansisse salubri- ; vixisse. Notum est arces oppidaque nitissima validissimaque nec non vrbes

Vtrum facilius, sine cibo, an verò potu viuere?

inexpugnabiles fame potius quam siti op
pugnatoribus sese dedidisse. Sitis enim in
clementia frequentius minuitur atq; sed
tur patientia, neq; ei certum attributũ mo
tis diem inuenire est, quemadmodum in
diæ, omnino enim famem inclementissim
tormentum esse notissimum est. Non cont
cendum hydrope vexatos, cum potus abst
nentiâ euasissent, postea non ita magnope
bibere appetiuisse, vt ita in totum dixisse l
ceat, sitim, licet cruciatus sit violentissimu
nihilominus tamen non æquè vitæ aduersa
ri atq; famem, in qua citius contabescere
nimantia quam in siti dictum est. Vnde m
rum etiam videri & incredibile non debe
quod quidam sine cibo multos annos vixe
rint, soloq; potu vitam traduxerint, ob cel
riorem enim transitum ac exactiorem distr
butioné per corporis partes nutriendas ce
lerius quoq; ac facili⁹ nutrire verisimile es

Hactenus de aceto eiusq; viribus, vbi
biter & hoc meminisse lectorem velim, quo
ties aceti apud Medicos fit mentio, semp
vini acetum intelligi oportere. In quibu
dam etiam locis, præsertim Saxonia Braun
suicensi ex industria acetum sicut cereuisi
am coquunt, quod tamé nõ fit cereuisia, se
musteum illud decoctum refrigeratum in
cetũ transit, quo finitimę etiam gentes plu
rimæ in cibis vtuntur. Fiunt quoq; aceta sa
lube

uberrima ex floribus ſiccatis roriſmarini, *Aceta ex floribus optima.*
aluiæ, lauendulę, lilii conuallium, ſambuci,
iſſopi, roſis ſiccis, & ſimilibus, quæ vitam
nitatemq; prorogaturo, cumprimis verò
olitioris literaturæ ſtudioſis, & vt vno di-
am verbo, omnibus patribusfamiliâs tan-
uam pretioſiſſimum ad ingenii vires ani-
iq; vigorem cuſtodiendum theſaurum, v-
cè commendo. Præſtant autem id fotu, ol-
ctu & illitu circa tempora, oculos, os, na-
s & carpum. Crocata autem omnia prę ſtā-
ora. Ad extremum, vt tandem lucubratio-
bus hiſce vigiliiſq; meis finem imponam,
condimentorum quoq; vſum admitti, &
omata, vt gariophyllos, zinziber, piper, cin-
momū, corticē citri, cardamomū, crocū,
acin, &c. non ignorandū eſt, quib. ſuauiter
utariterq; cibi potuſq; cōdiri ſolent, iiſq;
noxiè maximoq; valetudinis cōmodo vti
ſſum⁹, ſi moderatè & mediocriter adhibe-
tur. Immoderatū verò illorū, vſumq; fre-
entiorē, ipſum ſtomachū viſceraq; int⁹ o-
nia, ꝑcipuè epar, intolerabili feruore incē-
re manifeſtū eſt, id ꝙ ſitis bibēdiq; auidi-
indicat. Vbi peſſimè ſanitati vitæq; cōſu-
q, dū ardorē illū vini ingētib hauſtib⁹, re-
guere ſtudent, ignēq; igni addētes, oleūq;
nis, ingētes in corpore cruciatus atq; tu-
lt⁹ excitāt, ſeq; ipſos ad liberali⁹ auidiuſq;
endū, inuitāt, proritāt, atq; inflammant.

Quare aromata cautè & modicè cibariis sunt inspergenda, habita ratione ętatis, temporis temperamenti locique, in terris enim temporibusq; frigidioribus, naturis item pituitosioribus, liberalior vsus concedi potest, & vt, facto fine, quiescam, aduersus stomachi infirmitates, ac cruditates, nec non viscerum temperaturam frigidam, cunctaq; ante alia ad Venerem concitandam aromata magnificant, ex quibus tamen piper, zinziberque nec suauitate, nec dulcedine, nec acido sapore placere, sed acrimonia tantum stimulante gulam, non immerito quis miretur, saltem quia exotici peregriniq; saporis sunt, & ex India petuntur, illorum auiditas maior inter mortales existit, quibus suarum rerum alioqui satietas ingens est. Tantum de aromatis, quorum vires ac laudes, in potibus si Deus voluerit, alibi vberius prosequar.

An cœna potu terminãda, & vtiléne sit ante somnum potu vti? ein schlaff-trunck thun?

Ne verò planè arido palato & sine hyposia extremam huic libro imposuisse manum videar, quæstionem Coronidis loco, an cœna potu sit finienda, subnectam. Discordes autẽ quorundam sententias hîc esse animaduerti, præsertim inter cœnandum, quo tempore potissimum exagitari videtur, de ea litigantium. Portentosis commessationibus dediti, si cœnam potu non clauserint, crastinam lucem non aspicere nec iecoris pulmo-

quæ maxime commendantur, quæ ex absin-thio & aromatibus conficiuntur. In frequē-tissimo hodie vsu est propoma absinthites: quod vt Trallianus testatur vim habet sto-machum corroborandi, extenuandi, expel-lendique excrementa in eo contenta.

Propoma absinthites, cinnamomites.

Cinnamomites quoq; propoma vire[s] insignes obtinet in corroborando cerebr[o] & corde. Panis similiter buccella cum mell[e] cydoniaq; cocta ebrietati resistunt poten-ter. Plinius aduersus ebrietatem & temulen-tiam valere pecudum pulmonem assu[m] præsumtum: inprimis vero apri, suis ac hœ-di: hirundinis rostri cinerem cum myrrh[a] tritum, & in vinum bibendum inspersum [l.] 30. c. 15. testatur, huiusq; remedii inventor[em] esse Horum Assyriorum Regem. Aduersu[s] idem & iaspidem pollere affirmant, sed in-certo experimento. Ipsam vero ebrietate[m] discutere ne sentiatur, porrum sectiuum, au[t] crocum prius potum apud claros autore[s] inuenio. Sed melilotus multorum etiam an-tiquissimorum consensu celebratur. Al[ij] radiculam commendant elixam, quod testa-tur Alexis,

Iam vero nonne omnium malorum est ebrieta[s]
Maximum hominibus & nocentissimum,
Heri subbibisti, ideo nunc crapula vexaris,
Obdormito, ac leuaberis, deinde tibi det
Radiculam quis elixam.

Se

pulmonisque vitia ac tabitudines effugere posse, persuasum omninò habent. Quin & generosum hodie ducitur & præclarum strenue & quidem stando, potu cœnam finire præsertim in Magnatum aulis in quibus, quo quis existit bibacior, eo censetur generosior. Et nemo æstimatur pluris, quam qui egregie censum Domini sui mergit. Imo quod mirari haud immerito quis possit eiusmodi de grege Epicureo porci, strenuiq; carnicum gurgites non infimum obtinere locum cernuntur. Certè eousque creuêre immanes illæ propinationes atque monstrificæ potationes nocturnæ, vt cellæ vinariæ inde exhauriantur, corporis animique vires eneruentur, asotique illi, qui in mensam vomentes de conuiuiis, vt cum Cicer. de finibus loquar, auferuntur, crudique postridie rursus ingurgitant, funeris ante diem misere pereant. Justæ moderatæque propinationis vsum legitimum censeri debere caritatem, amorem, amicitiamq; mutuam, cuius vel ineundæ, vel fouendæ atq; confirmandę causâ olim ab honestis probisque viris eam fuisse adhibitam, passim apud autores videlicet. Immoderatarum vero istarum atq; cyclopicarum propinationum, quibus hodie plærique Christianorum quotidie ferè vtuntur, finis non est caritas, amor, amicitia, honor, obseruantia, quam tamen helluones

Quo quis hodie bibacior, eo generosior portentosè commessantium symbolum est.

Propinationis legitimus finis.

Sed ſatius eſſet ita bibere, vt medicamento opus non ſit. Studium ſobrietatis, ebrietatiſq; odium optima temulentiæ antipharmaca ſunt. Non damnatur crater philotesius, qui amicitiæ conciliandæ causâ alteri præbibi ab antiquis ſolebat.

Pernitioſiſſimum eſt ſub amicitiæ prætextu & ſpecie ad bibendum inuitare, imo dirum propinandi hoc ſeculo certamẽ apud quoſdam Nobiles atque ignobiles. Unum meminiſſe hîc lectorem velim, veteres vinũ malum bibiſſe vomitus ciendi gratiâ, vt ſcil. euacuato exinanitoq; per vomitum ſtomacho tanto maior eſſet bibendi edendiq; orexis id eſt appetentia. Vinum peſſimum vocarunt pedibus admotum, ſiue à pedib. quod ſeruis apponi fuit ſolitum, quod ἐκτροπίαν id eſt verſionem appellabant, quod ſtomachum ſubuerteret ac perturbaret. Huc facit illud Martialis,

Nec cœnat prius aut recumbit
Quam ſeptem vomuit deunces.

Qui ſanitati vitæq; prorogandæ daturi ſunt operam, ii, præſertim ſi intemperantius viuere cogantur, vt in aulis Magnatum quorundam vſuuenit, ſingulis menſibus ad ſummum bis vomitum ſibi imperent, multorum namque morborum ſeminaria ina exturbari extra omnem eſt controuerſiam. Quod enim ad ſanitatem confert pro-

rogandam&conſeruandã,prętermittere vel negligere homo mortalis non debet , niſi proprii ſui corporis carnifex , tortor ac deſtructor perhiberi velit , quod ab homine Chriſtiano debet eſſe quam longe alienum. Et certe nemo exiſtimet, licet temperantiſſime etiam circa cibum & potum verſetur, non poſſe in corpore ſuperfluitates inutileſque ſenſim humores,hoc eſt,ad nutriendum ineptos, coaceruari, qui morborum tandem cauſam & fomentum ſint præbituri : Et tantum de propoſita quæſt.dixiſſe ſufficiat.

FINIS.

Assiduæ ebrietatis effecta certissima.

isti verbis egregie simulant, sed ebrietas, & quæ illam necessario consequuntur, turpitudo, ignominia, sanitatis viriumque corporis labefactatio, tremor, grauedo, pallor, linguæ titubatio, contentio extremitatum in neruis, torpor, vtplurimum vero resolutio. Et certè constat quotidianâ experientia, plærosque acrium illorum potatorum hoc tantum spectare, vt illos, quos vel amicitiæ, vel honoris specie, atq; simulatione ad immoderatè bibendum inuitant, atq; cogunt, cunctis deridendos propinent atq; comedēdos, vt metaphoricôs Terentius in Eunucho dixit, vt ita in totum dixisse liceat, nihil esse tam vtile, laudabile atque honestum, quod non deformet abusus hominum; quis enim non videt quotidie, antiquam illam, propinandi consuetudinem ac philothesian amoris per se amicitiæque plenam, proindeque honestam, iam à multis seculis in turpissimum flagitiosissimumque abusum degenerasse, & ad Plutonis vsque Cancellos ipsos Christianos hodie sibi inuicem specioso amoris atque amicitiæ obtentu propinare. Atq; hinc promanasse putatur vox crapula, quæ pro ebrietate metonymicôs vsurpatur, cum tamen proprie sit ebrietatis effectus capitis nimirum lucta, agitatioque, cum sc. ex temulentia caput aggrauatur & tremit.

Crapula quid & vnde?

Gale-

Galenus in aphor. omnem noxam ex vi-
no contractam κραιπάλην nominat,
παρὰ τὸ κρᾶτα id est caput, & πάλλειν
hoc est concuti, reuera enim multis ex pri-
diana & hesterna temulentia tanta sentitur
n capite grauedo, vt cyclopas sibi in cere-
orum migrasse iurent, qui alternatis illud fe-
iant ictibus, quos dolores Germani non in-
pte **Tröscher oder Schmidtknechte** ap-
ellant, q. τοὺς πάλλοντας κρᾶτα. Sed ad rem.
n expediat mensas claudere seu terminare
otu, supra quæsitum fuit. Veterum autem *Solutio*
uisse morem poculo quodam certo siue *quæstion.*
ropinatione cœnam claudere seu termi- *proposita.*
are, idque partim religionis siue supersti-
onis potius, partim amicitiæ ergo, passim
pud autores traditur. Huiusmodi poculum
ppellârunt poculum ὑγείας forsan boni o-
inis ergo, quod illud sibi inuicem bonæ
aletudinis ergo propinabant. Pro sanitate
nim & olim propinationes fieri solitas &
iamnum hodie strenue hunc morem con-
nuari maximo sæpe corporis & valetudi-
is dispendio, plus quam notum est. Sunt
exemplis, quos pro ὑγείας poculo sor-
endo principatum quærentes & gloriam,
uncorum siue stipitum instar & velut at-
nitos atque resolutos concidisse constat.

Præ-

Præterea vltimum illud poculum maximè communi nomine appellatum quoque fuit boni dæmonis siue boni genii, seu fortunæ, de quo Theophrastus l. de ebriet. scribit in hunc modum. Vini meraci, quod in cœna datur, quod quidem boni dæmonis propinationem vocant, parum degustantes, in memoriam reuocant, quanta sit ipsius Dei vis, quantumque hoc sit illius donum. At postquam impleuerunt, dant quàm minimum haustum, & tertio flexis genibus adorantes, ex mensa capiunt, tanquam Deo supplicantes, ne quid designent à decoro alienum, neue vehementi aliqua illius potus cupiditate accendantur, sed hauriant ab illo ea, quæ honesta sunt & vtilia. Philochorus similiter apud Athen. lib. 15. de hoc potu sîc scribit: more atque consuetudine fuit receptum, vt post cibos vinum meracum omnibus offerretur illud degustandi gratiâ ceu ad demonstrandam vim boni Dei; reliquo autem omni conuiuii tempore vinum dilutius bibere consueuerunt, iccircoque ipsas etiam nymphas Bacchi nutrices appellitarunt. Ex quibus Theophrasti & Philochori verbis colligitur, hunc vini puri ac meraci potum, quem boni dæmonis potum appellarunt, & ab initio cœnę & in extremo conuiuio, antequam surgerent mensæue asportarentur, à conuiuis fuisse vsurpatum.

Nec

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
2862/A

Nec vero in deorum tantum honorem boni ominis auſpiciique cauſâ vltima illa potatio fieri conſueuit, verum etiam amicitiæ mutuæ teſtificandæ ſanciendæque cauſâ, vnde Philoteſia fuit appellata, propinatio ſc. quædam poſt cœnam amicitiæ ergo fieri ſolita. Dicebatur quoque Tantali poculum, cuius initiatorem & quaſi pincernam fecerunt Tantalum, quod is incredibili inter homines beneuolentia liberalitateque præcelluiſſe creditur. *Philoteſia quid?*

Chriſtophorus à Vega l. 2. de arte med. ſect. 4. in hanc ſcribit ſententiam de quæſt. propoſita. An, inquit, expediat menſas claudere potu, an vero cibo, ſcire oportet eum, cuius os ventris laxum eſt, aut cuius caput ex vini potu compatitur, egere cibo quopiam aſtringente poſtremo loco, quem non ſequetur potus. Quorum autem venter ſiccus eſt, aut ſiti moleſtantur, non longe à cibo bibere debent, ſed parum ad finem menſæ. Sic etiam iis, quibus nulla praua adeſt ventriculi affectio, conuenit finito prandio aut cœna, parum vini, ſi ita aſſueuerint, ſumere, vt poſtremus ille cibus è gula deſcendat, liquetur, commiſceaturque aliis cibi partibus: aliis vero æque ſimilis potus conueniet: deinde os & dentes vino colluere omnibus ex uſu erit, diluatur, ſi capitis malis tentantur, aliâs non.

Celſus

Celſus lib. 1. vbi expletus eſt aliqui inquit, facilius concoquit, ſi quicquid a ſumſit, potione aquæ frigidæ includit, tu paulisper inuigilat, deinde bene dormi Quam ſententiam Celſus videtur deprom pſiſſe ex Hipp. l. 3. de victu acut. ſic ſcribent vbi timueris, ne vel caput vehementer viu morboque grauetur, vel mens etiam tent tur, tum vel aquam, vel vinum aquoſum d album, & neutiquam odorum exhibere, d deinde paululum aquæ ſuperbibere co uenit. Sic enim vini potentia non tam fa cile caput mentemque attingit. Add Pantimus interpres, perperam etiam no fecerint, qui pro aqua è Cidoniis mal conditi portiuncula, aut coriandri ex ac to præparati cochleari, aut citriorum ſuc co, aut limonum, aut punicorum, a iſtorum ſirupis, aut denique aſtringen tis alicuius maturique pomi eſu ventricu os occluſerint, ſimul & vini exhalatione ac vim refrænauerint, præſertim, ſi qu etiam inter quiter ac ſomnum, & int aquæ vinique ſumtionem paulisper inuig lauerit. Et idem paulo poſt: Confer quoque neque cœnam, neque prandium potu vnquam finire, quin aliquid ex ſupe rioribus, aut quid eſcę ſuperedatur, vnd tritum illud,

Conſ. Hip. ne vinum tentet mentem.

Sit tibi poſtremus ſemper in ore cibus.

Inna

Innatant ſiquidem cibi illico poſt cœnam ſi quis largius biberit, ita vt eos ventriculi corpus, propter interiectum humorem non contingat. Præterea vtendum ſemper potu eſt ad deſiderio ſatisfaciendum, & vt cibus nec ſit in ſicco, nec fluitet, ſed moderato potu madeſcat.

Conſultum quoque putatur inter edendum non confertim, nec auide, ſed ſenſim ac paulatim bibere, quo commodius vtraque miſceri queant, parique concoctione perfici. Qui vero ea edendi vtuntur conſuetudine, vt ad prandii medium potu ſibi temperent, affatim illis bibere expediet, vt potus penetret, ac per cibum vndique diffundatur. Optimus igitur ac ſecuriſſimus bibendi modus ſtatuendus eſt cuique pro ſua ætate temporum ratione, inueterata conſuetudine, ac pro vini natura ac viribus. Sanis quoque non poſſe certo aliquid aut determinate circa potum præſcribi inde conſtat quod plæriq; diuerſæ potandi conſuetudini ſint aſſueti, quam citra valetudinis iacturam mutare nemini ſit facile. Sic multo potui aſſueti pleniores poſſunt tolerari hauſtus, quam inſueti. Cerebrorum vero habentes imbecillum, vinum non tolerant. Signum enim fortitudinis cerebri ac bonitatis eius, teſte Auicenna eſt, vini generoſi vaporibus non lædi, vinique

Vinum quinam tolerare poſſint.

po-

potentiam ſuſtinere. Certiſſimum eſt, me-dicaque grauitate ac experientia confirm-tiſſimum, à cibo potaſſe concoctionem e-uertere, flatuſque multos ac cruditates g-gnere, ieiuno vero ventre vinum ſumpſiſ-neruos ac caput inſigniter lædere. Dormi-turis vero & à cœna (niſi valida admodu-ſitis vrgeat) nocentiſſimus eſt omnium m-dicorum conſenſu potus, ob idque recte d-cebat Hipp. 5. aphor. Qui noctu bibere ap-petunt, his admodum ſitientibus ſi ſupe-dormierint, bonum. Somnus enim ea-ſitim, quæ vtplurimum mendoſa eſt & fal-ſedare ſolet atque leuare. His ita obſeru-tis, & caput minus offendetur, omneq; co-pus ſomno fruetur iucundius. Non paru-tamen emolumenti aliquem ex eo conſeq-turum Auicenna putat, ſi quis ſemel in me-ſa inebrietur, vt videl. per ebrietatem exc-tetur vomitus, quo chronicas diuturnaſqu-ægritudines ait prohiberi. Verum Rab-Moſes tractat. 4. ad Soltanum Babylonia-hanc illius ſententiam ceu falſam conuelli-omnem ebrietatem & maxime aſſiduam-nocere affirmans. Peſtilentiſſimam aſſidu-am ebrietatem eſſe dubium non eſt, quan-dam tamen vt quæ in menſe ſemel conti-git, vel ad ſummum bis, quibuſdam vt quo-rum ventriculus crudis humoribus eſt re-fertus, non plane noxiam eſſe experienti-

An vtile ſit nonnũquam inebriari, & quænam ebrietati reſiſtant?

teſti-

testis est. Qui vero ex vini immodico hau-
stu temulenti euaserunt, omnium testimo- *Temu-*
nio consilium fuerit ciere vomitum, inedi- *lentia*
am imperare ac somnum, ac succum malo- *quomodo*
rum punicorum, vel oxicratum exhibere *curanda?*
potandum, aut caulium succum. Sybaritas
ferunt olim cramben prius esitasse, quo
plus deinde bibere possent.

Dioscorides quoque ebrietatis & cra-
pulæ incommoda tollere prodidit, si cruda
datur ante cœnam ex aceto. Inesse autem
peculiarem quandam vim vino obsistendi
crambe, inde patet, quod in vineto sata,
vinum proueniat dilutius. Proinde apud
Ægyptios & Sybaritas solenne erat, ante o-
mnia sumere cramben coctam: quibusdam
ius semen ante compotationem capere
mos erat, quo citra ebrietatis periculum vi-
no possent indulgere. Ebrietatem quoque
arcent amara potissimum, omniaq; ea quæ
humores aquosos per vrinam expurgant,
quibus præsumtis fit vt fumi alio quam ad
caput deferantur, vinumque venas subire
prohibeatur, exiccante etiam amarore hu-
miditatem. Præcipuam vero inter ea ob-
tinuerunt laudem amygdalæ amaræ ad fa-
bulam vsque nobilitatæ, (sed fallaci sæpe
experimento) si 6. vel 7. ante compotatio-
nem comedantur. Huc pertinent antiquo-
rum propomata, siue propinamenta, inter